

β

EXERCITATIONES
ALIQVOT
METAPHYSICÆ,
DE DEO:

Quòd sit objectum Metaphysicæ.
Quòd sit naturaliter cognoscibilis, quousque,
& quibus mediis. Quòd sit Æternus, & Immen-
sus (contra *Vorstium*) & quomodo, &c.

Per THOMAM BARLOW *Artium Magistrum,*
& Collegij *Reginae OXON: Socium.*

Johan: 17. 3.

Ἀυτὴ ὅστις ἡ αἰώνιος Ζοὴ, ἵνα γινώσκωσί σε τὸν μόνον ἀληθινὸν Θεόν.

Pythagoras apud Iamblicum.

Ἡ γνώσις τοῦ Θεῶν ἀρετὴ τέστι, καὶ σοφία, καὶ εὐδαιμονία.

OXONIÆ,
Excudebat *GUILIELMUS TURNER.*
M. DC. XXXVII.

EXERCISES

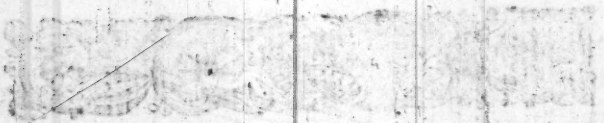
THE NEW YORK
PUBLIC LIBRARY

ASTOR, LENOX AND
TILDEN FOUNDATIONS
1903.

Of the physical Metaphysics
Of the nature of cognition and thinking
Aristotle, Book in Ethics & Politics
in (containing) 50 chapters &c.

THE A. H. M. B. A. R. O. W.
O. C. O. G. G. I. N. G. O. X. O. N. T. A. M.

...
...
...
...

...
...
...
...

LECTORI.

N tibi (Lector benighe) abortivam infirmi parentis progeniem, quam in lucem hanc, nudam, & tutelâ omni, & tutore orbatam emisimus. Nempe illi precamur, & vovemus pacatum pelagus, Deos propitios, & compositos fluctus; ut Nepruno viam secundante, naufragii securâ, tranquillè naviget. Quod si non contingat, obnubilatam cœli inclementiam, & turbatos fluctus vel ferat proles nostra, vel (per me licet) pereat. Ut sicut in publicum immaturè prodibat, sic & immaturè exeat. Patronum certè non meruit, (inconcinnum enim foret, minutias usque ad eò misellas, nomini magno inscribere) nec revera ullo indiget patrocínio. Ea enim infirmorum conditio, ut sibi in patrocínium sufficiat sua ipsorum imbecillitas; & idè ab injuriis tuta esse queant, quia semet tutari nequeant. Hæc enim perpetua infirmitatis foelicitas, ut infra minorum invidiam posita, & magnorum odia, ut cunque obscurè delitescit, securè tamen. Hostem minorem dedignatur nobilior spiritus: *Bellum cum captivis, & foeminis gerere non possum*, (inquit Alexander ^a) *armatus sibi oportet quem ego persequor*. Idem *Ascanii* animus apud *Maronem*;

^a Apud Q. Curt.
in vita Alexandri.

LECTORI.

prædam imbellem contemnit, feramque expectat, non sine periculo debellandam----*Optat apram, aut fulvum de monte leonem.* Est & in brutis illa indoles: feram minorem nec occidere dignatur leoninus furor:

In tauros ruunt Lybici leones,

Non sunt papilionibus molesti.

Infirmirate ideo suâ munitus partus hic noster, securè prodeat; nec magnorum odia aut censuras perhorrescat, utpotè infra talium amorem pariter, & iram positus. Quod si minorum aliquis in conatus nostros, tantillos scilicet, severiori critica, & censurâ nimio felle attemperatâ animadvertat, *Egregiam verò laudem, & spolia ampla reportabit.* Certissimum hoc erit degeneris animi, & spiritus vulgaris indicium, sævire in appendicem, & infirmum aggredi: *Calcat jacentem vulgus,* nempe quia vulgus. Sed sciat ignobilis illa animadverforum progenies, quod conatus noster eorum iras non metuit, forsan nec meruit. Exercitationibus his *maegguata* invenias fateor, forsan & errata: At hîc ingeniosi Poëtæ apologia, erit nostra,

Sunt bona, sunt quædam mediocria, sunt mala multa

Quæ legis: hic aliter non fit Avise liber.

Sed ut errata nostra judicio perspicaci cognoscat, sic erranti ignoscat benignè, nobilior indoles: & si non hominem, commune tamen humanitatis fatum, & intellectus tenebras industriâ nullâ excutiendas, miserabitur. Si quis scripta errore nullo infirmata expectet, Utopiam adeat; alibi enim talia quærat fortassis, at in æternum non inveniat. Nempe (si liceat mihi exemplo errare) non ego primus errores immisi in publicum: sed (ut olim in Epigrammatis sui apologiam *Martialis*:) Sic scribit *Catullus*, sic *Martius*, sic *Pedo*, sic *Getulicus*.

Et multos habeo, & nominis magni authores, & judicii, quos,

Martial: Epigram. lib. i. E.

Fig. 17.

In præfat. ad lib. i. Epigram.

LECTORI.

quos ex præscripto sequeretur: Sic scripsit *Suarez*, sic *Mendoza*, sic *Vasquez*. Incommunicatum Deitatis privilegium fit, ab errato omni absoluta immunitas; paginam nullam errori non obnoxiam agnosco, nisi sacram, nisi *deinde*. Si idè discursus noster à recto veritatis tramite, diligentius quæsito deflexerit; sit hæc aliqualis apologia,

---- *Hominem pagina nostra sapit.*

Unum hoc addam ab *Aristotele* nostro, τὸ πᾶν mutuatum:

Arist. de soph.

Elench: cap. 34.

text. 10. verbis ultimis.

λοιπὸν αὖ εἰς παιδῶν ὕμῶν ἔργον, τοῖς μὲν ἀφελειμμένοις συγχρόμην, τοῖς δὲ εὐρησμένοις τιμὴν ἔχειν.

Tuus T. B.

EXERCI

7

Xxx 3

EXERCITATIONVM,

& eorum quæ in iis continen-
tur Syllabus.

EXERCITATIO I.

*In qua discutitur πλυσυλλαντων illud quaesitum, An praestet non esse, quàm mis-
erum esse: ubi ad examen revocantur rationes Durandi asserentis, quòd melius
est, & per regulas rationis recte eligibilis miserum esse, quàm simpliciter non
esse.*

Pag. 1.

EXERCITATIO II.

De naturâ mali.

*In qua ostenditur qualis sit natura mali: 1. Negativè contra Pythagoricos, Mani-
cheos, & Pericallianistas ex antiquis; & Franciscum de Mayronis, Cajeta-
num, & alios à recentioribus. Quorum aliqui malum esse Ens absolutum vel-
lent, alii relativum; alii reale propriè, alii modale, omnes tamen positivum:
ostenditur, (inquam) malum positivum non esse, & thesin illam esse erroneam,
& solùm non hereticam demonstratur. 2. Affirmativè ostenditur, quòd malum
est formaliter privativum: & hoc 1. in genere: 2. in specie, singulas ejus spe-
cies percurrendo, easque pro formali esse privationes perfectionis debite demon-
strando. 1. Ex combinati antiquitatis quoponia: 2. Ratione 3. Objectiones
(quas putant Gordias, & in victoriam valituras) sunt adauctæ, & solutæ.
Ultimo, commentum illud Flacci Illyrici (in clavi scriptura, tract. 6. pag. 479.)
quo malum originale in ipsa anima essentiâ, & substantiâ consistere comminisci-
tur, ad examen revocatur, & erroris manifesti consciùm esse evincitur.*

EXERCITATIO III.

*In qua queritur, an agere de Deo spectat ad Metaphysicum; an Theologum solùm?
Et contra Zachariam Pasqualigum Romanum, ostenditur, Deum intra limites
objecti formalis Metaphysicæ comprehendì. Quòd lumine naturali intellectus
& per principia à ratione naturali petita, sit cognoscibilis: Dein, quòd ad sci-
entiam naturalem spectat agere de Deo (in quantum est naturaliter cognoscibilis)
in thesi ostenditur; & in hypotbesi ad Metaphysicam solùm. Ultimo objectiones
Pasqualigi propositæ sunt, & solutæ.*

52

EXERCITATIO IV.

De existentia Dei.

*In qua ostenditur 1. Quot modis Deum esse cognoscamus, dum hic sumus in via.
2. Quinam ex istis sit propriè Metaphysicus. Et 3. Quod sit naturaliter cognosci-
bile*

bile Deum esse. 4. Obiectio ab Arbeiis petita proponitur, & solvitur. 5. In spacie ostenditur cognitionem illam de Deo naturalem, non esse a priori, & si
 on; sed solum a posteriori. 6. Quod sit imperfecta, nec sufficiens per se ad cul-
 tum Dei legitimum instituendum. 7. Specialius ostenditur tamen naturale non
 attingere 1. orationes illas divinas, seu distinctas subsistentias personales in
 Deo. 2. Nec ipsam Dei essentiam adequatè, & comprehensivè. 3. Nec ope-
 ra redemptionis. 4. Nec opus ultimum Dei liberè faciendum. 8. Ostenditur, quòd
 existentiam Dei, quòd essentiam, (licet imperfectè) quòd attributa ejus abso-
 luta cognoscat, & quibus mediis hoc fiat. 9. Quod etiam in esse relativo cog-
 noscat Deum, in quantum est mundi opifex: ubi dubia in oppositum proponuntur,
 & solvuntur. 10. Rationes speciales, quibus Deum esse ostendat Metaphy-
 sica proponuntur, & explicantur. 11. Objectiones in oppositum adductæ sunt,
 & solvuntur. 67

EXERCITATIO V.

De Aternitate.

In qua 1. agitur de nomine. Ubi nomina aternitatis, à Philosophis usitata paucis
 explicantur. 2. De re ipsa. Ubi 1. ostenditur quid sit aternitas. 2. Quomodo
 à Deo differat. 3. Quod Deo conveniat. 4. Quod hoc ratione naturali cog-
 nosci possit. 5. Quibus mediis hoc fit. 3. Contra Conradum Vortium, &
 Nicol. Taurellum ostenditur, 1. Quod aternitas non est mensura divisibilis.
 2. Quod non sit accidens Dei. 4. Explicatur modus quo futura contingentia in
 aternitate sunt quamdiu futura sunt: & illa, non actu & per proprias existen-
 tias. (quod volunt Alvarez, Ferrarienses, & alii) sed obiectivè solum aternitati
 inesse demonstratur. 5. Objectiones quas veritatem reddant suspectam proposte
 sunt, & solvuntur. 102

EXERCITATIO VI.

De Immenfitate.

In qua 1. agitur de spatio Scholasticorum imaginario; Ubi 1. ostenditur, quod sit
 tale spatium. 2. Quid sit. 3. Quod immensitas propriè estimatur ex ordine
 ad tale spatium. 4. Quod immensitas ex ordine ad spatium, vel locum Physicum,
 & realem estimari non possit. 5. Digressione brevi ostenditur, 1. Positivè, lo-
 cum etiam in ordine ad hoc spatium commodissimè explicari posse. 2. Negativè,
 quod in ordine ad superficiem explicari non possit adequatè, aut propriè. 3. Ra-
 tiones in contrarium adductæ sunt, & solvuntur. 6. Ostenditur, Deum esse actu
 immensum, (i. e.) spacio omni reali vel imaginario, actuali, vel possibili intimè
 præsentem; idque per ipsum esse suum indivisibile. 7. Quod hoc lumine natu-
 rali sit cognoscibile. 8. Quibus mediis sit cognoscibile. 9. Argumenta Con-
 radi Vortii deliramenta examini subiciuntur, (errores enim Vortii de immen-
 sitate sunt delectari, & insanum magni) Ubi 1. Quid statuit per theses osten-
 ditur. 2. Rationes ejus adducuntur. 3. Solvuntur. 10. Ostenditur immen-
 sitatem esse incommunicabilem creaturæ, præsertim corpori. 1. Contra Lutheranos,
 ostendendo suam ubiquitatem esse impossibilem. 2. Contra Pontificios, ostendendo
 suam polutemiam, esse etiam impossibilem. 136

EXERCIT:

EXERCITATIO PRIMA.

In qua disputatur an bonitas sit bonum, & si non esse, quomodo sit bonum, & si non esse, quomodo sit bonum, & si non esse, quomodo sit bonum.

Enote mihi benignus Doctor, si istud nomen bonitatis tibi videatur, & inconcinnus, talis similitudo. *Peripatetici* plus sapientiam, quam *Aristoteles* tulit: *Philosophum* enim hic ago, non *Rhetoricum*, & veritatem facit nullis, aut conquestis eloquentie tenociniae adulteratam, sed simpliciter nudam & inventam, & exponam. Sufculos plane nullos morantes, quod incognitius hoc prelo, modo tibi potius evidenter. Ergo, & duo erant distinctius expressenda.

1. An absolute loquendo, *non esse* sit bonum, seu

bonitatem ullam in se includas. hoc enim exposto, aditus ad questionem principalem paratior futurus est.

2. An comparative loquendo, melius & eligibilius sit miserum esse, quam simpliciter non esse.

Pro qua si prior sit hinc conclusio: *non esse* sit bonum loquendo bonitatem omnino nullam includit, nec per se sumptum possit appetitum terminare, vel ad sui prosecutionem movere. Hoc ut evidenter evincam, ostendamus, quod non nego quin *non esse* possit habere bonitatem illam *quodammodo*, & *quodammodo*, scilicet, seu apparentem, quae est solam denominationem extrinsecam ab intellectu erroneo imposita. Sic enim aliquis vult impossibile, illud quod vult esse non esse simpliciter, tamen cum ab intellectu errante apprehenditur ut aliquid possibile sibi conveniens, apparet bonum; & idem illud quod est in se impossibile, & non ens, potest habere bonitatem illam apparentem sibi ab intellectu impositam, sic annorum praetoriorum restitutio fuit impossibilis, et non ens, Evadens tamen apud Poetas, ut bonum apprehenditur, & desideratum. Sed de tali bonitate non queritur, cum concessio simpliciter non esse possit habere rationem huiusmodi boni apparentis. igitur queritur solum an *non esse* sit in se bonum bonitate vera, siue nec cogitamus de tali bono siue non, ita ut in se per regulas rationis rectae possit praeligi, appetitum movendo. Et hoc sensu negamus quod *non esse* sit bonum, & hoc evincimus.

1. Quia bonum ex natura sua dicit perfectionem aliquam positivam, ut necesse satis ostendit. *Passi. in 1. q. 1. art. 1. cap. 1. & notissimas rationes rectae principis deduci possunt ex eo, quod in bono omne est privatio perfectionis debita, at malum omne est privatio boni, & ideo necesse est ut bonum sit perfectio rei debita,*

Y y

debita,

Concl. 1.

Ratio 1.

In damnatione creature manifestatio omnipotentis, & iustitiae divinae est perpetua, & in omnem aeternitatem duratura: nam cum poena damnationis aeterna, necesse est ut manifestatio gloriae divinae, tum omnipotentis, tum iustitiae, sit pariter perpetua. Ac in annihilatione creature post ipsam annihilationem definit manifestatio gloriae divinae: cum ipsa creatura in qua manifestabatur. Ex hoc hoc sensu scilicet, in ordine ad manifestationem gloriae divinae, magis est manifestatio, quam non esse. Et hoc est quod dicitur in sapientia, quod non est gloriae divinae, nisi in ratione. Et hic si in ratione huius est iudicium arguit, quod non desinit manifestatio gloriae divinae post annihilationem: sed annihilationem esse, est in se ipsa, & in se est perpetuo manere in renovata hominum memoria. Ad hoc in licet a quo annihilationis momento desinat, tamen memoria ipsius actus potest perpetuo esse in gloriae divinae manifestationem. Sic *Homerus* *Iliada* suam, & *Odyssiam* non adeo diuturno temporis curriculo composuit, sed foras *Alexandri* factus, & *Cesaris*, brevi gesta, tamen ultra saecula, & sepulchrum victoriarum: & ad hoc videtur *Homeri*, *Cesaris*, & *Alexandri* gloria. Pariter post annihilationem potest Dei gloria perpetuo manifestari in victoria illius facti memoria.

Dub. 1.

Contra.

Fator quod potest manere gloria istius actus post annihilationem. At hoc concessio, tamen multo magis manifestatur Dei gloria in aeterna, pariter & iusta creaturae poena: cum non solum est manifestatio omnipotentis in conservando, sed & iustitiae in puniendo: & quod maximum est, haec manifestatio est aeterna duratura, & aequae positiva. Cum ille qui poenam subit aeternam manet positivum exemplar iustitiae, tum omnipotentiae divinae, quod non accidit in annihilato. Nam si homo esset intensissima poena solum pro uno die punitus, esset manifestatio gloriae Dei, aequae ac si annihilaretur. Quia esset manifestatio omnipotentis in conservando creaturam pro uno die, & iustitiae in puniendo. & huius facti memoria potuit etiam in perpetuum continuari: per eum finitus, scilicet conservatio creaturae in esse, & iustitiae executio, non solum in memoria hominum, sed in se perpetuo continuantur multo illustriorem reddant Dei gloriam necesse est, quam si homo esset annihilatus.

Sol.

2. At hic rursus querit Scholasticorum non minimus, annon magis detrahatur de gloria Dei per peccata eorum qui perpetuum patiuntur miseriam, quam ei apponitur per iustam eandem poenam: nam quod peccant usque ad blasphemiam postea probaturus sum. Quod si ita, tum non enim melius respectu gloriae divinae miserum esse quam non esse, si ita qui talem miseriam subeunt, de gloria Dei plus detrahunt per peccata, quam addunt per supplicia.

Dub. 2.

Ut obediunt huic paucis satisfaciam, & perspicuis dico, quod tantum non detrahunt per peccata quantum apponunt gloriae divinae per meritisissima eorum supplicia.

Sol.

Est ratio ut mihi videtur apertissima hoc evincit. Quia cum gloria Dei sit ultimus Dei finis, quem in puniendo incendit, & in quo frustrari non possit: dico quod est impossibile, ut ita qui aeterna morte puniuntur, de gloria Dei plus detrahant per peccata, quam ei apponunt per supplicia: tum enim frustraretur Deus suo fine. Quis enim dicat illum honorare *Cesarem*, qui aliqua dicit in eius laudem, et plura in eius dedecus, & vituperium? & quis iuste dicat aquam illam calidam, quae habet forsitan binos caloris gradus, & quatuor frigoris? praesertim cum denominatio sequitur maiorem partem, sic pari passu, quis congrue dicat Deum obtinuisse finem suum, scilicet, manifestationem

Ratio.

Corr. ratio Prima.

1. 113

in manifestando huiusmodi bonis, in puniendo aeternam morte impium; si per peccata sua plus denotaretur de gloria Dei, quam apponitur per supplicium. Quod idem, quod et ipse in manifestatione glorie divine melius est, & eligibilis miserum esse, quam non esse. Sed plus manifestatur gloria Dei in iusta peccatoris poena, quam in non annihilare. Ita enim philosophatur Bonaventura in 4. d. 50. q. 2. *Mare. 16. 17. Quia quod est. 100. & Scholasticis consilium in 1. d. 1. ult. Sed questio hoc modo non proponitur, nimirum, utrum melius sit non esse, quam miserum esse, si in gloria dei non sit. Sed sic. An in se ipsa absolute considerata, melius sit miserum esse, quam non esse? & hoc rursus potest esse dupliciter. Primo, si consideretur in se ipso, ut in iudicio dei, an scilicet ille qui est intensissima miseria op- pressus, melius iudicatur non esse, quam ita esse. Et hoc est, quod in iudicio per rationem rectam regulato, an per rei veritatem pra-*

Conclus. 3.

Si idem. Conclusio 3. hoc est. Certe melius est, quod in iudicio hominis miser melius esse annihiliari, quam perperam miseria existeret. Vellet enim damnatus poena non esse quam talis esse, qui miseria intensissima, & tunc aeterno duratura urgeretur.

Ratio 1.

Quod patet: & quia experiundo novimus multos, etiam ob minutiones huius vitae miseriae, scilicet de medio tollentes, solum quia putant melius non esse, quam in tali conditione esse; puta in infamia, aut penaria. Sic sanctorum in historia, cum aliquis sibi peccatum absolveret sumo, ille in amara quodammodo.

Ratio 2.

Hoc etiam expressè probat Augustinus in addit. ad Caput. in 4. d. 50. ex Augustinus, qui citat illud Apocalypsi 6. In die illa desiderabit mori, & mors fugiet ab ipso. Hanc conclus. probat etiam Bassol. in 4. d. 50. q. 1. Notandum, quod Damascenus in 4. d. 50. q. 2. & alii apud Bonaventuram ibid. quest. 1. asserunt eos qui sunt sub aeterna poena cruciati, iudicare quidem melius esse si annihilarentur, quam sub tali poena vivere. Sed hoc faciunt iudicio erroneo, non ex rei veritate, sed poenae violentia; omni, vel ex iudicio inordinato, & phantastico, ut ibidem Bonaventura.

Ratio 4.

4. Sed his omnibus praetermissis, questio est solum hoc sensu instituenda: An in se ipsa melius sit & eligibilis puniri, quam annihilari? scilicet, an per solidum rationis recte iudicium praestet puniri, & habere essentiam bonitatem, an annihilari, & carere illo. Et hoc bono: nimirum carere omni bono, & non esse, & non bene esse, modo de malo animae carere? Et hoc iudicium observandum est.

Ratio 5.

Quod illa bonitas, quam habent illi qui aeternam poenam puniuntur, potest considerari dupliciter,

Ratio 1.

1. Absolute, & in se ipso, in quantum est bonum essentiae. Nempse. Relativè in ordine ad malum cum quo conjungitur in eis qui mortem illam aeternam subeunt.

Conclus. 4.

Quibus positis, si conclusio 4. haec: Certum est, quod habere bonitatem essentiae, quam habent miseri, si per se solum sumatur sine malo annexo, est melius quam annihilari. Ratio est, Quia melius est habere aliquem bonitatis gradum, quam simpliciter nullum, & idcirco melius erit habere bonum essentiae, quam habere damnari, quam annihilari: cum illi qui annihilantur bonitatem omnino nullam possident, ut manifestum est. Sed nec hoc modo instituenda est praefata questio. Sed sic: An praestet habere illam aliqualem essentiam bonitatem, licet cum malo aeterno conjunctam, an carere illa bonitate, modo & malo illo careat? Hoc

Ratio 2.

idcirco

Exercitatio prima.

Id est est nodus & cardo questionis: An malo illo quod subeunt damnari, & bono essentia in lance possit. Queritur (inquam) an bonum præponderet, an malum? nam si bonum illud essentia præponderet, tunc melius erit puniri æternâ morte, modo bonum illud essentia habeat, licet sit cum malo illo conjunctum, quod est minus: at si malum præponderet, tunc melius erit annihilari, & carere illâ bonitate essentia, modo & malo annexo careat, quod est majus.

Quibus positis sit hæc conclusio 1. Melius est & per rationem rectam eligibilis annihilari, quàm in æternum cruciari, non obstante illâ essentia bonitate, quam impij etiam sub pœna adhuc retinent: & hæc rationes subsequentes suadere videntur fortius, si non evincere.

Conclus. 1.

1. Ille status est melior, & per rationem rectam eligibilior, in quo qui est non subicitur iræ divinæ, quàm ille status in quo qui est, æternâ Dei iracundiâ urgetur: at cum eo qui annihilatur non omnino irascitur Deus, ira enim divina non terminatur ad non ens: at ille qui mortis æternæ cruciatum subit, in illum perpetuò exaequatur ira Dei. Ergo melius erit annihilari, quàm damnari. Propositio hinc erit manifesta, quia sicut amor Dei & fructio eius exinde infallibiliter secutura, est bonum creaturæ summum cuius capax est. Sic ira Dei, & illo non frui, quod inde necessariò sequitur, est malum summum cuius creatura rationalis capax est: tum sic deduco, si ira Dei, & non fructio eius inde secutura, sit malum creaturæ summum, tum melius erit annihilari, quàm iræ divinæ æternò subesse: quia in creaturâ bonum nihilum esse possit quod huic malo æquivalet: nam bonum aliquod ordinis inferioris malo summo non æquivalet: & bonum summum (quod solum malo summo æquivalet) cum malo summo in creatura simul esse non possit. Cum idè damnatus iræ divinæ, & malo summo subest, & bonum illud quod habet cum malo illo coniunctum summum esse non possit, melius erit annihilari & carere malo illo summo, quàm damnari: & habere malum illud, cum bono minorem copulatum.

Ratio 1.

2. Status ille, seu conditio est longè eligibilior per rationem rectam, in quo qui est non omnino peccat, quàm conditio in qua qui est etiam usque ad blasphemiam & odium Dei ex malitia destinata peccat. At annihilatus omnino non peccat, imò, nec possit quidem, cum legi non subest, utpote non ens: lex enim non obligat nisi creaturam rationalem, sed homo annihilatus talis non est: ex quo impossibile est, ut sit peccato obnoxius: At damnati qui pœnam illam æternam subeunt, horrendum in modum peccant: ut ex professo probat ex *Aquinate Aquarius in addis. ad Capreol. in 4. Dist. 50. & Bassol. ibid. q. 1. & Bonavent. Ar. 1. q. 1. 2.* Et alii *Durand. in 4. dist. 16. q. 7.* expressè probat, quòd per regulas rationis rectæ eligibilis est non esse, quàm peccare. Et *Anselm. lib. Cur Deus homo, Debemus potius vellemus univ. annihiliari, quàm aliquid fieri contra voluntatem Dei.* Solum hæc de propositione prima occurrit scrupulus solutione non indignus: Nam si annihilari melius sit, quàm damnari, quia annihilatus non peccat, damnatus peccat, tum pari rationis analogiâ sequetur, præstat annihilari, quàm esse hæc in vivis, quia annihilatus non peccat, & unquamque dum hæc est in vivis, sapè, & graviter peccat. Ergo ex hac ratione præstat annihilari, quàm vivere: hoc tamen nullus de iure asserat. Cum idè hoc posterius sit manifestò incongruum, erit & prius.

Ratio 2.

Sol.

Ut huic dubio paucis satisfaciam: 1. Nego suppositam illam rationis similitudinem. Nam utrunque certissimum sit, quod dum hic sumus in via, multâ peccati labe polluemur, tamen non est eligibilis non esse, quàm in hoc statu esse: Ratio est

Refert.

Exercitio primo.

quia dum sumus in via, licet in peccata serpius probabimur, tamen per penitentiam letum, amissam Dei benevolentiam recuperare, & debemus & possumus & possumus (inquam) peccata ablucere, & postea in Dei gloriam, & animatum salutem vitam degere magis immaculatam, & dammati, cum iam de facto sint in termino, sunt in statu immutabili, ita ut voluntatem habeant in malo perpetuam, & immutabiliter confirmatam: nam 1. Sicut voluntas glorificati est immutabiliter bona, sic voluntas damnati immutabiliter mala. 2. Sine gratia Dei voluntas nulla possit esse bona, bonitate morali, verâ, & propriè dictâ, at damnati gratiam Dei eorum corda sanctificantem, nec habere possunt, nec sperare, sed malitiâ æternâ implicantur. Et hoc communi calculo approbant Scholastici, *Aquin. cor. Gont. lib. 4. cap. 93. ibid. Ferrariense. Et Aquin. in 4. dist. 30. q. 2. art. 1. Aquar. in addit. ad Capriol. in 4. dist. 30. Conclus. 1.* Quibus concessis ratio prius posita adhuc manet inconcussa, & quod proposuimus firmius evincit, & evidentiùs: scilicet illa conditio est per rationem rectam eligibilior, in qua qui est non peccat, nec possit quidem: quâ illa in quâ qui sunt, animo malitiâ æternâ immutabiliter obfirmato, non possunt non peccare, sed annihilatus peccare non potest, damnatus non potest non peccare: Ergo conditio annihilari est eligibilior.

Ratio 3.

3. Est, quod habent illi qui morte æternâ urgentur, non idè ipsi relinquitur ut sit ipsis bonum, sed solum ut sit fundamentum æterni cruciatus; & idè per rationem rectam melius est non habere essentiam, quàm ad hoc solum habere, ut sint infiniti cruciatus, & vindictæ æternæ capaces. Quis non mallet (& hoc iustè) potius linguam non habere, quàm (ut *Dives* in parabola) eo solum sine habere, ut tormentis sempiternis lanietur?

Ratio 4.

4. Id maius malum sit necesse est, quod bonum maius tollit (hoc enim manifestum est, quia mali magnitudo à termino æstimatur cui opponitur: sic cæcitas est minus malum quàm infidelitas, quia bonitas per infidelitatem privatur, nimirum fides est bonum maius quàm visio, quàm tollit cæcitas, cum hæc sit solum bonitas naturalis, illa supernaturalis, & theologica,) at damnatio bonum maius tollit, quàm annihilatio. Hoc etiam æquali evidentiâ perspicuum est: quia annihilatio opponitur solum bono creaturæ finito, scilicet, & creato, hoc enim solum per annihilationem tollitur, at damnatio bonum maius, increatum, & summum privat, siquidem 1. privationem visionis beatificæ, qua Deo ipso fruimur, necessario includit: & 2. damnatio includit malum culpæ, nimirum malitiam illam, perpetuam, qua voluntas damnati in Deum ipsum peccat: & per consequens, cum damnatio privat bonum majus, quàm annihilatio, erit malum intensius. Quod etiam demonstrandum.

Dub.

*A*n inquit, quod in annihilato est privatio visionis beatificæ, æquè ac in damnato: & idè cum annihilati careant bono, tunc esse, & tunc esse, & etiam Deo non fruuntur plus quàm dampnati; sequetur, quod annihilati sunt in peiori statu, quàm dampnati, cum illi habent bonum essentia, quod non habent annihilati.

Sol.

*H*is prædictis dico: quod in annihilato est negatio visionis beatificæ, non privatio, seu carentia ejus negativa, non privativa. Jam notissimum est, vel ipsis Philosophis catechumenis, quod carentia visionis beatificæ quævis non est mala, sed solum carentia privativa: v. g. in lapide est carentia visionis beatificæ negativa, (i. e.) lapis visione illâ non fruatur; at hoc non est malum lapidi, quia malum est carentia boni in subjecto capaci, quale subjectum non est lapis respectu visionis beatificæ. Sic in homine annihilato est negatio, & non-fructio negativa summi boni, cum annihilatus

7

1945

Ratio 5.

Ratio 6.

erz. Subeunt impitmalum poenæ, & hoc est

3. Damni. & est carencia summi boni. scil. visionis beatificae.

Malum illud culpæ scilicet sit aduersus Deum, bonum, summum, & infinitum.

1870-1871

3. Potest sensus, licet non sit infinita ratione intensionis, talis enim creatura

4. Haec omnia ratione durationis sunt infinita - nimirum in omnem aeternitatem.

2. Tam ex his omnibus simul sumptis facili intelliges, quantum sit illud malum.

2. Prämie

Conclus.

1. Præmitto conclus. hæc in statu annihilationis nullum est malum omnino: dico nullum est malum, sed simplex, & nuda boni negatio: quod ut evidenti-
us innotescat. Notandum quod malum omne est carentia bonitatis, seu perfectionis: carentia autem perfectionis potest esse duplex. 1. Negativa, quæ est mera negatio perfectionis cuiuscunque non existentis: in Leone est carentia negativa sollicitatis, fidei, rationis, hæc enim in Leone non insunt: at hæc carentia non est malum aliquod, quia non sunt perfectiones leoni debitæ, nec requisitæ, imo nec ei inesse possibiles. 2. Garentia perfectionis est privativa, quæ non est carentia perfectionis promiscuè cuiuslibet, sed solum perfectionis debitæ: Et talis carentia est propriè malum creaturæ. Sic si homo careat visu, est carentia privativa, & homini mala, quia visus est perfectio homini debita. Sed & lapis visu caret, at hoc non est lapidi malum, quia visio non est perfectio lapidi debita. Sic pari passu dico, quod in annihilatione est carentia boni, (bonum enim ibi nullum est, nec esse possit, cum bonitas & entitas sint reciproca) sed negativa solum, non privativa, & per consequens in annihilato nullum erit malum. Quod ulterius patcat. 2. Quia omne malum necessariò præsupponit subjectum cui sit malum; unde notissimum illud Scholastico-
rum *Æt. 1. q. 1. Omne malum est in bono*. Quod ex probatione solidâ demonstrat
Suarez Met. 10. 1. disp. 11. Aquin. 1. p. q. 48. Arimines. Durand. Estius, & Bas-
solis in 2. dist. 34. Jam ex his per se manifestus & ratione solidâ fundatus conclu-
sionem prius positam sic demonstro.

Ratio 1.

1. Si omne malum præsupponit durationem subjecti cui sit malum, tum annihilatione non erit mala omnino, cum in annihilato subjectum maneat nullum, sed & ipsum esse destruitur: at verum est prius, ergo & posterius.

Ratio 2.

2. Si annihilatio *Petri* (v.g.) esset mala, tum (quia omne malum est alicui ma-
lum) vel erit *Petro* mala, vel alteri non *Petro*, quia *Petrus* annihilatus est sim-
pliciter non ens, & ergo sicut non ens non est capax bonitatis, cum bonitas sit en-
tis passio, sic nec est capax mali, quia malum & bonum, ut et omnia privativa, sunt
circa idem subjectum; ut si visio sit solum in oculo, tum cæcitas non potest esse in
alio, nisi solo oculo: sic si bonitas sit in ente solo, malum in alio esse non possit,
vel sic: si annihilatio *Petri* esset *Petro* mala, tum, vel dum est *Petrus*, vel dum non
est: non prius, quia dum est, non annihilatur, & ideo impossibile est, ut annihilatio
sit mala *Petro* dum adhuc existat *Petrus*: nam dum *Petrus* est, annihilatio ejus
non est: & per consequens ex ea *Petrus* non est malus. Non posterius: scil. anni-
hilatio non est mala *Petro*, cum non existat *Petrus*, quia malum (ut supra) in non
ente esse non possit. 2. Et si dicas quod annihilatio est mala alteri, hoc erit extra
quæsitum. Quæritur enim, an melius sit damnato damnari, an annihilari, non an
aliter hoc sit melius.

Ratio princ. 3.

3. Quod non est, non malè est: cum malè esse necessariò præsupponit esse: sicut
homo non potest benè esse, nisi habeat esse quod sit benè. At *Petrus* annihilatus
simpliciter non est, ergo non potest malè esse. E. annihilatio non erit *Petro* mala.
Vel sic: *Petrus* non malè est per id, per quod simpliciter non est, at per annihila-
tionem simpliciter non est, ergo. Quod ulterius confirmat *Aquin. in Quodlib. 4. 5. art. 3*.
Si omnia annihilarentur nullum esset malum, sicut non erat ullum malum
ante creationem. His positis ratio principalis sexta sic procedit.

Ratio 6.

6. Illud est secundum rationem rectam eligibilius, in quo est malum omnino
nullum, quàm illud quo mala penè infinita continentur, at in statu annihilationis
malum

malum simpliciter nullum vel inest, vel inesse possit in statu damnationis. Tunc mala penè infinita (propositio utraque superius erat demonstrata.) Ergo annihilatio est eligibilior, quàm damnatio: & per consequens, præstat non esse, quàm miserum esse. *Idem dicitur*, quod erat demonstrandum.

Hic notandum velim, cum dicimus, quod non esse est eligibilior, quàm esse, quod aliquis potest velle non esse, sensu duplici,

1. Ita ut ipse paratus sit hoc efficere, & seipsum annihilare quantum in se est, & hoc sensu nullus debet velle non esse, ipso sc. hoc procurante; Ratio est, quia *europora*, cuiuspius occiso, est superlativum nefas, quod sicut non possumus facere, sic nec velle facere: & hoc modo nullus debet eligere non esse, potius quàm in- miserla esse:

2. Ita, ut ipse hoc non faceret, sed solum (si Deus opionem liberam concederet) paratus sit hoc ferre alio efficiente.

Et hoc est quod dicimus, eligibilior est non esse, quàm miserum esse, si utrumque in se absolute consideraretur; vel si Deus votum damnato liberum indulgeret: non quod de facto hoc possit velle. Vid. *Johan. Major*; in 4. sent. dist. 50. q. 2. Et *Bassol*; etiam in 4. dist. 50. q. 1.

Sequuntur objectiones *Durandi*, in oppositum militantes; quas 1. ponam, & 2. Solvam, paucis, & quantum possum perspicuis. Et primò si ratio clinetur: Si voluntas possit præligere non esse, tum vel quia est appetitus naturalis, vel quia est facultas deliberativa: non prius, quia appetitus naturalis semper fertur in sui conservationem propensione naturali & immutabili: ergo non potest velle annihilationem, per quam simpliciter non est. Nec hoc potest ut quantum est facultas deliberativa, quia quod quis præligit cum ad illud pervenerit, melius est, quàm prius fuerat, ac homo annihilatus non est melius, quàm prius fuerat; cum non solum non acquirat novam bonitatem, sed priorem amittit, ergo nemo recte possit præligere annihilationem, quamvis poenis summis torquæatur. Ita *Durand* in 4. dist. 50. q. 1.

Huic objecti. dico 1. Quod voluntas ut est facultas naturalis, scil. ut fertur in objectum appetitum innato, non potest velle non esse, ut rectè probat argumentum. Et hoc concedit *Francisc. de Mayron*. in 4. dist. 50. q. 1. licet sententiam *Durando* oppositam teneatur. At voluntas hoc possit tamen, in quantum est facultas deliberativa: ad probationem oppositam, (scil. quod homo cum annihilatur non est melius quàm ante fuit; ergo non potest deliberatè præligere non esse) dico quod annihilatus potest dici melius se habere, quàm prius.

1. Absolutè & in se, ut si per annihilationem acquireret aliquid bonum positivum ei superadditum, quod prius non habuit; & hoc modo non potest dici status melior annihilari, quàm damnari, quia per annihilationem nulla omnino bonitas acquiritur, cum per annihilationem potius amittit bonitatem antiquam, quàm acquirit novam.

2. Comparativé & hoc modo melius se habet qui malum minus subit, ut quicquid bonum nullum acquirit. Sic supponamus hominem sub malo penè immenso: Si unius aut alter gradus huius mali dematur, homo prædictus erit melior quàm prius, non absolute, per acquisitionem boni alléviis quod prius non habuit, sed comparativé, per diminutionem mali: Sic dicimus plumam ferro leviotem, hoc est minus gravem, cum nec in hoc, nec illa sit absoluta levitas, pari passu, dicimus annihilatum melius se habere, quàm si esset in statu damnationis, non absolute, per additionem boni, sed comparativé, per ablationem mali; quia annihilatus malum nullum subit,

subit, imò nec possibile est ut subeat, cum tamen damnatus malum pendè in finem subit, ut supra dictum est.

Ob. 2. Instat *Durandus* 2. Sic 2. Quod tollit majus bonum, est majus malum, at annihilatio tollit majus bonum: Quia tollit omne bonum simpliciter, & bene esse, & esse: cum miseria utriusque intensissima, solum tollit bene esse, bonum enim essentiae non tollit. Ergo. Nam cum certissimum sit, quod illud quod bonum vel minus tollit est malum, & quod majus tollit est majus malum: sequitur, ut illud quod omne bonum tollit sit maximum malum, at annihilatio omne bonum tollit, (ut manifestum est). E. erit malum maximum, & per consequens non erit pejus damnari, quam annihilari, cum pejus pessimo dari non possit.

Sol. Scilicet ratio hæc est, *ut patet per Aristotelem*, quo dogma solum *Durandus* fortius muniret, *Achilleum* hoc telum in certissimam (ut putat) thesis suæ *inde* valitum: sed & *Ajaceum* utroque fontem, insaniam fuisse novimus; *Achilleum* fuisse magnanimum concedimus, at non erat. *Et sic patet, & arguitur*: fato suo & hic, & ille potuisti: Idem de argumento hoc iudicium, quod si penitus discuteret, insolitum opinionis hujus fundamentum, & imbellem deprehenderet: quod ut evidentius appareat, dico; Quod tollit majus bonum (supposita semper subiecti duratione) est majus malum; at si ipsum subiectum tollatur, adeo non est majus malum, ut mal omnino non sit: hoc manifestum est, & ratione firmâ innuitur, nam cum omne malum sit privatio, necesse est ut fundamentum aliquod habeat in quo sit privatio illa, illudque reale: quia malicia & bonitas, (ut & omnia privativa) sunt circa idem: at bonitas non potest esse nisi in ente reali, cum sit ejus passio, ergo nec possit malitia esse in ullo nisi in ente etiam reali. 2. Omne malum est alicui malum, ergo cum annihilato *Petro*, nihil sit cui annihilatio sit mala, mala utique non erit. 3. Malum sit privatio perfectionis debita, pro eo tempore, pro quo est debita, at pro eo tempore, quo annihilatur *Petro*, et perfectio nulla debetur. Ergo nec pro eo tempore malum ullum *Petro* annihilato conveniat. Concedo igitur, quod ablatio boni est malum, & ablatio majoris boni majus malum, & sic deinceps, quamdiu subiectum durat, at non ita, si ipsum subiectum auferatur: & hinc est quod *Casparus* in 2. d. 34. q. 1. Et *Bassus* ibi asserant, quod essentia (v.g.) *Platonis* malum nullum habet sibi oppositum, & ideo annihilatio non erit ei mala exemplo uno, aut altero hoc fiat clarum. Dico igitur (similitudine ab *Aristoteli* mutuata, in 2. dist. 34.) Sicut tardè, tardius, tardissime, præsupponunt motum, qui sit tardus, tardior, tardissimus: sic malum, peius, pessimum, præsupponunt subiectum cui sit malum, peius, pessimum. Nam si dicam quicquid sit parvum spatium magno tempore movere, tardè, qui minus spatium eodem tempore movere tardius: hucusque sequitur, ac si dico, ergo qui transit nullum spatium movere tardissime hoc non sequitur, quia qui spatium nullum transit, non movet omnino. Sic si dicam, ubi est privatio alicujus gradus luminis, ibi est umbra, ubi privatio majoris gradus, maior umbra: hoc sequitur, quia umbra est privatio luminis: at si addas, ergo ubi est privatio omnis luminis, ibi est maxima umbra, hoc non sequitur, quia ubi nullum est lumen simpliciter, ibi nec umbra, sed tenebræ densiores & perpetuæ: Cum umbra semper præsupponit lumen secundarium, sic pari passu assero, quod privatio alicujus boni est malum, & majoris boni majus malum, hoc enim sequitur, at si subiungas, ergo ubi est privatio, seu carentia omnis boni, ibi est maximum malum, hoc non sequitur, quia cum omne malum sit in bono, tanquam fundamento, necesse est ut relinquantur

linquatur subiectum, aliis malum nullum esse possit. Quod & facetur *Durand.* ubi supra; & efficaciter probat *Suarez Metaphys. 10, 1. Diss. 11, Aquin. 1. p. q. 48.*

3. Pencil *Durandus*: Annihilatio nullo modo est eligibilis, ergo non potest recte praeligi, miseria relicta: Antec. probat, quia annihilatio nulla habet rationem boni, cum omne bonum prae-supponat subiectum cui sit bonum, & in quo bonum illud fundatur: quod non accidit in annihilatione, quae est adaequatus subiecti interitus.

Ob. 3.

Sol.

Dico 1. Si omne bonum prae-supponat subiectum cui sit bonum, (quod verissimum) tum exacta paritatis analogia, omne malum prae-supponit subiectum cui sit malum: & cum annihilatio non prae-supponit subiectum, sed destruit, non erit omnino mala, & per consequens non maximum malum, quod vult *Durand.* 2. Dico, quod aliquid potest dici bonum 1. Absolutè, & positivè, 2. Relativè & comparative in ordine ad aliud. Priori modo illud est bonum, quod in se bonitatem aliquam positivè continet; & hoc modo annihilatio non est bona, ut argumentum evincit. Posteriori modo illud est bonum, non quod bonitatem ullam includat, sed quod est minus malum: Sic annihilatio utique in se non sit bona: tamen comparative in ordine ad damnationem, maius malum, dici possit bonum non quod bonitatem ullam habeat absolutam, sed solum quia est minus malum. Sic media aëris regio dicitur frigidissima, quia minime calida. Sic vulgo dicimus aquam esse terram leviorē, & plumbum auro; non quod vel aqua vel plumbum sit absolutè levè, (sunt enim corpora positivè, & absolutè gravia) sed comparative, aqua enim est minus gravis, quam terra: & plumbum quam aurum, & ex hoc solum dicuntur leviora. Pari passu annihilatio dicitur melior damnatione, non absolutè, quasi ulla bonitas annihilationi inesset, sed solum comparative, quia minus mala, vel non omnino mala.

4. Sed adhuc instat *Durandus* ubi supra. Sic melius est habere bonitatem, & perfectionem aliquam, quam omnino nullam: at miseri aliquam habent perfectionem, (scilicet essentiam substantialem) annihilati nullam, ut manifestum est, ergo praestat miserum esse, quam omnino non esse.

Ob. 4.

Dico igitur, quod perfectio illa, seu bonitas in iis relicta, qui aeternam miseriā urgentur, potest considerari, vel

Sol.

1. Absolutè & in se, in quantum est perfectio substantialis, & hoc modo certum est, quod melius est habere istam perfectionem potius, quam nullam, nimirum si per se praecise consideretur.

2. Relativè, & ratione adjuncti, scilicet, in ordine ad malum illud cum quo coniungitur, & sic melius esset carere tali bonitate, quam eam habere cum tali, ac tanto malo coniunctam. Praesertim cum illa perfectio sit ipsi relicta, solum in hunc finem, ut sit fundamentum aeterni cruciatus, & miseriae ultra omnem hyperbolen intensae, perpetuaeque duraturae.

Tandem verò in causa suae patrociniū sic statuat *Durandus*: quod in miseria illa, quam subeunt qui aeternam mortē urgentur, duplex est malum, 1. Culpa, ut peccata quae in inferno committunt: & hoc malum inest damnationi per accidens, & secundariò, non enim effectivè est à Deo, aut voluntate damnantis, sed ex obfirmata damnati malitia. 2. Poena, & hoc primariò, & per se ipsis convenit, & ab ipso Deo tanquam autore iuste infligitur.

Jam subsumat *Durandus*, & dicat, quod miseria quam patiuntur impii, in

quantum utrumque malum includit, & pœnæ, & culpæ; & talis est, ut longè melius esset annihilari, quàm utroque illo malo involui. At si miseria illa sumatur quæ est propriè pœna, & impios reddit miseros miseriâ pœnali solum, non criminali, tum (dicat forsân *Durandus*) quod melius est, & eligibilis miseriam illam subire, quàm annihilari. Et hic dico 1. Quod revera illa est *Durandi* opinio, utcumq; non adeo ab omnibus animâdversa; ut aperte patet ex ipso *Durando*, in 4. dist. 16. q. 5. Ubi multis probat, quod melius est annihilari, quàm peccare.

2. Ut mihi videtur, hoc non est quæstionem cavius statuere, sed concedere. Nam manifestum est, quæ situm hoc sic institui; An melius sit damnari, (hoc est, statum illum, quem de factò impij subeunt; ferre) quàm annihilari: At cum omnis damnatus malum culpæ etiam subit, idque necessariò, ita ut damnari non possit, & malum illud non subire; sequetur, quod si melius sit annihilari, quàm peccare, quod admittit *Durandus*; tum melius erit annihilari, quàm damnari; quia damnatus non potest non peccare, ut manifestum est, & superius probatum.

3. Ad hominem sic arguo: si peccare sit majus malum, quàm annihilari, (quod vult *Durandus*) tum hoc erit vel ratione offensæ deo datæ, vel ratione iræ divinæ peccatum & offensam secutæ, vel ratione pœnæ sensus, vel damni exinde peccatori inflicte, vel tandem ratione ipsius peccati in se considerati, ita ut ipsum peccatum in se sit majus malum, quàm annihilatio: Jam membrum ex his quodcumque sumas *Durandus*, thesin suam firmitus rationum momentis evertam. Nam

1. si dicat, quod melius est annihilari, quàm peccare, ob offensam Dei, quia Deus opt. max. peccatò offenditur: tum eadem ratione dico, melius est annihilari, quàm damnari. Quia cum damnatis perpetuò offenditur Deus, ut manifestum est: Et ideo si offensâ Dei peccatum sequitur, faciat peccatum majus malum, quàm sit annihilatio: pari passu offensâ Dei, quæ damnatis æternò incumbit, efficiet damnationem majus malum, quàm sit annihilatio: quo concessio, melius erit annihilari, quàm damnari, quod *Durandus* ex professo negat. 2. Si dicat quod peccatum est majus malum quàm annihilatio ratione iræ divinæ peccatum insecutæ; tum iterum, pari rationis analogiâ, dico; damnari est majus malum, quàm annihilatio, quia in damnatum etiam ira Dei in æternum exandescit: adeo ut ex hoc argumento æquè probatur, quod damnari est majus malum quàm annihilari, ac quod peccatum est majus; cum ira Dei revera peccatorem omnem sequitur, (non reconciliatum in Christo) præsertim damnatum.

3. Si peccare sit majus malum quàm annihilatio, ratione pœnæ peccatori inflicte; tum iterum damnari erit majus malum, quàm annihilatio: nam si ulla pœna peccatum insecuta, peccatum efficiat malum annihilatione pejus: tum eadem ratione erit damnatio annihilatione peior, cum omnis damnatus pœnam subit summam.

4. Si dicat *Durandus* (quod solum est reliquum) quod peccatum in se est malum majus quàm annihilatio: concedo hoc esse verum; sed tum rursus subsumo, pœnam damnati subeunt est majus malum creaturæ, quàm peccatum in se præcisè consideratum: Ergo si pejus sit peccare quàm annihilari, (quod vult *Durandus*) tum etiam pejus erit damnari, quàm annihilari, quod non vult. Antecedens sic evincitur: magnitudo mali semper æstimatur à magnitudine boni per tale malum ablati, at pœna impij privat creaturam majori bono, quàm peccatum in se consideratum; ratio est, quia peccatum in se formaliter consideratum, est solum privatio rectitudinis debite inesse creaturæ, scilicet boni finiti, ut per se manifestum est: at pœna damni (mitto pœnam sensus)

est

est privatio boni summi, quæ amor Dei, & fructus boni summi à damnatis æternò tollitur. Et per consequens cum poena damni tollit amorem Dei, & fructum boni summi, erit majus malum creaturæ, quam peccatum in se consideratum; cum peccatum formaliter sumptum solum sit privatio boni creaturæ debiti inesse, nimirum boni finiti: & ideo si Durandus recte asserat, (asserit enim) quod peccare est majus malum, quam annihilari, tum etiam quod damnari sit malum annihilatione majus, asserat necesse est, quod erat demonstrandum.

Sed etiam, ut Durandus (etiam pro voluntate suâ) omnia concedamus: peccatum omne, & malum criminale è damnatis excludimus, & solum malum illud pœnale quod subeunt consideramus. Et tum quærimus, An malum pœnæ (excluso malo culpæ) quod subeunt impii tantum sit, ut præstat annihilari, quam damnari. Quærimus (inquam) an malum pœnale quod impii subeunt majus sit in genere mali, quam bonum essentia, in genere boni: nam si sit, melius erit annihilari, & carere illo malo, quod est majus; quam damnari & habere bonum essentia, quod est minus, cum tanto malo conjunctum. Sit ideo Conclusio hæc ultima.

7. Melius est, & per rationem rectam eligibilius, annihilari, quam solum malum pœnæ subire, omni malo culpæ excluso. Conclusionem hæc 1. explico, 2. probo.

Conclus. ultim.

1. Malum illud pœnæ, quod subeunt impii, considerationem duplicem admittit; 1. In quantum subest voluntati divinæ, justè ordinanti, & volenti impios illam miseriam æternò subire: & hoc modo certum est, miserum non posse, voluntate secundum rationem rectam regulatâ, velle annihilari. Ratio aperta: Quia sic vellet contra illud, quod justè vult Deus; nam cum Deus justissimè vult, ut perpetuò subirent illud supplicium, illi vellent tamen annihilari, & non subire, quod justè non poterant, ut rectè Bonav. in 4. dist. 50. q. 2. & Joh. Mai. in 4. Etiam dist. 50. quæst. etiam 2. Secundo potest illud malum pœnæ considerari præcisè, & in se solum, sine ullo ordine ad constitutionem divinam; & hoc modo statuendum est, quod rectius eligeret quis annihilari, quam talis pœnæ cruciari.

Quæstionem ideo, (quoniam Durando sic visum est) hoc modo statuimus: Quæst. An, malum pœnæ quod subeunt impii (excluso malo culpæ, & constitutione divinâ, de eo in perpetuum subeundo). An (inquam) malum illud pœnæ tantum, (si optio libera alicui à Deo concederetur) adeo grave sit, ut rectè eligeret annihilationem, quam istius pœnæ perpersionem? Assur: Malum illud pœnæ tantum esse, ut annihilatio justè possit præligi, tanquam minus malum. Quod sic ostendo.

1. Quia annihilatio in tali casu est minus malum, & ideo rectè possit præligi. Patet sic: Bonum essentia quod habent damnati, est minus in ratione boni, quam malum pœnæ quod subeunt in ratione mali: Ratio est, Quia malum pœnæ æquivaleret bono privato per illud malum, (cum tantum sit omne malum, quantum est bonum quod tollit) et bonum quod malum pœnæ tollit est majus quam bonum essentia; ergo, malum quod tollit illud bonum est majus in genere mali, quam bonum essentia in genere boni. Minorem probo: scilicet bonum, quod malum pœnæ tollit, esse majus quam bonum essentia; Quia bonum essentia est solum bonum finitum, & creatum; bonum autem quod malum pœnæ tollit est fructus Dei, qui est bonitas summa, infinita, & increata; & ideo cum bonum quod malum pœnæ tollit, sit bonum summum, majus sit necesse est quam bonum essentia; quia bonum nullum summo æquale dari possit. Cum ideo bonum quod malum pœnæ

Ratio 2.

vellit, sit maius quasi bonum essentiae; necesse est, ut malum quod hoc bonum tollit, sit etiam maius in genere mali, quam bonum essentiae in genere boni: quod dato melius erit annihilari, quam damnari, licet solum malum illud poenae subiret. quod erat dicendum.

Ratio 2. 2. Idem etiam secundo ex eo ostenditur, quod si bonum essentiae esset maius bonum, quam visio beatifica, & fructus Dei optimi: tum vel demones aeternis Tartari suppliciis involuti, haberent aliquod bonum maius, quam bonum quodvis quo sancti in caelis fruuntur: Cum & ipsi essentiam habent essentia humanam nobiliorem: nam si essentiae humanae bonitas sit ipsa visione beatifica melior, certe bonitas essentiae angelicae nobilioris, erit etiam melior. At hoc incongruum videtur, ut ipsi demones *St. xlii. rpi. xard. pator*, bonum aliquid possiderent maius, quam sanctorum felicitas, quam visio beatifica, quam amor Dei optimi maximi aeterno duraturus.

Ratio 3. 3. Ex his etiam ulterius sequitur, quod si in damnatis bonum essentiae reliquum, sit maius in genere boni, quam malum quod subeunt in genere mali; sequitur (inquam) quod summe miseri non sunt; imò nec male se habere iuste dici possunt. Nam cum denominatio sequitur maiorem partem, quomodo iuste dici possit aliquis male se habere, qui plures gradus bonitatis habet, quam mali. Ut (v.g.) illa aqua dici frigida iuste non possit in qua sunt plures gradus caloris quam frigoris: Sed potius diceretur calida, à calore, qui est intensior, quam frigida, à frigore, quod supponitur remissius. Sic si in damnatis bonum essentiae quod habent maius sit in genere boni, quam malum quod subeunt in genere mali; potius dici possunt bene se habere à bonitate maiore; quam male se habere, à malo illo quod supponitur minus. Sed certum est quod damnati male se habent, nec maior est illa bonitas essentiae in ratione boni, quam malum poenae, in ratione mali (ut supra) ergo, melius erit annihilari, & carere malo maiori; quam damnari, reservato illo malo, cum bonitate minori coniuncto. Quod erat demonstrandum.

His ita demonstratis, manifestum erit. 1. Quod annihilari, seu non esse bonitatem omnino nullam includit. 2. Quod respectu manifestationis gloriae divinae, melius erit miserum esse, & damnari, quam simpliciter non esse; Quia plus manifestatur gloria Dei in iusta peccatricis creaturae miseria, quam si simpliciter non esset. 3. Quod in iudicio hominis miseri melius erit simpliciter non esse, quam talis esse, qui cruciati aeterno premeretur: etiam ulterius 4. manifestum erit, quod si esse illud, quod habent damnati, per se solum consideretur sine malo annexo, melius erit habere illam essentiam, quam annihilari. Sed 5, si illa essentia sumatur cum malo annexo, melius esse evincitur annihilari, & carere illa essentia, modo & malo annexo careat, quam habere essentiam cum tanto malo coniuncta; Et hoc rationibus sex ostenditur. 6. Dubia in oppositum militancia proposita sunt, & soluta. 7. (Cum *Durand.* in causae suae subsidium dicit, quod melius est damnari, quam annihilari, si in damnatione solum malum poenale sumatur) ostenditur hoc non esse causae suae iamjam ruitur, profuturum. 1. Quia hoc non est quae stionem cautius statuere sed concedere. 2. Quia, illo (quod vult *Durandus*) concesso, tamen adhuc erroris manifesti arguitur, quia melius est annihilari, quam vel malum poenae subire, malo culpae excluso. Et 3. ostenditur 1. Quod non est eligibilius, nec possit damnatus velle annihilari, potius quam miserum esse supposita voluntate divina, & proposito damnatum cruciandi aeternam miseria: Sed 2. malum damnationis, (si in se

in se consideretur) tantum esse ostenditur; ut si Deus aliqui liberam opinionem indulgeret, iuste, & per rationem iudicio solido regulatam, annihilationem damnationi praelegeret.

Sic tandem per varios pariter & involutos huius quæstus Meandros, rationis filo nosmet extricavimus: & si cui conclusiones nostræ ratione solidâ fundatæ videntur, illas admittat; si non, libere repudiet. Rationes meas, quas duco probabiles, lectori examinandas propono, audaci *λογισμῶν* quæ situm non decernam. Novi enim *Deurandum*, & alios magni nominis, & iudicii viros, contrarium docuisse, & ideo sententiam meam habeo suspectam: siquidem *αἰσθητικὰς* *ὑποθέσεις*, tantis viris assurgo, & (ut olim *Gennadius* ad Presbyterum Thessalonicensem in re aliâ,) fâsceor *ἐκ οὐκ ὀρθῶν μαθημάτων διδασκαλίας* *ἢ ἐκ τοῦ ἀναδιδύαι*, nimirum, *ἐκ οὐκ ἀλλ' ἐκ ἀδυνάτων*: forsan non est probabile, sed nec impossibile. An in hac thesi erraverint, aliorum sit iudicium, non meum: benignus lector, (modò cognoscat) per me licet, iudices.

EXERCITATIO SECUNDA.

De naturâ mali.

In quâ ostenditur qualis sit natura mali; 1. Negativè contra Pythagoricens, Manichæos, & Priscillianistas ex antiquis; & Franciscum de Mayronis, Cajetanum, & alios è recentioribus. Quorum aliqui malum esse Ens absolutum vellent, alii relativum; alii reale propriè, alii modale, omnes tamen positivum: ostenditur, (inquam) malum positivum non esse; & thesin illam esse erroneam, & solùm non hereticam demonstratur. 2. Affirmativè ostenditur, quod malum est formaliter privativum: & hoc 1. in genere; 2. in specie, singulas ejus species percurrendo, easque pro formali esse privationes perfectionis debite demonstrando. 1. Ex communi antiquitatis opinione. 2. Ratione. 3. Objectiones (quas putant *Gennadius*, & in victoriam valituras) sunt adductæ & solutæ. Ultimo, commentum illud Flacii Ilirici (in clavi scriptura, tract. 6, pag. 479.) quo malum originale in ipsâ anima essentiâ, & substantiâ consistere comminiscitur, ad examen revocatur, & erroris manifesti conscius esse evincitur.

DE malo dicturus sum, veretur ne & male: obscura siquidem est mali natura, & densis tenebris involuta; quod utcumque quivis facilitate summa committat, eâdem tamen facilitate non cognoscat. Usque adeo malum

explicare difficultius, quam facere. Si hujus difficultatis causam queramus, dicam: Larvæ semper incedit malitia, pigmentis vitæ, & aliter plane meretricia, vultu non suo progreditur, & simulatâ bonitatis specie deformitati suæ superinductâ, aspectu adblandientiæ incautos opprimit. Circe similis apud *Homerum*, veneno suo aliquid jucundius intiniscet, & fallacem hamum escâ in perniciem placurâ, abscondit. Quam cum voluptate pereunt *Ulysses* loci, jucunditate illius poculi demerenti, eusque venenâ si novissent, forsitan in æternum non bibissent? Nam *Horatius*, *Sic* *Medea*, quia *Circes* toxica in perniciem composita novit, respicit. Usque adeo profutura est nobis mali *Strela*, si detraçtâ nequitie larvâ, propriam mali faciem contemplerur; cum malum odium necesse est, qui distincte videat. Pergo igitur naturam mali expositurus, & ut consilium *Aquidnas* vinum deinceps mus: De malo quæramus.

Respectu sui, quid sit.

1. Respectu subjecti, in quo sit.

2. Respectu principii, à quo sit.

1.

2.

In 1. occurrunt tractanda malitientia, natura, seu essentia; in quo scilicet ejus natura & essentia consistit, an in reali aliquo, & positivo, an in aliquo privativo solum, vel an sit negativum, & merè nihil? In 2. quærendum, in quo sit subjecto, an possit esse in non ente, vel an semper requiratur aliquod ens, & bonum in quo subjective inhaereat? Ubi etiam de modo, quo inest, disputandum. In 3. quærendum de causa mali efficiente; scilicet à quo patente propagatur soboles adeo infeliciter deformata; ubi occurrat disputatio curiosa satis, sed & Metaphysica, de causalitate Dei in ordine ad malum; nimirum quousque causæ primæ concurrat, & efficacia se extendat in productione mali. Sed exercitatione hac, solum de primo agam, reliqua deinceps aggredurus. 1. Igitur hic quæram de natura mali, an privativa sit, an positiva? ubi methodo procedam strictâ, sed & facili. 1. Terminos praeclarè explicando. 2. Conclusiones deducendo, & probando. 3. Objectiones, quæ veritatem reddant suspectam, adducam, & quæ possum perspicuitate solvam.

1. Malum.

Terminus primus explicandus est [*Malum*] & hoc est duplex: 1. Malum, quod est in se tale. 2. Malum, quod dicitur alteri malum. Quam distinctionem explicat *Suarez Metaph. 10. 1. diff. 11. Sect. 1. n. 8. 9. 10. Et Joh. Martin. in expos. brevi in sent. P. Lomb. lib. 2. diff. 35. conclus. 3. pag. 338*. Sed quoniam multis potius hoc faciam, quam solidis, veritatem per Theses quasdam reddidimus summo virili manifestam; quarum prima sic hæc.

Thesis 1.

Malum alteri illud dicimus, quod cum in se sit positivè, & absolute bonum; tamen relative, & in ordine ad aliud dicitur malum, in quantum aliud aliquod subiectum perfectione aliqua sibi debita privatur. Sic calor, qui in se absolute consideratus est ens positivum, & formaliter bonum, (cum nihili desiderat debitam ejus perfectionem requisitum,) tamen in ordine ad aquam dicitur malum: scilicet alteri malum, nimirum aquæ: Et hoc quia aquam privat perfectione sibi debita, frigore scilicet. Et hoc modo quod est malum alteri, (ut calor aquæ) dicitur malum, non denominatione intrinsecâ, quasi in seipso esset aliqua malitia subjective. Sed solum denominatione extrinsecâ, ratione causalitatis, & efficientiæ: Quia causat malum in alio, ut calor v. g. causat privationem frigoris in aqua: & per consequens calor est malum effectivè, ad modum principii, non formaliter, ad modum subiecti.

2. *Suarez*

1. *Suarez Metaph. 10. 1. disp. 14. sect. 1. num. 14.* explicat malum alteri sic, ut non dicatur malum alteri respectu entitatis suae positivae, sed respectu privationis adiunctae; quam statuit esse duplicem. Siquidem cum calor dicitur aquae malus, est duplex privatio (inquit) ob quam dicitur malus. 1. Una habet se ad modum causae, quae causatur à calore in aqua: & est carencia frigoris, calor enim frigus aquae naturale expellit: & ratione huius privationis calor dicitur aquae malus effectivè, quia malum in aqua producit. 2. Vult tamen *Suarez* calorem esse aquae malum, non solum quia causat privationem frigoris in aqua; sed quia in ipso calore, qui dicitur aquae malus, est privatio perfectionis aquae convenientis: quae licet respectu caloris absolute considerati videretur esse negatio, tamen respectu subiecti, in quo est calor talis, privatio dicitur, cum forma illa sit tali subiecto debita. Sed (qd vulgo dicitur) magister hic non tenetur; *μεταφυσικῶτατος* *Suar.* in hac re à recto veritatis transire aberrantem arbitror: quod ut firmis rationum momentis ostendam: dico, calorem non esse malum alteri, (idem de similibus iudicium) puta aquae, ob ullam privationem in calore ipso existentem; sed solum quia aquam privat, & perfectionem sibi debitam tollit. Quod sic evinco; 1. Quia calor in aqua habet omnia requisita ad naturam caloris absolute considerati: quod & fateatur *Suarez*, & probat ubi suprà *disp. 1. 1. sect. 1. n. 14.* 2. Quia, si calori deesset aliqua perfectio sibi debita, esset in se malus: cum illud sit propriè, & formaliter in se malum, cui perfectio deest propria; & debita: & idè ex hoc capite calor non esset alteri malus, sed in se absolute consideratus. 3. In calore in aqua non est privatio perfectionis alicuius ipsi debitae prout est in aqua: (quod unice vult *Suarez*) 1. Quia ipse calor non est aquae debitus, sed omninò preternaturalis, ergo nulla perfectio est calori naturaliter debita, prout est in aqua: Quae enim perfectio potest esse calori naturaliter debita, prout est in aqua, cum esse in aqua non est calori naturale? 2. Nulla perfectio vel fingi possit calori debita in aqua existenti, quae possit fieri aquae convenientis, quin naturae caloris sit disconveniens: & idè incongruum erit, & ἀρμόδιον dicere aliquid calori debitum, quod calori ipsi disconvenit, & naturam eius corrumpit; cum perfectio omnis debita perficeret illud cui convenit, non corrumpere. Dicimus idè in calore in aqua, est negatio perfectionis aquae convenientis, calor enim non habet perfectionem talem quae aquae congruat; sed non est privatio perfectionis aquae convenientis, cum nulla talis perfectio possit esse calori debita. Erat idè calor aquae malus in hoc solum, quia effectivè tollit perfectionem aquae debitam, nempe frigus, non quia in calore ipso est ullus perfectionis debitae defectus.

Thesis 2.

Ratio 1.

Ratio 2.

3. Malum in se est illud, quod non est tale solum per denominationem extrinsecam, ab aliquo extrinseco desumptam, sed per denominationem inestram, quia ipsum in se perfectione sibi debita privatur. Sic actus homicidii est malus, non per denominationem ullam extrinsecam, sed quia formaliter sibi inest privatio rectitudinis debitae. Sic oculus malus est in se, qui caecus; quia ei formaliter inest caecitas, seu privatio visionis sibi naturaliter debitae. Quod ut ulterius evidentià maiori pateat, dico

Thesis 3.

4. Perfectio aliqua potest dici alicui debita dupliciter. 1. Immediate, & proximè: sic habitus charitatis est voluntati immediate debitus, cum in ea proximè, & immediate fundatur. Vid: *Durand. in 2. disp. 26. q. 2. Aquin. 1. 2. q. 50. art. 2. & in 2. disp. 26. art. 3. ad 4. & 5. & 1. 2. q. 110.* 2. Mediatè & remotè, sic charitas est animae rationali debita mediatè, & remotè: cum virtus hæc immediatè,

Thesis 4.

Et proximus voluntati in se, & eâ mediâ in anima; & hinc ex vi oppositionis privatio charitatis immediatè erit in voluntate, & voluntate mediâ in ipsa anima: Et idèdè licet, & voluntas, & anima possit dici mala in se, ex defectu charitatis, ex quo utriusque inest privatio perfectionis debita; tamen in casu prædicto voluntas dicitur mala immediatius, quàm anima: Quia defectus prædictus primò inest in voluntate, quâ mediâ & animæ inest. His positis dico rursum,

Thesis 5.

5. Malum est triplex. 1. Naturale & Physicum. 2. Morale & Ethicum. 3. Transcendentale, & Metaphysicum. Quæ mali species fufius explicantur apud *Bassolium* in 1. *dist.* 43. q. 3. *Quaresim.* *Metaph.* 10. 1. *dist.* 11. & alios. Sed ut compendiosius explicem (forfan etiam & veriùs) quod illi longâ ambage prosequuntur: dico 1. quod hæc omnia scil. malum naturale, morale, transcendentale, sic dicuntur non respectu sui, vel subiecti in quo sunt; sed solum respectu oppositi, boni scil: quod tollunt: Ita ut illud sit malum naturale quod bonum naturale è subiecto tollit; illud morale, quod est privatio bonitatis moralis; & sic de transcendentali statuendum. Ratio autem huius veritatis est manifesta: Quia cum privationes (malum autem omne est privatio, ut iam suppono, postea probaturus) in se non sunt entia propriè dicta, nec veritatem ullam includunt; sequetur, quod non sunt per se, & directè cognoscibilia, sed solum ratione oppositi sic tenebras cognoscimus in ordine ad lucem, silentium in ordine ad sonum: Hinc est (inquam) quod

1. Malum naturale.

mala hæc æstimantur ex suis oppositis, & in ordine ad illa describuntur. Quibus concessis, sequitur 1. Quod malum naturale, & physicum illud est, quod bonum naturale privat; sic cæcitas est malum hominis naturale quia perfectionem tollit naturalem, nempe visum. Bonum autem naturale (ut rectè *Ferrariensis* *Cont. Gent.* lib. 3. cap. 10) est duplex. 1. Integralis, & dicitur bonum substantiale, sic habere omnes partes integrales est bonum naturale, & parte aliqua integrali carere est malum naturale. Sic manu carere est malum naturale, quia habere duas manus est perfectio homini naturaliter debita. 2. Bonum naturale est bonum legitimæ dispositionis, & perfectionis accidentalis: Sic frigus est aquæ bonum, ei à natura debitum; & idèdè illo privari est malum. Sic cùm *Minerva* apud *Homerum*, in prælio ad Troiam gesto, Venerem vulnerasset in manu, ita ut *ἡ δὲ χειρὶς ἦεν ἀτρεκέλη*, malum illud erat naturale; quo dispositio partium legitima tolleretur, quæ ei aliàs esset debita. Et licet malum illud possit dici violentum respectu principii externi inferentis, tamen (cùm malum omne æstimatur ab obiecto, seu termino cui opponitur, bono nimirum,) dicitur malum naturale, quia bonitas, seu dispositio partium per illum sublata fuit naturalis.

Gratia non est bonum naturale.

3. *Bassolis* in 1. *sent.* *dist.* 46, voluit eandem gratiæ esse malum naturale: Quia gratia est bonum naturæ conveniens, utcumque non sit intra eius vires ut illam assequatur. Non rectè, me iudice. Ratio est, Quia bonum dicitur naturale non à modo convenientiæ, quasi omne illud esset naturale bonum, quod naturæ humanæ convenit: Sic enim ipsa gloria esset bonum naturale, cùm & ipsa sit naturæ nostræ conveniens. Imo omne bonum, quod vel habet quis, vel habiturus est, esset naturale; cùm certissimum sit illud esse homini conveniens: hoc tamen nullus unquam cogitavit, nedum asseruit. Dico igitur quod bonum dicitur naturale, non à modo convenientiæ, bona enim supernaturalia sunt naturæ nostræ convenientia, sed à modo ineffientiæ, ita ut illud sit bonum naturale, quod à principiis naturalibus inest. Bonum autem potest dici inesse à principiis naturalibus dupliciter,

2. Modo

1. *Modo naturalis*, ut illud quod de facto natura producente inest; sic in homine vidente inest visio. Et hoc modo non requiritur, ut omne illud bonum, quod malum naturale privatur, sit aliquando actu in subiecto illo, cui inest malum illud quod est eius privatio: Nam in homine ab incunabulis cæcus, cæcitas est malum naturale, licet visio, scilicet bonum privatum, tali viro actu nunquam inerat. 2. Requiritur tamen, ut omnis perfectio, quæ dicitur bonum naturale; (& cuius privatio est malum naturale,) inest subiecto cuius est bonum, saltem modo aptitudinali, ita ut subiectum illud si non habet, nec unquam habuit illud bonum, tamen debet esse aptum natum ut habeat. Sic si quis ab ortu surdefeit, illa surditas erit malum propriè naturale, licet auditus illi subiecto actu nunquam inerat, quia auditus est perfectio cuius homo omnis est naturaliter capax, & quæ inesse debuit.

2. Malum transcendentele cognomen obtinuit à termino suo, nempe à bonitate transcendentali, & metaphysicâ, quâ privat subiectum. De hoc malo dico 1. *Malum transcendentele*. Quod Metaphysici de eo tractant solum ex hypothesi, & suppositivè, eo modo quod physici de vacuo, & infinito actu; non quod vel sit vacuum vel infinitum actu, vel malum aliquod transcendentele, vel esse possint; sed solum ex hypothesi, si essent, talia essent. 2. Malum igitur bonitati transcendentali oppositum, nullum actu est, nec esse possit; quod optime probat nobilior Scholasticus *Greg. Arminens.* in 2. *diff.* 34 q. 1. pag. 120. ratione multiplici, pater & efficaci; sed rationes hæc infrequenti exercitatione de subiecto mali erunt commodius proponendæ, & opportuniùs. Pro præsentis sufficiat, quod malum transcendentele (modo esset tale malum) est privatio bonitatis entitativæ: Sed reveratilis privatio esse nequeat, siquidem bonitatis essentia potest tolli (fateor) negativè, seu non esse: ut si *Plato* annihilaretur, non esset essentia suæ bonitas: Sed privativè tolli non potest, ita ut ablatio ejus sit malum: Nam cum omne malum sit alicui malum, necesse est ut semper maneat subiectum aliquod cui sit malum, (quod nervose probat *Ferrariensis* in *Aquin. cont. Gent. lib. 3. cap. 11. Et Aquin. 1. p. q. 48. art. 2, 3, 4. Capreol. in 2. diff. 34. Et ibid.* Scholastici communi voto.) At clarum est quod bonitate essentia sublatâ, nullum manet subiectum cui sit malum, & per consequens ablatio bonitatis entitativæ est negatio solum, non privatio bonitatis, & ideo non omnino mala.

3. Malum morale est privatio rectitudinis debita creature rationali, quæ 3. *Malum morale*. rationalis. Sic *Bassolis* in 1. *diff.* 48. & *Suarez* metaph. 10. 1. *diff.* 11. & c. Et hic rale. dico 1. Quod malum morale est carentia rectitudinis debita creature rationali, in genere, & indeterminatè sumptæ, quia non solum homo est subiectum capax hujus mali, sed & angelus; cum & hic, & ille potest à rectâ justitiæ regulâ declinare; quod sub ipsâ nascentis mundi infantia, & incunabulis, infelici exemplo docuit proroplastes, qui angelos edocente cecidit, & posteritatem suam universam, ante ortum peccatricem, epilepsiâ perpetuâ implicavit. 2. Malum naturale & morale conveniunt inter se: 1. Quia utrumq; est carentia alicujus in subiecto suo; Quia quod nullo careat non est malum. 2. Quia utrumque est carentia perfectionis: Quævis enim carentia non est mala, sed solum carentia perfectionis alicujus. Sic carentia cæcitatibus non est homini mala, quia non est subiecti sui perfectio. 3. Conveniunt, quia & malum nature, & moris, est carentia perfectionis non promiscuè diffusibilis, sed solum perfectionis debita; sic carentia immensitatis in homine, utcumque sit carentia perfectionis, tamen non est malum, quia immensitas non est perfectio homini debita. 4. Utrumque etiam est carentia perfectionis debita,

non pro quovis tempore indiscriminatum, sed solum pro eo tempore pro quo est debita. Sic carentia roboris virilis non est in infante malum. Quia licet robur virile sit perfectio homini debita, tamen non est debita pro eo tempore quo infantiam patitur nugis & quicquid occupatam. Differunt tamen hæc duo. 1. In latitudine subjecti. Quia malum naturale potest esse in quolibet ente naturali, æquæ ac in homine, si pedibus truncari, non solum homini, sed et equo, & cervo, & leoni malum est. At malum morale creaturæ nulli, nisi rationali convenit, & liberæ. 2. In termino privato. Quia malum naturale est privatio perfectionis naturalis, malum autem morale est privatio perfectionis moralis ex legis mandato requisitæ. Hoc intelligi velim de malo culpæ, quod est proprie morale: nam quod multi dividunt malum morale in malum culpæ, & pœnæ, sat novi; ita ut apud illos malum pœnæ propriam mali moralis speciem constituat. At hoc usitatis sit (me iudice) quam verius. Ratio est. Quia malum pœnæ non est distincta species mali, à malo naturali, aut morali; sed idem potest esse malum naturale & pœnale, idem (inquam) quoad esse, quod ex respectu diverso dicitur malum naturale, & pœnale. Nam si quis in loco sacro hominem feriat & in justam tanti sceleris vindictam manu mulctetur: Dico quod carentia manus (casu prædicto) est malum naturale, quia privat hominem perfectione naturali: & eadem carentia carentia est malum pœnæ, quia ob injustum facinus iustè infligitur. Ita ut si consideretur respectu termini, seu oppositi, nempe bonitatis naturalis privatæ, dicitur malum naturæ, seu naturale. At si respectu causæ istius mali meritorie (sceleris nempe) cum rectè dicitur malum pœnæ. 2. Etiam illud idem quod est malum culpæ, potest esse malum pœnæ diverso respectu; si verum sit, quod potius ingerunt, & multis probare satagunt scholastici communi operâ: nempe, quod peccatum potest esse pœna peccati. Vid. *Vasq. tom. 1. disp. 250. art. 2. cap. 1. cap. 913. Bonav. in 2. disp. 36 art. 1. q. 1. Valent. to. 2. disp. 69. 17. p. 3. Cr.* Et per consequens manifestum erit quod malum pœnæ non erit malum, à malo naturali, vel à malo culpæ specie distinctum, sed solum per respectus diversos. Naturam autem utriusque specialius explicabimus, inducitur (ut spero) aliquibus profuturâ.

Malum pœnæ.

1. De malo pœnæ, quod sic definit *Bassol. in 1. disp. 46. (vide Aquin. 1. p. 9. 48. art. 5. Cr. in 2. disp. 35 art. 1. 3. Et Suarez Met. to. 1. disp. 11. sect. 2. num. 3.)* Quod sit privatio perfectionis debita illi cui inest, infligita ob culpam, vel assumptam, & cognita. In qua definitione dicitur 1. Quod malum pœnæ est privatio perfectionis, & ideo non erit quid positivum: Et hoc rectè, ut postea (licet in contrarium philosophantur Scholasticorum nonnulli) firmis rationum momentis probaturus sum. Nam utrunque malum pœnæ aliquod videtur quid positivum, ut pœna sensus, quæ vbiq; dicitur cruciatus positivus; tamen hoc solum est quoad materiale, nam ipsa pœnæ formalitas consistit in privatione; scilicet, in hoc quod privat subiectum, cui inest perfectione aliqua: ut optime disputat *Gregor. Ariminens. in 2. disp. 34 q. 1.* Nam si quis flammis intensissimis in pœnam committeretur: Dico quod licet flammæ, & calor ille intensus, sint materia pœnæ, tamen formalitas pœnæ in hoc consistit; quod calor ille perfectionem aliquam ab homine tollit. Ratio est, quia si homo in flammis esse poterat, ita ut perfectionem nullam amitteret, certe flammæ non essent omnino homini malæ. Cum impossibile sit, ut illud sit homini malum, quod illum non reddit deterius: at quod nullam tollit hominis perfectionem, non reddit eum deterius, & per consequens non erit ei malum.

Sed

Sed in presenti hoc insinuasse sufficiat, postea iusto demonstrationum argmine distinctius ostendam. 2. Cum dicitur in definitione, quod malum poenae est carentia perfectionis infligta, & cognita: merito queri possit, an requiratur ad naturam poenae, ut cognoscatur? Cui questio ut cumulatius satisfaciam, dico 1. quod malum poenae potest cognosci,

vel 1. A puniente.

vel 2. A punito, qui malum illud patitur.

Sit ideo thesis haec: Malum poenae si sit proprie poena alicui infligta ex iustitia, cognosci debet ab infligente, & puniente. Ratio est, quia infligto poenae est executio iustitiae vindicativae; at ibi nulla est iustitiae executio, ubi non est culpa cognitio, pariter & poenae; Quia ad executionem iustitiae requiritur, ut poena delicto proportionetur, quod fieri non possit, nisi cognoscatur poena. Ut in hoc casu, supponamus Titium ob crimen laesae maiestatis necem iuste meruisse, ita tamen ut crimen hoc nemini innotescat; dein supponamus Caesarem ira commotum occidere Titium, crimine eius nec considerato, nec cognito: dico in tali casu, mors Titii (utcumque sit malum naturale, tamen) non est proprie poena in ordine ad Caesarem, (utcumque sit malum naturale, tamen) non est proprie poena in ordine ad Caesarem, cum non sit executio iustitiae, nec cum respectu ad culpam: licet in ordine ad Deum forsan sit, qui novit Titium necem illam non solum habuisse, sed & meruisse. In universum enim ita requiruntur ad constitutionem poenae, (saltem poenae sensus.) 1. Cruciatu aliquis positivus, qui est poenae materiale: ut si quis flammis periret, illa flammam possunt dici materiale poenae. 2. Requiritur impressio iustitiae vindicativae, ut cruciatu ille positivus infligatur cum respectu ad culpam vel veram, vel saltem apparentem, alias poena non est, licet cruciatu sit vel intensissimus. Sic si quis tibi am tace aliquam putrescentem amputaret, ne pars sincera traderetur; utcumque dolorem vel intentum subeat, tamen dolorem, vel cruciatum illatum, utcumque dolorem vel intentum dixerat, cum non sit ob culpam ullam, sed in melius esse poenam nullus unquam dixerat, cum non sit ob culpam ullam, sed in melius esse poenam potius quam vindictam. 3. Requiritur ad poenam, ut punitum perfectione aliqua spoliaret, alias non erit omnino malum: Cum illud non est malum homini per quod homo non est peior, at homo non potest esse in statu peiori, nisi bonitas aliqua & perfectio auferatur, & per consequens necesse est, ut per malum poenae aliqua a punito auferatur bonitas, alias poena malum aliquod non erit.

3. Potest illud in definitione, (cum dicit poenam privationem perfectionis infligta) intelligi respectu puniti, qui poenam patitur: & tum questio erit. An necesse sit ad naturam poenae, ut ille qui poenam subit, cognoscat hoc esse malum poenae. Et hoc vult Bassol. in 2. dist. 34. & in 1. dist. 46. Dico igitur 1. quod punitus cognoscat malum poenae quod subit, vel 1. quoad formale, scilicet quoad repositum illum quem habet ad culpam, ad modum demerentis, & ad indicem ad modum vindicantis: & hoc modo non necesse est, ut ille qui malum poenae subit formalitatem poenae cognoscat, nimirum quod sit malum sibi ob culpam infligtum. Dico, non necesse est ad naturam poenae, cum potest esse poena in illo qui hoc non novit. Siquidem in Theologia certum est, quod impii multi, ubi in seclere infelici progressu matrescunt, insensibiles sunt; nec peccata sua vel cognoscunt, vel agnoscunt: nec poenam us infligtam, in ratione poenae sentiunt. Et hoc est quod requiritur Deus per prophetam, se gladio dedisse populum suum, & pesti; quos querebatur Deus per prophetam, se gladio dedisse populum suum, & pesti; se indurasse eorum, & irem effecisse, ita ut fames esset infecunda. Et tamen hoc non novit populus meus. Nimirum non novit hoc a Deo fuisse ob peccata sua

Thesi.
Ratio.

Trium ad naturam poenae constitrendam requisita.

- 1.
- 2.
- 3.

* Hoste 7. 9.
vid. locum confid. dignum. Comment. ibid.

2. Poena potest cognosci à puncto quoad materiale, cruciatum scilicet positivum, & hoc modo vix puniri possit quispiam, quin hoc sentiat. Et sic Iudæi gladium, pestem, & famem sibi senserunt, utrinque à Deo esse ob peccata sua non agnoscebant, nec revera cognoscebant, peccato nimirum eos occurrente.

3. Malum hoc poenæ est vel 1. damni, qui consistit in carentia, & privatione gratiæ, & gloriæ: (*Aquinas 1. p. q. 48. art. 6.*) 2. Sensus, & est cruciatus positivus, positivus scilicet quoad materiale, cum & hæc poena quoad formale sit privativum, ut ex *Greg. Ariminens. discas, in 2. disp. 34. vid. Pass. tom. 1. disp. 130.*

Malum culpæ.

4. Præter mala superius expōita, est malum culpæ, reliquis maius & nequius. Et est *avouia*, & inordinatio ad legem comparatā. Sic enim ex Apostolo recte definit, & subus explicat *Suarez: tom. 1. disp. 11. sect. 2. n. 3, 4, 5.* & sequentibus: & *Bassolis in 1. disp. 46.* ubi dicunt malum culpæ esse voluntariam perfectionis debitæ carentiam: Et per perfectionem debitam intelligenda est perfectio moralis, non naturalis: Quia potest esse voluntaria carentia perfectionis naturalis sine omni culpā, ut si quis corpus vulneraret eo fine, ut sanet, vulnus inducit privationem aliquam perfectionis naturalis, at hoc fit sine omni culpā, ut manifestum est: & per consequens malum culpæ consistit in carentia perfectionis moralis, non naturalis. Ulmo hoc malum culpæ, sive sit originale, seu actuale, seu commissio- nis, seu omissionis, potest considerari dupliciter. 1. Concretivè pro aggregato ex malitia & eius fundamento, & hoc modo non inviti concedimus malum includere aliquid positivum, fundamentum scilicet quod aliquando est actus, aliquando habitus positivus. 2. Abstractivè, pro ipsā malitiā, seu pro illo à quo subiectum dicitur malum formaliter, & hoc esse quid privativum jam probatur sumus. Singulis enim mali speciebus expōitis, restat ut ad illud quod secundò proposuimus, accedamus: Ut malum in genere, & singulas eius species esse naturæ privativæ ratione firmā, & (quantum fieri potest) manifestā ostendamus. 1. Igitur in genere malum esse essentialiter, & quidditative *respondere*, & rectitudinis debitæ privationem ostendam: Conclusio itaque prima hæc esto.

Concl. 1.

1. Natura mali non est realis aut positiva, sed solum privativa; scilicet, perfectionis subiecto suo debitæ carentia: per malum hic non intelligo malum fundamentaliter sumptum, & pro materiali, seu malum in concreto (ut *Arin. in 2. disp. 34.*) ut cum dicimus hominem malum, actum malum: nam hoc modo manifestum est, malum esse quid reale, & positivum: imò aliter esse impossibile est, cum necesse est ut omne malum in bono funderetur, nimirum in entitate aliquæ reali, & positivæ, ut postea probaturus sum. Sed hic malum intelligo abstractivè, & formaliter sumptum, pro ipsa malitiā ut sic, & hanc malitiam esse propriè, & formaliter privativam. 1. Ex communi & perpetua Antiquitatis *doctrina*. 2. Valituro rationum agmine demonstrabimus.

Ratio 1. Ab authoritate.

a Coc: Cens.

Script. vet.

pag. 51.

b River: Crit:

Sacr. 1. c. 19.

c Casaub. exerc.

16. num. 41. p.

383. col. 2.

d Scal: de emen-

dar temporum:

lib. 6.

1. Igitur, ut quid de natura mali senserit antiquitas, exponam: non opus est, ut rursus antiquitatis testimoniis curiosus coraderem; cum illustria hujus veritatis indicia, reperta potius, quam quæ sita, labore nullo invenias. Et primò prodeat *polus* *Dionysii Areopagite*, apud Scholasticos hac de se toties citatus: qui utcumque non sit antiquissimus ille Areopagita *Paulo* cognitus, ut optimè evincuntur *Cocis* noster, & *b Riverus*; tamen doctum antiquioris sæculi hominem fatentur: Quod & *c Casaubonus* & *Suavius* agnoscit, & *d Scultiger* illum putat scripsisse circa tempora *Valentiniani* secundi.

Dionysius

Diagnosus inquit lib. de divin. nom. cap. 3. pag. 115 edit. Græce, Sic Philo-
sophus, τὸ κακὸν ὅτι ἐν τοῖς ὄντι (id est) malum autem neque ens est, & paulo post
τὸ κακὸν ὅτι ἐν τοῖς ὄντι (id est) malum autem nec ex eorum
numero est, quæ sunt, nec eorum quæ simpliciter non sunt: paulo infra pag. 317.
τὸ κακὸν ἢ κατὰ ἰδιότητα ὄντας, ἢ κατὰ τὴν οὐσίαν, μόνον δὲ κακῶς, καὶ οὐδὲν τῶν
τῶν ὄντων ἐξουσιάζει. quod *Joh. Crenio* interprete lib. 8. de fato cap. 20. ita sonat:
Malum, quæ malum, nullam substantiâ aut generationem efficit, sed solum vitiat,
& contumit rerum substantiam. Et adhuc apertius, & in terminis: τὸ κακὸν ἢ οὐσίαν
ἢ οὐκ ὄντων, malum est boni privatio. In quæ verba ejus Scholiastes *Maximus* sic
commentatur: διαμαρτυρεῖται ἀντιπαραπὼν τὸ κακὸν, στερᾶν καὶ οὐκ ὄντων
ταῦτα, καὶ οὐσίαν, ἢ δὲ στερᾶν καὶ οὐκ ὄντων. &c. (id est) mirabiliter ostendit *Dia-*
gnosin malum per se non esse aliquid subsistens, dum malum privationem eorum
dixit, quæ ordinariè, & naturaliter inessent: privatio enim non est per se subsi-
stens. Eodem modo *Thomys* Paraphrastes *Gregorius Pachymera* pag. 268. edit.
Græce, τὸ δὲ κακὸν μὴ μόνον τῶν ὄντων ἀλλόθεν, ἀλλ' οὐκ κατὰ τὴν οὐσίαν, ἀλλὰ
κατὰ τὴν οὐσίαν ἀλλόθεν καὶ ἀντιπαραπῶν. Adeo malum non modo naturam
esse positivam, & realem negabant, sed ipso non ente minus (si fieri potuisset) esse vo-
luerunt, quod *Magnum Athanasium*, to. 1. pag. 5. in orat. cont. Gentes:
ὅτι τὸ κακὸν κατὰ τὴν οὐσίαν οὐκ ὄντων, ἀλλ' οὐκ κατὰ τὴν οὐσίαν, καὶ οὐκ ὄντων
κατὰ τὴν οὐσίαν οὐκ ὄντων, καὶ οὐκ ὄντων, καὶ οὐκ ὄντων, καὶ οὐκ ὄντων, καὶ οὐκ ὄντων.
ὅτι ἀντιπαραπῶν. Quæ sic reddit *P. Nann*: ea enim quæ sunt, appello bonas,
quæ non sunt, malas: quæ sunt, id est à me vocantur bonas, quia à Deo, qui est essen-
tia exemplar trahunt: quæ non sunt mala nuncupamus, eo quod cum nullâ essen-
tiâ subsistunt hominum commentis efficta sunt. Et eodem lib. paulo infra ὅτι τὸ κα-
κὸν ὅτι ἐν τοῖς ὄντι, ὅτι ἐν τοῖς ὄντι, ὅτι ἐν τοῖς ὄντι, ἀλλ' οὐκ ἀντιπαραπῶν κατὰ τὴν οὐσίαν, καὶ
κατὰ τὴν οὐσίαν οὐκ ὄντων, καὶ οὐκ ὄντων, καὶ οὐκ ὄντων, καὶ οὐκ ὄντων, καὶ οὐκ ὄντων.
nec ullum ejus esse substantiam, sed homines per privationem cogitandi bonum, il-
lud quod malum est comminisci ceperunt. Post *Athanasium Greg. Nyssenum* hanc
mali naturam eleganter explicat *Hon. 5. In Ecclesiasten*, pag. 147. ubi de tenebris
loquens, & ostendens vitium in Scripturis tenebris esse assimilatum, subiungit:
ὁμοιωσι τὸ κακὸν τῶν τenebrῶν, ὅτι καὶ τὸ κακὸν οὐκ ὄντων, καὶ οὐκ ὄντων, καὶ οὐκ ὄντων.
κατὰ τὴν οὐσίαν οὐκ ὄντων, καὶ οὐκ ὄντων, καὶ οὐκ ὄντων, καὶ οὐκ ὄντων, καὶ οὐκ ὄντων.
& ὁμοιωσι. *Gentianus Hervetus* sic reddit: Exemplo ostendit, quod per
se non constituit vitium, sed constituit ex privatione boni. Quod enim intelligitur ex
eo quod est bono contrarium, non est ex essentia (seu essentiam non habet) vi-
tium enim est ejus quod est privatio, non est subsistentis. Post illum *S. Prosper A-*
quaritanus, de Senti. ex *Aug. Senti.* 144. ait, 'omnibus bonis essentibus, mala autem nus-
quam, quomā etiam illæ naturæ quæ vitiatæ sunt, in quantum vitiatæ, sunt malæ, sed
in quantum naturæ sunt bonæ. Et idem paulo post eodem libro sent. 296. Non potest
esse ullum malum nisi in aliquo bono, quia non potest esse nisi in aliqua natura:
omnis autem natura bona est.

Nimirum hæc quæ sitio de natura mali celebris extitit apud antiquos à tempore
Probi Imperatoria, circa Ant. Christi. 280. Quo tempore insanus ille hæreticus
Manes, infelici ausu, sua orbi Christiano dogmata propinavit. Siquidem cum *Py-*
thagoras, & *Empedocles*, bonum & malum duo esse genera assererebant summa pari-
ter, & positiva, ut post *Aristotlem*, observavit *Simplicium* ex *Tamblilio*, & ex *Aristo-*
que.

que nobilior Scholasticis *Petrus com. Gen. lib. 1. ap. 8.* *Credo hinc, & magis*
Pythagora effata, cum deum ab orco retotabit infelix *Atanes* & malitiam in
 proprium sui ipsius perniciem cessura, & dolenda ecclesie & repub: Christiane
 inquietudinem. Sed quamprimum in herba esset hæc hæresis & incremento (ea est
 natura mali) festino nimium pallulabat, & inausus manensse adolesceret, statim
 insurgunt Patres, veritatis Christiane assertores, simul & vindices: Et non solum
 ex Theologia, sed & Metaphysicæ nostræ principis malum privativum esse de-
 monstrabant. Sic *Epiphanius advers. hæres. lib. 2. c. 2. hæres. 66.* (quæ est hæresis
 Manichæa) pag. 632. Ubi proposuisset querendum, *Quid sit id quod dicitur, &*
in quo sit malum, & si sit privativum, & si sit in re, & si sit in intellectu, & si sit in
rebus, & si sit in anima, & si sit in corpore, & si sit in rebus, & si sit in intellectu, &
si sit in rebus, & si sit in intellectu, & si sit in rebus, & si sit in intellectu, &
 Postquam (inquam) quaesivisset quale esset malum, & in
 quo esset, & respondet sic, *Ita ut sit in rebus, & in intellectu, & in*
rebus, & in intellectu, & in rebus, & in intellectu, & in rebus, & in intellectu, &
 scil. cum hæc considerabimus (in-
 quit) malum nullam habere substantiam inveniemus. At quid ego *Epiphanius*
 indigito? cum post hos Manichæos Patrum unusquisque, qui de malo quicquam
 dixerit, contra infanos illos hæreticos illos privativum dixeris, modo *Ambrasio* fides
Metaph. tom. 1. dist. 1. sect. 1. num. 3. Patres insequuntur Scholastici pene unanimi
 consensu hoc dogma approbantes. *Lombardus, & sui sequaces in 2. distinct. 34. 35.*
& 40. Aquinas 1. p. q. 46. & 2. 2. q. 54. & ibidem ejus discipuli. Ad eum non est cur
 quis sententiam nostræ temeraria argueret, quæ summus omni ævo viros sui asser-
 tores habuit: qui utinque consequentia necessaria non evincunt, quod volumus,
 (siquidem falli possit humana auctoritas) tamen abunde suadent, & in partes suas
 solum non cogunt.

Ratio 2.

2. Malum esse privativum rationibus nonnullis evinco, quarum prima hæc esto.
 Si res quævis, quæ est mala, sit ideo præcisè mala, quia caret aliquo bono sibi debi-
 to, & ideo non sit mala, quia non caret bono aliquo sibi debito: tum malitia for-
 maliter erit in carentia, seu privatione boni: at ideo res est mala, quia caret bono
 debito: & ideo non est mala, quia non caret: & per consequens malum formaliter
 erit privativum. Patet assumptum, quia res quævis, si careat perfectione debita,
 quodcumque aliud habet, tamen ex eo defectu præcisè est defectuosa, & vitiosa,
 & per consequens necessariò mala: cum ex primariâ mali notionē, clarum est,
 quod illud cui aliquid debitum deficit, male se habet, & per consequens ex tali de-
 fectu præcisè erit mala: Et contra: si res aliqua non careat bono sibi debito, sed
 habet omnia requisita, tum non possibile est, ut sit defectuosa, cum ei nihil deficit:
 Et ideo certissima consequentiâ sequetur, rem talem non esse malam, & ideo solum
 defectus boni debiti potest constituere rem malam formaliter: quod erat demon-
 strandum. Hanc rationem fuisse, et ut solet nervosè urget *Greg. Arminius, in 2.*
dist. 3. q. 1. art. 1. conclus. 1. procedit hæc ratio de malo, (quod dicitur malum in
 se) in genere considerato. De iis quæ sunt alteri mala sit ratio tertia hæc.

Ratio 3.

3. Si malum alteri solum in hoc sit malum, quod aliud privat perfectione debi-
 tā, tum malum alteri erit formaliter privativum: at malum alteri solum in hoc est
 malum, quia debitam alteri perfectionem tollit: ergo, propositio est per se mani-
 festa: Minor sic ostenditur: Quia venenum (v. g.) est ideo solum homini malum,
 quia privat hominem debitâ corporis temperie, & perfectione: nam si venenum
 ab homine receptum, nullam in eo intemperiem causaret, nec perfectionem sibi
 naturaliter debitam tolleret, non esset magis homini malum, quàm serpenti: Com-
 crussis;

certissimum sit venenum, & similia, quæ sunt alteri mala, esse in se positiva, realia, & formaliter bona: nec dicuntur mala denominatione passiva, quasi in se formaliter aliquid malum includerent, sed solum denominatione activa, quia malum in alio causant, bonum, & perfectionem aliquam tollendo: quod rectè observat, & nervosè ostendit vir magnus, lib. 3. de Eccles. cap. 23. ubi de malo multa disputat.

4. Quod malum non sit natura aliqua positiva, patet sic: quicquid est reale & positivum in bonum naturaliter fertur, & illud appetit, ipsa ratione hoc dicente, & Philosopho summo approbante, *Ethic. 1. c. 1. νῦν τί γιν, ἡ πῶς μὲν οὐκ*, &c. *ἐν τῷ πρὸς ἐπιστολῶν διὰ τὸ καλῶς ἀποφαινοῦν τὰ καλὰ, ὡς πάντα ἐπὶ τῷ καλῷ*. Ac malum, seu malitia ipsa formaliter sumpta bonum non appetit, ergo malitia, ut sic, non est natura, aliqua realis & positiva. Minor clarior est quam ut multa probatione egeat; quia cum bonum sit malo formaliter oppositum, malitia etiam corruptivum, impossibile est, ut malum appeteret bonum, sic enim sui corruptionem appeteret: cum tamen certissimum sit unumquodque perfectionem suam, & conservationem instinctu naturali appetere, non corruptionem. Et per consequens malum bonum non appetat, & ideo nec reale, aut positivum esse possit. Rationem hanc fusiùs urget *Aquin. in 2. disp. 34. art. 2.* Et multo ante illum *Dionys. Areopagita lib. de divin. nom. cap. 4.* Et ibidem scholiaztes eius *Maximus, & Paphragastes Gregori Pachymera* idem argumentum eleganter explicant.

Ratio 4.

5. Si malitia aliqua esset ens positivum, & reale, tum esset bonum, ratio est, quia bonitas est passio entis reciproca, ut ex communi omnium consensu, & manifestis rationis rectæ principis evidentissimum est, & ideo probationem operosam non instituo, ne orio meo abuterer. Qui rationes veller, *Suarezum* videat *Metaph. tom. 1. disp. 10. sect. 3. pag. 172. Aquin. 1. p. q. 5. art. 5.* Jam subsumo, jam ipsa malitia non est bona; hoc enim ab omni sensu sobrio abhorret, ut manifestum est, & ideo malum non est aliqua natura positiva, & realis; quod erat dicendum.

Ratio 5.

Novi quod *Manes*, * ὁ τὰς ὁρμὰς μαρτυρῶν, ὅς ἡ τῇ ἀπαρτίῃ τοῦ λογισμοῦ ἡδονῶν * *Niceph. Call. ἀποδίδει, τοῖς τῆς δαιμονιώδους αἰρέσεως ῥήματι, ἐπὶ ἅμην ἡμῶν πολλὰν ἐισαφάδα* *Eccles. Hist. Nimirum insanus Manes, qui pro depravatz mentis perversitate, lingua etiam at lib. 6. cap. 12. mata, verbis diabolicæ hæresis venenatis, se in multorum animos ad eorum perniciem insinuavit: Novi (inquam) quod Manes malum aliquid positivum, & reale esse voluit, ut ex Nicephoro discas ubi supra, & ex Eusebio Hist. Eccl. lib. 7. cap. 11. Et alios apud Suarezum Metaph. 10. 1. disp. 10. sect. 3. n. 6. at si quis insanum illud dogma toties damnatum iterum ab orco revocaret, illum non solum ἐπεχιδόξου appello, sed & hæreticum: Quem ulterius non oppugno, sed diris tot conciliorum anathematismis ἐμπερίστητον poenitentiz relinquo, & misericordiz.*

Ratio 6.

6. Si malum aliquid abstractivè sumptum, scil. ipsa malitia, esset ens reale & positivum, tum quæro, unde sit illa entitas? nam vel erit à se, & per se, & à principio extra se nullo dependens; at hoc apertè impium, & Manichæum plus sapit, quam Christianum; cum solus Deus sit ens per se & independens, quod & scimus esse, & credimus. Vel 2. Illa entitas erit ab alio, & tum iterum quæro, de illo mali principio, annon sit à Deo? & cum certissimum sit, quod tandem ad Deum primam omnis entitatis realis causam deveniendum est, sequetur quod malum ad Deum, tanquam ad causam primam per se erit reducendum; nam si ipsa malitia sit entitas realis, necesse est, ut habeat causam aliquam per se, à quâ sit.

Exercitatio secunda

Et illa aliam, donec ad Deum pervenias; At in causis per se, causa causa est causa causati, ut manifestum est; & per consequens necesse est, malum esse per se, & directe à Deo, si sit quid reale & positivum: Quod de malo culpæ vel cogitare impium, nedum asserere. Pargo igitur ad illud quod secundo proposui, ut singulas mali species esse privativas, specialius ostendam & distinctius.

Conclus. 1.

Ratio 1.

1. Malum naturale, ut sumitur abstractivè pro ipsa malitia, ut sic, non est entitas aliqua realis, & positiva, sed solum privatio rectitudinis debet. Quod patet sic: Illud malum est de formali suo quid privativum, quod consistit in privatione perfectionis debet; at malum naturale ita, ergo. Assumptum patet ex eo, quod, illud est formaliter malum naturale, quo solo posito, sine ullo alio quocunque, subiectum est naturaliter malum, sed posita privatione perfectionis naturalis, sine alio quocunque, res malè habet naturaliter: Ergo malum naturale in tali privatione formaliter consistit. Supponamus enim in homine esse privationem visus; Dico, quod ex ea privatione sola, (omnibus aliis benè se habentibus, & nullo positivo superaddito) homo erit naturaliter malus, & per consequens malum naturale erit præcisè in privatione boni debiti: quod erat demonstrandum.

Ob.

At inquires, Ex his forsitan sequetur, quod aliquod malum naturale est privativum solum, & non quod omne: nam utunque demus, malum naturale in defectu (ut carentiam visus, &c.) esse privativum; tamen ex hoc non sequetur, quia malum naturale in excessu, ut digitus sextus, possit esse positivum, & reale.

Solutio.

Dico quod in his etiam est eadem ratio mali naturalis formaliter, & abstractivè sumpti. Quod ut evidentiùs pateat, dico, quod malum illud naturale, quod est in excessu, non consistit formaliter in illo positivo reali superaddito; puta, in essentia digiti sexti, sed solum & præcisè in privatione debet perfectionis. Quod sic ostendo: (& sic ratio conclusionis nostræ secunda.) Quia digitus sextus in casu prædicto, seu illud positivum, quod manui ultra, id quod par est, additur, in se non est malum aliquod: cum certissimum sit, quod illa entitas positiva, est entitas substantialis, & formaliter bona; & per consequens, homo non est ideo formaliter malus, quia illam naturam positivam habet. Quod ulterius sic evinco: Quia digitus sextus est solum in hoc homini malus, quia tollit ab eo perfectionem debitam: Nam si digitus sextus potuit homini adesse, ita ut perfectio nulla tolleretur, tum homo per digitum sextum non esset malus; & per consequens digitus sextus ut entitas positiva, & realis non est homini malum. Ratio est, quia si additio digiti sexti nullam tolleret perfectionem ab homine, tum homo esset æquè perfectus post adventum digiti sexti, ac antè fuerat; cum supponitur, quod digitus sextus adveniens bonitatem nullam tollit: Quo posito, dico, quod digitus sextus per se consideratus, non est malum hominis, quia malo quocunque homini adveniente, homo sit peior, at si digitus adveniens nullam tolleret perfectionem, homo non esset peior, cum omnem habeat bonitatem, quam prius habuit: Et per consequens digitus sextus non est malum, in quantum est natura positiva, & realis: sed solum prout perfectionem aliquam subiecto debitam tollit. Breviter sic: Malum omne adveniens reddit subiectum, cui advenit, peius, at quocunque positivo adveniente subiectum non est peius, nisi aliquod bonum subiecti tollat. Ergo nil positivum est per se malum. Minor suâ luce clare est; quia illud non est peius nunc, quam antè fuit, quod æquè est bonum nunc, ac antè fuerat; at si positivum adveniens bonum nullum tollat, subiectum (ut manifestum est) erit æquè bonum,

Ratio 2.

bonum, & per consequens natura illa positiva non erit mala. Sic de malo naturali patet quod proposuimus: sequitur malum morale. Et hic 1. de malo poenae, 2. De malo culpae agendum.

Sic idem Concluf. 3. hæc: Malum poenae formaliter, & abstractive sumptum, Concluf. 3.
pro ipsa malitia poenalis, ut sic, non est quid reale, & positivum, sed adequatè, & formaliter privativum. Patet 1. de poena damni: Hoc enim (nullo quod sciam Ratio 2.)
differtente) est solum privatio bonitatis debitæ, scil: visionis beatificæ, vel gratiæ.
Quod clarius est, quàm ut probatione egeat: Solum explicatione dignum est
quod hic occurrit dubium. Scil. qua ratione visio beatifica possit dici bonum debi-
tum peccatori, damnato scilicet: nam si visio illa non sit damnato bonum debi-
tum, tum carentia ejus non erit carentia boni debiti, & idè ex nostris principiis
carentia visionis illius non erit mala, cum omne malum sit carentia boni debiti.
Ratio dubitandi hæc est. Quia illud quod alicui debetur, jure aliquo debetur,
ita ut si visio beatifica sit debita damnato, ex jure aliquo erit debita: & idè si dam-
natus habeat jus ad visionem illam beatificam, contra jus esse videtur impedire il-
lum à fruitione illius ad quod jus habet: & per consequens injustum erit damna-
tum visionem beatificam privare. Breviter sic: Visio beatifica, vel est bonum damnato
de jure debitum, vel non. Si sic debitum, tum damnatus à fruitione ejus injustè
detinetur, cum ad illam possidendam jus habet. Si non sit debitum, tum carentia
visionis non erit malum, quia est carentia boni non debiti: at & hoc & illud est
absurdum. Ergo.

2. Visio beatifica est damnatis omnino indebita ob peccata sua: & idè licet
damnati visionem illam careant, tamen ex hoc non sunt mali, quia visio beatifica est
illis omnino indebita.

Scil: hic nodus est dignus vindice, & idè, ut ei cuneum adpremus efficacem,
dico, 1. quod homines possunt habere jus ad visionem beatificam, vel 1. Jure Re-
demptionis: 2. Jure Creationis. Per redemptionem hominibus acquiritur. 1. Pos-
sessio visionis beatificæ, ita ut eam nullus actu possideat, nisi redemptus, ille scil:
qui è potestate tenebrarum liberatus est pretiosissimo mediatoris sanguine, utpote
ἀντὶ τοῦ ὅλης αὐτοῦ αἵματος πλουταίστην. Sed 2. ut acquiritur possessio visionis
beatificæ per redemptionem, ita & jus ad eam possidendam; nam certissimum est,
Christum homines redimendo, multos actu constituisse filios Dei, & regni celo-
rum hæredes: adeo ut ea ratione quâ filii, quâ hæredes, jus ad hæreditatem habe-
ant necesse est.

3. Redemptio non est propriè novi simpliciter juris acquisitio ad regnum coe-
lorum, & visionem beatificam possidendam; sed potius juris prius deperditi ac-
quisitio. Siquidem in Adamo omnes in universum homines jus ad cælum habebant,
& si ipse retisset, ipsum cælum unusquisque habuisset. Adeo ut jus ad cælum in
Adamo habuimus primævum, à Christo jus restitutum. 4. Homo jure creationis
præcise in quantum creatura rationalis, & intellectu pariter ac voluntate præditus,
habuit capacitatem visionis beatificæ; quæ capacitas cum esset simpliciter natura-
lis, nec per lapsum est omnino amissa, licet multum debilitata, & per peccatum
indisposita. Sed aliud est ius ad visionem beatificam fruendam, aliud capacitas fru-
endæ ejusdem. Hæc enim fuit homini naturalis, & congenita, quâ creatura ratio-
nalis: Illud, scilicet, ius ad visionem beatificam homini creato adveniebat,
idque non ex creaturæ merito, sed Dei dono. Quibus ita constitutis, argumenti

Exercitatio secunda.

prius positi solutio erit facilis. Nam cum dicitur quod damnati non habent ius ad visionem beatificam, & ideo carentia visionis beatificæ non est carantia boni debiti, & per consequens nec mala: Dico, quod verum est quod de presenti visio beatifica non est damnato debita, cum sit peccator malitiâ æternâ obduratus; tamen in Adam saltem ius habuit, quod tamen peccando perdidit. Siquidem ius ad visionem beatificam non dependebat à natura humana præcisè, quâ natura humana; sed in quantum iusta, & ad imaginem Dei efformata: Quod ex eo manifestum est, quia amissâ iustitiâ, & ius ad cælum amisimus. Et ideo ut pœna damni sit malum, sufficit quod visio beatifica, scilicet bonum privatum, vel sit de presenti debitum; vel quod originaliter fuit ei debitum, & æternò ita perstitisset, si homo spontaneo, & infælici lapsu ius illud non perdidisset.

Repl: Quod si igitur urgeas, quod malum est privatio boni debiti, solum pro illo tempore, pro quo est debitum, ex hoc enim est quod Philosophus negat catulum esse cœcum ante nonum diem, quia visus non est ei ante illum diem naturaliter debitus. Et ideo si damnato pro eo tempore quo est damnatus, visio beatifica non sit debita, tum pro eo tempore non est malum damnato, si illâ careat: cum malum sit solum privatio boni debiti, pro eo tempore, pro quo est debitum.

Sol. Huic argumento paucis respondeo: Quod satis est ad naturam mali, si bonum privatum vel tum debitum esset, vel tum debitum fuisset, modo culpâ propriâ ius suum non perdidisset.

Conclus. 4. 4. Sic de malo pœnæ, quod dicitur pœna damni. De malo pœnæ, quod dicitur pœna sensus, sit **Conclus. 4.** hæc: Pœna sensus, seu malitia illa pœnalis abstractivè sumpta, non est entitas aliqua positiva, & realis, sed solum privatio rectitudinis, & perfectionis debita. Conclusionem hanc solum non assero, multo hæc beo melioris notæ Scholasticos, Thesis nostræ Patrones simul, & vindices. *Suar. scilicet Metaph. 1.1. diff. 11. sect. 2. Penot. in Propug. lib. Human. lib. 8. cap. 31. num. 2. Capreol. in 2. diff. 3. 4. 2. Conclus. 4. Et Aquin. in 2. diff. 37. q. 3. art. 1. Sed & ratio hanc veritatem manifesta ostendit.*

Ratio 1. 1. Sic: Quia pœna sensus est solum homini malum in quantum privat hominem perfectione debita: Pœna enim sensus eâ ratione tantum est homini mala, qua hominem lædit, eique est nociva: malum enim omne subiectum lædat necesse est. At subiectum suum non lædit pœna sensus, nisi in quantum bonum aliquod tollit; nam si bonitatem nullam tollat, manifestum est quod subiectum non lædit; nullâ enim rationis verisimilitudine subiectum illud læsum dicas, cui sua bonitas manet integra, & inviolata. Cum ideo pœna sensus solum sit homini mala in quantum hominem perfectione debita privat, non erit malitia istius malitiae positiva, & realis, sed solum privativa.

Ratio 2. 2. Secundum illud solum est pœna sensus malum, secundum quod formaliter denominat subiectum suum male se habere: at hoc tantum sit, quia bonum aliquod à subiecto tollit, & ideo talis pœna ex eo solum erit malum, quia privat subiectum perfectione debita: & per consequens, natura eius erit solum privativa. Assumptum sic demonstro: subiectum non potest dici male se habere cui bonum nullum debitum deest; cum necesse sit, ut tale subiectum perfecte, & integrè se habeat, & completè, cum nihil ei desit quod requiritur. Ergo ex eo solum denominat subiectum male se habere, quia perfectionem debitam tollit: quod erat demonstrandum: ex quibus patet pœnam sensus esse malum denominatione activâ solum

solum, quia boni signum, & privationem causat in eo cui accidit, non denominatione passiva, quasi ipsa in se malitiam aliquam formi liter includeret. Sic de malo poenae diximus, sequitur malum culpae: de quo agendum. In genere, ostendendo naturam eius esse privativam. 2. In specie, idem de singulis eius speciebus demonstrando. Sit ideo conclusi. 5. hęc

5. Malum culpae in genere, ut sumitur abstractivè, pro ipsa morali malitia, non est natura aliqua positiva & realis, sed solum privatio rectitudinis debita rationali creaturae, ut rationalis. Vidi Suarez Metaph. to. 1. diff. 11. sect. 2. num. 3. 4. 5. & 6. Aquin. 1. p. q. 48. ar. 5. 6. & 6. Conclusionem hanc 1. explico. 2. probō. 1. Igitur per malum culpae (ut varias ejus definitiones consulo praeferam, apud Aquin. & Suarez ubi supra, & Capreol. in 2. diff. 24. q. 2.) per malum culpae (inquam) intelligo *avoulav*, seu legis transgressionem; quam Graeci aliàs *avulav*, voce apposita satis appellabant; à *avlo*, vel *avlo* quia recedo, seu retrocedo: ut ex Hesychio, & Eustathio rectè observat illuvinus & Stephanus. Ita ut quod Apostolo erat *avoulav* legis transgressio, etiam Ethnicis erat *avulav* recessio, sive retrogressio à lege. Dico 2. Omne malum morale, seu malum culpae est contra dictamen rationis rectae. Cumque apud me idem sunt lex naturae, & dictamen rationis rectae: dico 3. Quod omne malum culpae, quodcumque demum illud sit, est contra legem naturae, & illius legis violatio. Et hoc potest esse dupliciter. 1. Immediate, & proximè, quod est immediate, & directè, & per se contra dictamen rationis rectae, & legem naturae: & hoc modo homicidium, odium Dei, & similia sunt contra legem naturae, ita ut si lex alia esset nulla, tamen essent peccata praescisè ex hoc quod legem naturae violant. Et hoc modo non dicimus omne malum culpae esse contra legem naturae, & dictamen rationis rectae; nimirum immediate, & proximè nullo alio interveniente. 2. Aliquid est contra legem naturae mediatè, quod non violat legem naturae per se & proximè, sed solum ex interventu legis positivae. Sic qui peccabat apud Iudeos filios non circumciscendo, auragnum paschalem non edendo, contra legem naturae, & rationis rectae dictamen peccabant. Sed non immediate, & proximè; (Quia lex naturae per se praescisè non mandabat circumcissionem, auragni paschalis manducationem) sed solum ex interventu legis positivae, à Deo latae. Tum lege lata, quia recta ratio dicit, ut Deo in omnibus obsequium, & obedientiam praestemus paratam, dicit etiam, ut in hoc obediamus: Ita ut qui obedientiam non praestat legi positivae, non solum legem positivam violat, sed & naturae legem, quae nos ad legis positivae obedientiam obligat. Manifestum ideo erit malum culpae, quodcumque demum illud sit, esse contra legem naturae, vel immediate & proximè, vel saltem mediatè, & ex interventu legis positivae.

Ipsam autem talis culpe malitiam & obliquitatem, privationem esse rectitudinis debita, jam probaturus sum. Idque primo autoritate. Secundo ratione. Primo igitur, non opus est ut numerosum Antiquorum catalogum adducerem, ut ex eorum testimonio malum culpae esse quid privativum ostenderem; cum hoc cumulare praestitit Vasquez in 1. p. Aquin. diff. 23. num. 16. & Suarez Metaph. to. 1. diff. 11. sect. 1. num. 3. Et S. August. de malo omni apertè pronuntiat lib. de natura boni, cap. 10. non longe ab initio: ubi sic ait: Non ergo mala est natura ulla, in quantum natura, sed unicuique natura non est malum nisi minus, & privari bono. Idem eleganter exprimit patreus totos Nazian: orat.

Conclus. 6.

circulatio rationis positiva, scilicet relatio disconvenientiæ cum naturâ rationali, quatenus rationalis est; quod velle videtur *Vasquez* in 1. 2. q. 95. cap. 9. Pater 1. Sic: Si malum formaliter sumptum esset relatio rationis, tum vel in ordine ad intellectum divinum, humanum, aut angelicum. At horum nihil congrue dici possit. Ergo. Nam 1. Non est relatio rationis in ordine ad intellectum divinum: Ratio est, quia ens rationis habet suum esse ab intellectu illo in ordine ad quem est ens rationis, & ideo necesse est, ut peccatum si sit ens rationis in ordine ad intellectum divinum, totum suum esse habeat ab intellectu divino ex quo sequetur, Deum esse autorem peccati, nec tam in nobis peccata invenire, quam cognoscendo facere. At hoc non solum absurdum, sed & impium; nec tam *irregulor* censeri debet, quam summæ hæreticum. Et ideo malum culpæ non erit relatio rationis in ordine ad intellectum divinum. 2. Malum morale non est relatio rationis in ordine ad intellectum nostrum, Quia sic, cum omne ens rationis sit subjektivè in intellectu, nullum omnino peccatum esset in voluntate. At hoc incongruum, ergo, & illud. 3. Si malum culpæ esset relatio rationis in ordine ad intellectum humanum, tum nulla haberemus peccata nisi cognita: Ratio est, Quia ens rationis esse est cognosci; Et hoc modo idem esset aliquem peccata sua non cognoscere, ac non habere. At hujus assertionis veritatem vovere facilius possum, quam credere: cum peccata nostra obliviscendo adeo non amittimus, ut augemus potius. 4. Nec possit malum morale esse ens rationis in ordine ad intellectum angelicum solum, Quia sic in homine malum morale nullum esset; cum omne ens rationis (quale jam fingitur malum morale) sit in intellectu, in ordine ad quem est ens rationis.

7. Malum morale non est positivum aliquod reale, nec relativum, ut vult *Frang. de Mayroni* in 2. diff. 43. q. 3, nec absolutum, ut *Caietan.* in 1. 2. q. 18. art. 5. & *Medina* in 1. 2. q. 71. art. 6. Quod sic evincitur. 1. Quia omnis entitas positiva, & realis, live sit absoluta, live relativa, est bona; bonitas enim est adjunctum entis proprium, & *simpliciter* (ut in confesso est) Ab malum morale abstractivè sumptum, seu ipsa malitia non est bona: ut per se manifestum est, ergo malitia moralis, ut sic, non erit realis.

2. Omne ens bonum appetit; per *Aristotelem Ethic. lib. I. cap. I.* ubi etiam bonum

bonum definitur: & *malum* idem, quod omnia appetunt. Ad malitiam ipsam, seu malum morale formaliter sumptum, non appetit bonum: Ratio est, quia illud quod ens quodvis naturaliter appetit, appetitum quocunque, vel innato, vel illicito, debet esse perfectio appetentis. (saltem apparet, quod aliquando accidit in homine appetente libere.) At quomodo bonum sit perfectio ipsius malitiae moralis ut sic, nec fingi possit. Et per consequens, cum ipsa malitia non potest appetere bonum, non erit ens reale: quod erat dicendum.

3. Ratio tertia sic procedit: Omnis entitas realis, & positiva est à Deo entitatis omnis auctore, & causa prima: At peccatum seu malitia moralis formaliter sumpta non est à Deo, tanquam à causa prima. Ergo non est entitas realis & positiva. Nimirum argumentum hoc est *Achilleum* illud munimentum, & *μυστα τῶν ἀνθρώπων* Aiac, quo omnis usa est Antiquitas, ad infamem illam Manichaeorum haeresin radicibus evellendam: Ratio ideo hęc, (des veniam benigne lector) paulo ulterius erit confirmanda, & fortius. Et 1. de minori, scilicet. Deum non esse auctorem peccati, seu mali moralis, ut sumitur pro malitia ipsa, non est cur multis ostenderem; cum vix ullus unquam exiit adeo superlativè impius, qui hoc asseruit: nec Ethnicus quidem, nedum Christianus. De Ethnicis clarum est, se non solum maximum agnovisse suum *Jovem*, sed & optimum: Quibus & minores *Dii*, *ἄνθρωποι* videbantur. *Ὁλοκλήρως ἀρετῇ δέον γυνήματα*, inquit doctissimus Philo Judæus, virtus scilicet deorum loboles, non vitium. Et post illum *Greg. Nazianzenus*, τὸ μεγαλοδυνάμιον, καὶ ἀμειψόμενον, ἀντισπένον, ἀναυδέστερον ὁ θεός. Labi humanum est, & miseræ mortalitatis infelix privilegium, cujus nec capax esse possit æterna deitas: Prohibet mala Deus, non facit. Sed de majore solum dubitatur. An scilicet omnis entitas realis, & positiva necessariò sit à Deo? Et hic 1. ostendam, thesin hanc non esse nuperum, aliquod recentiorum commentum, pridianæ novitatis conscium, sed receptissimum Antiquorum axioma. 2. Ejus veritatem ratione (quâ possum) solidâ evincam. 1. Igitur Magnus *Asbanasius* hujus veritatis se assertorem præbet, & vindicem: Qui *Tom. 1. in orat. contra gentes*, non longe ab initio, sic condicionatur. *Ὅντα δὲ θεὸς τὰ καλὰ, καὶ ὅντα τὰ φαῦλα, ὅντα δὲ οὐκ ἐκ τοῦ καλοῦ, καὶ ὅντα ἐκ τοῦ ὀντος, θεὸς τὰ καλὰ, καὶ ὁ θεὸς τὰ καλὰ ἐστίν.* Quæ verba sic reddit *P. Nannius*: Entia, bona sunt, non entia mala: Entia autem appellabuntur, quia à Deo, qui est essentia ipsa, exemplar trahunt. Et idem adhuc apertius, & in terminis: *tom. 1. de Incarnat. verbi, pag. 57. καὶ ὅντα δὲ θεὸς τὰ καλὰ, ὅντα δὲ τὰ καλὰ, ὅτι ἀπὸ ὀντος θεὸς γινώσκται.* (i.e.) Mala non entia dicenda sunt, entia autem bona, ut quæ verum Deum auctorem habent. Idem *S. Prosper* asserit, lib. *sentent. ex Augustin. sent. 144. & 296.* Ubi non semel illud inculcat, quod naturæ vitiosæ, in quantum vitiosæ, malæ sunt; ac in quantum naturæ, à Deo sunt, & bonæ. Scholiastici communi calculo approbant thesin hanc à patribus receptam: *Bonavent. in 2. dist. 37. q. 1.* Licet fatetur diversas eâ de re fuisse opiniones, statim tamen subiungit: Nunc communiter tenetur, quod illa opinio est verior quæ dicit quod omnis actio seu subsistens peccato, seu non, secundum id quod est actio, sit à Deo. Quam opinionem & ipse *Bonaventura* ibidem approbat. Et *Aquin. in 2. dist. 37. q. 2. art. 2.* Asserit: Nullas esse, aut paucissimas suo tempore quæ negare audebant omnem actum malum quoad entitatem suam realem esse à Deo. Sed & hoc ratione naturali efficaciter ostendi possit. 1. Quia impossibile est, ut sit entitas aliqua finita, & creata, quæ non dependeat, & habeat esse suum ab entitate infinita,

Ratio 3.

Exercitatio secunda.

Infinita, & increata, Deo scilicet, nam necesse est (si sit ulla entitas à Deo non causata) ut illa entitas sit independens à Deo, tanquam à causa prima; & per consequens Deus non erit causa prima in ordine ad illam entitatem. Ex quibus sequetur. 1. Quod possit esse ens aliquod reale quod est ens per participationem (suppono enim omne ens finitum esse ens per participationem) & tamen non habet esse ab ente primo participatum. 2. Quod possit esse ens reale quod non dependet à Deo, nec in fieri, nec in conservari; ita ut erit ens aliquod existens, quod nec causatur, nec conservatur à Deo. Nam qui dicunt malitiam moralem esse ens reale, concedunt quod non sit à Deo; ergo (inquam) potest conservari in esse sine Deo: Quia manifestum est, virtutem divinam non magis requiri ad conservationem, quam ad productionem: Nam quod producat ens aliquod Deo non producente; conservat etiam, Deo non conservante. At creatura nulla potest conservare aliam entitatem realem Deo non conservante, ergo nec producere Deo non producente. Minor sic erit manifesta: Quia creatura nulla potest semet, ne per momentum conservare, Deo non conservante. Ergo nec potest aliud ens conservare, Deo non conservante: In illo enim vivimus, movemur, & sumus. Summa hoc redit: Si ipsa malitia moralis (puta peccatum aliquod) sit entitas realis: tum 1. Deus non erit causa istius entis; Quia pater à deo deformis parens esse non possit divina bonitas. 2. Hoc dato, sequetur: 1. Quod sit entitas secundaria, & per participationem, quæ tamen ab ente primo esse non participat. 2. Quod sit ens aliquod finitum, à Deo independens, & quoad productionem, & conservationem. Quæ omnia non solum Philosophiæ, sed & Theologiæ contraria esse, & scimus, & credimus.

Locum *Augustini* opponam. *lib. de lib. arbit. cap. 19.* ubi querens, quomodo movetur voluntas cum se convertit ad malum: unde scilicet ei est iste motus, qui est malus? Respondet *cap. 20.* *Omne bonum est à Deo; Nulla ergo natura est, quæ non est à Deo, &c.* ex quibus manifestum est, omnem entitatem realem esse à Deo efficiente, tanquam à causa prima; & per consequens malum morale, seu peccatum non esse ens reale, cum impossibile est ut à Deo producat, Qui plura vellet, *Aquin.* videat *Contr. Gent. lib. 2. cap. 65. 66. 67. & ibid. Ferrarien. Capreol. in. 2. dist. 37. art. 3. ad 2. prin. solvarem de auxil. divini grat. lib. 3. dist. 18. Halens. 1. p. q. 9. memb. 2. Scot. in 2. dist. 37. Suarez Metaph. part. 1. dist. 22. sect. 1. &c.* Ubi hanc thesin affirmativam, nimium omnem entitatem esse à Deo; veritatem catholicam esse assentit; & contrarium, in fide erroneum. Sic de malo culpæ in genere diximus; illudque esse privativum demonstravimus. Sequitur, ut de singulis eius speciebus idem ostendamus: & 1. de malo Originali. 2. De Actuali. Sic ideò **Conclusio octava hæc,**

Conclus. 8;

8. Malum originale non est aliquid positivum, & reale, sed solum privatio rectitudinis debite. Hanc Conclusio, explico. 1. Probo. Primo igitur per malum originale, non intelligo malum aliquod nobis adnatum, seu acquisitum; (Hoc enim à Scholasticis, & Theologis malum actuale cognominatur) sed innatum illud nobis ab incunabulis inhaerens; quod à primo parente nostro derivatum possidemus; qui non solum naturæ ejus sumus hæredes, sed & culpæ; infelicis culpæ, quæ vitam nobis abstulit priusquam dedit, cum universa ejus posteritas, non modo nascitur ægrotæ, sed & mortuæ. 2. Malum hoc originale nomen suum habet, vel 1. Ratione inhaerentis, & à modo inessendi: quia ab ortu nobis inest, Adeo ut mali sumus penè priusquam sumus, nec prius latera accipimus à natura formata: *Quin beret latera*

latere verbalis arundo. 2. Vel potest dici originale, ratione efficientiæ; Quia ipsa hæc culpa est radix, & origo unde reliqua mala infarcto ortu nascuntur. Vel 3. ratione termini, nempe boni privati, prout est privatio iustitiæ originalis debita inesse. Quod suscitabant Scholastici: *Aquin.* 1. 2. q. 82. art. 3. *tom. 2. Commentar: ibid.* Item in 2. *dis.* 30. q. 1. art. 2. *Soto lib. de natura & gratia.* c. 9. *Alvarez de Aux. divin. grat.* lib. 6. *disp.* 44. 45. Et ut mihi videtur, causa primaria, & principalis, cur hoc malum dicatur Originale, est hæc ultima. Ratio est: Quia mala omnia, cum non sint proprie entia, & ideo per se intelligibilia *Stupidi* & *vota* (ut cum *Platone* loquar) non sunt cognoscuntur, & assumantur à terminis suis, bonis sc. quod è subiecto tollunt, à quo & nomen (ut plurimum) & naturam accipiunt. Sic dicimus malum naturale in ordine ad bonum naturale quod tollit: sic malum morale in ordine ad bonum morale quod privat, & pari rationis analogiâ, malum originale illud erit, quod bonum originale, seu iustitiam originalem tollit. Ita urdicitur hoc malum originale denominatione externâ à termino, cui opponitur, desumptâ. Et 3. hoc malum convenienter definiri possit, definitione ab *Anselmo* traditâ ante annos quingentos plus minus: Sic: malum originale est privatio iustitiæ originalis debita inesse. Quam definitionem admittunt penè omnes antiquiores Scholastici. *Aquin.* 1. 2. q. 82. art. 3. *& quest.* 4. de malo art. 2. ad 4. prin. *Ferrar.* contra *Gen.* lib. 4. cap. 52. *Hispal.* in 2. *dis.* 20. art. 3. not. 4. & inter recentiores *Alvarez,* (& multi apud eum) *De Auxil. divin. grat.* lib. 6. *disp.* 44. 45. Quibus positis conclusio præposita demonstrari potuit omnibus rationibus, quibus malum in genere esse privativum ostendimus: sed actum non agam, & ideo ratione unâ aut alterâ thes. nostræ veritatem specialius evincam, & distinctius. Sit ideo ratio prima hæc quæ sequitur.

1. Quod consistit in privatione iustitiæ originalis, sine ullo positivo in se incluso, illud necessariò erit quid privativum: at malum originale ita, ergo. Propositio hæc suâ patet. Assumpt. Sic ostenditur. Si præter privationem iustitiæ originalis, entitas aliqua esset malo originali intrinseca, tum entitas illa vel erit ipsa natura, vel ejus adjunctum aliquod accidentale, (cû nil aliud probabilitate ullâ vel fingi poterat) At ex his nullum dici possit: ergo. 1. Enim ipsam animam esse peccato originali intrinsecam, ab omni ratione sobria abhorret; (utcumq; *Flavius Illyricus* illud eû assertit) siquidem 1. hoc insanam *Monichæorum* hæresin toties à Patribus damnatam, nimium saperet, qui malum substantiam esse asserbant. Et ideo qui hoc asserit, antiquam illam hæresin tot Conciliorum anathematismis percussam ab orco revocet, necesse est. 2. Anima est illud quod peccat, ergo non est ipsum peccatum. 3. Anima est illud quod peccati originalis pœnam subit, ergo non est ipsum malum ob quod punitur: cû ipsum peccatum non punit Deus, sed peccatorum. 4. Anima tenetur legem implere, ergo non est ipsum peccatum: Quia ipsum peccatum ad hoc teneri est impossibile. Sic enim ipsa legis violatio (hoc enim est peccatum) teneretur legem implere. Sed insanum hoc dogma, & ultra sobrietatem omnem *magis* *de* *refutatione* longiori indignum. 2. Non est aliquod adiunctum animæ accidentale, quod est malo originali intrinsecum: esset enim vel potentia, vel habitus, vel actus, vel aliqua alia qualitas. 1. Non potentia animæ, quia illa omnes eadem potentie (quoad esse) quæ sunt in homine corrupto, præfuerunt in integro. 2. Quia Deus Optim. Max: est causa per se animæ, & anima per se causa potentie suæ; & per consequens, si malum hoc originale consisteret in potentia aliqua, ipse Deus

*Aug. lib. 1.
de Sym: ad Ca-
tech:*

esset eius causa cum sit animæ causa, enim causæ, in causis per se, est causa causa-
ti. At hoc nec Ethnicus assereret, nedum Christianus. 3. Nullus habitus potest
esse malo originali intussecus: non infusus; quia hic à Deo immediate, & adæ-
quare infunditur, qui peccatum producere omnipotenter non potest, ut olim *Augu-
stinus*. Non acquisitus, quia cum hoc vitium ab ortu nobis insit, omnem usum
liberum voluntatis præcedit, & per consequens omnem habitum acquisitum: Et
ob hanc rationem nec possit actus aliquis esse peccato, originali intrinsecus, quia
præcedit omnem actum liberum voluntatis. 4. Nec fingi potest ulla alia qualitas
realis liberum voluntatis exercitium antecedens, quæ possit malo originali esse in-
trinsecus: cum necesse sit illam ad Deum reduci tanquam ad causam omnis entitatis
primam, (ut supra probavimus) quod vel cogitare impium, nedum asserere. 5. Illa
qualitas, quæcumque demum fingatur, si sit realis, causam habeat efficientem ne-
cesse est; cum effectus realis sine efficiente esse, est impossibile: tum dico, illa cau-
sa efficiens, vel erit Deus; at Deus peccati author esse nequeat, (ut supra) vel ipsa
anima in qua illa qualitas est: (ab alio enim efficiente produci probabilitate nullâ
dici possit.) At anima ipsa istius qualitatibus causa esse non possit: Nam 1. si sit, tum
vel liberè producit illam qualitatem, vel non: si dicatur, quod anima illam qualita-
tem liberè producit, tum infero, quod illa qualitas non est peccato originali in-
trinsecus: quia malum originale omnem usum liberum voluntatis antecedit, ut mani-
festum est. Si dicatur, quod illa qualitas non producit liberè à voluntate; tum iterum
dico, quod in illa qualitate peccatum originale esse nequeat: cum certissimum sit,
quod voluntati illud nunquā imputabitur in culpâ, quod non est in potestate sua
ut faciat, vel non; & per consequens, si voluntas qualitatem illam liberè non pro-
ducat, peccatum originale in tali qualitate consistere nequeat. Ex quibus omnibus
manifestum erit malum originale esse solum, & formaliter privativum, quod erat
demonstrandum.

Ratio 2.

2. Malum originale consistit in eo, quo posito in homine, homo habet peccatum
originale, alio quocunque non posito; & quo ablato peccatum originale non habet.
alio quocunque non ablato: At posita privatione iustitiæ originalis, homo habet
peccatum originale, & ablata illa privatione præcisè, non habet illud peccatum: ergo
in privatione illa consistit necesse est: & per consequens erit privativum. Minorem
sic evinco: quia posita in homine iustitiæ originalis privatione, homo est peccator;
cum caret perfectione ex lege debitâ, at nullo alio peccato, nisi originali: ergo in
illa privatione consistit malum originale: dein posita in homine iustitiæ originali
peccatum originale ibi esse non possit: ergo. Sic de malo originali: Sequitur actua-
le, & hoc est duplex. 1. Omissionis. 2. Commissionis: Quorum utrumque esse
privativum proxime declarabitur.

Conclus. 9.

9. Conclus. 9. fit hæc. Malum omissionis est formaliter, & adæquare privati-
vum, scilicet carentia boni alicuius ex lege debiti.

Quam conclus. 1. explico: 2. Probo. 1. Igitur dico, quod malum omissionis
non est contra præceptum negativum, (v. g.) non occides, non dices falsum te-
stimonium: sed contra præceptum affirmativum, quod aliquod agendum imperat.
Ratio est, quia ubicunque est ommissio vitiosa, ibi necesse est, ut omittamus aliquid
faciendum, at præcepta affirmativa solum imperant facienda: ergo ommissio erit so-
lum contra hoc præceptum. 2. Malum omissionis consistit solum in carentia actus
requisiti. Ita *Aquin.* 1. 2. q. 71. art. 1. & 2. 2. q. 79. art. 3. ad 5. *Jacob. Almaine*
tract:

trahit de lib. volunt. circa arg. 2. Vasquez 1. 2. disp. 92. c. 5. Et Mendoza de Anima, disp. 15. sect. 7. sub sect. 1. pag. 940. 3. Malum omissionis est carentia actus debiti, non simpliciter pro omni tempore, sed solum pro eo tempore, pro quo est debitus. Ratio est, quia præceptum affirmativum non obligat ad semper, & ideo, si careo actu in illo tempore, pro quo non obligat præceptum, ut actum illum habeam, non est malum omissionis: Nam licet tum sit carentia actus, tamen non est carentia actus debiti, quia lex non obligat me ut illo tempore hunc actum habeam, & ideo si non habeam, non pecco. Ut si mandatum sit, ut superpellicium die Dominicâ induam, sed si die illâ non induam, ommissio illa est vitiosa: At si feriâ 3. vel 4. non induam, ommissio hæc non est mala, quia lex non obligat pro eo tempore.

Et hic dubium vindice non indignum occurrit, paucis explicandum, & quantum possum perspicuis. Nonnulli enim negant omissionem consistere in purâ omissione actus debiti, sed & eam ponunt in actu aliquo indebito, vel saltem negant posse esse omissionem puram: ut aliqui apud Durand. in 2. disp. 35. q. 2. & pro hac opinione adducuntur, Caiet. 1. 2. q. 6. art. 3. & 4. 7. 1. art. 5. Gabriel. 2. disp. 41. q. unica. Et alii apud P. Hurtad. De Anima, disp. 15. sect. 2. num. 66. Quorum aliqui ponebant omissionem in actu interiori, apud quos non velle facere præceptum, idem erat ac velle non facere. Et hoc probabant 1. Quia peccatum omissionis est peccatum actuale, & ideo requirit actum. 2. Quia voluntas cum omittit id quod actu faceret, est in actu secundo, sed exire in actum secundum non potest nihil faciendo, ergo requirit actum per quem exeat in actum secundum.

Hic duo agam 1. opinionem hanc esse falsam ostendâ, 2. objectionibus satisfaciam. 1. Igitur sic: Omissio non consistit in actu interiori; (ut volunt illi apud Durandum, apud quos non velle facere, est idem ac velle non facere.) Ratio est, quia aliquando est ommissio ipsius actus interni, scilicet volitionis; at talis ommissio in actu aliquo interno consistere congruè dici non possit: Quod in hoc casu evidentius appareat. Suppono aliquem, qui legitimum dominium habet in Johannem, mandatum dare Johanni, ut horâ duodecimâ aliquid scribat. Dico hoc mandato durante tenetur Johannes horâ 12, non solum scribere, sed & velle scribere. Jam suppono iterum Johannem ab horâ undecimâ ad primam alius dormire, & mandatum domini negligere, tum palam est, quod horâ duodecimâ non solum omittit scriptiorem mandatum, sed etiam ejus volitionem; cum supponitur securius dormire. Nec tamen ommissio consistebat in voluntate, seu volitione non scribendi, cum casu prædicto suppono Johannem somno aliori sepultum, adeo ut de descriptione ne per somnium quidem cogitet. 2. Si voluntas, cum tenetur ad volendum, solum non vult, sine ullo actu quocunque, dico, quod in tali casu peccaret peccatum omissionis, ergo peccatum omissionis non requirit actum. Patet, quia voluntas in illo casu legem violat, non volendo, cum lex jubet velle; at peccatum illud aliud esse non possit, nisi omissionis, ut manifestum est, ergo argumentum hoc sic urget Durandus in 2. disp. 35. q. 2. Omnis transgressio præcepti affirmativi est peccatum omissionis, at pura ommissio actionis debite est transgressio præcepti affirmativi, ergo ipsa actus ommissio, omni actu circumscripto erit peccatum omissionis.

2. Ad illud quod obijciunt, quod voluntas sine actu non potest esse in actu secundo, ergo, cum voluntas omittendo sit in actu secundo, requiritur actus ad omissionem; Dico, quod potentia est duplex. 1. Naturalis, quæ ad unum de-

Dub.

Sol.

Ratio 2;

terminatur, ut ignis ad usendum, & talis potentia nunquam est in actu secundo, nisi per actum aliquem positivum. 2. Moralis, ut voluntas, quæ est potentia libera; & talis potentia quoniam ex ratione intrinsecâ libertatis suæ ordinatur ad contradictionem, puta, ad velle, & non velle; non semper requiritur actus potentia, ut in actu secundum exeat. Cum enim ad opposita ordinatur, nempe ad velle, & non velle; necesse est ut modo oppositio exeat in actu secundum circa hæc opposita; scilicet volendo ex una parte, & non volendo ex alterâ. Et hoc est quod acutus Scholasticus, ut cunque obscurus, Pet. Hurtado de Mendoza vult; cum dicat, quod exercitium voluntatis, sive actus secundus est duplex. 1. Positivus, ut velle, per quod est in actu secundo positivè; 2. Negativus, ut non velle, per quod est in actu secundo negativè. Ita ut secundum illum, voluntas est æquæ in actu secundo non volendo quod debet, ac volendo quod non debet.

5. Dico quod malum omissionis est carentia actus debiti, etiam & habitus; sed cum hoc discrimine, ut sit carentia actus immediatus, & proximè; habitus solum mediatus, & remotè; scilicet in quantum per actum medium tenemur habere habitum. Ratio est, Quia non solum tenemur ad bonum faciendum simpliciter, ex parte rei, quod ad actum spectat; sed etiam ex parte modi tenemur alacriter, sine reluctantiâ, & toto pectore bonum facere, quod spectat ad habitum. Sed cum actus crebri sint mediâ naturaliter ordinata ad habitum operandi, & facilitatem acquirendum, tenemur immediatius ad exercitium actus, ex quo habitus fit, quam ad habitum ipsum. Sic tenemur esse in templo die dominicâ, sed immediatius tenemur spatium transire interjectum inter nos, & templum, cum hoc sit medium necessariū per quod ad templum pervenitur. Et ideo omisso est carentia actus immediatus, & proximè; & carentia habitus mediare solum, & secundario. Ex quibus omnibus ita demonstratis, conclusionis præpositæ ratio erit manifesta, sic: Mera carentia actus, vel habitus debiti non est quid positivum, sed solum privatio; at malum omissionis est mera carentia actus, vel habitus debiti inesse, ut ex prædictis patet: ergo. omisso erit malum, & solummodo privativum.

6. Sic de malo omissionis diximus: sequitur malum commissionis, quod non est positivum, aut reale vice proximâ demonstrandum est. Nimirum malum hoc est, *πῆχας πορδαλοῦ*. Hæretici in quo nimium fidunt, qui malum vellent esse positivum; & Rhetoricâ meliori, quam ratione, homicidium, adulterium, Dei odium, quasi mala extra omnem dubitandi aleam positiva indignant: quasi causa nostra jam victa esset, & triumphata; & nos attoniti, & nescio quo fulmine *ἐμπεσόντες* staremus, manus æternò captivæ daturi. Et ut quod res est fatear, malum commissi onis est ultimum hujus Hydra caput, & pessimum, utpotè malitiam magis lethali venenatum. Sed si malum hoc etiam esse privativum ostendamus, malorum *Λεοντων* verè superavimus. Hoc ut præstemus, sit hæc conclusio ultima.

Conclusio 10.

10. Malum commissionis non est natura aliqua positiva, sed solum privatio rectitudinis debita. Hanc conclus. 1. Explico. 2. Probo. 1. Igitur ut innotescat quid sit malum commissionis, dico quod malum commissionis, & omissionis in aliquibus conveniunt, & in aliquibus differunt. Conveniunt 1. Quod utrumque est contra legem; 2. Quod utrumque etiam est privatio rectitudinis debita, & per legem requisita. Differunt tamen 1. Quia malum omissionis est contra præceptum affirmativum: Commissionis contra præceptum negativum. 2. Differunt ratione fundamenti; quia malum commissionis immediate semper fundatur in

in actu aliquo, aut habitu; malum omissionis non ita, sed in ipsa anima, nullo actu, aut habitu medio. Ratio est: Quia cum omissionis malum sit ipse actus omissio, non possibile est, ut in actu fundetur, cum formaliter dicat carentiam actus. 3. Notant nonnullos conclusionem hanc nostram negasse apud *Cumel: in 1. 2. pag: 147.* Sic *Cajet. 1. 2. q. 71. art: 6.* Sic *Occum in 3. dist: 12.* & alii apud *Jacob: Almain: in opus: tract: 3. cap: 19.* His tamen non obstantibus, ad promissam conclusionem *S. de 2. 4.* procedo. Et hic rationes illæ generales, quibus malum in genere esse privativum demonstravimus, idem de hoc commissionis malo evincerent: sed illas omitto, & ratione unâ, aut alterâ speciali dictæ conclusionis veritatem stabiliam. Sic ideo ratio prima hæc.

1. Si in peccato commissionis malitia formaliter non consistat in naturâ actus positivâ, sed solum in privatione boni debiti, tum peccatum commissionis non erit positivum; sed verum est prius. E. & posterius. Minorem sic evinco: Illud quod potest esse, & non esse malum, in eo non consistit malitia formaliter, (aperit enim sequetur, si substantia actus potest esse & non esse mala, quod tum malitia non consistit in ipsa entitate, & substantia actus; ut si possibile sit actum odii, quo Deum odio habeo, quoad substantiam consideratum, esse posse, & non esse malum, sequeretur inquam, talem actum non esse essentialiter malum, quoad ejus esse positivum, & physicum,) sed possibile est, ut quis actus commissionis, quoad naturam suam, & entitatem positivam, actu sit, & tamen non sit malus. Ergo ipsa ejus entitas positiva non erit mala. Minor sic patet; Quia Deus libere prohibet hunc actum, ergo seclusâ prohibitione, non erit peccatum: Nam cum omne peccatum sit *avoxia*, necesse est, ut seclusâ lege, actus talis non sit peccatum, nec moraliter malum. At Deus, qui libere tulit legem, libere potest eam abrogare; & per consequens, actus ille, qui stantē lege erat malus, lege abrogatâ malus nec erit, nec esse possit. Huic argumento *Jacob: Almain: tract: 3. cap: 15.* Respond: 1. concedendo, quod verum est, actum omnem esse malum, quia prohibitum. 2. Dicendo, quod sunt aliqui actus, qui non possunt non esse prohibiti, ut adulterium facere, Deum odio habere, &c. Et hic 3. statuit prohibitionem duplicem. 1. Indicativam, quâ recta ratio indicat hoc non esse faciendum: & hoc modo dicit, quod non potest esse, quin furtum, adulterium, odium Dei, & similia sint prohibita. 2. Imperativam, quâ Deus imperat hoc non esse faciendum; Et sic facietur, quod actus, qui est solum malus in ordine ad hanc prohibitionem, potest esse, & non esse malus, quia tolli possit hæc prohibitio.

Huic solutioni dico 1. quod male dividit prohibitionem legalem in imperativam, & indicativam, quasi in membra opposita: Cum sit omni legi intrinsecum & indicare quid faciendum sit, & imperare ut fiat. Sic lex hæc *non occides* indicat occisionem esse malam, & imperat non faciendam: sic illa *Deum coles* indicat hoc esse bonum & faciendum. 2. Hoc est forson quod vult; scil: Deum posse abrogare legem positivam libere, ut libere eam tulit: non autem legem naturalem, tum homo esse non possit, & non judicare tales actus esse malos. Sed hic dico 3. Quod nec hoc satisfacit. Nam licet naturale sit igni ut urat, modo habeat materiam capax sibi approximata, tamen si Deus naturæ vult, ut non urat, hoc officium non præstat; ut patet in tribus illis pueris in medium ignis à *Nebuchadnezzar* injectis: Et cur non pari rationis analogiâ, licet homo naturaliter judicet furtum esse malum; tamen si Deus naturæ veller, hoc non judicaret: & tum, (cum lex

Ratio 1.

Respons.

Refut. 1.

naturæ sit rationis dictamen) ille non peccaret, si actum furti educeret, cum in eas illo hoc esse malum ratio non diceret. Nec ullam rationem video, cur Deus naturæ, cum lege naturæ non possit dispensare: Nam si mandet Deus *Abrahamo*, ut filium occideret, dico si tali casu occidat, adeo non peccat, ut obedientem potius se præstat, quam peccatorem. Et hic habemus exemplum omni exceptione majus, quo ostendamus actum illum, qui subternitur vitio homicidii, quoad suam essentiam, & substantiam, non esse malum: Nam certum est, licet *Abrahamus* non occidebat filium, tamen habuit volitionem actualem occidendi, (nam ex præparatione altaris, & ligni, & extensione manûs ut occideret, hoc manifestum est), quæ volitio stante mandato Dei, *vade, & occide filium*, erat bona; at si illud mandatum abfuisset, idem numero actus horrendum fuisset homicidium; cum homicidium sit non solum factio occidere, sed & voto. Cum ideo idem actus, substantiâ invariata potuit esse bonus, & malus, manifestum est, quod ille actus quoad substantiam non est malus. 4. Concedit *Almain* ubi supra; & *Capreolus* in 2. dist. 37. q. 1. Quod si Deus actum illum produceret quoad substantiam, non esset malus: Ergo ipsa actus substantia non est mala, seu malitia non consistit in ipsa actus substantia: Quia tum impossibile est, ut actus substantia esset, & malitia non esset. 5. Aliam habet rationem *P. Hurtad. de Mendoza dist. Metaph. 7. sect. 3. num. 31.* quo ostendat actum odii Dei, non esse malum quoad entitatem positivam. Quia (inquit) supponamus hominem odio habere Deum, & tum amentem factum illum actum continuare; dicit, illum actum manere quoad substantiam in amente, at non quoad malitiam; cum ut actus sit malus requiritur ut liberè fiat, & sit actus rationalis, qualis in amente esse nequeat. Ergo malitia potest separari ab odio Dei manente actu, & per consequens actus non erit quoad entitatem suam, & substantiam positivam malus: quod erat demonstrandum. 6. Aliam rationem adducit, *Gul. de Rub. in 2. dist. 35. q. 1.* quo ostendat odium Dei quoad esse ejus physicum non esse malum, sic: Quia iste actus est solum malus quia transit super objectum indebitum, adeo ut si eodem actu quo quis nunc Deum odit, postea odiret peccatum, talis actus quantum ad substantiam actus invariatus, esset moraliter bonus, qui tamen prius fuit malus, ergo talis actus quoad esse physicum, non est malus; q. erat d. Sic tandem quæ sit superius positi terminos exposuimus, & mali naturam esse privationem, rationis evidentiam, quantâ potuimus maximâ demonstravimus. Sequuntur argumenta quæ in contrarium militant, eaque numerosa: Hoc enim veritatis triste privilegium, ut hostes perpetuo habeat, non solum pugnam minaturos, sed telis amentatis in ipsam veritatis perniciem armatos. Sed Magna est veritas, & prævalebit; tempestates nullas metuit, sed *πῶς αὖτις ἀβυσσος*, *Mat suber, non immerfabili undia*, Pergam igitur, & rationes in veritatis hujus præjudicium celsuras. 1. Ponam. 2. Solvam paucis, sed quantum valeo, manifestis.

Object. 1.

1. *Ferrar. contra Gent. lib. 3. cap. 9. pag. 244.* & *Gregor. Arim. in 2. dist. 34. q. 1.* probant malum esse quid reale 1. autoritate Philosophi, 6. *Metaph.* ubi dicit malum esse in rebus. 2. Ratione, sic: Illud quod est in entitate reali est reale; at malum ita: ergo Minor per se est manifesta, cum in confesso sit malum omne esse in entitate reali, ut intemperantia in anima, cæcitas in oculo. Major ideo ostendo. 1. Quia inesse in alio, seu inherencia est modus intrinsecus accidentis, entis nimirum realis; & ideo necesse est, ut illud sit reale, & accidens, cui modus accidentis

Exercitatio secunda

dentis intrinsecus convenit. Cum in Metaphysicis sit æquè impossibile, invenire subjectum sine modo suo intrinseco, vel modum talem sine subjecto suo, puta substantiam sine subsistentia per se, aut subsistentiam per se sine substantiâ, æquè impossibile est (inquam,) ac in Physicis invenire subjectum sine differentiâ suâ; puta hominem sine rationali, aut rationale sine homine. Quod autem inesse in alio sit talis modus accidenti intrinsecus, notum est; nam cum ens reale apud Metaphysicos in substantiam & accidens dividitur, inherencia seu esse in alio, est modus intrinsecus, & differentia transcendentalis per quam ens reale in genere determinatur ad accidens, sicut subsistentia per se est modus oppositus, quo ens reale determinatur ad substantiam. Et ideo sicut in Physicis impossibile est, ut rationale sit in alio quàm in homine; Quia est differentia quæ proximè, & immediatè determinat naturam animalis ad hominem: Ita in Metaphysica impossibile est, ut inherencia in alio sit quàm in accidente, quia est differentia transcendentalis, quæ immediatè determinat naturam entis realis ad accidens. Et per consequens, si malum in subjecto sit, seu inhercat, necesse est, ut sit accidens, & ideo reale quid, & ideo non erit privativum; quod erat dicendum. 3. Sic urget *Ferrariensis*: Hæc propositio [*Malum est*] est vera, ergo aliquid ei in re responderet; quia compositio intellectus non est vera, nisi ei in re aliquid respondeat; & ideo si malum non habeat esse reale existentiae actualis, tum propositio hæc [*Malum est*] non erit vera.

Ut huic argumento cumulatius satisfaciam, quod revera non esset tanti, nisi quod à tanis urgetur: Dico 1. Illud *Aristotelis*, [*Malum est in rebus*] admitto: at inde non sequetur malum esse ens reale. Nam utcumque sequetur, malum esse ens reale ratione fundamenti, scilicet denominatione extrinsecâ, à fundamento suo reali petita: tamen non sequetur, quod ratione sui est quid reale, nimirum denominatione intrinsecâ. Siquidem esse in rebus apud *Aristotelem* hoc solum importat, scilicet esse extra intellectum; ita ut illud quod dicitur esse in rebus, non dependeat ab intellectu, sicut entia rationis; sed sit, sive nos cogitamus, sive non. Et hoc est quod vult *Aristor.* nimirum malum non esse ens rationis; sed in rebus esse, sive nos cogitamus, sive non: Quod volenti animo concedimus. Nam in naturalibus cæcitas est in oculo, si nullus hoc cogitet: & in moralibus peccatum est in anima, licet intellectus nullus hoc cognosceret. Aliàs, si malum non esset in anima, nisi aliquo cogitante, sequeretur, quod qui non cogitaret de vitiis, non haberet, & idem esset non meminisse mali, & malum non habuisse. Erit ideo malum extra intellectum, ita tamen, ut non sit positivum, sed solû privativum. 2. Igitur ad illud *Arim.* ubi dicit quod malum est in subjecto, & inesse est modus intrinsecus accidentis; qui solum accidenti inest, & ergo si malû subjecto inest, erit accidens, & quid reale. Huic solutionem adhibet *Capreol.* in 2. dist. 34. q. 2. art. 1. ubi dicit, quod, cum dicimus malum inesse, hoc solum intelligendum est, bonum non inesse. Quam expositionem ex *Augustino* desumptam agnoscit, super *Genesim* ad literam, ubi sic philosophatur *Hippocrensis* senex: Cum dicitur (inquit) tenebre erant super abyssum, nil aliud intelligitur quam hoc, lumen non erat. Et idem lib. de vitâ beatâ, verbum habeo eodem modo explicat; ita ut habere vitium, apud illum idem est, ac virtutem non habere. Sicut habere egestatem, idem est, ac non habere divitias. Eodem modo *Ferrariensis*, contr. Gent. lib. 3. cap. 9. pag. 244. Dico 3. Forsan concinnius erit illud quod respondet *Suarez*, ex *Aquin.* 1. 2. q. 85, hoc modo. Aliquid

Solatio

quid dicitur esse in subiecto, vel 1. per positionem sui; sic calor est in aqua; & lux in sole, nimirum per sui positionem; & quod hoc modo inest, positivum sit necesse est. 3. Per remotionem oppositi; sic tenebræ sunt in aëre per remotionem luminis; & cæcitas in oculo per remotionem visus. Sic malum omne inest per remotionem boni; & qd hoc modo inest, non necesse est ut sit positivum. 4. Dicimus malum inesse in subiecto, non tamen propriè inherere. Inesse enim generalius est, quam inherere: cum secundum *Arist.* modi inessendi sunt octo, & quibus inherere est unus modus specialis, qui malo formaliter sumpto convenire non possit. Ratio est, quia cum inherentia propriè, & in rigore philosophico sit dependentia subiectiva, scil. modus quo accidens a subiecto suo dependeat; impossibile est, ut hic modus privationi communicetur: modus enim intrinsecus entis positivi privationi non conveniat. 5. Ad illud quod ultimo urget *Arim.* loco supra citato; scil. quod hæc propositio [*Malum est*] non esset vera, nisi malum habeat esse reale: Nego. Ad probationem dico; quia huic propositioni [*Malum est*] aliquid in re responderet, hoc est, revera ita est sicut per propositionem significatur. Nam hæc propositio [*Malum est*] non significat malum habere esse reale, sed solum malum esse, indeterminatè scilicet, & confusè. Et ideo si malum aliquale habeat esse, sive illud positivum sit, seu privativum, parum refert, propositio illa erit vera. Cum ideo malum habet esse privativum, hoc sat est ut hæc propositio vera sit, [*Malum est*]. Et hoc etiam rectè explicat *Ferrariensis* ubi supra; ubi dicit, quod compositioni intellectus non semper responderet aliquid forte, quod est reale, & esse habet extra intellectum; ut aperte patet in his propositionibus etiam verissimis, *Chimera est ens fictitum*; *Negatio est non ens*: sed solum requiritur rem significatam proportionari compositioni intellectus.

Ob. 2.

2. Odium Dei est malum morale, & quid positivum, quod probo non solum de ipsa actus obliquitate, sed de actu ipso: idque primò, mediò à *Johan: Rada* mutuato in contr. inter *Thomam* & *Scotum*, part. 2. controv. 16, ubi lic argumentatur: Odium Dei, ex communi omnium consensu, est intrinsecè malum: ergo, non est malum ob privationem ullam, quia impossibile est, ut privatio aliqua sit actui positivo intrinseca. 2. *Gul: de Rubeone* in 2. dist. 35. q. 1. Idem argumentum de odio Dei sic urget: Odium Dei est absolutè, & in se malum, quia nullà circumstantiâ sibi adveniente possit esse bonum moraliter. Arg. probat, Quia actus positivus, qui sic est malus, ut nullà circumstantiâ adveniente potest non esse malus; non est malus ob defectum aliquem, aut privationem, sed præcisè propter substantiam actus: Quia si ob privationem circumstantiæ debitæ esset talis actus malus, tum adveniente circumstantiâ illâ esset bonus: at odium Dei (ut manifestum est) ex circumstantiâ nullâ potest fieri moraliter bonum: ergo. Et hoc est quod ulterius urget, & fortius, doctus (si quis alius) ecclesiæ nostræ scriptor, lib. 3. de *Ecclesiæ* cap. 32. sic: Odium Dei est in se malum, non ob privationem ullam boni debiti; Quia (inquit) bonum nullum est odio Dei debitum: & ideo secundum illum non est alia formalis malitia in odio Dei, quam ipse actus positivus. Quod & *Occham* aperte proficitur in 3 sent. q. 12. *Deformitas* (inquit) in actu commissionis non est nisi ipse actus elicitus contra præceptum divinum; & nihil penitus aliud dicit. Et paucis interjectis; Cum aliquis elicit actum quem non debet, deformitas non est carentia restitutionis debita inesse, nec illi actui, nec voluntati. Eodem modo philosophatur *Cajetanus* 1.2. q. 71. art. 6. & ulterius confirmatur. 4. Quia odium Dei

non est malum à circumstantiis: ergo, est in se malum quoad substantiam actus: nam si esset malum à circumstantiis, tum maximè ab objecto indebito, at hoc dici non possit: quia cum Deus (nempe bonitas summa) sit objectum odii Dei, non potest habere malitiam ullam moralem à tali objecto: siquidem à summo bono malitia moralis non potest derivari in actum ullum: & per consequens, odium Dei, cum non sit malum à circumstantiis, erit in se malum, quoad ipsam actus substantiam.

Nimirum ratio hæc *Achillea*, nodus hic *Gordius* aliquibus videtur, sed videtur tantum: quod ut manifestius ostendam: 1. Ratione unâ, aut alterâ evincam, ipsum actum quoad substantiam non esse malum. 2. Objectionibus satisfaciam. 1. Igitur actum illum odii in Deum terminati non esse quoad substantiam malum, abundè probari possit ex iis rationibus, quas supra attulimus, ad probandum malum in genere esse privativum; & ex iis, quibus malum commissionis esse privativum specialius demonstravimus: sed actum non agam, illas suprà positas repetat benignus lector. Rationem asseram è *Vasque* desumptam, quæ sic se habet: actus adulterii non est quoad substantiam malus: ergo, nec actus odii in Deum terminati. Consequentia est manifesta, cum eadem sit actus utriusque ratio, cum illa eadem lex naturalis quæ odium Dei prohibet, etiam & adulterium prohibet. Ant: Sic ostendit *Vasquez*, Quia ille actus, qui est actus adulterii & moraliter malus, potest fieri non malus substantiâ ejus invariata, solum si mulier ex aliena fiat tua, (ut manifestum est) ergo, ipse actus quoad esse suum, & substantiam non est malus. 2. Si ille actus odii Dei sit quoad esse suum malus, hoc est si ipsa malitia moralis istius actus consistat formaliter in entitate reali, & positiva actus; tum dico, entitas illa est à Deo efficiendè producta, vel non: si sit, tum Deus erit author peccati, quod vel cogitare impium, nedum asserere. Nec causam adjuvat, si cum *Durando* dicas, talem actum esse immediatè à voluntate solùm, & solum mediatè à Deo, in quantum voluntas ipsa est à Deo: Nam si ipsa voluntas sit à Deo, directè & per se efficiente, & actus ille à voluntate directè etiam, & per se, tanquam à causa efficiente (quod manifestum est.) Cum causa causæ, in causis per se sit causa causati, semper sequitur Deum ex illâ fieri esse authorem peccati: quod nec Ethnicus concederet, nedum Christianus. Vel 2. si actus ille (puta) odium Dei non sit à Deo tanquam à causa prima, tum erit aliqua entitas realis, & finita, quæ non erit per participationem à Deo, nec erit dependens à Deo, tanquam à causa prima, nec requirit providentiam Dei ut causam conservantem: (Cum certissimum sit, quod non dependet à Deo efficiente, nec dependet ab illo conservante.) Quæ omnia esse hereticoxa & *Manicheum* plus sapere, quàm Christianum, superius demonstravimus, ex communi antiquitatis consensu. Sed his omissis, ad ea quæ obijciuntur, dico 1. Quod cum obijciatur, quod odium Dei, adulterium, & similia, sunt intrinsecè mala: ergo, quoad substantiam actus. Dico (inquam) scum *Johanne de Rada in commentis inter Thom. & Scot. 2. cont. 16.* Quod actus illi dicuntur intrinsecè mali, non quod malitia est de eorum naturâ, & essentia; sed quod talis malitia ipsis inest ablata omni lege positivâ: id est, tam si legi naturali alia lex nulla esset superaddita, tamen hi actus essent ex lege naturali per se mali. Vel 2. Quia isti actus non solum sunt mali ex defectu circumstantiæ alicujus, sed ex genere & objecto, quod aliis malis non convenit: ut ambulare ob finem debitum, tempore debito, loco conveniente, erit bonum, & iis circumstantiis non debitis, malum: At adulterium

Sol.

Sol. 1.

semper est malum, loco nullo, tempore nullo, aut sine ejus naturam mutante.

3. Ad illud quod urget *Gul: de Rub:* nimirum, quod odium Dei est malum, non ob defectum ullius circumstantiæ debita, cum nulla circumstantia potest ei advenire, ita ut ex eâ fiat bonum: & per consequens erit quoad substantiam malum. Dico, 1. Quod odium Dei est malum solum ob defectum objecti debiti; nam si odium illud terminaretur ad peccatum, esset bonum, cum peccatum esset objectum debitum, & odio illi proportionatum. Hic ideo notandum.

4. Quod, cum dicimus odium Dei ex positione circumstantiæ debita posse esse bonum, odium Dei hic non sumitur aggregatè, & connotativè, in quantum omnibus istis circumstantiis est vestitum; nam sic manifestum est, odium Dei in quantum involvit objectum illud indebitum, Deum scilicet, & reliquas circumstantias, non posse esse bonum ex ullâ aliâ circumstantiâ adveniente, (ipso scilicet manente odio Dei.) Sed 2, si sumatur præcisè, pro entitate istius actus per se considerati; dicimus, quod ei possunt advenire circumstantiæ debita, ex quibus actus ille fiat bonus. Adeo ut, si arguas odium Dei, dum est odium Dei, nimirum in quantum limitatur ad tale objectum, non potest ex ullâ circumstantiâ fieri bonum: ergo est quoad essentiam malum: Non sequetur. Quia ambulatio ad mœchandum, determinatè ad talem finem, scilicet: dum est ambulatio ad mœchandum, non potest ex ullâ circumstantiâ fieri bona; & tamen in confessio est, hunc actum non esse essentialiter, & quoad substantiam malum. Cum ambulationi per se sumptæ possint advenire circumstantiæ debita, ex quibus esse possit actus bonus moraliter. Sic ego de odio Dei pronuntio; quod odium Dei in quantum odium Dei, non potest esse bonum ex ullâ circumstantiâ; sicut nec ambulatio ad mœchandum, in quantum talis, possit ex ullâ circumstantiâ fieri bona. Sed sicut ambulatio per se sumpta potest esse bona; sic odium per se sumptum potest esse bonum; & per consequens, ipsum esse actum non erit per se malum.

5. Ad illud quod urget doctiss: noster *Field: lib: 3. de Eccles: cap: 23.* scilicet: quod malitia in odio Dei non est earentia bonitatis debita, quia nulla bonitas est tali actui debita: Dico ut prius: Quod odio Dei in quantum ad tale objectum (Deum scilicet) limitatur, nulla bonitas est debita. Sicut pari passu, ambulationi ad mœchandum, vel occidendum innocentem, in quantum ad tale objectum limitatur, bonitas nulla est debita: actui enim malo, ut malus est, non debetur bonitas; tamen ambulationi, ut sic, sua debetur bonitas. Et sic hoc argumentum, quod tanti faciunt, non magis probat odium Dei esse quoad substantiam malum, quàm ambulationem aliquam ob finem indebitum.

6. Ad illud quod ultimò urgetur, quod odium Dei non est malum ex objecto, vel circumstantiâ aliquâ; præsertim non ex objecto, quia cum Deus est objectum qui est bonitas summa, ab eo malitia nulla esse possit; & per consequens, odium Dei est in se malum, & non ab objecto. Huic dico, 1. Quod verum est, licet in odio Dei obiectum sit bonum summum, tamen malitia actus est ab objecto. Et hoc potest esse dupliciter; 1. Physicè, & effectivè, quasi Deus aliquam malitiam in actu illo effectivè produceret; & hoc modo impossibile est, ut ulla malitia in actu sit à Deo effectivè producta; cum perpetuè verum sit illud *Philonis Judæi*, *ὁ ἀκακὴς ἀπὸ τοῦ Θεοῦ γέννημα*: scilicet virtus deorum progenies, non vitium. 2. Ethice, & objectivè, & hoc modo malitia potest esse à Deo: hoc tamen cautè intelligendum est: Nam Deus non est objectum odii ex naturâ suâ, nec odium nostrum excitat per se; sed solum ex malitiâ nostrâ, & per accidens. Et ideo potest Deus optimus maximus esse causa, vel occasio moralis.

ralis, & objectiva malitiæ in actu odii ad eum terminati, at hoc est solum per accidens, ex malitia nostra, non per se ex natura suâ : cum Deus optimus maximus se solum passivè habet actum odii terminando, non activè eum excitando : Ita ut nostrum hoc crimen est, non Dei.

3. Videtur, quod malum pœnæ sit propriè positivum : Quia licet pœna damni sit privatio visionis beatificæ, & idè in confesso quid privativum ; tamen pœna sensus ex communi Scholasticorum consensu consistit in cruciatu positivo. Quod ulterius probat *Greg. Arimin. in 2. dist. 34. q. 1. art. 1.* sic : quia dolor in homine esset malus, si perfectionem nullâ tolleretur. Nam tristitia secundum se est pœna : ergo secundum se est mala. Quia si tristitia idè solum esset mala quia privat bono debito, tum sequeretur, quod si ab homine tolleretur illa bonitas sine tristitiâ, quæ à tristitia tollitur, quod talis homo esset æquè malus sine tristitiâ, ac si præter carentiam boni privati, actu habuit tristitiam in se. At hoc videtur incongruum, ergo & illud. 3. Urget sic : Quia si malum pœnæ omne consistat solum in privatione boni debiti, tum omnis pœna esset formaliter pœna damni, cum non consisteret formaliter in positione indebiti, sed solum in damno, seu privatione boni debiti. Hoc etiam urget *Capreol. in 2. dist. 34. q. 2. art. 2.* Quod etiam ulterius prosequitur *Bo. navent. in 2. dist. 34. q. 3.* Quia pœna sensus potest intendi & remitti, at mera privatio non ita ; & per consequens pœna sensus non consistit in privatione boni solum, sed in positione alicujus positivi indebiti. Apud Scholasticos enim semper invaluit illud dogma, quod & verissimum est, nempe pœnam damni esse in omnibus æqualem, & gradus nullos admittere ; pœnam autem sensus admittere gradus, nec esse in omnibus æqualiter ; sed major vel minor pro ratione culpæ ob quam infligitur.

Ob. 3.

Ut dubio huic cumulatus satisfaciam. 1. Naturam pœnæ sensus paucis explico. 2. Solutionem objectioni accommo. 1. Igitur dico, quod pœna sensus propriè est cruciatus ille positivus, quem subeunt impii ultra visionis beatificæ privationem. Et dicitur pœna sensus in ordine ad sensum nostrum, nimirum denominatione extrinsecâ à potentia apprehendente, desumptâ : cum hominem mediante sensu hoc malum subeat, & cruciatum ejus sentiat. Ad primum idè quod objiciunt, scilicet pœnam sensus cum consistat in cruciatu positivo, non esse privativum, sed positivum ; & idè omne malum non esse privativum : Dico malum illud pœnæ considerari tripliciter. 1. Respectu Dei, nimirum in ordine ad principium à quo infligitur, & hoc modo clarum est pœnam sensus non habere rationem mali, sed boni, in quantum inflictio istius pœnæ sit justitiæ divinæ executionis, dum in obfirmatum vitio peccatorem animadvertit severus aliquando Deus, semper justus. 2. Respectu subjecti, scilicet in ordine ad illum qui cruciatum illum patitur ; & sic est malum propriè, nimirum alteri malum, ut postea declarabitur. 3. Respectu sui, & hoc modo pœna sensus duo includit. 1. Aliquid fundamentale, & semper est aliquid positivum ; & hoc est quod intelligunt Scholastici, cum definiunt hanc pœnam esse cruciatum positivum : ut *Durand. in 2. dist. 33. q. 1.* 2. Includit aliquid formale, & est ratio seu formalitas cur hæc natura, seu entitas positiva sit homini mala formaliter : & hoc modo, dico, quod illud positivum quod est in pœna sensus, per se consideratum, quoad esse absolutum, non est homini malum : sed solum in hoc, quia illa entitas positiva privat hominem aliqua perfectione, & bonitate sibi debitâ. Nam cum pœna sensus in eo genere mali sit, quod dicitur malum alteri

Sol. 12

solūm, non in se; necesse est, ut ex eo solūm sit homini malū, quia bonū eūm aliquid privat. Sic si quis ob scelera sua comburatur, ignis ille est idē solūm homini comburendo malus, quia eūm privat perfectione debitā; nam si ignis hominem non laderet, nec perfectionem ullam tolleretur, non video cur esse in igni esset homini magis malum, quā esse in aere. Et hinc est qd doctissimus noster *Filius observat*: 3. de *Eccl̃a* 3. ex *Arim*: in 2. d. 34. q. 1. Quod malum ponitur, (pœnam sensus intelligit) dicitur malum, non denominatione passiva (ut ibidem loquitur) seu intrinseca, quasi illud positivum, quod pœnam dicimus, esset in se malum: sed solūm denominatione activā & extrinsecā, quia cruciatus ille positivus ē subiecto tollit bonitatem aliquam. Ex quibus pateat, pœnam sensus dici positivum quid, quoad suum fundamentale solūm, & id quod habet rationem materialis in pœna sensus, non quoad formale, illud nimirum in quo ipsa malitia istius pœnæ formaliter consistit.

2. Ad illud *Ariminens*: ubi dicit, quod dolor per se, si bonum ab homine nullum tolleret, esset homini malus; Quia peior esset homo cum tristitia, quā sine illā. Nego, Si quidem si tristitia esset in homine, ita ut nullam omnino perfectionem ab eo tolleretur, non posset ulla rationis verisimilitudine dici malum hominis. Quod etiam ratione manifestā ostendi potest; Sic.

Ratio 1.

Dolor (verbi gratiā) est idē solūm homini malus, in quantum hominem lacerat; & ique est nocivus: (malum enim omne, quā tale, subiectum lacerat necesse est) at subiectum suum non lacerat dolor vel ulla sensus pœna, nisi in quantum bonum aliquod tollit; nam si bonum non tollat, utique nec lacerat: Cū certum sit, quod subiectum illud esse læsum iuste non dicas, cui sua bonitas manet integra, & inviolata.

Ratio 2.

2. Secundū illud solūm est pœna sensus homini malā, secundū quod denominat subiectum suum malē se habere; at hoc solūm, & præcisē ex eo fit: quia bonum aliquod ē subiecto tollit; & idē talis pœna ex eo solūm erit malum, quia privat subiectum bonitate aliquā. Et per consequens natura ejus erit privativa. Propositio est luce suā manifesta. Minor sic pateat; Quia subiectum non potest dici malē se habere, cui bonum debitum nullum deest: cū necesse est, ut tale subiectum perfectē, integrē, & completē se habeat, cū nihil ei desit, quod requiritur; Ergo ex eo solūm erit malum, quia est boni alicujus privativum. Quod ulterius pateat.

Ratio 3.

3. Quia si dolor, vel tristitia esset per se malā, tum necesse est, ut per se solūm reddat subiectum suum pejor: at subiectum cui advenit non reddit pejor seipsum solūm ponendo, si bonum nullum tollat: Quomodo enim erit illud subiectum pejor nunc quā prius fuit, si omne bonum nunc habeat, quod prius habuit? cū necesse sit ut aliquid pejor fiat, ut aliquid amittat. Ex quibus pateat bonum quod malum pœnæ (pœnæ sensus scilicet) necunq; includit aliquid positivum, ad modum fundamenti: tamen pro formali ex eo solūm esse malum, quia subiectum suum cui advenit perfectione debitā privat. 3. Ad illud quod objicitur; Si malum quod est in pœnæ sensus, in hoc solūm consistat, quod privat subiectum cui advenit perfectione aliquā: tum omnis talis pœnā esset pœna damni. Dico; cū *Capreol*: in 2. disp. 34. q. 2. Et *Ariminens*: q. 1. art. 1. quod verum est, pœnam omnem, imō malum omne, posse dici damnum sensu generali; scilicet, ut dictio illa *damnum* in latitudine sua usurpatur. Si quidem malum quodcunque est damnum, noxa, nocumentum

notum in subjecto sui, cuius est malum. Et hoc modo non diffinitur poenam sensus posse dici damnus, vel poenam damni. Sed 2. ut poena damni sumitur specialius, & determinatè, pro privatione gratiæ, vel gloriæ; sic negamus poenam sensus posse dici poenam damni. Quia per illam nec gratia, nec gloria tollitur, sed perfectiones aliæ naturales. Et hoc est quod vult *Capreolus*, cum vocat poenam sensus damnus, quod dicitur, quia scilicet damnum in subjecto causat, bonum aliquod tollendo, licet formaliter non sit damnum. Quod etiam intelligendum est de poenâ sensus solum quoad ejus esse fundamentale, licet enim causat damnum in subjecto, non quoad esse formale, quia sic est damnum subjecti sui, sensu scilicet generali superius exposito. 4. Ad illud quod ultimum dicitur *Bonaventura* in 2. dist. 33. Quod poena sensus admittit gradus, ergo est quid positivum, & non mera privatio. Dico, quod privatio potest habere magis, & minus, vel 1. Ratione sui, quasi privatio ipsa per se præcisè est effectus intentionis, & remissionis; & hoc modo habere gradus non asserimus. 2. Ratione termini privati, boni scilicet quod tollit; & hoc modo asserimus privationem non solum posse habere gradus, sed & actu habere. Sic ut illam poenam maiorem dicimus, quæ maiorem subjecti perfectionem tollit. Sic in naturalibus illa cæcitas quæ tollit visum in uno oculo est mala; & illa quæ in utroque est magis mala; ex hoc, quod bonum naturale magis tollit. Et in moralibus illud vitium est majus, quod bonum morale magis tollit ut manifestum est; & ideo malum hoc poenæ habebit gradus, pro gradibus boni oppositi quod tollit.

4. Malum morale est quid positivum; ergo. Omne malum non est privatio: probatur, quia vitium opponitur virtuti contrariè, asserente Philosopho *lib. Cat. c. 10. p. 1.* at contrarietatem uterque terminus est positivus, ergo malum erit quid positivum. 2. Virtus & vitium differant specie prædicamentali, cum sunt species oppositæ in prædicamento qualitatis; sed omnes species prædicamentales sunt positivæ, ut ex ipsa Logica principis vel tyrones cognoscunt, ergo vitium morale erit quid positivum. Hoc argumentum fufius urget *Aquin. 1. p. q. 48. art. 1. & contr. Gent. lib. 3. cap. 7.* ubi etiam *Ferrariensis* idem multis premit. Illos videat, qui plura vellent. Nobis nec libet omnia urgere, nec licet; ad solutionem igitur accedo paucis adhibendam. Et 1. huic argumento abundè satisfecit *Franc. Suarez* ad 1. p. *Aquin.* in tractu de virtutibus, & vitiis, ad quem lectorem, qui solutionem vellet cumulatam, remitto. 2. Ad id quod primò urgetur respondeo, (ex *Johani de Radâ, in Reconcil. Cont. inter Thomam & Scotum p. 2. Cont. 16.*) Primò concedendo virtutem & vitium esse contraria. Secundò, distinguendo cum eodem *Radâ*, sic: Virtus & vitium considerantur vel 1. ratione significati materialis, fundamenti scilicet, seu habitus, in quo ipsa malitia, & bonitas moralis immediatè fundatur. Et hoc modo facitur, quod virtus & vitium sunt contraria positiva, & specie distincta. Quia, avaritia (v.g.) de materiali significat habitum positivum ex nimio amore pecuniæ refugientem, non solum è superfluis, sed & necessariis sumptibus: prodigalitas verò habitum positivum inclinante animi ad sumptus etiam superfluos. 2. Si sumantur ratione significati formalis, scilicet, pro ipsa malitia, & bonitate morali, ut hic: tum fatetur *Radâ*, quod non differunt specie prædicamentali, nec sunt contraria, sed privativè opposita. Et hoc est quod alio modo explicat *Aquin. lib. 3. contra Gent. cap. 8.* dicendo, Quod virtus & vitium, si sumantur concretivè, esse contraria, & species positivæ. Sed si sumantur abstractivè, non ita: sed solum opponi, ut privatio & habitus.

Ob. 4.

Repl.

Contra solutionem hanc sic disputat *Ferrariensis*: Habitūs vici p^{ro} materiali, scilicet ipse habitus, malitiā abstractā, est bonus, ergo non contrariatur virtuti, nec est species opposita, ut pro materiali sumitur, seu pro habitu illo positivo malitiā demptā. Patet antecedens, quod malitiā demptā ab habitu vici, habitus ille sit bonus: quia habitus malum esse non possit, nisi à malitiā; & ideo malitiā demptā non erit habitus ille malus, & per consequens non erit virtuti oppositus, & contrarius, cum bonum bono non contrariatur.

Sol.

Cui paucis interiectis sic respondet idem *Ferrariensis*: Quod verum est, si habitus vici sumatur per se præcisè, sine ullo ordine ad ipsam malitiā, tum non opponitur contrariè virtuti. Sed si habitus ille sumatur connotativè, nimirum in ordine ad malitiā, in quantum hic habitus habet talem malitiā in se fundatam: sic erit virtuti contrarius. Adde ut licet nec ipse habitus vici per se præcisè contrarietur virtuti, nec ipsa malitiā per se, tamen habitus in quantum tali malitiā substat, virtuti erit contrarius. 2. Cum dicit Philosophus bonum & malum contrariari, & esse ipsa genera, non sub genere ullo: *Aquin.* 1. p^{ar}. 48 art. 1. dicit, illum hoc habuisse ex *Pythagore* placitis, qui duo statuebat principia æqualiter prima; scilicet bonum, & malum. Quod idem asserit *Simplicius* ex *Iamblico*, ut rectè observat *Ferrariensis*. *Cont. Gent.* lib. 3. cap. 8.

Dub.

Sed si malum moralitè solum privativum, tum ubi est eadem privatio, erit idem malum; & hoc falsum, ergo & illud. Patet 1. Quia est eadem privatio boni in avaritiā, & prodigalitate, quia cum unitas, & distinctio privationis dependet ab unitate, & distinctione boni privati; necesse est, ut ubi idem bonum privatur, eadem sit privatio; ac in prodigalitate, & avaritiā est privatio ejusdē boni, nempe liberalitatis; ergo, si malitiā horum extremorum consistat in privatione boni, scil: liberalitatis, erit eadem malitiā in utroque extremo, quia est privatio ejusdē boni in utroque nempe liberalitatis. At manifestum est, quod eadē malitiā non est in utroque illis extremis, ergo malitiā utriusque non consistat in nuda privatione boni debiti; & per consequens erit quid positivum.

Sol.

Huic dubio cumulatè satisfecit *Frax. Suarez* ubi supra. Unum addam è *Forban: de Rehi*; qui statuit privationes in avaritiā, & prodigalitate esse distinctas. Non quod bonitates, aut rectitudines diversas tollant ex parte rei, cum manifestum sit eandem bonitatem, & per prodigalitatem, & per avaritiam tolli, nimirum bonitatem mediū à quo cecedunt, nempe liberalitatis; Sed ex parte modi, illam eandem bonitatem, alio, & alio modo privant. Siquidem liberalitas convenit cum prodigalitate in hoc, quod utrumque inclinet ad sumptus necessarios: unde *Ethico-rum* 2. cap. 8. Avarus vocat liberalem prodigum: Convenit etiam cum avaritiā in hoc, quod utrumque refugit à sumptu superfluo, & ita prodigus vocat liberalem avarum. Dico igitur quod prodigalitas dicit privationem liberalitatis in quantum à superfluis sumptibus liberalitas abstinet. Avaritia vero dicit privationem liberalitatis, in quantum liberalitas inclinat ad sumptus necessarios. Et hinc est, quod licet ex parte rei, idem bonum ab utrisque privatur, scilicet liberalitas; tamen ex parte modi formalis, manifestum est ex prædictis, quod modo diverso hoc fit. Et hoc sufficit, ut malitiā in prodigalitate sit distincta à malitiā in avaro: & per consequens non necesse est, ut in positivo aliquo consistat, vel hujus, vel illius extremi obliquitas.

Ob. 3.

5. Malum commissionis est quid positivum: ergo omne malum non est privatio

tio rectitudinis debet. Ant. Probat *Guliel. de Rub. in 2. dist. 35. q. 7.* Sic, quia in hoc solum distinguitur peccatum omissionis, & commissionis; quia ommissio dicit nudam carentiam actus: At commissio necessario requirit actum. Ergo peccatum commissionis cum actum positivum necessario requirit, & per illum etiam distinguatur à peccato omissionis, manifestum erit quod aliquid positivum includit, & per consequens omne malum non erit privativum. Idem urget *Francisc. de Mayron in 2. dist. 43. q. 3. pag. 27. & Ockam in 3. sent. q. 12.* Quod & approbat Doctiss. noster *Field: de Ecclesia lib. 3. cap. 23.* Et ulterius suaderi possit, quia illud est peccatum formaliter, quod est prohibitum à lege, sed ipse actus adulterii, (verbi gratia) est prohibitus. Ergo ipse actus erit per se malum; qui actus cum sit positivus, sequetur, quod omne malum non sit privativum; quod erat demonstrandum.

Nonnulla huic argumento satisfactura superius exposuimus, ubi malum commissionis esse quid privativum demonstravimus. Unum solum, aut alterum addam, quo veritas his tenebris involuta distinctius appareat, & manifestus. 1. Igitur nonnulla præmitto. 2. Solutionem adhibeo. 1. Malum omissionis & commissionis conveniunt in generali ratione mali, cum utrumque sit legis *negativa*, & *divina* transgressio legis. Differunt tamen. 1. Quod ommissio omnis sit legis affirmativæ violatio, commissio præcepti negativi. Ita ut omitto propriè, non faciendo imperatum; committo, faciendo prohibitum. 2. Differunt, quia malum omissionis in ipsa anima rationali, seu potentia ejus aliquà immèdiatè fundatur, non in actu aliquo, aut habitu. Ratio est, quia ommissio necessario dicit carentiam actus; & ideo impossibile est, ut in actu fundetur: Malum autem commissionis in potentia ipsa immèdiatè fundari nequit, sed in actu aliquo, aut habitu, in quo tanquam fundamento proximo, & immèdiato consistit. Ubi notatu non indigendum est, omissionem non solum ad actum terminari, sed & ad habitum; Ita ut malum omissionis potest consistere, in carentia vel actus debiti, vel habitus. Ratio est, quia ommissio formaliter consistit in carentia ejus, quod per præceptum affirmativum tenemur habere; at per præceptum affirmativum tenemur, non solum habere actum, sed & habitum. Cernissimum enim est, nos non solum teneri ad opera virtutis faciendâ simpliciter, quod ad actum spectat: Sed etiam ex parte modi, tenemur hoc promptè, alacriter, & pròno pectore facere, quod ad habitum spectat. Hoc enim non est adæquatum legis præceptum, ut quis Deum, & proximum diligat ex parte rei; sed requiritur ex parte modi, ut hoc toto pectore, toto corde, & omnibus viribus faciat. Cum ideo legis præceptum affirmativum nos obligat ad actum faciendum ex parte rei, & ex parte modi ut alacriter, & promptè fiat, quod pertinet ad habitum; manifestum erit, quod præceptum violamus, si vel actum requisitum non faciamus, vel eo modo non faciamus quo lex requirit: Et ideo cum præceptum affirmativum violatur omittendo, ommissio terminari possit, vel ad actum, vel habitum. Sed cum hoc discrimine, quod præstis, & immèdiatè tenemur ad actum, & secundariò, & mediatiùs ad habitum. Ratio est, quia actus est medium necessario requisitum, ad habitum acquirendum; & ideo cum necesse est, ut actum habeamus, antequam habitum habere possimus, coram erit nos prius teneri ad actum, dein ad habitum. 3. Malum omissionis, & commissionis non differunt specie formali, ratione ipsius malitiæ, ut sic: sed solum specie materiali, ratione actus vel fundamenti, in quo fundatur illa malitia. Sic *Aguir: 1. 2.*

Exercitatio Secunda

g. 72. art. 6. quod & Scholastici communi consensu asserunt. Ratio etiam evidens evincit: quia omissio, & commissio possunt esse in eadem specie peccati formaliter sumpti, pro malitia ipsa; sed avarus accipiendo ubi non debet, committit; & non dando ubi debet, omittit: tamen & omissio illa, & commissio, utrumque scilicet est peccatum ejusdem speciei, nempe avaritiæ. 4. Malum commissionis duo includit. 1. Unum, quod est fundamentale, nempe actum, vel habitum. 2. Alterum formale, privationem scilicet rectitudinis debitiæ. *Aquin: 1. 2. q. 71. art. 6. & q. 72. art. 6.* Ibi sic Philosophatur Scholasticorum *supra citatus. August: (inquit) in definitione peccati duo posuit: unum quod pertinet ad substantiam actus humani, quod est materiale peccati commissionis; & hoc modo est dictum, factum, aut concupitum. Aliud quod est formale, & pertinet ad rationem mali inutiles, ut esse contra legem Dei. Illum insequitur Gul. de Rubione, in 2. dist. 35. q. 1. & Durandus ibid. 5. In malo commissionis formalitas est privatio rectitudinis debitiæ. Et hæc rectitudo est debita. 1. Actui ipsi commissionis: hoc enim est discrimen inter malum alteri, & malum simpliciter, quod malum alteri non dicitur malum alteri, ob defectum ullum in se, subjective: (Siquidem calor qui est, agere malus, in se non deficit) sed solum effective, quia in aliquo causat defectum, & boni debiti carentiam. Malum autem simpliciter est illud quod est in se malum; hoc est caret bono aliquo sibi ipsi debito, ad modum perfectionis propriæ: quale est omne peccatum præter commissionis. *Utr. de. Fran. Suarez Metaph. 10. 2. dist. 11. & Aquin: 1. 2. q. 72. art. 1.* Si in actu quo quis dat pauperi ob propriam gloriam, est defectus boni debiti tali actui, nempe defectus debiti finis; ex quo defectu ille actus est in se malus. Ille actus tamen deficit solum in genere moris, quia non est talis, qualis esse à lege requiritur: non deficit in genere naturæ, quia ille actus quo quis dat ob suam gloriam, potest esse æque bonus, & perfectus quoad esse actus physicum, ac actus ille, quo quis dat pauperi ob gloriam Dei. 3. In malo commissionis est etiam privatio rectitudinis voluntati debitiæ, quia ad prælatum inordinatum (id est) privat voluntatem bono moraliter debito. Et hic notandum quod illud quod habet Bonav. in 2. dist. 35. q. 1. Ubi ait, iria esse in anima. 1. Ipsam potentiam (puta voluntatem) & hanc non tollit malum commissionis, nec possit quidem. 2. In anima est habitus, & hanc potest malum commissionis tollere. 3. Est (inquit) habitus media inter potentiam, & habitum; & hanc habilitatem minuat malum omne commissionis; cum manifestum est quod malum istiusmodi reddat nos minus habiles ad bonum faciendum. Ex quibus patet malum commissionis præformali, consistere in privatione boni debiti: Debiti (inquam) sibi metipsi proxime, & immediate, & boni voluntati debiti secundario, & remote. Ita ut prior privatio sit in ipso actu subjective, posterior ab actu effective. Quibus positis solutio argumenti prioris est facilis. Nam 1. cum dicitur, quod malum commissionis non distingueretur à malo omissionis, nisi sit positum. Nego, quia hoc concessio, quod malum commissionis sit proprie privativum, tamen malum omissionis & commissionis possunt distinguere commodè, idque distinctione multiplici. 1. In ordine ad legem violatam, cum omissio sit præcepti affirmativi transgressio: commissio præcepti negativi. 2. In ordine ad fundamentum proximum, in quod recipiuntur; cum omissio immediate in anima vel potentia ejus aliquâ fundetur: Commissio in actu vel habitu. 3. In ordine ad se invicem, quia omissio dicit privationem simplicem boni omitti: at commissio semper dicit privationem duplicem: unam actui debitam*

debitam, quæ est in actu subjectivè, alteram voluntati debitam, quæ est ab actu effectivè. Ita ut, si malum omissionis, & commissionis considerantur connectivè, in quantum & malitiam, & ejus fundamentum connotant, ea specie diversa asseras: At si quidditativè pro ipsâ malitiâ morali sumantur, tum dico, quod solum numero differunt. Cum manifestum sit, quod intra ejusdem speciei latitudinem, & ommissio, & commissio esse possit. Sic avarus non dando cum debet, omittit moraliter; & accipiendo cum non debet, committit: Ita tamen ut culpa utraque sit avaritiæ vitium. *Vid. Aquin. 1. 2. q. 2. art. 6. Et in 2. dist. 42. q. 72. art. 2.* 2. Cum objicitur quod ipse actus prohibetur, ergo, ipse actus est malitia illa moralis, &c. Dico, Quod actus per se præscis è sumptus, quoad esse physicum, & in quantum est positivus actus non prohibetur. In homicidio enim actus ille quoad esse physicum seu occisio ut sic, non prohibetur; quia tum non liceret hominem justè condemnatum occidere, Sed actus prohibetur solum in quantum deficit à regulâ rationis rectæ, vel in quantum substat privationi rectitudinis debitæ (ut superius demonstravimus) & ideo non sequetur, malitiam ejus consistere in entitate actus positivâ.

Et jam tandem destinatas exercitationis nostræ metas attigimus; nisi quod * *Flacii Ilyrici* argumenta occurrunt examinanda, quibus malum originale, non * *Flacii Ilyrici* modo positivum esse astrueret; sed nec ab ipsâ animæ essentiâ distingui infœliciter in clav: ausu pronunciat, & oratione longâ pariter, & importunâ demonstrare satagit. *Script. trad. 6. pag. 479.* Quod ad me spectat opinionem *Flacii* redarguo, non hominem: qui à Pontificiis (in calumnias, & opprobria pronis) abundè vapulat: dum illum di&ctis lacerant, & hæreticum, damnatum hæreticum, oratione indignabundâ pronuntiant. At non probò atramentum quod nimio felle attemperatum nigrescit in contumelias: *Parcere personis* mihi semper placuit, qui veritatem quæro, non victoriam. Pergo igitur, & argumenta *Flacii* 1. ponam: 2. solvam.

1. Primò igitur sic disputat. Ipsa anima nostra rationalis est peccatum originale; ergo, hoc malum erit positivum. Antè probat 1. ex analogia inter animam post lapsum, & peccatum originale; seu ex prædicatis utrisque communibus. Quia sicut malum originale odio habet Deus, sicut inest nobis à natura, & est causa omnis mali actualis: sic anima ipsa post lapsum est Deo odiosa, inest nobis à natura, & est causa omnis mali actualis. ergo, ex hac attributorum *κοινωνία*, id in esse videtur malum originale & anima. 2. Summus Dei hostis qui pugnat cum lege Dei, est malum originale; at anima ipsa est summus Dei hostis, qui pugnat cum lege Dei. ergo. Argumentum hoc pluribus urget, & de eo, tanquam *Achilles* gloriatur, jamjam triumphaturus: & ad solutionem ejus non unum aliquem, sed orbem universum provocat. Quamvis revera tale non sit, quin illud ex inferiori subfello Philosophus non eludat modo, sed & solvat. 3. Malum originale in Scriptura habet nomina substantialia, dicitur vetus homo, cor durum, animalis caro, cor lapideum, &c. ergo, vel est ipsa anima, vel saltem quid positivum. 4. Malum hoc esse positivum urgeri possit, sic: Quia malum originale duo includit, defectum justitiæ originalis, & affectum pravum, (quod communiter asserunt non solum Pontificii varii, sed & reformati.) Cum ideo includit defectum, seu carentiam debiti, & affectum, seu positionem indebiti, (non enim solum caremus bono illo quod habere tenemur; sed insuper natura nostra malo illo vitata est, quod tenemur non habere.) erit saltem ex parte positivum, & per consequens omne malum non erit solum privativum, quod nostra thesis asserit. Et hinc est, quod è no-

* *Alvarez. de
Auxil. divini
grat. disp. 4.4.
num. 20. & Ca.
jet. 1.2 q. 82.
art. 2. & q. 83.
art. 3. Sor. l. 1.
de na & grat.
cap. 9.
* Ferrar. cont:
Gen: l. 4. c. 52.
Aquin: 1, 2. q.
82. art. 3. &
q. 4. de malo
art. 2. ad 4.
Sol. 1.*

stris nonnulli negant vulgatam illam Scholasticorum * definitionem ab *Anselmo* mutuata; qua malum originale definiunt, *Carentiam iustitie originalis debite ineffe*. Cum definitio hæc (secundum illos) explicat solum unam partem mali originalis, scilicet defectum debiti; & omittit alteram, nempe positionem indebiti: cum explicat defectum solum, & præterit affectum, quem aliquando concupiscentiam *, pronitatem in malum, appetitum deordinatum &c. cognominant. Argumenta multo plura habet *Flacius* his similia; quæ specioso nomine rationes demonstrativas appellat: orationes tamen rectius diceret, quam rationes: cum in hac controversia, ita se gerit *Flacius*, ac si perorare mallet quam disserere. Mitto igitur reliqua; & ad solutionem festino.

Ad illud quod 1. urget *Flacius*; nempe, ipsam animam, & malum originale idem esse, sequi ex attributorum *concordia*. Quia sicut peccatum originale nobis ab ortu inest, sic anima: sicut malum originale est causa omnis mali, sic anima: sicut malum illud odio habet Deus, sic animam. Ad hæc (inquam) dico, ea esse *ἀναγκαστα*, & *ἀπορροδιζόμενα*: nam 1. hoc dato, quod in his attributis conveniunt anima, & malum originale, tamen non sequitur ex hac convenientia, quod anima, & malum originale sunt idem: nisi ostendatur hæc attributa esse utrisque intrinseca, & essentialia. Sic enim sequetur, si conveniunt in attributis essentialibus, tum sunt essentialiter idem, saltem in quantum conveniunt. At certum est hæc attributa non esse utrisque essentialia. Nam 1. quod anima, vel peccatum originale sit causa mali actualis, hoc est utrisque accidentale; quia certum est, & animam, & peccatum originale posse esse, & non producere malum actuale, cum homo non semper actualiter peccat. 2. Quod animam odio habet Deus, est etiam accidentale, quia anima possit esse, & non esse Deo odiosa; ut manifestum est, in verè poenitente. 3. Verum est, quod Deus odio habet & animam, & peccatum originale, at non hinc sequitur quod sunt idem. Sicut non sequitur, video colorem & parietem: ergo color, & paries sunt idem. Siquidem sicut color est per se visibilis, & motivus visui, non autem paries: pari passu malum originale est per se motivum odii divini, ipsa autem anima, non per se, sed solum in quantum est vitiata. 4. Cum vult malum originale esse substantiale quid, quia nominibus substantialibus in scriptura exprimitur, (ut cum dicitur cor durum, cor lapideum, & similia.) Non est tanti, ut solutione indigeat. Siquidem nemini ignota hac ex parte scripturæ phrasiologia, quæ tropos suos, & metaphoras usu frequenti adhibet; & attributis substantialibus utitur, cum non substantiam ipsam, sed qualitates indigirat. Sic *Pasce oves meas*, inquit Christus; hic non essentiam ovium suis attribuit, sed innocentiam. Et certè, si has phrasas, *cor durum*, *cor lapideum*, propriè, & ad verbum intelligi vellet *Flacius*, dura esset hæc locutio: & nos genuinam *Deucalionis*, & *Pyrrhe* sobolem evinceret; nimirum & lapidibus post tergum rejectis oriundam. Adeo ut nec mirum erit quod Poëta subiungit: *Inde genus durum sumus*, &c. 5. Ad illud quod ultimum urgetur de malo originali, quod duo continet, (ex nostrorum sententiâ) scilicet defectum seu carentiam iustitiæ originalis: Et affectum seu concupiscentiam, quæ est quid positivum, & per consequens ipsum erit saltem ex parte positivum. Dico quod verum est malum originale concupiscentiam illam continere ex parte rei; hoc enim sæpius asserunt nostri, nec iaviti fatemur. Sed 2. ex parte modi, non dicunt contineri tanquam pars essentialis, aut principium intrinsecum. Dico igitur 2. (Nec hic audaci

eius determino, sed solum opinionem liberè profero) concupiscentiam contingi in malo originali, non 1. per modum principii interni, quod essentialiter constituit malum illud: sed 2. per modum causati, quia concupiscentia illa, seu pronitas in malum necessario sequitur defectum, & privationem iustitiæ originalis. Et (ut mihi videtur) ratio satis efficax hoc evincit. Nam si concupiscentia illa esset malo originali intrinseca, cum vel 1. ipsa potentia, vel 2. ejus actus, vel 3. dispositio aliqua sub eo nomine, vel 4. habitus aliquis. At horum nihil ulla rationis verisimilitudine dici possit. Nam 1. ipsa potentia (ut in confesso est) est perfectio hominis naturalis, quæ potest esse bona vel mala moraliter, prout rationi rectè obsequitur, vel ejus mandatis famulam se præbet immorigeram. 2. Actus concupiscentiæ non potest esse malo originali intrinsecus, quia cum malum originale nobis ab ortu inest, adeo ut non prius sumus, quam mali sumus, necesse est malum originale omnem usum liberum voluntatis, & actum ejus moralem antecedit, & per consequens actus non potest esse malo originali intrinsecus. 3. Actus quilibet concupiscentiæ est peccatum actuale, ut manifestum est. Ergo non potest esse malo originali intrinsecus. 4. Nec possit habitus ullus esse malo originali intrinsecus, quia tum vel infusus, at cum hic sit immediatè, & solum à Deo, non potest esse malo originali intrinsecus; aliàs malum hoc Deum agnosceret auctorem, quod vel cogitare impium, nedum asserere. Vel erit habitus acquisitus; at cum omnis habitus acquisitus per actus liberos repetitos producat, & malum originale omnem talem actum antecedit, impossibile erit, ut habitus talis sit malo huic intrinsecus. Et ob eandem rationem, nec possit dispositio ulla esse malo originali intrinseca, cum & dispositio per actus liberos acquiritur, quos omnes antecedit malum originale. Et per consequens malum originale non consistet in aliquo positivo, sed solum in privatione iustitiæ originalis debita inesse. Quod erat dicendum. Sic de naturâ mali fusiùs disputavimus, vellem & utiliùs. Nimirum difficile est de malo benè dicere; & ideo si per cognatas rebus apparentias delusus, alicubi à recto veritatis tramite aberravero, commune humanitatis fatum agnoscat benignus lector, & veniam indulgeat. --- *Sunt mala multa quæ legi, aliter non fit* *avite liber.* Voto major sum, quam viribus, cui primum est voluisse optima, non ita perfecisse. Tamen nonnulla forsitan invenias ita exposita, ut non injustè dicas --- *Aliquisque malo fuit usum in illo.*

EXERCITATIO TERTIA.

*In qua queritur, an agere de Deo spectat ad Metaphysicum, an Theologum solum? Et contra Zachariam Pasqualigum * Romanum, ostenditur, Deum intra limites objecti formalis Metaphysica comprehendendi. Quod lumine naturali intellectus, & per principia à ratione naturali petita, sit cognoscibilis: Dein, quod ad scientiam naturalem spectat agere de Deo (in quantum est naturaliter cognoscibilis) in thesi ostenditur; & in hypothesis ad Metaphysicam solum. Ultimo objectiones Pasqualigi oppositæ sunt, & soluta.*

* Zachar. Pasq:
Metaph. p. 1.
disp. 8. p. 133.

DE DEO dicturus sum Cui Deus: nimirum, laboriose plenam opus atque, quod ingenium summum, & industriam (quantum fieri possit) accuratam meretur. Si in alio Metaphysicæ capite à vero imprudens aberraveris, audies heterodoxus, si de Deo, hæreticus; error iste periculum ferat, hic perniciem. Hic ideo cautius disputandum, & modestius, ne inconsulta nostra temeritas vanum aliquid, & Deo indignum audaciùs asserat, quam verius. *Maximus Tyrias* *, nobilior *Platonius*, cum de Deo dicturus erat, mirabundus exclamat. Νῦν ὃ τίς γενόμεαι, θεὸς δὲ ἡ λέγων; πῶς οὐ καλλὸν ῥημάτων περιβαλόμεθ' ; ἢ πῶς οὐ καὶ ἐξ ὁνομάτων σαφεινῶν προσημαίμεθ' ; ἢ τίνα ἀριμονίαν ὡς ἡς ἐν λόγῳ ἀριμοσάμεθ' ; δεῖ γὰρ μὴ ἂν ἐμμανέσθαι, καὶ ἄλλω τὸ νῦν ζητέμενον; &c. Scilicet nullæ verborum elegantix, perspicuitas nulla Deum ex condigno exprimat; cum ea sit superlativa Deitatis excellentia, ut vel elaboratam transcendit rhetoricam. At licet de Deo cognoscenda pro merito non exponamus, tamen pro modulo; cognitionem Deitatis qui non assequatur perfectam, possit aliquā: modestos nostros conatus amare Deus, & defectus, vel ignoscat benignè, vel suppleat. Pergam ideo, & ostendam Deum esse considerationis Metaphysicæ; quod supposuisssem potius, quàm probassem, nisi quod nuperrimus Metaphysicus *Zacharias Pasqualigus*, è scientia nostra Metaphysica Deum eximit, iudicio acuto magis, quàm solido. *Theologi*, (inquit a) *est de Deo disputare, non Metaphysici*: & pro thesi suā animosè militat, nec elumbi (fateor) nec inordinato demonstrationum agmine, subtilius tamen, quàm fecit. Quis enim injuriam adeo manifestam, sanguine, & ferro lucendam scientiæ nostræ fieri pateretur? Malum enim Metaphysicæ pejus nec cogitasse potuit *Pasquali*: nedum fecisse; cum bonum sūmum aufert, qui Deum; eoque malum erit majus, quo illud quod aufertur melius. Sed Metaphysica nostra non erit inulta, rationes *Pasqualigi* aggrediar, nodos suos non tam secare conabor, quàm solvere: Quod si faciam, scientiæ nostræ sua constabit dignitas; si non, mihi imputeretur, non Metaphysicæ; quæ hyperaspisten victurum, si non habuit, meruit tamen. Sit ideo thesis nostra *Pasqualigo* opposita, hæc...

* 2. Orat. 1. ὅτι
ὅς τις ὁ θεὸς καὶ
πᾶσι pag. 1.

a Metaph. p. 1.
disp. 18.

Thesis principi-
palis.

Agere de Deo, propriè spectat ad Metaphysicam: seu Deus intra latitudinem subiecti

subiecti Metaphysicæ directè continetur. In qua discutiendâ methodo procedam
usitâ, sed & utili: ubi 1. Terminos exponam pautis, & (quantum possum) per-
spicuis. 2. Conclusiones deducam, & stabiliam. 3. Objectiones Pasqualigi, 1. Po-
nam. 2. Solvam.

Dico igitur 1. Quod cum de Deo loquimur, notum est, quod non intelligimus
Deum *κατ' ἐξουσίαν*, aut fictitium, ex vanâ hominum superstitione ortum; qualia
-- *Ναύσαντες* in hortu numina: Sed de Deo vero: Eoque non per delegationem
voluntariam representativo, (si ita loqui liceat) quales Dii, Reges, & magistratus
dicuntur; sed de Deo optimo maximo, qui omnia condidit, & omnipotenti manu
sustentat. 2. Deus hoc modo consideratus, rationem iterum duplicem admittit.

1. Relativam, in ordine ad creaturam, in quantum est principium effectivum enu-
tatis omnis. Et hoc modo potest Deus tractari in Physicâ, ut primus motor, qui
ingentes cœlorum orbis fecit, & manu forti circumvolvitur: In Politica, ut author
imperii, cum per ipsum reges regnant, nam, *Ἰν ἑσφὸς Καίσαρες imperium est Forum*.

2. Absolutam quoad esse ejus, & attributa in se considerata, quoad hæc enim cog-
noscitur potest Deus etiam à viatore^a; utrunque imperfectè, *ὡς αὐτὴν ὑμῶν, καὶ ὡς ἐν*
ἑσφῶν: hanc Dei cognitionem dum hic sumus in via ordinariò duplici medio as-
sequimur. 1. per lumen gratiæ specialioris, seu per revelationem nobis in Scriptu-
ra factâ, per quam multa de Deo, & Christo arcana cognoscimus, etiam tre-
mendum illud trinitatis mysterium, quod credas tutius, quàm scias. 2. Per lumen

naturale intellectus, nimirum per minutas illas lucis rationalis reliquias post lap-
sum in nobis nondum extinctas. Dico igitur 1. quod consideratio Dei opt. max. in
quantum lumine naturali intellectus percipi potest, propriè spectat ad Metaphysi-
cam (ut postea probaturus sum) 2. dico, quicquid lumen naturale per se, vel arte, &
scientiâ acuminatum, de Deo percipiat, illud omne spectat ad Metaphysicam.

4. Cum dicimus Deum esse subiectum Metaphysicæ, novimus quod sub sub-
iectum est duplex. 1. Inhæsionis, in quo scientia aliqua inhæret, sic anima humana
est Metaphysicæ subiectum: in qua, scientia etiam omnis subiectatur. 2. Tracta-
tionis, quod & objectum usitatè dicitur, & hoc modo asserimus Deum esse Meta-
physicæ subiectum. Et hoc iterum est duplex. 1. Adæquatum, quod adæquate
subsistet omnibus in scientiâ aliqua tractatis; quomodo corpus in communis est Phy-
sicæ subiectum, numerus *Ἀριθμητικῆς*. 2. Inadæquatum, & partiiale, quod intra
subiecti adæquati latitudinem continetur. Et hoc modo dicimus Deum Metaphysi-
cæ subiectum, vel intra subiecti adæquati latitudinem directè contineri. His ita
constitutis Conclus. 1. hæc erit,

Agere de Deo tanquam de principio externo, seu quoad ejus esse relativum in
ordine ad creaturas in quantum est causa omnium effectiva; utrunque spectat ad
Metaphysicam, tamen non est ei proprium, sed aliis scientiis commune. Et hoc ma-
nifestum est, 1. (nempe ad Metaphysicam spectare de Deo agere, ut de principio
externo) ex communi omnium consensu; nam qui negant Deum considerari in
Metaphysicâ, ut subiectum, fatentur tamen ibi tractari ut principium. Sic Dom:
à Flindria b Metaphysicus mole magnus, non pondere: quem assimilare soleo
Εὐφράτι apud *Callimachum*. c *Ἀσπερὶς ποταμὸς ὁ μέγας ῥόθῳ, πολλὰ δὲ λύματα, καὶ*
συνεφετὸν ἔχει. Scilicet, Euphrates ingens fluvius, sed colluviem, & sordes multas
secum voluit: sic ille, multa congeffit, sed parum solida, sed inutilia. Fitetur ta-
men Deum in Metaphysica tractari, ut principium externum. Quin & illi qui
volunt

a Vid: Aquinas
L. 1: Cont. Gent:
cap. 3. Ferrar:
ibid. Ad Rom. 1.
vers. 19. 20.
Estium super
locum. Nazari:
in p. 1. Aquin.
cont. 3. C. c.

Conclus. 1.

Ratio 1.

b Dom: à Flan-
dria Metaph:
lib. 1. q. 1.

c Callimach: in
hym: eis Απόλ-
λων: sub fin.

volunt Deum tractari ut subiectum, etiam ut principium tractari assensunt. Sic *944*
rez Metaph. part. 1. disp. 1. sect. 1. per Harrad. disput. Metaph. 1. sect. 3. Soncin. lib.
4. Metaph. g. 10. & alii (quantum scio) omnes. Sed & ratio idem evincit. Quia
 2
 1
 3
 solenne est scientiis omnibus tractare non solum de principiis subiecti sui interni,
 sed etiam de externis, vel subiecti sui, vel alicujus proprii: sic scientia Physica de
 Deo motore primo, qui est principium externum, & subiecti sui, scilicet corporis, &
 proprii, nimirum motus. Et ideo sequetur 3. Quod non spectat solum ad Meta-
 physicam de Deo agere, ut de principio externo, cum de eo hoc modo etiam scien-
 tia Physica agit, ut *supra* diximus, & manifestum est ex *Aristotele Phys. lib. 8.* ubi
 de motore primo multa disputat.

Conclus: 2:

(a) *Raymund. Bregan. Theol. Gentium.*

(b) *Raymund. de Sabund. in Theolog. suâ naturali.*

(c) *August. Stru. Eugubin. in Perenni Philosoph.*

2. Tractare de Deo quoad suum esse absolutum spectat etiam ad Theologiam,
 non solum ad Metaphysicam. Ubi per Theologiam intelligo, non Theologiam
 Gentium, ratione naturali fundatam; (de qua multa habet *Raymundus Brega-*
nium (a), *Raymundus de Sabunde* (b), & ante illos *zvo* pariter, & ingenio, *πολυ-*
μαθὴς καὶ σοφὸς *Strebos Eugubinus* (c), & alii) sed Theologiam illam *χρηστικὴν*
 revelatione divinâ fundatam. Nam & nostra Metaphysica Theologia appellatur, ab
Arist. Met. lib. 6. cap. 1. sub finem, & *lib. 11. cap. 6.* & usitatè apud *Aphrodisium*,
Themistium, Suarezum. 2. Notan: quod medium, regula, seu principium cui in-
 nittitur hæc Theologia suprema, est revelatio divina, nobis gratuitò indulta (vidè
Fonsecam in lib. 6. Metaph. Aristotelis cap. 1. quæst. 6. sect. 5. pag. 61.) At medium,
 regula, seu principium cui innittitur Theologia naturalis, seu Metaphysica, est recta
 ratio, vel illæ rationis rectæ scintillæ in nobis post lapsum reliquæ. 3. Hinc est
 quod Metaphysica dicitur scientia naturalis, *ἐν κοινῷ* *ὅτι* *ἀπὸ τοῦ φυσικοῦ*, ab *Aristotele Metaph.*
lib. 6. cap. 1. (vide *Fran. Suar. metaphys. p. 1. disp. 1. sect. 1. num. 17.*) Nempe scien-
 tia naturalis, non 1. Quoad modum in hæzationis, quasi Metaphysica nobis à naturâ
 inest; naturâ enim non sumus docti, sed industriâ; nec abortu, & incunabulis
 scientiam ullam possidemus, nedum Metaphysicam. Sed 2. dicitur naturalis, per
 denominationem extrinsecam à medio, regulâ, seu principio cui innittitur: nimi-
 rum à rationis lumine naturali cujus ope acquiritur. Quibus præsuppositis, ratio
 conclusionis erit manifesta.

Ratio 1,

1. Si multa cognoscimus de Deo, ejus essentiâ absolutâ, & attributis, per revelati-
 onem divinam nobis in Scripturâ factam, tum agere de Deo spectabit ad Theolo-
 giam, (cui soli cognitio, Dei revelatione divinâ fundata, spectat,) sed multa cogno-
 scimus de Deo, ejus essentiâ, & attributis per revelationem divinam (ut manife-
 stum est:) ergo, quoad hoc saltem erit Theologi munus de Deo agere, non Me-
 taphysici.

Ratio 2.

2. Vel sic: Si multa de Deo cognoscimus, quæ lumine naturali non attingimus,
 nec possumus quidem; tum non solum erit Metaphysici munus de Deo agere, sed
 etiam Theologi; at verum est prius, ergo & posterius. Maj: erit in confessio apud
 eos qui nōrunt Metaphysicam agere de Deo, solum in quantum lumine naturali in-
 tellectus cognosci possit, cum ex hoc ipso scientia naturalis appellatur. Et ideo, si
 multa de Deo cognoscimus, quæ per hoc lumen non attingimus, manifestum erit,
 quod quoad hæc Metaphysica non agat de Deo, sed Theologia. Minor etiam luce
 suâ est abundè perspicua; cum de Deo novimus quod sit trinus, & unus: scilicet
 quod habeat naturæ unitatem, & personæ trinitatem; quod sit *μὴ ἑνὸς τῶν ὁντων*,
 & *τῶν ὁντων*, (ut loquuntur Patres Græci) sed *τῶν ὁντων τὸ ὅλον*. Unde apud illos
τὸ πᾶν.

adhuc: Et hoc modo prædicta capita esse nobis naturali lumine cognita, nemo sanus asserat, nedum sobrius. 2. Aliquid lumine naturali cognoscimus non per se, & immediatè, sed propter aliud; cum scilicet natura nobis præbet media, & præmissas, ex quibus illud inferamus. Sic licet Deum esse æternum per, & propter se immediatè non cognoscimus, tamen natura ipsa sine ulla revelatione divinâ, nobis talia media, & præmissas suggerit, ex quibus evidenter concludamus Deum esse æternum, (ut postea Deo volente probaturus sum) & ideo, nos lumine naturali scire Deum esse æternum, iuste asserimus; cum lumen naturale intellectus præmissas ita disponat, ut conclusionem illam idem lumen directè inferat. Sic triangulum omne (sphærico excepto) habere tres angulos æquales duobus rectis, immediatè, & per se non novimus, tamen ex præmissis manifestis, lumine naturali hoc deducit Mathematicus. Sed prædicta capita, nec hoc modo cognoscimus: Natura enim principia nulla nobis suggerit, aut præmissas, ex quibus vel Trinitatem, vel æternam filii generationem deducamus. Nam ut in Trinitate instem, quæ principia, aut præmissas, nobis suggerat natura, ex quibus Unitatem in Trinitate, & Trinitatem in Unitate, *verèdā ēs novādī, & novādā ēs verādī*, (ut loquitur *Athanasius* in Symbolo) concludamus? Cum certissimum sit, tremendum istud Triadis mysterium, si rationi naturali non contradicatur, illam transcendit tamen. Aut quæ principia nobis suggerat natura, ut ex iis deducamus morte Christi nos liberari à peccato? Cum hoc sit Gentibus stultitia, etiam eorum sapientissimis, (ut ait Apostolus, ad *Corinth.* 1. cap. 1.) postquam ipsis innotescit; unde vox illa *Catonis* plane impia, & à diabolo dictata; *Per mortem alterius stultum est sperare salutem*. Cum ideo hæc capita rationi naturali non innotescunt, manifestum erit, quod quoad hæc Deus non consideratur in Metaphysica, sed Theologia.

3. Manet etiam in firmum hujus veritatis argumentum, id quod dicit Apostolus de Incarnatione Christi, quod fuit *mysterium à seculis absconditum, & nobis in filio revelatum*: Et per consequens, illud saltem lumine naturali non cognoscamus. Quomodo enim erat à seculis absconditum, & nobis solum in filio revelatum, si etiam Gentibus lumine naturali fuit cognitum? Rationem hanc fusiùs urget, & fortius *Isaac Casaub.* à *Jamovici* in *Exercit.* 1. ad *Apparat.* *Cardinal. Baronii*, cap. 10. num. 18. Et hyperapistes ejus *Jacob. Capell.* in *vindicis pro Is. Casaub.* lib. 2. cap. 5.

Ratio 4.

4. Incarnatio Christi, & totum mysterium redemptionis ex mero Dei beneficio pendebat, ita ut homine in peccatum provoluto, potuit Deus pro libitu suo, vel in statum integrum restituisse illū, vel in peccato æternò reliquisse: & ideo illum talia redemptionis media ordinasse, lumine naturali intellectus nunquam cognovisset homo, si Deus, pro summâ suâ in hominem benevolentia, propositum suum gratuitum non revelasset: media enim natura nulla administrat, ex quibus institutum, & propositum Dei liberum investigemus. Et per consequens, manifestum erit hæc de Deo capita ad Theologiam spectare, non Metaphysicam.

Conclus. 3.

3. Deus quoad essentiam suam absolutam potest cognosci naturaliter, sive per lumen intellectus naturale: & secundum hanc cognitionem spectat ad Metaphysicum agere de Deo. Ubi notandum 1. Quod in Deo duo sunt; 1. substantia, scilicet modus subsistendi personarum distinctivus, ut paternitas, filiatio, processio, quæ sunt perfectiones relativæ, & notæ personarum characteristicæ: de quibus multa

* Vid. Aquin:
1. p. q. 3. 2. art. 1.
& in 1. sent.
dist. 3. q. 1. art.
4. Suarez 10. 1.
in 3. p. d. 27.
sect. 1. & alios
apud Joh. Marti-
nez in 1. sent.
dist. 2. q. 2.
† Piscat. in Re-
spon. ad amicam
dupl. Conrad:
Vorstii, part. 2.
pag. 303.

Ratio 3.

multas disputant Scholaſtici in 1. ſent. diſp. 2. & ibid. diſp. 4. & ibid. ſecundum Durandum, Occam, Baſſoli, Ariminenſis, alii: Et Aquin. 1. p. q. 27, 28, 29. & paſſim alibi; curioſius fateor, quàm utiliùs. Sed de his conclusio noſtra non loquitur, nec poſſunt lumine naturali intellectus apprehendi. 2. Eſſentia, ſeu ipſa deitas, & attributa ejus intrinſeca, & abſoluta, ut æternitas, inſinitas, immenſitas, immortalitas, & de his loquitur conclusio noſtra. Cujus partes duæ ſunt, 1. Quod Deus lumine naturali ſit cognoscibilis quoad prædicta capita. 2. Quod quantum ad hoc, ſpectat ad Metaphyſicam.

Ratio!

Pars prior probati poſſit evidentè, ex perpetuo conſenſu omnis ævi & populi; omnes Deum agnoſcentes, & colentes, etiam illi quibus artes nullæ ſuppetunt, aut literæ: ut abunde patet de *Americæ* incolis ipſa barbarie magis barbaris, apud *Benzonum Hiſt: de repertis occident: Indiæ à Chriſtophoro Columb: & in Hiſt: Nov: orbis.* apud *Chriſt: Acoſtam Epist: de Rebus Ind: Eman: Acoſt: comment: rerum in Indiâ geſtarum.* Apud *Joſeph: Acoſtam* etiam, & alios. Adeo ut rectè *Tullius lib: 1, quaſt: Tuſcul:* Nulla gens tam barbara, nemo omnium tam eſt immanis, cujus mentem non imbuerit Deorum opinio. Multi de diis prava ſentiunt, (id enim vitioſo more effici ſolet) omnes tamen eſſe vim, & naturam divinam arbitrantur. Nec verò id collocutio hominum, aut conſenſus efficit; non inſtituta opinio eſt confirmata, non legibus. Omni autem re conſenſu omnium gentium lex nature putanda eſt. Et alibi: *Gentes licet Deum qualem haberent ignorant, tamen habendum ſciunt.* Potuit etiam hoc demonſtrari ex principiis nobis lumine naturali cognitis; ſed jam ſuppono; poſtea probaturus, Ex citatione ſcilicet ſequenti: ubi Deum eſſe naturaliter cognoscibilem, & quouſque lumine naturali cognosci poſſit oſtenſurus ſum. Nunc ideo ſuppoſito, quod lumine naturali cognosci poſſit Deus quoad eſſe ſuum abſolutum; Dico (quod ſecundò propoſui) quod quantum ad hoc ſpectat ad Metaphyſicum de Deo agere. Et hoc ſuaderi poſſit.

1. Ex communi Metaphyſicorum conſenſu; quia omnes (præter *Dom: A. Flandriâ; Zach: Paſquiligum*, & alium forſan aliquem) hoc aſſerunt, & de Deo, ut de ſubjecto Metaphyſicæ multa diſputant. Ut videre eſt apud *Suarez: tom: Metaphyſ: 1. diſp: 30. ſect: 1, 2, 3. &c. Fonſecam in Metaphyſ: Ariſtoteleſis lib: 4. cap: 1. quaſt: 1. ſect: 2. P. Hurr: de Mendoz: Metaph: diſp: 1. ſect: 3, 4. & alios.* Ratio 1.

2. Sed hoc maniſeſtius patet ex *Ariſtotele*, qui lib: 6. *Metaphyſ: cap: 1. & 11. Metaphyſ: cap: 6.* appellat Metaphyſicam *Θεολογίαν φυσικῶν*, Theologiam naturalem: nimirum Theologiam appellat, in Deo à Deo*, qui ut ſubjectum ibi tractatur: & *φυσικῶν* appellat, ſeu naturalem, à medio per quod Deum cognosci mus in Metaphyſica, nempe à lumine naturali. Nec obſtat quod reponit *Zach: n. 17. Suarez p. 1. vias Paſquilig: Metaphyſ: ſua p. 1. diſp: 18. ſect: 1. num: 1.* Deum tractari ſolum in Metaphyſica, ut prima cauſa, ad modum principii externi; & ideo apud *Ariſtotelem* Metaphyſicam dici Theologiam, non quod tractat de Deo, ut de ſubjecto; *1. 4. c. 1. ſect: 2.* ſed quia de eo tractat, ut de principio. Dico, hoc non obſtat rationi factæ; nec vires ejus ullatenus minuat. Siquidem ſecundum hanc *Paſquiligi* rationem, & *Physica* poſſit dici Theologia naturalis; Quia ibi etiam agitur de Deo, ut de principio externo, & motore primo: ſed ſcientia *Physica* apud *Ariſtotelem* illo nomine nunquam inſignitur, ſed ſolum Metaphyſica; & ideo ſecundum philoſophum, Deus ut ſubjectum Metaphyſicæ erit tractandum, non ſolum ut principium. Ratio 2.

3. Sed & adhuc fortius poſſit hoc deduci ex Philoſopho 4. *Metaphyſ: tom: 1. Ubi* Ratio 3.

Ubi ait Metaphysicam superare Philosophiam, quia considerat primam substantiam, Deum scilicet: nempe ut subiectum; alias Philosophiam naturalem non superaret, cum & Physica primam substantiam considerat ut principium, ut supra demonstravimus.

Ratio 4.

4. Deus absolute consideratus est naturaliter cognoscibilis, ut postea probaturus sum; Ergo ad scientiam aliquam naturalem spectat, de Deo agere, non solum, ut de principio, sed ut de subiecto: & ideo ad hanc scientiam Metaphysicam. Conseq: probat *Suarez Metaph: p. 1. disp: 1. num: 17.* 1. Quia Metaphysica est scientia nobilissima. 2. Quia Deus altiori modo investigari non possit, quam in hac scientia. 3. Quia hæc scientia considerat de principiis universalissimis, quæ ipsum Deum comprehendunt, ut quodlibet est, vel non est. Sed rationes has quas urget *metaphysicorum Suarezius*, cogentes non puto, & apodicticas; & consequentiam illam fortius probari posse arbitror. 1. Sic: Deus non continetur sub subiecto scientiæ alicuius naturalis, nisi solius Metaphysicæ; Ergo si scientia ulla naturalis de Deo agat, ut de subiecto, erit Metaphysica. Propositio est manifesta, quia nec continetur sub objecto Physicæ, scilicet sub corpore; nec sub objecto Mathematicæ, Quantitate; nec sub objecto scientiæ alterius cujuscunque, ut inductione pater. Cum tamen directe cadat sub ente; scientiæ nostræ subiecto, cuius est species, utcunque non univoca, analogi tamen, quod sufficit ad unitatem scientiæ statuendam; ut ostendit *Suarez Metaph: p. 1. disp: 1. sect: 3.* Et *Ruv: in Antepredicamenta Aristotelis, tract: de Analogia*: Et per consequens cum Deus directe cadat sub objecto Metaphysicæ, & non sub objecto scientiæ alterius cujuscunque naturalis, necesse est, ut si scientia ulla naturalis de Deo agat, illa sit Metaphysica. Si hic dicas quod spectat ad Theologiam de Deo agere, fateor, sed non quâ lumine naturali cognoscitur, sed per revelationem divinam: siquidem conclusiones propriæ Theologiæ revelatione divinâ nituntur, ut manifestum est. 2. Si dicas, quod constituit scientiam peculiarem agere de Deo, in quantum naturaliter cognoscibilis; nec hoc erit rationi congruum; Cum scientiæ non sunt multiplicandæ sine necessitate; & nulla est necessitas, ut alia constituatur scientia de Deo; præsertim cum cadit directe sub objecto Metaphysicæ. *Novi Perverium*, contrarium statueret, scilicet Deum constituere subiectum scientiæ specialis, quam *Stoicorum quædam* appellaret; sed quæ ad hujus assertionem adducit, talia sunt quæ solutionem seriam nec merentur, nec à me habebunt. Pergo igitur, & consequentiam prædictam ulterius ostendo, sic: Illud quod directe continetur sub objecto Metaphysicæ, & in abstractione scientiæ illi propriâ, cum objecto Metaphysicæ convenit, illud (inquam) ad scientiam Metaphysicam spectat, ut subiectum, & non ad aliam; Ratio est, quia scientiæ per abstractionem distinguuntur; ut communi calculo confirmant Philosophi, & Metaphysici, ut videre est apud *Suarezium, & Pet: Hurtad: de Mendoza Metaph: disp: 1. sect: 7. num: 41, 42.* Et ideo si Deus conveniat cum objecto Metaphysicæ in abstractione, & sub eo contineatur, erit Metaphysicæ opus de Deo agere, ut de subiecto. At Deus ita continetur sub ente, quod est Metaphysicæ objectum, ut abstractionem habeat Metaphysicæ propriam. Ergo, Physica enim abstrahit à materia singulari, & individua, non tamen à materia sensibili: Mathematica, à materia tum singulari, tum sensibili: Metaphysica à materia omni simpliciter, nempe à materia singulari, sensibili, & intelligibili: quod optime explicat *Hurtado*, ubi supra *num: 41.* Cum ideo Deus abstrahit

abstrahit ab omni materia singulari sensibili, & intelligibili, conveniet in abstractione formali cum objecto Metaphysica, & per consequens ad Metaphysicam spectat potius, quam ad scientiam aliam naturalem quamcunque. Et hic notandum, quod objecta scientiarum prædictarum possunt dici abstrahere à materia dupliciter. 1. Ex parte rei, & quoad modum essendi; sic illud abstrahit à materia singulari, sensibili & intelligibili, quod talem materiam nullam in se vel includit, vel in tali de facto est; & hoc modo in Metaphysicâ Deus propriissimè abstrahit ab omni materia simpliciter, cum in se materiam omnino nullam includit, nec in materia ulla sit. 2. Ex parte modi tractandi; ut illud, quod licet in se materiam revera includat, tamen modo immateriali consideratur in tali scientia. Quibus positis, Dico 1. Scientias prædictas abstrahere à materia, non semper ex parte rei, quasi nihil in Physicâ tractatum, revera includeret, materiam singularem; vel nihil in Mathematica, materiam sensibilem; vel nihil in Metaphysica, materiam intelligibilem: hoc enim manifestè falsum: ut nervosè probat *Zach. Pasquit. Metaph. p. 1. disp. 18.* & potest ulterius ratione solidâ evinci: quia corpus omne in naturali Philosophiâ tractatum, ex parte rei est singulare, & individuum propriè dictum; cum nihil ex natura rei sit universale, sed solû per opus intellectus, ut in confesso est apud Logicos, & Metaphysicos probatioris: & optimè ostendit *Suarez Metaph. p. 1. disp. 5. sect. 1. p. 70. 71.* omne enim ens, quodcumq; demum illud sit, vel est singulare, vel (si sit aliud quod universale) in singulari actu inest: & per consequens singulare esse manifestum erit. Et ideo si omne corpus naturale sit actu, & ex parte rei singulare, clarum erit Physicam non abstrahere à materia singulari ex parte rei. 2. In Mathematica cum figura omnis ex parte rei sit actu in corpore aliquo, & corpus omne sit ex parte rei singulare, manifestum erit, & figuram talem ex parte rei esse singularem, & per consequens non abstrahere à materia singulari ex parte rei. Quin nec à materia sensibili; nam cum omnis figura sit in quarta specie qualitatîs, & objectum sensûs commune, manifestum erit, quod non abstrahit à materia sensibili, nec ex parte sui, cum ipsa sit per se objectum sensus, utcumq; communè; nec ex parte subiecti, cum vel semper, vel sæpius sit in subiecto per se sensibili, & singulari; suppono enim omnem figuram, ut & ejus subiectum esse ex parte rei rem singularem, & per consequens, nec à materia singulari nec sensibili abstrahere. 3. Ipsa etiâ Metaphysica causâ materiale considerat, & per consequens nō abstrahit à materia omni ex parte rei tractatæ, cū impossibile sit, ut causâ materialis ab omni materia abstrahat ex parte rei. 2. Dicimus igitur quod hæ scientiæ prædictæ abstrahunt à materia singulari, sensibili, vel intelligibili, licet non quoad modum essendi, & constitutionis, tamen quoad modum tractandi & considerationis. Sic in scientia Physicâ licet corpus illud quod speculatur, sit actu singulare ex parte rei, tamen considerat illud corpus sub ratione universalis, & communi: & Mathematica, v. g. Geometria, considerat figuras suas, puta Scalenum, Trapezium, & similia, non in quantum sunt in subiectâ materiâ quacunque, sed absolute, & in se. Ex quibus patet (ut id obiter moneamus) quâ in infirmum sit illud argumentum, quod multi urgent zelo majori, quâ in judicio, contra eos qui vellent materiam primam esse summum genus in prædicamento substantiæ, sic; si sit summum genus, tum est in Angelis; si ita, tum angeli erunt materiales; si ita, tum tractari non possunt in Metaphysica, quia hæc abstrahit ab omni materia. Nempe fatemur Metaphysicam abstrahere ab omni materia, sed quoad modum tractationis solum, considerat enim objectum suum modo immateriali,

materiali, non quoad modum essendi, & constitutionis; possit enim objectum Metaphysicæ esse essentialiter materiale; sic ipsa causa materialis in Metaphysica tractatur, quamvis impossibile sit ut abstrahat à materia quoad modum essendi. Sic potest angelus considerari à Metaphysico, licet essentialiter includeret materiam, ejus abstractione non obstante; cum abstrahat à materia solum quoad modum considerandi; ita ut possit considerare rem materiale modo immateriali.

Dub.

At contra ea quæ de abstractione disputavimus acrius insurgit *Zacharias Pasquillus Metaphys. p. 1. disp. 18.* ubi ait, quod abstractio Metaphysicæ propria, non convenit Deo; ergo, ea quæ prius diximus erunt manifestæ falsitatis conscia; nec tractari possit in Metaphysicâ Deus, si abstractionem objecto Metaphysicæ propriam non admittat. Antè Probat, quia (inquit) intellectus est illud quod abstrahit objectum Metaphysicæ à materiâ; non enim repugnat objecto Metaphysicæ esse in materiâ, ut notum est, cum ens communissimè sumptum, ex parte rei semper sit intrinsecè incorpore, & in ipsa materia physica, & sensibili; & per consequens ens reale communissimè sumptum, quod est objectum Metaphysicæ, abstrahit à materia solum per intellectum, & quoad modum tractandi, non quoad esse. At Deus abstrahit à materia quoad esse, cum nec materiâ ullam in entitate sua includat, nec in ulla includatur; & per consequens, Deus non convenit cum objecto metaphysicè in abstractione; quo dato, corrumpi necesse est, quæ de abstractione disputavimus.

Sol.

Ut huic argumento cumulatius satisfaciâ, Dico 1. qd abstractio est duplex. 1. Activa, & est actio abstrahendi; opus sci intellectus, seu intellectio quâ objectum tali modo considero. Et hæc abstractio non distinguit scientias, nisi forsan effectivè, efficiendo, scilicet ut objecta sub diversâ consideratione, sint formaliter diversa, ex quibus ita diversis oritur scientiarum distinctio. 2. Passiva, & formalis quæ est qualificatio objecti ab intellectu imposita, seu modus quo objectum extra materiam concipitur, & de hac nunc agitur. 2. Abstractio hæc non distinguit scientias primariò, distinctione ullâ à priori, seu intrinsecâ; (ut manifestum est); cum abstractio non sit differentia scientiæ interna, & quiddiativa; sed à posteriori, & in ordine ad nos hæc hoc directè, & per se, (sic enim objecta ipsa scientias distinguunt) sed solum ex consequenti, cum abstractio hæc sit objecti formalis adjunctum, & conditio annexa. 3. Nec tamen distinguit scientias distinctione ullâ propriâ, & necessariâ; ita ut necesse sit scientias illas esse easdem quæ sunt circa objectum idem, eodem modo abstractum, vel eas esse diversas quarum objecta habent abstractionem diversam. Patet 1. quia scientiæ toto genere distinctæ possunt habere idem objectum eodem modo abstractum. Nam hæc conclusio, Deus est, semper est in eadem abstractione à materia omni, & tamen attingitur, & à Theologo, & Metaphysico, in scientiis genere distinctis. Theologus enim acquirit scientiam istius conclusionis per medium à revelatione divinâ petitur; & Metaphysicus per medium à lumine naturali deductum. Per consequens Deus sub eadem abstractione cognoscitur & à Theologo, & Metaphysico. 2. In eâ dem scientia sunt diversæ abstractiones; quod patet 1. In physica quæ considerat hominem, & cælum, tamen in diversâ abstractione: nam homo ut in Physica consideratur abstrahit à materia singulari, & individuâ; at non ita cælus, quod etiâ in singulari, & in individuo consideratur in illa scientia: Quod abundè patet ex omnibus de cælo in scientiâ Physica demonstratis. Quicquid n. demonstratur de cælo in scientia natural, convenit cælo in individuo solum, non in universali. Siquidè in li. de Cæl. inquitur de magnitudinis

rodine, de numero, de figura, de motu orbium, & aëtherum, quæ cælo in universali non conveniunt: nam cum orbes dicuntur esse decem, vel undecim, cum planæ dicuntur septem, &c. planum est agi de iis numero, & in particulari, & per consequens esse posse abstractionem diversam in eadem scientia. Ex quibus argumentum *Pasquali* facile solvi possit; Quia dato, quod alia esset abstractio ensis ut sic, alia Dei, tamen non sequetur, quin Deus possit in Metaphysica tractari. Sicut non sequetur, alia est abstractio hominis in scientia naturali, alia cœli, ergo utrumque ibi non tractatur. 2. Damus quod urget *Zachar. Pasquali*, quod ens in Metaphysica abstrahit solum à materia intelligibili quoad intellectum, & Deus quoad essentiam; tamen cum conveniunt in eadem specie abstractionis, (utrumque enim abstrahit à materia intelligibili) & differunt solum in gradu, & modo quo abstrahunt à materia intelligibili, hoc non sufficit ut in diversis scientiis tractentur; & ut è Metaphysica nostra excludatur Deus. Quod instantiâ duplici evidentius elucescat. 1. In scientiâ naturali consideratur homo, & corpus in communi; quorum utrumque abstrahit à materia singulari, differunt tamen in gradu abstractionis; siquidem corpus est magis abstractum, in eadem specie abstractionis, quam homo. Ratio est, Quia quod est communius, & superius est magis abstractum, sed corpus est communius, & superius quam homo, ergo erit magis abstractum: tamen utrumque in eadem scientiâ consideratur. Et idcirco quidni Deus consideretur in Metaphysica, licet differat ab ente in gradu abstractionis à materia, intra eandem speciem? Sed 2. ut adhuc fortius ostendi possit, & evidentius; dico, quod illa eadem abstractionis diversitas ob quam Deum excluderet è Metaphysica, est inter objecta scientiæ, quam ipse scientiam unam facit, nempe inter objecta Arithmetice. Nam sicut Ens quod est objectum Metaphysicæ, ut est in corpore abstrahit à materia intelligibili solum quoad intellectum, sed ut est in Deo, quoad essentiam: Sic exacta paritatis analogiâ contingit in Arithmetica. Siquidem numerus qui est subiectum Arithmeticæ, in quantum est in rebus materialibus, (v.g.) in decem hominibus, abstrahit solum à materia sensibili, & singulari quoad intellectum: sed in quantum est in rebus immaterialibus (puta decem Angelis) abstrahit à materia singulari, & sensibili quoad essentiam; & per consequens, si hæc abstractionis inæqualitas non impediat numerum esse Arithmeticæ subiectum, tum nec illa alia impedit Deum esse Metaphysicæ subiectum. 3. Sed ut etiam adhuc propius accedam; sicut ens, quod est objectum Metaphysicæ, in quantum est in corpore, abstrahit solum à materia sensibili quoad intellectum, & in quantum est in Deo, quoad essentiam: sic numerus ternarius, (qui est partiale objectum Arithmeticæ) in quantum est in rebus materialibus (puta in decem hominibus) abstrahit à materia solum quoad intellectum, at in quantum est in Deo, in Trinitate personarum, abstrahit quoad essentiam; eodem modo per omnia, quo ens in Deo abstrahit à materia, ergo sicut hæc abstractionis diversitas non impedit quod minus numerus ternarius sit objectum Arithmeticæ; sic nec illa, quod minus Deus sit objectum Metaphysicæ: quod erat demonstrandum.

Sic de illo quod 1. proposuimus diximus: sequitur jam, ut rationes *Pasquali* veritati oppositas; 1. ponam, 2. solvam. Objectiones quas urget partim ab autoritate peruntur, partim à ratione. 1. Argumentatur ab autoritate *Aristotelis Metaph. lib. 12*: ubi de Deo præcipue disputat Philosophus: & sic argumentum deducit:

deducit: si Deus consideraretur ab *Aristotele*, ut subiectum in illo *Metaph. lib. 12.* tamen: ius naturam ibidem explicuisset: quia in scientiâ omni necesse est ut cognoscatur quid sit subiectum, cum subiecti principia intrinseca in scientiâ tractantur: sic in *Physicâ* materia, & forma, ex quibus corpus scientiæ istius subiectum immediate, & proximè componitur. At in *Metaphysicâ* naturam Dei non explicat *Aristoteles*, ergo non tractat Deum, ut subiectum. 2. Hoc probaret ex *Aquinatè* in præm *Metaph. & opus. 70. super Boeth. de Trinit. quest. de divisione seculi Scientiæ, art. 4. vidi: Zachar. Pasqual. Metaph. p. 1. diff. 18. Sect. 1. num. 5. ubi hæc habet.*

Sol.

Ut huic argumento paucis satisfaciam, dico 1. Quod *Aristotelem* & *Aquinatem* falsò citat in sententiæ suæ patrocinium: & pro *Aristotele*, non est cur multis ostendat rem, cum illud abundè præstiterit *Pasqualigo* *ὀμολογῶ* Pet. Fonseca *Metaphys. lib. 4. cap. 1. q. 1. sect. 2. pag. 643.* Et clarum est apud *Aristotelem lib. 12. Metaph. c. 9.* ubi aperte asserit Philosophus Deum esse intellectiōnem suam, esse actum purum, & similia: & ideo falsò dixit, *Aristotelem* nunquam explicasse quid sit Deus. Quod ad *Aquinatem* spectat, parum refert an sic, an aliâ sentiat: interim tamen opinionem suam esse *Pasqualigo* oppositam, fusè pariter, & nervosè ostendit *Suarez Metaph. p. 1. diff. 1. ibid. Pet. Hurtad. de Mendoza. & Soncin. Metaph. lib. 4. quest. 10. 12.* Sed hoc dato, [nempe *Aristotelem* & *Aquinatem* asseruisse, Deum non considerari in *Metaphysicâ* ut subiectum] tamen argumentum esset omnimodo invalidum: cum argumentum ab autoritate humana ductum nunquam est necessarium, sed nec probabile, nisi vel omnes, vel plerique, vel sapientissimi, &que vel omnes, vel plerique, vel sapientissimi idem asserunt: (sic enim probabile dicitur ab *Aristotele, lib. 1. Topicorum.*) at Antiquos, vel omnes, vel plerisque, idem cum *Pasqualigo* asseruisse, nec ipse affirmat, nec iustè poterat. Et per consequens nullum habet rationis verisimilitudinem, si autoritate agatur, ut sententiam duorum (quos tamen invicem, & obtorto collo in sententiæ suæ patrocinium adducit) sequeretur *Pasqualigus*, universa antiquitate posthabita. Sed pergo ad rationes *Pasqualigi*, quarum prima sit hæc.

Object. 2.

Quod non participat de ratione formali objecti *Metaphysicæ* illud non spectat ad *Metaphysicam*, ut subiectum; at Deus non participat de ratione formali objecti *Metaphysicæ*, ergo non spectat ad *Metaphysicam* agere de Deo. Minus probatur 1. Quia Deus non est ens, sed aliquid supereminentialius, (ut loquitur) & probatur ratione duplici. 1. Sic; Si Deus, & creatura sint entia realia, ita ut in ratione entis realis conveniunt, tum necesse est ut ens illud in quo conveniunt, sit utrisque superius, & universalius; quia quod est superius, & communius, est etiam universalius, Ut v.g. Quia animal est commune homini, & bruto, ideo est superius, & universalius. Quò dato sic rursus deduco: Si ens reale, quod est subiectum *Metaphysicæ*, (in quo supponitur Deum, & creaturam convenire) sit superius & universalius Deo, & creaturis, tum erit etiam simplicius: Ratio est, Quia illud quod est superius, & universalius, caret differentiâ contrahente, quam in se actu habet inferiorius, (ut manifestum est in prædicamentis omnibus) sic homo actu habet in se rationale, differentiâ scilicet per quam animal contrahitur ad speciem hominis, quâ differentiâ animal in se non includit: quod ex ipsis *Logicæ* principiis novimus, cum omne superius in quavis serie, habet differentiâ se contrahentes, solum sub se modo

modo virtuali conteneas; cum tamen species, seu illud quod est inferius eas habeat in se actu. Et ideo si ens reale sit Deo & creaturis superius, erit etiam simplicius: at hoc non solum absurdum, sed & impium; cum Deus est ens simplicitatis summæ, & compositionem istiusmodi omnem excludat. Ex quibus sequetur, quod ens reale, quod est Metaphysicæ subiectum, non est Deo commune, & per consequens, Deus non conveniet cum creaturâ in entitate, & ideo nec erit tractandus in Metaphysicâ ut subiectum. 2. Quod est communius est naturâ prius eo, quo est communius, & ideo si ens reale quod est Metaphysicæ subiectum sit Deo, & creaturæ commune, erit utique Deo prius, quod vel cogitare impium, nedum asserere; cum Deus sit ens simpliciter primum. Patet propositio; quia substantia, corpus, vivens animal, homo, horum (inquam) unumquodque est Platone prius, quia communius. Et ulterius patet, quia in essentialiter subordinatis (qualia sunt Deus & creatura in ordine ad ens) illud quod est superius habet rationem principii essentialiter constituentis inferius, & ideo necessariò erit naturâ prius. Et per consequens, si ens quod est Metaphysicæ objectum, sit Deo communius, erit etiam natura prius. At hoc incongruum, ergo & illud. 3. Quæ infinitè distant non conveniunt in ente reali; quia distantia infinita, est distantia maxima, & ideo excludit convenientiam realem: ea enim non distant maximè, quæ realiter conveniunt, cum sit major distantia inter illa quæ non conveniunt ulla convenientia reali; ut inter ens, & non ens. Sed inter Deum, & creaturam datur distantia infinita, & maxima, ut communiter asserunt Philosophi, cum habent se ut finitum, & infinitum, ergo. 4. Deus non continetur sub ente, ut aliqua ejus species; & per consequens non est parziale subiectum Metaphysicæ. Patet, quia si Deus contineretur sub ente ut ejus species, tum non sequeretur existendi consecutio ab ente ad Deum: Quia apud Aristotelem certissimum est, à genere ad speciem unam, non sequi existendi consecutionem. Nam licet sequetur, homo est, ergo est animal; tamen non sequetur, animal est, ergo est homo. Quia animal potest esse sine homine, in bruto. Sic non sequetur, est substantia, ergo est spiritus. Quia substantia potuit esse, si spiritus non esset. At ab ente ad Deum sequitur existendi consecutio; sequetur enim, Deus est, ergo est ens. Et retrò, ens est, ergo est Deus. Et per consequens Deus non erit entis species, & ideo nec objectum parziale Metaphysicæ: *ὅτι ἐστὶ δειξαι*, quod erit demonstrandum.

Scilicet argumentum hoc solutionem meretur seriam; & ideo ejus consequentiis distinctiùs discutiam, & exactiùs. 1. Igitur cum dicit *Pasquilius* Deum non esse ens, sed aliquid ente, vel substantiâ supereminentialius, (ut loquitur) fateor hoc Antiquis nonnullis etiam placuisse: qui nollent Deum ens, aut substantiam appellare, sed Deum esse quid substantiâ majus vellent, & excellentius. Quam opinionem è Platone, & Platoniciū ortum habuisse arbitror, ut ex iis optimè philosophatur *πολυμαθίας* *Mirandula*, de Ente, & uno: cap. 3. & 4. Sic enim ante annos mille quadringentos scripsit Platonicius magis sèpe, quàm Theologus, lib: cont: Celsum: 6. *ἀλλ' ἐδὲ νοίας μετέχει ὁ θεός, μετέχει γὰρ πολλοὶ ἢ μετέχει* (i. e.) Sed nec substantiæ particeps est Deus, magis participatur, quàm participat. Et paulo infra; Quærendum (ait) an non Deus nominandus sit *νοία νοίων, ἰδέα ἰδεών*. Et in eandem sententiam *πατοκλώτης* *Synesis*, sic habet: *θεοανύσις γὰρ, κόσμος ῥίζα*, &c. Quæ ante substantiam es mens, mundi radix. Et rursus: *φύσις ἀφ' ἧς πᾶς τὸ σῶμα τῶν ὄντων* (i. e.) natura inestabilis, id quod

Justin: Mart:
orat: ad Gent:
docet idem esse
quod est, & De-
us. Et apud
Platon: Deus
dicitur, & &v,
vel ille qui est,
καὶ ἐξ οὗ.
vid: Aug: l. 13.
Confess: cap: 3.
Et multa apud
Jacob: Martini
Metaph: lib. 2.
2beor: 3, 4, 5, &c.
** Aristot: Met:*
lib. 12. cap. 7.

quod ante omne ens existit. Quod etiam eleganter expressit *Dionysius Areopagita* de divinis: nomi: cap: 3. in prin: cap: Ubi Deus *ἡσυχία* *ὑπερσύν* appellatur. In quæ verba *Paraphrases* eius *Pachymera* sic commentatur: *ἡσυχία* ὅτι ἡσυχία ὅτι δὴ *ἡσυχία* *ὑπερσύν*. Et paulo infra, Deum super ipsum ens esse dicit: *ὑπερσύν* ὅτι ὅτι, *ὑπερσύν* ὅτι ὅτι, ὅτι ὅτι ὅτι *ὑπερσύν*. Quæ illa eadem verba habet etiam *Maximus Dionysii Scholiastes in prædictum*, cap: 5. de divinis: nomi: Qui plura veller *Suarez*: videat, *Metaph: tom: 2. disp: 28. sect: 3. num: 13. & Casaubonum*, *τὸν ὑπερσύν*: *Exercit: 1. cap: 10. ad num: Appar: 18. pag: 62.* Sed his omnibus non obstantibus, Deum salvâ fide, pariter & Philosophiâ, dici posse ens, manifestum est. 1. Quia ipse Deus sibi hoc nomen assumit: *Exod: 3. 14, 15.* Ubi *Jehova*, & *Ejeh* appellatur, nomini bus ipsum esse significantibus; ac si diceret *τὸν ὄντα*, seu *τὸ ὄν*. Et hinc est quod in novo testere, *Apocal: 1. 4.* dicitur *Χριστός*, prout Deus; ὁ *ῥων*, ὁ *ῥων*, ὁ *ῥων*, ὁ *ῥων*. Dein novimus *πανδραχίον*, illud Symbolum Nicænum, Christum quoad deitatem, Patri *ὁμοούσιον* appellare, seu consubstantiali, voce à Catholicis Ecclesiæ Doctoribus perpetuò approbatâ. Adeo ut jam nullus dubitandi locus nobis superest, (inquit *Casaubonum*) quo minus Deum vel substantiam, vel ens intrepidè pronuntiemus. Quin & *Ar: stoteles* * Deum, *τὸ ὄν* *τὸ ὄν*, ens primum, & ens entium non raro cognominar: Et ideo de nomine securi, ad rem ipsam accedamus. Et hic ad illud quod urget *Pasquillus*, [Si ens sit commune Deo, & creaturis, tum erit Deo simplicius, & naturâ prius] Respondeo 1. Quod non sequeretur, ens est prius naturâ Deo; sed solum quod est prius secundum abstractionem intellectus. Nam sicut potest esse convenientia aliqua imperfecta inter Deum, & creaturâ, in ratione entis, aut substantiæ; sic potest dari conceptus secundum rationem, prior Deo in universalitate prædicationis: Dico in universalitate prædicationis, non est tamen prioritas naturæ, aut causalitatis, nec independentiæ, vel in essendo. Quod optimè patet ex eo, quod conceptus entis objectivus prout in re existit, non est aliquid à naturâ rei distinctum, aut præcisum ab inferioribus in quibus existit, ut rectè *Suarez Met: p. 1. disp: 2. f. 3. n: 7. 8. 9. 10.* Quibus positis dicimus 2. quod illud quod est superius, & universalius ita, ut sit conceptus ab inferioribus reipsâ distinctus, illud est prius, & simplicius: ac hoc fieri nequit, cum talis conceptus superior non est à suis inferioribus distinctus, quod in hoc casu contingit. Quam solutionem ulterius explicat *Fonsi in l. 4. Met: cap: 1. q: 1. f: 8.* 4. Cum dicitur Deum & creaturam infinitè distare, & proinde non convenire in ente, objecto scilicet *Metaphysicæ*, sic enim maximè non distarent, cum in ente convenirent: Imò minus distarent quam aliquæ creaturæ inter se, cum multæ sint creaturæ quæ non conveniunt in objecto formali *Metaphysicæ*. Dico 1. quod Deus potest considerari, vel 1. quoad esse absolutum, prout in se est; & hoc modo certum est, Deum non plus convenire cum creaturis, quam creaturæ inter se; cum omnes creaturæ sint finitæ, & Deus infinitus: & certissimum sit inter esse finitum, & finitum, majorem esse convenientiam, quam inter esse finitum, & infinitum. 2. Quoad esse cognitum, secundum ea quæ manifestari possunt de ipso scientiâ naturali: Et sic fit, ut, quod Deus in ratione objecti potest magis convenire cum creaturâ aliquâ, quam creaturæ inter se; cum possit Deus & creatura convenire in ratione formali objectivâ alicujus scientiæ, puta *Metaphysicæ*, in quâ possunt esse duæ creaturæ quæ non conveniunt. 2. Cum dicitur Deum, & creaturam maximè, & infinitè distare; hoc cautiùs erit intelligendum;

gendum, aliàs communius erit eorum, quàm verius. Dico igitur 1. Quod distantia possit dici infinita 1. Respectu spatii, quæ est distantia localis, sic res duæ maximè, & infinite distarent, si spatium infinitum esset inter res tales interjectum. Et hoc modo Entia nulla infinite distant, nec possunt quidem. Nam 1. Inter creaturam, & creaturam spatium infinitum esse non possit, cum contradictionem implicet manifestam, ut spatium illud sit infinitum, quod supponitur entitate finita utrinque terminatum. 2. Inter Deum & creaturam spatium esse infinitum æquè est impossibile. Quia Deus cum sit absolutè immentus, inter illum & creaturam spatium intercedat nullum, nedum infinitum. 3. Distantia potest esse respectu essentia, & naturæ, & dici possit distantia naturalis, cum sit distantia inter naturam, & naturam, sive inter essentiam, & essentiam, non respectu spatii interjecti, sed respectu sui. Et hæc possit esse duplex. 1. Negativa, ut inter Ens, & non Ens. 2. Positiva, ut inter Ens unum & aliud. De quibus dico. 1. Quod neutra distantia consistit in indivisibili, sed admittit gradus. Patet apertè, nam 1. major est distantia positiva inter Deum, & creaturam, quàm inter creaturam unam, & aliam: Et hæc distantia dicitur positiva, non respectu sui, quasi ipsa distantia esset propriè positiva, (cum distantia omnis formaliter dicat negationem convenientiæ,) sed respectu termini, quia est inter terminos positivos. 3. Distantia negativa (quæ ita dicta est ab altero termino negativo) admittit gradus, quia manifestum est, esse divinum & non esse magis distare; quàm esse hominis, & non esse. Ratio est; quia esse quod est perfectius, eò longius recedit à non esse; & quod est imperfectius, eò propius ad non esse accedit: cum ideo essentia divina sit absolutè perfectissima, necesse est, ut à non esse maximè recedat: Et per consequens, major erit distantia inter non esse, & esse divinum, quàm inter non esse, & esse hominis. 4. Distantia negativa semper est major positivâ. Ratio est, quia ea quæ negativè distant, entitate nullâ conveniunt, cum distantia illa sit inter Ens & non Ens: Sed ea quæ positivè distant semper in Entitate aliquâ conveniunt, & per consequens minus distant. 5. Deus magis distat ab unâ creaturâ, quàm ab alia: Ratio est, quia una creatura est aliâ perfectior, & cum Deus sit Ens perfectissimum, necesse est ut creatura quod est perfectior, eò accedat Deo propius, & quod imperfectior, ab eo recedat magis: & ideo creaturâ perfectior à Deo minus distat, quàm creatura imperfectior. 6. Hinc sequetur distantiam inter Deum, & creaturam non esse maximam. 1. Quia possit esse distantia major positiva, quàm nunc est inter Deum creaturam imperfectissimam. Nam possit Deus vel 1. creare creaturam, omnibus de facto creatis, imperfectiorem; at illa magis distaret à Deo, quàm ulla creatura in statu quo nunc; cum supponitur omnibus imperfectior esse. Vel 2. Potuit Deus efficere creaturam imperfectissimam, adhuc imperfectiorem; perfectionem aliquam ejus tollendo. Ergo talis creatura in illo casu, magis à Deo distaret, quàm nunc distat: & per consequens possit esse major distantia positiva inter Deum, & creaturam, quàm nunc est; & ideo jam inter Deum, & creaturam non est distantia maxima. 2. De facto est distantia major, quàm illa inter Deum & creaturam: Quia esse divinum, & simpliciter non esse magis distant, quàm Deus & creatura quæcunque, quia hæc Entitate aliquâ conveniunt, illa nullâ. Ex quibus pateat evidenter Deum & creaturam posse in objecto formali Metaphysicæ convenire, non obstante illâ inter ipsos distantia: quod erat dicendum. 6. Ad illud quod ultimo urget, [scilicet Deum non contineri sub objecto Metaphysicæ, ni-

mirum sub Ente reali, ut species; quia tum non sequeretur existendi consecutio ab Ente ad Deum; hoc modo, Ens est, ergo est Deus: cum à genere ad speciem unam non sequitur talis consecutio, sicut non sequitur, est animal, ergo est homo.] Respond: Quod regula illa Philosophi non est intelligenda de genere & speciebus simpliciter, & summe transcendentalibus; quia manifestum est consecutionem in his sequi à genere, ad unam speciem. Sic in his, omne Ens vel est finitum, vel infinitum; dependens, vel independens; creator, vel creatura; & dico, in his omnibus sequitur consecutio à genere ad unam speciem. Sequitur enim, est Ens, ergo est Ens infinitum, independens, creator: Et ratio est, quia species altera alteram necessario præsupponit. Sed 1. Regula illa est proprie intelligenda de genere, & speciebus prædicamentalibus: illique non omnibus simpliciter, sed de iis solum, quando species una, non dependet necessario, & intrinsecè ab altera. Sic non sequitur, est animal, ergo est homo: Quia animal habet aliam speciem in qua esse possit; & hæc species à se invicem necessario non dependent, nec una alteram necessario præsupponit. Sed ex adverso sequetur argumentum à genere, ad unam speciem, ubi una necessario includit, aut supponit alteram. Sic cum corpus dividitur in corpus simplex, & mistum; dico, quod argumentum sequetur à genere, ad alteram speciem, sic: Est corpus, ergo est corpus simplex: Ratio est, quia corpus mistum essentialiter, & intrinsecè includit corpus simplex. 2. Solutionem aliam adhibet Pet: Fonseca in 4. lib. Met. cap. 1. q. 1. sect. 8. Sed prætermitto, ne in his diuturnius immorari videar, quàm ulius.

Ob 3.

3. Obicit Zachar: Pasqualigi sic: Deus non potest considerari in Metaphysicâ nisi ut singulare, cum singularitas sit de essentiâ Dei, & ideo natura Dei non potest considerari, quin & ejus etiam singularitas consideretur. At nec objectum Metaphysicæ, ut nec objectum ullius scientiæ debet esse singulare. Ergo, nec Deus erit Metaphysicæ objectum.

Sol.

Huic dubio paucis satisfaciam, sed (ut spero) manifestis. 1. Igitur concedo Deum esse essentialiter singulare. 2. Nego singularitatem impedire, quin subiectum Metaphysicæ esse possit. Quod evidenter ostendit Pet: Hurtad: de Mendoza Met. disp. 1. sect. 6. num. 44. pag. 1020. Et P. Ruvo Log. pag. 476. num. 15. Et de facto ita esse aperè constat: Cum in Astronomia eclipsis demonstratur de Lunâ, demonstratione propter quid, per interpositionem terræ; Cum tamen certum sit, Lunam esse corpus singulare, & eclipsin demonstrari de Lunâ, prout est singulare, Et hoc ratio manifesta evincit. 1. Quia eclipsis demonstratur de Lunâ illâ, inter quam, & solem terra interponitur, (ille enim est medius terminus, quo ostenditur eclipsin lunæ inesse) at inter solem in particulari, & lunam in particulari solum, terra interponitur, (ut manifestum est) & per consequens luna in singulari erit subiectum istius demonstrationis. 2. Eclipsis de illa luna demonstratur, à quâ lumen tollitur per interpositionem terræ: at solum è lunâ in particulari, nimirum ex hac lunâ singulari, tollitur lumen per interpositionem terræ. Et ideo eclipsis de lunâ singulari demonstrabitur: & per consequens sicut singularitas lunæ non impedit, quin possit esse subiectum demonstrationis potissimè in Astronomia; sic nec singularitas Dei impedit, quin possit esse subiectum Metaphysicæ.

Sic tandem rationes Pasqualigi aliquas examinavimus, non omnes: aliæ superflue, quas nec proponere libet, nec discutere. Argumenta quæ ipse putabat fortiora debellavimus, nec vacat minimis. Inferiores veritatis hostes vivant per me licet,

licet, cum illos nec occidere dignabimur. Magna est veritas, & imbelles illos sui adversarios nobilioris fastu contemnit. Quod ad me spectat nollem in minutis diuturnius immorari, aut tempus, nullo ære redimendum, incassum disperdere. Majora supersunt, & necessaria, de Deo, & attributis, quæ animo tantæ majestatis venerabundo proximè aggressurus sum.

EXERCITATIO QUARTA.

De existentia DEI.

IN qua ostenditur 1. Quot modis Deum esse cognoscamus, dum hic sumus in via. 2. Quinā existis sit propriè Metaphysic⁹. Et 3. Quod sit naturaliter cognoscibile Deum esse. 4. Objeçtio ab Atheis petita proponitur, & solvitur. 5. In specie ostenditur cognitionem illam de Deo naturalem, non esse à priori, & Nōn; sed solum à posteriori. 6. Quod sit imperfecta, nec sufficiens per se ad cultum Dei legitimum instituendum. 7. Specialius ostenditur lumen naturale non attingere 1. *ἡρώδης* illas divinas seu distinctas subsistentias personales in Deo. 2. Nec ipsam Dei essentiam adequatè, & comprehensivè. 3. Nec opera redemptionis. 4. Nec opus ullum Dei liberè faciendum. 8. Ostenditur, quod existentiam Dei, quod essentiam, (licet imperfectè) quod attributa ejus absoluta cognoscat, & quibus mediis hoc fiat. 9. Quod etiam in esse relativo cognoscat Deum, in quantum est mundi opifex: ubi dubia in oppositum proponuntur, & solvuntur. 10. Rationes speciales, quibus Deum esse ostendat Metaphysica, proponuntur, & explicantur. 11. Objeçtiones in oppositum adductæ sunt, & solutæ.

Deum esse Metaphysicæ subjeçtum conatu superiori demonstravimus: adeo ut jam fælicem justè dicamus Metaphysicam, quæ Deum & cognoscat, & aliis exponat. Scientiam nostram *θεῶν ἡ ἀσυνείκητος* cognomine meritissimo olim insignivit *Aphrodisem*; apud quem honoraria illa epitheta non habuit solum, sed meruit; cum divina sit necesse est scientia illa, quæ de Deo disputat. Inventionem suam jactet elegantior Rhetorica, at Deum artificio nullo inveniat, nec inventum, universis verborum elegantis, ex condigno exprimat. Sit hoc incommunicatum Metaphysicæ privilegium, fortunato demonstrationum agmine Deum invenire posse, & exprimere. De bono suo morali, multa concionatur Ethicus; cognoscat tamen scientiam nostram bonum tractare fælicitate suâ, & majus, & melius; etiam summo ejus bono superius, & augustius. Scientia nostra finem ostendit ultimo suo fine ulteriorem: Deum scilicet, quem si non cognoscas, nuda erit moralis fælicitas

felicitas: cum tamen illum novisse, sic felicitatem habuisse cumulatam. Pergo igitur ad propositum distinctius explicandum; & hic tria specialius exponam.

1. Quod solo lumine naturali intellectus, sine revelatione ulla, possumus aliqualem Dei notitiam assequi.

2. Quibus mediis adjuti ad hanc Dei notitiam pertingimus.

3. Quousque cognitio hæc naturalis Dei, se extendit: An solùm ad cognoscendum esse Dei respectivum, in quantum est primum principium à quo omnia effectivè pendent; vel etiam ad intelligendum ipsum esse Dei absolutum? & si ita, quæ Dei attributa cognoscat? & an personas etiam in Deitate distinctas apprehendar.

1. Pro primo sciendum est, quod à principio triplici adduci possumus ad veritatem hanc cognoscendam; scilicet, *Quod sit Deus*. 1. Per infusionem supernaturalem, nimirum per opus Dei assensum in nobis immediatè operantis, ut hanc veritatem [Deum esse] libenti animo admittamus. Certissimum enim est, posse Deum omnipotentissimam facilitate hoc præstare: nam cum usitatè assensum illum quo Deum esse admittimus, mediis producit, posse illum sine mediis eundem assensum producere manifestum est; quia mediis nullis alligatur potentia divina ex necessitate, aut indigentia, sed solùm ex *δευοκρατία* illà prudenissimā, & voluntariā, à consilio suo sibi ipsi præfinitā. Et hic modus ad Metaphysicam nostram non spectat. 2. Cognoscere possumus Deum esse, per revelationem divinam, nobis in scriptura factam: in quā voluit Deus Ecclesiæ suæ multa gratiose exponere, de seipso, & voluntate suā: sed nec hic modus cognoscendi Deum est Metaphysicus. 3. Per lumen naturale intellectus in nobis post lapsum reliquum, possumus hanc idem scire: & hic modus solùm est propriè Metaphysicus. Huic idè principio discursus noster futurus innititur. à principiis enim naturalibus procedendum est; in libro naturæ, non gratiæ; in libro creaturæ, non Scripturæ, legenda Deitas. Sit idè conclusio nostra prima hæc,

Conclusio 1. Deus lumine naturali intellectus est à nobis cognoscibilis naturaliter, dum hic sumus in via. Hanc conclusionem. 1. Explico. 2. Probo. 1. Per Deum intelligo Deum opt: maxim. qui & fecit omnia, & manu omnipotentis sustentat. Qui est Deus *ἰσχυρός*, reverà & *κατὰ ἀνθρώπων*, in oppositione ad Gentium Idola, quæ *καρποφόροι*, & vanæ hominum superstitione Dei dicuntur, *Quæ*, (in Ægypto) *ναῖσκοντο* in hortis numina. 2. Dico, quod per lumen naturale hic excluditur lumen gloriæ, per quod Deum in celo manifestius cognoscemus, & clarius; *ὁ δὲ θεὸς ὁ δεικνύων*, (ut divinā utar phrasilogiā) De quo lumine *Aquin.* 1. p. q. 12. art. 3. & *contr. Gent. lib. 3. cap. 51, 52, 53, 55.* & in 4. dist. 49. q. 2. art. 7. *Nazærim* in 1. p. q. 12. art. 5. *Contr. 1.* & *Ferrariensis* in *Aquin. cont. Gent. lib. 3. cap. prædicti.* & *Comment. communiter* in 1. p. *Aquin. q. 12. art. 5.* 2. Per lumen naturale hic excludo lumen gratiæ, dum hic sumus in via, infusæ, cujus boni solùm participant: de quo lumine vid. *Durand. in 1. Sent. q. proem. 2. pag. 6.* Et cum assensus ex hoc principio productus sit purè Theologicus; & supernaturalis, ad Metaphysicam nostram non spectat. 3. Per lumen naturale excludo lumen illud quod per scripturam acquiritur, quod & mali habere possunt. 4. Cum dicimus cognitionem hanc Dei esse naturalem: hoc intelligo; Non 1. respectu subjecti, seu modi inflexionis, quo subjecto suo inest, quasi ab ipsis incunabulis; & statim ab ortu nobis inesset scum certum sit. 2. Cognitionem illam naturalem, si sit habitualis, acquiri, non à natura inesse; cum omnis habitus subjecto in esse constituto, vel per infusionem.

tionem, vel per acquisitionem & industriam advenit, non innascitur. 2. Si cognitio illa sit actualis non potest dici naturalis, eo sensu ut ab ortu insit: cum usum rationis nullum statim ab ortu habemus, nedum circa Deum. 3. Dicitur idem naturalis cognitio, respectu mediū, principii, seu regulæ, cui innascitur, & unde æstimatur, nempe respectu luminis intellectus naturalis, & congeniti: ita ut ideo sit cognitio naturalis, quia lumine naturali acquisita. Dico igitur, quod Deus, verus scilicet, & æternus, lumine naturali, in oppositione ad lumen gloriæ, gratiæ, & Scripturæ, est à nobis cognoscibilis etiam in via. Quam thesin asserunt, & multis probare operose Saraguni Scholastici. *Vid. Joh. Martin. disp. 20. de Ente supernaturali: d. scilicet: 12. ad 17. Et disput. 63. Sect. 4. 1. Et in 1. Sent. distinct. 3. Conclus. 1. ibid. Durand. 4. 1. Aquin. contra Gent. lib. 1. cap. 10. 11, 12. & præcipue 13. ibid. Ferrarius. Suarez Metaph. p. 2. disp. 29. scilicet: 1, 2, 3. Et Nazarium in, 1. p. Aquin. q. 12. præsertim art. 12. Et commentatores ibid. qui consensu unanimi asserunt, lumine naturali Deum esse cognoscibilem: Quod ratione unâ aut alterâ in genere, sic ostendo.*

1. Ex loco illo illustri, & ad thesin nostram confirmandam evidentissimo, apud Apostolum *Hebræorum*, ad *Rom.* 1: *vers. 19.* Ubi de Gentibus loquens, dicit, quod *ἡ γνώσις τοῦ Θεοῦ παρέσθη ἐν αὐτοῖς, ὅτι ὁ Θεὸς ἐφανέρωσεν*: scilicet: quod de Deo cognosci potest, in ipsis manifestum est, (inquit) Deus enim revelavit: ex quo loco manifestè sequetur, Deum fuisse Gentibus etiam lumine naturali cognitum. Nam 1. Aliquid Dei fuisse Gentibus *γνώσις*, perspicuum est ex ipsis textus terminis, adeo ut probatione nullâ egeat, ut ejus consequentia manifestetur. 2. Quod illud *ἡ γνώσις τοῦ Θεοῦ* erat cognitione naturali notum, non revelatione aliquâ, evidenter deduci possit. 1. Sic: Gentēs revelationem nullam habuerē ex quâ Deum cognoscere, ergo: Si Deus cognoverunt, erat cognitione naturali. Nam si revelationem ullam habuerunt, tum illa vel erat immediatè à Deo ipsis facta: at hoc fundamento nullo nititur; Denuum enim Sibyllas, & alios nonnullos talem revelationem habuisse, (quod multi tique magni Theologi fatentur) tamen omnibus in universum Gentibus, omni & vix existentibus, revelationem hanc immediatam esse à Deo factam, nullus (quod scio) vel cogitavit unquam, vel asseruit. Cum tamen illud *ἡ γνώσις τοῦ Θεοῦ* in textu, universis fuisse manifestum *Paulus* asserat. 2. Non habuerunt revelationem per scripturam, ut manifestum est: & idem necesse est, ut illud *ἡ γνώσις τοῦ Θεοῦ* intelligatur respectu cognitionis naturalis, & per cōsequens Deum lumine naturali cognoverunt. 3. *Estius* super locum sic argumentatur (& ante illum *Cajetanus*): quod cognitio illa Gentium erat naturalis per demonstrationem, non supernaturalem per revelationem, quia (inquit) cognitio illa Gentium evidentiam habuit, quam non habet fides revelatione divinâ fundata: Dicit enim textus, quod Gentibus *τὴ γνώσις τοῦ Θεοῦ*, erat ipsis *παρέσθη*, manifestum; & rursus *αὐτοῖς ἐφανέρωσεν ὁ Θεός*, ipsis manifestavit Deus. At hæc evidentia ostendit (inquit *Estius*) cognitionem illam fuisse naturalem per demonstrationem, non supernaturalem per revelationem, cum hæc sit invidens, ut notum est. Ergo. 3. Ipse Apostolus hanc litem dirimit, cum medium ostendit ex quo cognitionem hanc habuerunt, nempe contemplatione creaturæ: *versu 20. cap. 1. ad Rom. τὰ ὁράματα αὐτῶν τὸ κτίσθαι τῶν ἰσχυρίων τῆς γῆς καὶ τοῦ οὐρανοῦ τῶν ἀόρατων* (i. e.) Invisibilia Dei, à factis mundi fundamentis per ea quæ facta sunt intelliguntur, &c. at talis cognitio à creaturis petita erit naturalis solum, ut manifestum est, ergo. Rationem hanc urget *Aquin.*

Ratio 2.

Opus 70. q. 1. art. 2. p. 829. Col. 1. Et Nazarius ubi supra in 1. p. 12. art. 12. pag. 332. Joh: Schroderus Opus Theolog. cap. 2. De naturali Dei notitia, pag. 181. 183.

2. Cum manifestum est ex prædictis, quod Gentes (saltem si de omnibus promiscuè loquamur, & ordinariè) Deum non cognoverunt ex revelatione aliquâ; sequitur, quod si Deum cognoverunt, lumine solum naturali cognoverunt: at Deum cognoverunt: Nam ut rectè dixit olim Tullius, *Nulla gens tam barbara, neque tam immanis, quæ non etiam signoret qualem Deum habere debeat, tamen habendum sciat*. Imò vix ullum Dei attributum est, (de absolutis præcipuè loquor) quin cognoverunt, & suis scriptis explicarunt. Si Deum immortalem agnoscamus, & æternum; Sicilli: Ἀθάνατοι θεοὶ αἰὲν ὄντες, notissima sunt Deorum epitheta apud Homerum, & Hesiodum. Et apud Platonem sic legimus: ὁ θεὸς ὅτι αὐτὸ τὸ ἴον, αὐτὸ τὸ χαλδόν, αὐτὸ τὸ ἔργον, ὁ ὅτι τὸ ὄν, μὴ ποτε μεταβολῶν, καὶ λυπνῶν ἐν ἐσθίῳ, καὶ ἐσθίοντι, ὑπὸ μὲν, ἀδελφῶς ἀλλήλοισιν ἐδμεναι ἐσθίοντες. scilicet Deus est ipsa æquitas, ipsa bonitas, ipsum unumquodque, ipsum ens, nec mutationem ullam suscipit, nec variationem ullam, ullatenus, ullo tempore admittit. Nempe effata hæc sunt orthodoxi, & solum non θεὸς ἰδούσα.

b Plato in Phæd. tom. 1. edit: græco-lat. Hen: Steph. pag. 78.

c Dionys: Persev. in Ration: Temp: p. 1. l. 1. pag. 8.

d Christophor: Hebr. Theatr. hist: pag. 9.

e Joh: Opsop: inter Oracula Mag: Zoroastri pag. 15.

f Euseb: de præp: Evang. l. 1. cap: ultimo.

Et Zoroastres (longè ante Homerum natum, si Plutarchus fides; & circa tempora Mini secundum Petavium, paulò post diluvium circa ans mundi 1670. vel ut Helvicus d'ant: 100. post Trojam captam, circa ann. mundi 2870. ex Xantho Lydio apud Diogenem Laërtium, qui Zoroastrem ponit ann: 600. ante transitum Xerxis) hic (inquam) Zoroastres inter fragmenta oraculorum apud Opsopæum; ex Eusebio f. de Deo sic Philosophatur, ὁ θεὸς ὅτι ὁ μέγας, ὁ παρὰ τὸν αἰὲν, ὁ ἀγνῶτος, ὁ ἀμύητος, ὁ ἀνομήτος, ὁ ὁλοκλής πάντος καλῶ, καὶ ἀδελφῶν ὅντων, αὐτὸς ὁ δακτύλος &c. Sed non opus est ut plura citimonia industriâ curiosâ corradere; cum hoc abunde præstiterunt viri multi, & magni: August. Steuchus Eugubini: in perenni sua philosophia. Raimundus Breganius in sua Gentium Theologia. Reverend: Sarisburiæ Episcop. Martin: Fotherb in Atheomast: Jacob: Martini Exercit. Metaph. lib. 2. Theorem. 1. & pag: 595. & deinceps. Et longè ante illos natos, Justinus in Cohortat: ad Græcos. Athenagoras in legat: pro Christianis. Theoph. ad Autolyicum. Tatianus orat: cont: Græcos. Lactan. Instit. lib. præsertim lib. 1. & alii, quos consulat qui plura veller. Cum ideò Gentes Deum cognoverunt, & non ex Revelatione, illos Deum naturali intellectus lumine cognovisse erit manifestum.

Ratio 3.

3. Quod lex naturæ immutabilis dicatur esse, illud possumus cognoscere esse lumine naturali intellectus: at lex naturæ nobis dicatur Deum esse, ergo Deum esse est naturaliter cognoscibile. Argum: hoc tali discursu manifestius ostenditur. 1. Certum est legē naturæ esse immutabilem, ut optimè probat Suar: de legibus l. 2. c. 13. 2. Cum lex naturæ sit dictamen rationis rectæ, & hæc ratio in omnibus dicatur Deum esse colendum, necesse est ut dicatur etiam Deum esse. Cum impossibile sit, ut ratio justè get Aquin. opus. jubeat ut illud colas, quod nō cognoscas. Et per consequens, si ratio tua dicat Deum 70. super Boët: esse colendum, necesse est, ut illa eadem ratio cognoscat Deum esse quem judicat de Trinit. q. 1. colendum. Nam sicut nullus cognoscat parietē esse albū, nisi parietē cognoscat, sic nullus Deum esse colendū sciat, nisi & Deum esse noverat. Quod autem lex naturæ, seu ratio recta in omnibus dicat Deum esse colendum, certissimū est. 1. Quia hoc dicebat in statu integro, ut manifestum est, & in confesso. 2. In statu corrupto. Dico in statu etiam corrupto, lumen naturale, seu illæ rationis rectæ reliquæ, in nobis nondum

Ratio hanc utlendū, necesse est ut dicat etiam Deum esse. Cum impossibile sit, ut ratio justè get Aquin. opus. jubeat ut illud colas, quod nō cognoscas. Et per consequens, si ratio tua dicat Deum 70. super Boët: esse colendum, necesse est, ut illa eadem ratio cognoscat Deum esse quem judicat de Trinit. q. 1. colendum. Nam sicut nullus cognoscat parietē esse albū, nisi parietē cognoscat, sic nullus Deum esse colendū sciat, nisi & Deum esse noverat. Quod autem lex naturæ, seu ratio recta in omnibus dicat Deum esse colendum, certissimū est. 1. Quia hoc dicebat in statu integro, ut manifestum est, & in confesso. 2. In statu corrupto. Dico in statu etiam corrupto, lumen naturale, seu illæ rationis rectæ reliquæ, in nobis nondum

nondum extinctæ distant Deum esse colendum. Et hic 1. Cum dico, quod hoc dicat omnibus, infanos, rationis usum non habentes, nondum adultos excipio. 2. Et omnibus, quibus ordinatum rationis usum Deus concesserit, hoc rationem dicere affirmo. 3. Nec hoc tamen semper, aut eodem semper gradu, sed ordinariè tamen, *ὡς ὁμι τὰ πλὴν*, & ut plurimum, vel saltem tempore uno, aut alio. Quod patet 1. De factis, quia Gentes omnes, (etiam illæ, quæ barbarie perpetuæ erant involutæ, quibus artes nullæ, nec literæ, sed solum collapsæ rationis restæ rudera,) suos semper habuerunt Deos, & coluerunt: ut ex perpetuâ omnis ævi historiâ manifestum est: & ætate hac nostrâ de *Indiis* occidentalibus, ipsâ barbarie magis barbaris, abunde constat; ex iis* qui populi istius in miseriam nati, mores præfentes cognoverunt, & scriptis posteritati perennârunt. Dico quod manifestum est, legem ipsam naturæ, & rationem rectam ipsis dictasse; primò in genere Deum esse colendum, hoc enim primum, & immutabile naturæ dictatum, licet in hypothesi non dictabat ratio recta Deum tali modo esse colendum, qualiter Gentes illum coluerunt. 2. Quia licet lapsus intellectus nostrò densissimas tenebras superinduxit, tamen manet semper intellectus, & Deum esse, & esse colendum, sunt principia prima, seu veritates primæ circa quas intellectus noster versatur. Et ideo, sicut impossibile est tactum, quamdiu est tactus, non sentire ignem esse calidum, si ei admoveatur, cum illud sit objectum tactus fortissimè motivum: sic dico, quod intellectus quamdiu est intellectus, non potest non judicare Deum esse, & esse colendum, cum hoc sit objectum ejus primarium, & fortissimè motivum, cum sit veritas prima in cordibus inscripta, & firmissimè radicata. Nec enim legis naturæ aliud axioma animis hominum firmius inhaeret, & aliud, quàm hoc, *Deum esse, & esse colendum*: quod eleganter expressit Apostolus ad *Rom. 2. 14 15*, cum dicit, *Gentes quæ legem non habent, (nempe ut à Mose data erat, exponente Francisco Suarez †) legem tamen faciunt; quod ostendit ὅτι οὐκ ἔχοντες, legem cordibus inscriptam. Adeo ut certissimum sit, legem hanc naturæ, (cujus dictatum primum est, Deum esse, & esse colendum) post lapsum in hominum animis adhuc esse inscriptam; quæ utcumque sit multum oblitterata, non tamen penitus deleta, nec possit quidem. Et hinc est quod Scholastici pariter & Theologi uno ore asserunt legis naturalis ignorantiam non posse esse invincibilem; (vid: *Halenf. p. 2. q. 133. art. 3. Durand. in 3. dist. 25. q. 1. & Aquin. 1, 2. q. 76. & Commentatores ibidem) & Suarez negat principia illa prima posse ignorari, multò minùs invincibiliter ignorari, & probat De legib. lib. 2. cap. 8. num. 7. pag. 77.**

Sed huic veritati (ut mihi videtur) manifestæ, contradicere videntur, quod *Arbei* Deum negant; & per consequens lex naturæ non est adeo firmiter in cordibus eorum inscripta, quin deleri possit, ita ut non dicat Deum esse, nedum illum esse colendum.

De *Arbei* postea locus erit distinctius agendi, & fusiùs: pro præfenti districte sufficiat. 1. Quod hoc dato, quod *Arbei* negarent Deum esse, nec in ipsis lex naturæ contrarium diceret, tamen hoc non cedit in ullum thesion nostræ præjudicium: quæ hæc fuit, *Deum esse naturaliter cognoscibilem*, lumine naturali intellectus; quod verissimum esse possit in aliis, licet non sit in *Arbei*. 2. Sed nec de ipsis *Arbei* quicquid contra thesion nostram sequetur. Qui diximus solum, *Deum lumine naturali esse cognoscibilem*, non actu cognitum; (licet & hoc verum sit) Quod etiam in *Arbei* obtinet, cum & illi potuissent Deum actu cognoscere, modo

* Vid: Hieron. Benzo. Novam novi orbis hist. Joh: Loris Navigat: in Americam. Io: Acosta de naturâ novi orbis. Thom. Harriot: & Joh: Petr: Masseyi Hist: Judicam. Hen: Salmuth in Res memorabiles Guid: Manciroldi par. 2. tit. 1. pag. 26. † Suarez de Legib. lib. 9. cap. 11. num. 26. pag. 656. col. 1.

Dub.

Sol.

medius

mediis, quæ natura ipsi administrat, rectè (prout possum, & debem) uterentur. Quibus tamen si non utantur, solum sequuntur Deum ab ipsis non esse actu cognitum, sed non sequuntur illum non esse cognoscibilem. 1. Sed adhuc ulterius, puro nullum *Atheum* vel esse, vel unquam fuisse, quin in illo lex naturæ hoc infallibiliter dictabat, *Deum esse*. Quod ut evidentiùs pateat, dico quadruplicem esse *Atheismi* gradum. 1. Quidam factò solum sunt *Athei*, quorum *Atheismus* dicis practicum, qui ita vivunt quasi Deus nullus esset, aut iudex divinus in peccata sua animadvertens, & de his non est dubium. 2. Alii sunt & factò, & dictò *Athei*, qui non solum vivunt *Atheismi*, sed & asserunt; qui Deum & factò, & dictò negant, licet forsitan non animo. Nec de his queritur. 3. Alii tales sunt non solum factò, aut dictò solum, sed & voto, qui utunque Deum esse abunde cognoscunt, tamen illum non esse vellent: nec de his queritur. 4. Alii sunt *Athei* iudicio, quos *Atheos* speculativos cognominare poterat, qui iudicant Deum nullum esse; ut de *Diagorâ*, & *Theodoro* quodam testatur *Tullius lib. 1. de Nat. Deorum*. Et hi possunt ita iudicare vel, quod tempus, passionè aliquâ, vel vitio animam in perniciem rapiente. Vel, a. possum hoc iudicare iudicio continuo, per ætatem totam sine interruptione duraturo. Dico igitur, quod possit forsitan *Atheus* quispiam speculativus, pro tempore aliquo iudicare Deum non esse. Sed 2. hoc iudicare iudicio perpetuo, & per ætatem non interrupto, neminem posse arbitror; quin aliquando tandem lex illa ἐγχαράττω, & ἐν τῷ καρδίᾳ γράψω, (*Rom. 2. 15.*) Lex illa (inquam) naturalis cordibus inscripta, vali *Atheo* infallibiliter dictabit Deum esse, eumque iustum esse, talem scilicet qui non solum cognoscat scelera, sed & puniat. Invenient accusationem ἀνυμνητήριον τῶν ἀνυμνησέντων, & λογιζόμενος ἐκπληρόντων, ut ibidem Apostolus. Qui de *Atheis* plura veller, videat doctus: *Academiæ nostræ Theologum tract. de origine infidelitatis, & cap. 4. 5. 6.* ubi multa de *Atheis*, & infidelitate (more suo) nervosè disputat.

Ratio 4.

4. In statu integro potuimus per lumen naturale Deum cognoscere. Ergo, & in hoc statu corrupto idem possumus. Ubi sciendum, quod in cognitione Dei duo occurrunt, 1. ipsa Dei cognitio. 2. Gradus, & mensura istius cognitionis. Non dico nos posse in statu corrupto Deum cognoscere eodem gradu, & mensurâ, quâ statu integro potuissimus; sed solum nos posse etiam in hoc statu illum cognoscere, utunque modo imperfecto, & gradu debiliori. Ratio est; quia per lapsum non amissimus lumen naturæ universum, sed solum gradus ejus nonnullos: ita ut etiam in hoc statu lumen naturæ aliquod est nobis reliquum, utunque diminutum. Sic ideo: ubi est ullus istius luminis gradus, qui naturaliter ordinatur ad cognoscendum Deum; ibi per gradum illum potest Deus cognosci, utunque imperfectè. At in omni homine etiam in hoc statu corrupto est aliquis luminis naturalis gradus. Ergo, per illum gradum possit cognosci Deus, utunque imperfectè: v. g. supponamus visum perfectissimum ordinatum ad videndum solem, & omnia sidera: Dico, quod talis visus, dum talis, & solem, & sidera perfectè apprehendat, & distinctè cognoscat. Jam si multis perfectionis gradibus ablati, in visu hoc diminuatur virtus visiva; ita ut gradus unus solum, aut alios relinquatur: tum manifestum est, quod per illum unum, aut alterum gradum solem videat, utunque imperfectè; licet forsitan minuciora sidera non videat. Ratio est, quia cum illo casu, sol sit objectum visus primum, & fortissimè motivum, necesse est, ut visus ad illum apprehendendum primò ordinatus, illum apprehendat, donec ullus visionis gradus

gradus illi est reliquus. Nam minimum facultatis visive gradum aliquod apprehendere posse manifestum est, & ideo erit objectum illud primum, & fortissimè motivum; nam minutura sidera; cum visum debilius movent, apprehendi non possunt. Pari rationis analogià, dico, quod lumen naturale intellectus, primariò, & principaliter ad apprehendendum Deum ordinabatur, (qui est veritas simpliciter prima, & intellectus fortissimè motiva) & ideo quamdiu est ullus istius luminis gradus in nobis reliquus, per illum gradum, Deum veritatem primam, & iustitiæ solem apprehendamus, (licet imperfectè) quamvis forsan veritates alias multas minutores non possumus. Et ideo licet in hoc statu lumen naturale in nobis reliquum sit valdè imperfectum, tale tamen, quod pro mensura sua nostrum nobis Deum ostendat. Et hoc eleganter (ut solet omnia) expressit Nazianzenus. * *Greg. Nazianzenus. Orat. 34.*

ὅς ἐστιν θεὸς, καὶ πᾶσι πάντων ποιητικὸς τε, καὶ συντηρικὸς αἰμάτων, καὶ ὁ πᾶσι ἀντὶ τοῦτο, καὶ ὁ ὁμοῦς πάντων. Nimirum, quod sit Deus, qui est omnium causa efficiens, & conservans, & sensus, & lex natura demonstrat.

Sic constat, ex parte rei nos posse Deum lumine naturali cognoscere: 2. Videntum est ex parte modi, qualis sit hæc cognitio à lumine naturali profecta; & hoc paucis expediam, & quantum possum perspicuis: sit ideo conclusio hæc.

Conclus. 2.

Hæc nostra de Deo cognitio, à lumine naturali orta, non est à priori, & si ὅτι. Ratio est, quia sic Deus non esset æternus, modo esset aliquod principium Deo prius; ipsa enim æternitas intrinsecè dicit negationem principii. Et per consequens, si Deus sit æternus, non possit esse aliquod principium prius, per quod à priori cognoscatur. Sed Deum esse æternum, nos fide indubitata credimus; & Genes lumine solum naturali edocti, certissimè cognoverunt. Sic apud Poetas Deum.

Ratio 1.

ἀθάνατον, ἀβυσσὸν τε invenias. Et apud Homerum sæpius, occurrunt *μᾶκας, θεοὶ αἰὲν ὄντες.* Themistius, * tria dicit esse in quibus excellit Deus, *ἀδιότης, ζωὴ, ἀφρασία.* *ἄσβεστος, ἀνίκητος, καὶ τὸ μὴ διαλείπειν ἐν τοῖς αἰσθητοῖς, scilicet æterni* rate vitæ, potestatis magnitudine, & perpetuâ erga homines benevolentia. 2. Si esset aliquod principium quo Deum à priori cognosceremus; tum 1. Deus non esset principium primum, & causa prima; utpote, quâ alia causa esset prior. At Deus est causa prima, ut in confesso est, & ideo non est aliquod principium prius Deo, per quod à priori cognosci possit. 2. Principium prius, ex quo probari possit à priori Deum esse; vel erit externum, finale, vel efficiens; vel internum, scilicet: materiale, vel formale. Non primum, quia cum Deus sit finis ultimus, non possit esse causa finalis prior, per quam demonstrari possit, si ὅτι, Deum esse. Non secundum, quia si Deus habuisset causam efficientem priorem; tum Deus esset

* Themist. orat. 16. Valenti & Valentiniano

Ratio 2.

1. Effectus, & causatum ab alia causa, & per consequens non causa prima. 2. Effectus finitum, cum impossibile sit, ut sit causatum aliquod, quod non est finitum; repugnat enim infinitum aliquando non fuisse, vel produci, & ab alio dependere. 3. Non esset æternus, utpote qui habet principium durationis; nam impossibile est, ut Deus habeat principium essentia, & non durationis; cum manifestum est, quod si essentia rei incipiat, quod & ejus duratio incipiat. Nec dici possit, quod illa causa sit materialis, aut formalis; quia summa Dei simplicitas tales causas non admittit, ut manifestum est; & per consequens, non est causa ulla per quam à priori demonstrari possit Deum esse.

† Vid. Aquin: 1. P. 1. q. 3. art. 5. Ubi dicit nihil esse prius Deo nec quoad rem, nec quoad rationem. Et ibidem P. Nazarium dub. 4. p. 119.

3. Novi quod Suarez * putat, nos posse aliquo modo à priori demonstrare Deum esse; non per quidditatem Dei, ut sic; sed ex quodam attributo quod re ipsa est

* Franc. Suarez Metaph. part. 2. disp. 19. sect. 3. num. 2. pag. 28.

essentia Dei, à nobis autem abstractiōis consideratur, ut modum entis non causari, &c. Sed ut quod res est dicam, non probō hoc docti J. sunt audax pronuntiatiū, 1. Quia manifestè implicat, Deum esse, demonstrari posse à priori per attributum quodcunque, cum attributum omne, quā tale, intrinsecè dicat aliquid essentia illā posterius, cuius est attributum; ut manifestum est. Et per consequens, Deum esse, non potest demonstrari à priori per attributum Dei quodcunque. Dico, omne attributum est essentia illā posterius, cuius est attributum: nam si sit attributum re distinctum, tum revera est posterius; si sit attributum solum ratione distinctum, (quod in divinis accidit) tum est etiam ratione essentia illā posterius cuius attributum concipitur: cum attributum nec fingi possit, quin præsupponatur essentia aliqua cuius est attributum. Et per consequens Deum esse, non nisi à posteriori cognoscimus; tales enim sunt demonstrationes omnes, à Metaphysicis, & Scholasticis adductæ, ad ostendendum Deum esse; ut videre est apud *Franc. Suarez Metaphys. p. 2. disp. 29. sect. 2. num. 1. 2, 3, 4, 5. &c. Aquin. contr. Gent. lib. 1. cap. 13. pag. 11. Et Ferrarensem ibid. Nazarium in 1. p. q. 2. art. 3. cont. 1. pag. 71. Et apud Aquinat. 1. p. q. 2. art. 2. 3. & Commentatores ibid.*

Conclus. 3.

Ratio 1.

* *Aristoteles de celo, lib. 1. c. 7.*

2

August. lib. 2. de ordine, c. 18.

Ibid. cap. 16.

3

3. Cognitio, quam de Deo habemus per lumen naturale intellectus, non est comprehensiva, & adæquatā; talis scilicet quæ perfectiones Dei omnes, vel potius omnem ejus perfectionem adæquatè comprehendat. Ratio est, 1. quia impossibile est, ut potentia ulla finita (qualis est intellectus) Deum infinitum adæquatè comprehendat; cum inter potentiam, & objectum adæquatè comprehendendum, requiritur ut sit proportio talis, qualis inter finitum & infinitum esse impossibile est*. 2. Ratio recta, & lumen naturale in *Adamo* integro (ob rationem factam) Deum adæquatè non comprehendebat: Ergo in nobis lumen naturale hoc multò minùs poterat; cum infelici lapsu rationis lumen in nobis, licet non sit amissum penitus, tamen multum diminutum; utpote in quibus solum ejus luminis stricturæ nonnullæ, & scintillæ sunt adhuc reliquæ, Et per consequens, si lumen naturale integrum, Deum comprehensivè non cognosceret, multò minùs hoc præstabit idem lumen tot gradibus infelici lapsu diminutum. 3. Quia plus de se cognoscat intellectus divinus, illudque perfectiùs, quam humanus: Ergo intellectus humanus Deum adæquatè non cognoscat; præsertim lumine naturali. 4. Quia creatura per quam lumen naturale ad Deum cognoscendum ascendit, non est effectus Deo adæquatus, (posset enim vel mille mundos creasse, modo voluisset) & ideo ex creaturæ notitiam Dei perfectam, & essentia suæ adæquatam assequi impossibile est: *Vid. Aquin. opus. 70. super Boeth. de Trinit. q. 1. art. 2. pag. 829. col. 2. A. 5. Nec herbar, vel graminis minutioris essentiam, & proprietates perfectè cognoscat, vel acutissimi intellectus acies, nedum Dei. Et ideo rectè philosophatur *Aemon*, apud *Justinum*: ὅτι πάγκρυσθ' ὁ θεός, penitus occulta deitas: & *Sybilla* apud *Theophilum Antiochenum*,*

Τίς γὰρ σαρξ δύναται τὸν ἐπεφάνητον, καὶ ἀληθινὸν ὀφθαλμοῖσιν ἰδεῖν θεὸν ἀμύβροτον:

Theoph. Antiocheni ad Autolycom, lib. 1. pag. 72. C.

Scilicet: caro nulla Deum immortalem, oculo mortali conspiciat. Quod & alibi elegantius exprimit idem *Theophilus*; ubi de Deo loquens, sic alloquitur *Autolycom*: καὶ θεωρεῖται ὀφθαλμοῖς σαρκίνους: διὰ τὸ αὐτὸν ἀχάρητον εἶναι. εἰ γὰρ τι ἡλίω ἐλαχίστω ὅτι σιγῇ εἰ δύναται ἄνθρωπος ἀτενίσαι, διὰ τὴν ὑπερβάλλουσαν δεινότητα, καὶ δυνάμιν, πῶς ἐχὶ μᾶλλον τῇ θεῷ δεῖ δοξῆ ἀνεκφράστῳ ὅτι ἄνθρωπος δυνάται

Ἰνὴτος ἔστι δυνάμεις ἀντομήσου. (id est) Oculis carnalibus eum non assequimur, qui nullo modo percipi potest. Nam si in solem elementum minimum, homo non intendat oculos, propter caloris, & potentie excellentiam; multo minus gloriam Dei, quæ ineffabilis, homo mortalis contueri possit. Rectissime Hipponeus senex a: Nulla a Aug lib 2. de est scientia Dei in animo nisi scire quod eum nescias. Et iterum b ille, melius scitur ordine, cap 18. nesciendo. Visne de Deo dicere quid sit? Audi eundem Patrem c: Omnes opes lin. b Ibid. cap: 16. guarum ineffabili sublimitate præcedit: visne illum intelligere? Audi iterum Aug. c August: Cont: gustinum: d Quomodo intellectus Dei capiat homo, qui ipsum intellectum suum, quo Adimant: c. 7. eum vult capere, nondum capit. Et ibidem rursus, semper Deum cogitare debemus, d Aug: l. 5. de de quo tamen dignè cogitare non possumus. Nimirum hæc veritas etiam Gentibus Trin: cap. 1. cognita, pariter & confessã: Simoni des diem de die postulat, & tandem quid sit e Varro lib. 4. de Deus nec concipiat, nedum ex condigno exprimat. Harpocrates e digito ad simu- ling: lat: & lacrum l. fidis labiis impresso, significari voluit, quid sit Deus explicari non posse. Aug: lib. 18. de Et Sibylla Deum sic affatur, f δὲς μὲν ὁ θεὸς ἀνεγνώστους ἑαρήσων. Quod sic civit. Dei. c. 5. reddit Castalio: Qui solus Deus es. incomprehensus creator. Et intra de Deo sic lo- f Apud Job. O- quitur Sibylla, Ἄλλ' ὅτι ἰδεῖν ἐκ θεῶν σοὶ ἔσθ' ἄνδρ' ἰδέειν μετ' ἑνὸς, οὐκ ἔστιν ἐν θυμῷ σου. sop. inter Ora- ὅς καὶ ὑπὸν ἄμα πάντας, ὅς ἔσθ' ἄνδρ' ἰδέειν μετ' ἑνὸς. Quæ sic reddit prædictus Se- cul: Sibyl. p. 159 e Apud Opfop: bast: Castalio g. inter Oracul: Sibyll. lib. 4. p. 285.

Sei quem de terra mortali lumine non est

Cernere ---

Omnes qui cernens, à nullo cernitur ipse.

Et rectè nuntius Menalao apud Euripidem, * θεὸς ὅτι δύστηναί τ' ὁ, Deus est con- * Eurip: in He- jectus difficilis: talis nimirum, quem si modestè quæres, invenias, sed in æternum len. inter Poët: non comprehendis. Grec. tom: 1. p. 510. vers. 717.

Sed veritas hæc manifesta est, adeo ut probatio ejus proluxa & operosa parum es- set necessaria, si non superflua. Pergo igitur, ad thesim quartam, quæ hæc erit.

4. Ut cognitio nostra lumine naturali fundata, non comprehendat Deum ad- æquatè, sed solum illum imperfectè cognoscat; sic non sufficit (nimirum illæ lu- minis naturalis sintillulæ in nobis post lapsum reliquæ) ad perfectè, & completè cognoscendum cultum Deo huic debitum. Hoc est lumen naturale intellectus tan- tum est, ut licet per illud cognoscamus Deum esse, & cultum aliquem esse ei de- bitum ex parte rei; tamen ex parte modi ad perfectum ejus modum, & mensuram ad amussim intelligendam non sufficit. a Hoc ut paucis ostendam. Dico 1. Quod 1. a Vid: Doctiss: Thom: Jackson: in tract: de ori- gine infidelitatis. & cap. 50. pag. 441. & de in- ceptis, ubi osten- dit cognitionem Ethnicorum sapientiss: fuisse in hoc capite de- fectuosam: & in quibus. cultus aliquis sit Deo debitus, & ab eo requisitus, hoc ex voluntate ipsius Dei de- pender, qui per cultum illum est honorandus: ita ut ille solum cultum Deo legiti- mum, & acceptum præstat, qui cultum à Deo voluit, & mandatum præstat. Adde ut si quis vanà & deloθρησκέα ductus, cultum novum, & à Deo non præscriptum, Deo exhibet, (quod Gentes præstitere, ut multis explicat Raimundus Breganius in in sua Gentium Theologia: præsertim enarrat: 3. cap: 1, 2, 3, 4, &c.) Dico melius esset illum Deum non omnino coluisse, quam tali modo coluisse. [Ratio est, Quia in non colente, est solum privatio cultus debiti: ac in illo, qui supersticiosè Deum colit, & Idololatricè, non est solum privatio cultus debiti, sed & positio indebiti. 2. Dico quod voluntas Dei ex qua cognoscendum est, qui cultus sit Deo debi- tus, qui non, ex fœdere cum humano genere petenda est. Ratio est, quia Deus in fœdere suo nobis aliquid promittit, & ut hoc habeamus, cultum sibi debitum, & à se præscriptum, à nobis iustissimè exigit. Et idè ex vi fœderis, ad talem cultum obligamur,

H h h h 2

obligamur, qualem in fœdere suo, à nobis exigit Deus. 3. Cùm idem duo solum fœdera cùm humano genere inivie Deus, scilicet fœdus operum, seu naturæ; & fœdus gratiæ, ut manifestum est. Dico 4. quod lumen naturæ in nobis adhuc reliquum; per se non sufficit ad præstandum cultum Deo debitum, nec in hoc, nec illo fœdere; nec in fœdere naturæ, nec gratiæ. Dico, non sufficit ad præstandum cultum exacte, & ad amissum, completum scilicet in fœdere iustissimè requisitum. Nimirum hæc est veritas ab omnibus confessa, at non adeo forticiter ab omnibus probata: & ideo ratione unâ, aut alterâ distinctius ostendam, & evidentius.

Ratio 1.

1. Sic: lumen naturæ in nobis adhuc reliquum, non sufficit ad cultum Deo præstandum, ex fœdere operum, & naturæ debito. Ratio est, quia cultus Deo debitus ex vi hujus fœderis, est completa, & exactissima obedientia legi naturali præstita; ut notissimum est, & in confesso apud omnes: at ad obedientiam hanc præstandam modo debito, & per legem illam æternam requisito, non sufficit lumen naturale in nobis reliquum. Quod patet 1. quia lumen illud non sufficit ad exactum Deo obedientiam præstandam secundum legem naturæ, quod legem naturæ & omnia ejus mandata exacte, & ænequas non cognoscat, (cùm impossibile sit, ut ope luminis naturalis legem illam impleat quis, quam per lumen illud non cognoscat.) At nullus legem naturæ, & omnia in eo mandata per lumen naturæ exacte cognoscat, quod unicuique perspicuum est, qui novit quanullæ luminis primævi reliquæ nobis post lapsum insunt: & seriò consideret, quàm miserè etiam Ethnicorum sapientissimi de Deo & ejusculi erraverant. Cùm Romanos, cùm Græcos, cùm Chaldaeos, cùm Ægyptios (Gentium literatissimas) Idololatriâ perpetuâ involutos videat, cùm sapientissimos eorum Oracula consulentes, & tot muneribus, & sacrificiis ipsum diabolum honorantes; (munera enim illa Delphis reposita, & sacrificia illa *pucellæ Apollini* oblata, Dæmoni esse oblata, non Deo justè pronuntiant Theologi, super illud Apostoli ad Corinthios suos: [αλλ' ὅτι ἂν δὲναι τὰ ἔθνη, δαυλοῦντο δὲναι, καὶ τῷ θεῷ]) Quæ tamen non solum faciunt, sed approbant; ilique non Ethnicorum indoctissimi, aut vitii occæcati, sed & *ὀρθοδοξοί*, & eorum prudentissimi; nec hoc passione aliquâ rationem captivante, sed semper, sed seriò, sed consilio. Et Pythagoras, Socrates, Plato, & Aristoteles hoc faciunt, & dum superstitioni hæc agunt, obsequium se Deo graussum præstitisse autumant. Nobilis est ille *Josephi* locus, qui ob hæc flagitia Lacedæmonios sic insinuat, *ἢ πῶς ἢ ἄν Ἀχαιοὶ &c.* Lacedæmonii quomodo non sunt ob inhospitalitatem reprehendendi; sed dumque neglectum nuptiarum? Eleenses verò, & Thebanæ ob eorum cùm masculis planè impudentem & contra naturam; quem tamen rectè & utiliter exercere putabant? Cùmque hæc perpetrarent, etiam suis legibus miscuere. Apud Germanos (inquit *Aquinas*) lex natura sic corrupta fuit, ut Latrocinium non reputaretur peccatum. Idem optimè explicat vir summus *e*, ex *Aquinatè*, & *Augustino*. vel Authore (quisquis demum ille fuerit) lib: de quæst: novi & veter: Testamenti. Et doctissimus *Thomas Jackson* suprà citatus, tractat: de origine Insidelitatis &c. cap. 50. pag. 441. & sequentibus.

2 1. Cor. 10. 20.
Vid. ib. cōment:
Aquin: Pareum,
P. Martyr: He-
brusium, &c.

b *Joseph: contr:*
Appon: lib: 2.

c *Richardus*
Hooker: de Ec-
cles: polit. l. 1.
p. 38, 39, &c.

Ratio 2.

2. Sed adhuc evidentius possit suaderi, & fortius; sic: Si lumen intellectus naturale in statu integro solum esset sufficiens ad ostendendum homini qui culus esset debitus Deo, tum lumen in nobis post lapsum reliquum non est sufficiens: Ratio est, quia lumen naturale in nobis reliquum, est multis gradibus imperfectius; & per consequens, si perfectissimum illud lumen in statu integro solum erat

erat

erat sufficiens ; certissimum erit, imperfectum hoc naturæ lumen in nobis adhuc reliquum non esse sufficiens : At illud lumen erat solum sufficiens. 1. Quia si *Adam* in statu integro obedientiam, quam per lumen naturæ potuit, summam, & perfectissimam Deo præstasset, totum hoc foret debitum, idque ex lege naturali. 2. Quia *Adamo* in statu integro inerat lumen sufficiens solum, non superfluum : ex his ideo sequetur, si excellens illud lumen intellectus in *Adamo* solum foret sufficiens ad indicandam obedientiam ex lege naturali præstandam ; tum minus illud lumen in nobis adhuc reliquum, non est sufficiens. Præsertim cum lex obedientiam æquæ exactam à nobis exigit, ac ab illo : & ideo lumen æquale haberemus, ut obedientiam æqualem præstaremus. At hoc cum non habemus, (lapsu nostro infelici hoc efficiente) manifestum erit, lumen in nobis diminutum & imperfectum post lapsum reliquum, non esse sufficiens ad cultum Deo præstandum, ex lege naturæ exactissime debitum. 3. Multo minus sufficit hoc lumen naturæ, ad cultum Deo præstandum ex novo fœdere debitum : Ratio etiam manifesta hoc evincit, quia cum obedientia in novo fœdere requisita, sit obedientia fidei in Christum, & promissiones nobis in Christo factas, quas ratio naturalis solum, in æternum non apprehendat ; a (ut postea distinctius evincam) impossibile erit, ut cultum illum Deo dignè præstemus, per solum lumen naturæ, cum lumen naturæ nec objectum, nec modum istius cultus compræhendat, vel ullatenus cognoscat. Et per consequens, insufficiens sit necesse est, lumen naturæ, ad cultum ex novo fœdere debitum Deo præstandum. *Imp. Idem s. 8. c. 2. quod erat demonstrandum.*

4. Sed non opus est ut plura adderem, aut industriâ curiosa potius, quàm necessariâ vel ex antiquis, vel Scholasticis multa apportarem, ut luminis naturalis imperfectionem, & *adversus* per se manifestam ostenderem. Notissimum est quod doctissima illa, & sagacissima naturæ progenies, quod *Plato*, quod *Pythagoras*, quod *Homerus*, & *Aristoteles* dogmata impia planè, & deliræ de Deo & ejus cultu protulerunt. Quoties suum Jovem immortalem appellat *Homerus*, & alii ejusdem furoris Ethnici, & tamen ortum ejus narrant, & interitum ? quasi busta, & sepulchrum pateretur immortalitas, & illi essent *pateres* Deo *æterni æterni*, qui aliquando esse desinunt. Similes Ethnicorum ineptias ingenio elegantiori *Minutius Felix*, qui de luctu *Isidis* ob filium amissum, b *Stultissimum* ait, vel lugere quod colas, vel colere quod lugeas. Quam ridiculum est elaudicantes putare Deos, ut *Vulcanum*, vel exules, ut *Saturnum* dixit eorum superstitio, & credidit ? Quæ omnia nunquam fecissent Ethnici, nisi densissimum inscitæ noctem, & tenebras ignorantie penè perpetuas, infelici lapsu casuatas, intellectus eorum pateretur. Ex quibus manifestum erit, quod lumen intellectus post lapsum in nobis reliquum, non est sufficiens ad cultum Deo debitum, perfecte, & completè præstandum.

5. Homo solum lumine naturali intellectus adjutus, sine revelatione divina, tremendum illud Trinitatis mysterium, nimirum distinctam Patris, Filii, & Spiritus Sancti *Essentiam* in æternum non cognoscat, nedum compræhendat. Hanc Conclus. mecum asserunt, *Aquin. Opusc. 70. super Boeth. de Trinit. q. 1. art. 4. pag. 831. Col. 2. P. Johani Martin. in 1. disp. 3. Conclus. 3. pag. 12. ibid. Aquin. q. 1. art. 4. Ockam q. 4. Bonav. a. r. 3. q. 3. Et Aquin. 1. p. q. 32. art. 1. Et cum eo interpretes recentiores Bannes, Zumel, Nazarius, Torres Molina & item Suarez. 1. tom. in 3. p. d. 27. sect. 1. & multi apud Joh. Martin in 1. sent. disp. 2. q. 2. Et Conclus. 2. De conclusione hac exercitatione superiori nonnulla diximus, & ideo in*

Ratio 3.

a Vid. D. T. I. de cognit. Jes. Christi sect. 1.

c. 3. num. 4. A-

quin. in Opusc.

70. super Bo-

eth. de Trinit.

q. 1. art. 1. pag.

818. Col. 1.

D. & contr.

Gent. lib. 1. c. 4.

3. 6. ibid. Fran.

Ferrariensem,

& Jacob. ar-

min. Orat. 1. de

objecto Theolog.

inter opera sua

pag. 33 34 35.

b Minut. Fel.

in O. avio pag.

65.

Conclus. 5.

Ratio 1.

præsenti illam paucis demonstratam præteream. 1. Igitur si personarum Trinitas lumine naturali cognosci poterat, probabile est, vel *Homerum*, vel *Hesiodum*, vel *Pythagoram*, vel *Platonem*, vel *Aristotelem*, *Tullium*, aut saltem Ethnicorum, aliquem hoc cognovisse: sed cum in eorum scriptis, *ὁ θεός*, *ὁ θεὸς*, *μὴν*, nec vola, nec verbum extat huiusmodi cognitionis, sed perpetuum de Trinitate silentium: probabile est illos lumine naturali nullam Trinitatis cognitionem assequi potuisse.

Ratio 2.

2. Si personarum Trinitatem possumus lumine naturali intellectus cognoscere, tum vel immediatè, & per se, ita ut propositis solum terminis assensum præbeamus, sicut huic propositioni, [Omne totum est est majus sua parte.] quæ cum sit evidentissima, intellectus immediatè, medio nullo ad ejus probationem adhibito illam amplectitur: & hoc modo nos cognoscere personarum Trinitatem in essentia unitate, nemo sanus affirmaret, nedum sobrius. Præsertim cum notum sit, nobiliores

a Vid. Scot. in 1.

dist. 2. q. 2. ibid.

Arim. q. 1. art.

1. Bannez. &

Molin. in 1. p. q.

2. art. 1. &

alios apud Joh.

Martin. in 1.

sent. dist. 2. q. 1.

riensem ibid. & Aquin. 1. p. q. 2. art. 1. & Nazarium ibid. & alios: 2. probationem apud illos videas, ex iis enim jam suppono illam propositionem [Deus est] non esse per se notam; quod si ita sit, tum ne hæc erit per se nota; *Deus est trinus*. Nam impossibile est, ut intellectui humano per se, & immediatè innotesceret Deum esse trinum, & unum; si Deum simpliciter esse non sit hoc modo cognitum. nam Deum esse trinum, præsupponit Deum esse; & ideo non possum evidentius cognoscere *Deum esse trinum*, quam cognosco *Deum esse*. Et ideo sequetur, si *Deum esse*, non sit per se notum, & immediatè; quod nec *Deum esse trinum*, erit per se notum. 2. Aliquid cognoscimus lumine naturali, per aliud, cum propositio non sit adeo manifesta, ut statim sine dubitatione ulla assensum præbeamus; tamen talis est, ut ipsa natura media nobis suggerit & præmissas, ex quibus certò concludamus talem propositionem esse veram. Sic propositionem hanc, *Deus est infinitus*, utcumque non sit per se nota immediatè & ex ipsis terminis, sine ullo medio ad ejus probationem adhibito; tamen quia natura media nobis suggerit, ex quibus hoc manifestè deducamus, ideo dicitur propositio illa nobis lumine naturali cognita. Sed trinitatis mysterium, nec hoc modo cognoscimus lumine naturali: siquidem natura principia nobis nulla suggerit, media planè nulla, ex quibus concludamus hanc veritatem, nempe, *Deum esse trinum quoad personas*; cum certissimum sit, quod stupendum illud trinitatis mysteriū, si rationi naturali non contradicatur, illam transcendit tamen. Quod fortius deduci possit ex Aquinate p. 1. q. 3. art. 1. & Radā Controv. 8. inter Thom. & Scot. p. 307. Sic cognitio illa, quam lumine naturali de Deo acquirimus, petenda est à creaturis; cum illæ solum sunt media, quorum ope intellectus noster lumine naturali ad cognitionem Dei pervenit. Sed creaturæ non deducunt nos ad cognitionem Trinitatis; Quia quodcumque de Deo cognoscimus per creaturas, est per modum causalitatis, arguendo ab effectu, ad causam. tali discursu; quia est talis effectus, ut mundus hic, ergo est talis causa, ut *Deus*. At posito mundo, & universā creaturarum omnium compage, non sequetur quod sit personarū trinitas. E. à creaturis deducere non possumus Deum esse trinum in substantiā, & unum in essentia. Minor probatur consequentiā manifestā, sic: Si omni-
bus creaturis positis non sequetur Deum esse quoad personas trinum, tum ex creaturis viā causalitatis, non possumus trinitatem certò concludere: quomodo enim evidenter concludamus ex creaturis, Deum esse trinum, cum creaturæ, eo modo quo

sunt

sunt, esse possunt, si Deus non esset trinus? Siquidem essentia divina per se in quantum est in Patre solum, est suppositum virtutis infinitæ; & per consequens potuit creaturas omnes producere eo modo quo nunc sunt, si persona alia esset nulla. Et ideo ex creaturis nullâ rationis evidentiam Trinitatem esse evincamus.

Novi nonnullos apud *Durand.* in 1. *distin.* 2. q. 4. Et apud *Nazarium* 1. p. 4. 32. *art.* 1. *Contr.* unicâ. pag. 129. tom. 2. qui asserunt, quod mysterium Trinitatis possit non solum lumine naturali probabiliter ostendi, sed & demonstrativè. Quin & *Vasquez disp.* 133. refert sententiam *Raimundi Lullii* dicentis, inveniri posse demonstrationem evidentem Trinitatis, sequè demonstrationes adeo evidenter excogitasse, ut vel Gentilem, vel Mahumetanum convincere valeant, modò semel vellet eas perpendere. Cujus rationes nec proponere vacat, nec solverè videat. qui vellet, *Vasquez* ubi suprà, & *Suarezum de Trinit.* lib. 1. cap. 11. num. 3. & sequentibus. Perge.

6. Homo lumine naturali intellectus opera Deitatis in persona secunda (*ἡ δευτέρα ὑπόστασις*) administrata: nempe opera Christi, in redimendo populum à captivitate (spirituali, mirandam ejus *ἐκκοπήν*, mortem, resurrectionem, &c. homo (inquam) lumine naturali intellectus solum adjutus, hæc in æternum non cognosceret. Hæc enim mysteria vires rationis naturalis excedunt, & sunt inter ea Theologiæ capita, quæ revelatione divinâ nituntur: ut in confesso est apud omnes penè. *Vid.* *Aquin.* 2. 2. q. 3. *art.* 3. Et Commentatores ibid: *Dom. Ban-*
nem, Cajetanum, Suarez, Johan. Schröderum opuscul. Theologicis, cap. 2. de naturali notitiâ Dei, num. 3. pag. 298. *Aquin.* super cap. 16. ad Rom. vers. 25. 26. 27. & super *Coloss.* 1. vers. 26. 27. *Jacob. Armin. orat.* 1. De objecto Theologiæ inter opera sua, pag. 33. 34. &c. Sed hæc veritas ratione naturali stabiliri possit evidenti. 1. Sic: suppono ut manifestum, & superius probatum, quod tres Deitatis personæ lumine naturali cognosci non possunt: tum sic deduco. Si tres personæ Deitatis lumine naturali cognosci non possunt, tum nec Christus illo lumine cognosci poterat, cum Christus sit persona secunda; & si ita, tunc nec opera redemptionis à Christo facta cognosci possunt lumine naturali. Siquidem quî fieri possit, ut ratio naturalis opera Christi apprehendat, cum ipsum Christum non apprehendat, cujus opera sunt? Et hic si dicas, quod opera redemptionis sunt opera ad extra, & ideo non magis filii, quam Patris: sed sunt opera ipsius Deitatis, quia opera ad extra sunt omnibus personis communia. Et ideo forsan possumus opera redemptionis cognoscere lumine naturali ut opera Dei, quamvis nec Christum, nec personam ullam eodem lumine cognoscamus. Sicut possumus creationem mundi lumine naturali intellectus cognoscere, quamvis personam Patris (cui specialiter attribuitur opus illud) eodem lumine non cognoscamus. Nimirum fateor opera Trinitatis ad extra esse personis omnibus communia: tamen in operibus illis duo sunt consideranda. 1. *ἡ ἐξ ἑσῆς* ipsa, seu res facta: 2. *ἡ ὑποστασις* ipsa, seu modus faciendi non ita: Quod maxime apparet in operibus redemptionis: nam licet tota Trinitas possit dici sensu generali nos redimisse, tamen *ἡ ἐξ ἑσῆς*, modus specialis, & *ὁ ὁμοιωµα* illa, secundum quam opera illa exequabatur Christus, erat incommunicabilis: Et ideo quoad modum specialem quo illa operabatur Christus, ratio naturalis illa non cognosceret, quia nec ipsum Christum

Conclaf. 6.
Res fidei, non solum humanas mentes, sed etiam angelorum excedunt: à nobis autem creduntur, quia ab ipso Deo revelata. *Aquin.* opuscul. 3. cap. 2. pag. 91. col. 1. D.
Ratio 1.

Dubi.

Sol.

scire.

scire potuit. 2. Sed cum multa redemptionis opera in natura humana sola erant administrata, ut passio, resurrectio, &c. manifestum est hæc cognosci non potuisse ratione naturali, quin Christi humanitas, & miraculosa ejus *enapnois* simul esset cognita; quam cum lumine naturali intellectus cognosci fuit impossibile, nec opera illa lumen illud cognosceret.

Ratio 2.

1 Phil. Moræ:
de verit. Reli
Christ: cap. 5. 6.
2 Augustinus,
Steuchus, Eu-
gubini in pe-
renni sua Phi-
losoph.

3. Si Christum, & mysterium redemptionis ratione naturali cognosci potuis-
sent; probabile est, quod ex Ethnicis aliquis hæc exposuisset; apud acutissimos ta-
men naturæ indagatores nihil tale extat, & per consequens probabile est illos illa
fidei capita non cognovisse. Scio Moræum 1, Steuchum, Eugubinum 2, & alios
nonnullos contrarium docuisse, qui non paucis probare satagunt, ipsos Ethnicos,
& Trinitatem, & Christum cognovisse: sed de his postea.

3. Illæ luminis naturalis minuzæ, in nobis post lapsum reliquæ, non plus cog-
noscant de Deo, & Christo; quàm idem lumen, cum esset adhuc integrum, & in-
violatum: (siquidem si oculus lippitudine nullâ infirmatus solem non videat, cer-
te idem oculus lippiens, & solùm non cæcus hoc non faciat) at lumen naturale in
statu integro, dum erat meridianum, nihil de morte Christi pro peccatis, aut de re-
demptione nostra à peccato, vel per somnium cognosceret, (ut in confesso est) *
Ergo lumen naturale in statu corrupto, in crepuscula diminutum, hoc præstare
non possit.

Ratio 3.
* Aquin: 2. 2.
q. 2 art. 7. pag.
7. in corp.

Ratio 4.

4. Quod pendet ex mero Dei beneplacito, & libero decreto voluntatis suæ, hoc
homo lumine intellectus naturali nec cognoscat faciendum, nec sciat factum, nisi
Deus se fecisse revelatione aliquâ ostendat. Qui enim fieri possit, ut ea quæ apud
se libere statuit Deus, ulla creatura naturaliter cognosceret? Nam quicquid lu-
mine naturali intellectus cognoscimus de Deo, est per modum causalitatis, & à
posteriori, arguendo ab effectu ad causam; ita ut quicquid necessariò sequetur de
Deo ex positione creaturæ, illud omne lumine naturali cognoscimus: At propo-
situm Dei de mundo redimendo per Christum ex positione creaturæ nullius deduci
possit: (ut manifestum est). Ergo, Nam si dicas quod deduci possit ex positione
hominis peccatoris, & miseri; sic: est homo peccator, & miser, ergo habet Deus
propositum liberandi per Christum. Dico, quod ex hoc deduci non possit ullâ ra-
tionis verisimilitudine, nedum consequentiâ certâ, & evidenti. 1. Quia non ma-
gis sequetur ex ratione naturali: homo est peccator, & miser: ergo Deus habet
propositum redimendi eum per Christum; quàm sequetur, Angelus est peccator,
ergo Deus habet propositum illum redimendi. At hoc non sequetur, ut manife-
stum est, ergo nec illud. 2. Quia posito homine peccatore, (cum homo lapsu
spontaneo, se in miseriam illam infelicem sponte præcipitasset) non sequetur
Deum teneri ex lege ullâ, ad restituendum creaturam culpâ propriâ collapsam.
Nam si voluisset, creaturam peccatricem miseriam illâ in voluntam in æternum justè
reliquisse poterat & per consequens ex miseria creaturæ hoc deduci non possit.
3. Posito, quod ex miseria hominis deduci possit Deum velle illum liberare: ta-
men non sequetur, illum velle hominem liberare per Christum; cum aliis modis
(modò divinæ suæ sapientiæ sic visum fuisset) pro beneplacito suo, omnipotentis-
simâ facilitate hominem in miseriam provolutum liberasse poterat. 4. Nec libe-
rum hominis propositum mediis ullis cognoscamus, nisi ille ipse aliquo modo, vel
verbo, vel signo suum propositum revelet; & ideo multò minus Dei pro-
positum

positum; cuius consilia esse fateatur Apostolus, & ἀνέξεσθαι, nempe viæ ejus impervestigabiles, quas conatu curioso in æternum quæras, nec invenias: Cum similes sunt Nili fontibus apud Lucanum*.

* Lucan. Phars.
lib. 9.

Natura maluit ortus
Mirari, quam nosse tuos.

5. Si lumine naturali intellectus decretum Dei liberum unam cognoscamus, possumus & omnia; cum major ratio reddi non possit, cur hoc potius, quam illud cognosceremus, cum sint omnia æquæ libera, ita ut illa faciat, vel non. Sed nos posse omnia decreta Dei libera cognoscere, idque lumine naturali, est manifestè falsum. Ergo nulla possumus, nisi in quantum illa nobis revelare dignabitur divina bonitas. Et per consequens, cum datio Christi, & totum mysterium redemptionis à libero Dei decreto pendeat, lumine naturali intellectus cognosci non poterat, quod erat demonstrandum.

6. Quia hoc incarnationis, & redemptionis* miraculum, dicitur ab Apostolo, * Coloss. 1. 26. *Mysterium à seculis absconditum, & nobis in filio revelatum.* Et prædicatio Evangelii, ab eodem Apostolo dicitur: † sapientia in Mysterio, quæ abscondita est, † 1. Corinth. 2. quam nemo principum hujus seculi cognovit: Nobis autem revelavit Deus per vers. 7, 8, 9, 10. Spiritum suum. Ex his subsumit Johan. Schröderus*. Profecto si in sapientia vid. Aquin. ib. seculari fuit sitam hoc mysterium, ita ut menti humane naturali indagine invenire potuisset, quorsum opus est fide? Siquidem quod credimus, auctoritati, quod scimus, rationi debetur; modo S. Augustino* fides. Quippe Mysterium, si mysterium sit, sub rationis naturalis captum non cadit; at si cadat sub illam, non est mysterium. Hoc enim mysterium est proprium, ut aliunde quam ex revelatione cognosci nequeatur. De argumento hoc vide plura, apud † Isaac. Casaubonum τὸν πρῶτον, de utilitate credendi. & Δαυμάσιον in exercitat. ad apparatus Baronii; & * Jacobum Capellum in vindiciis pro Casaubono. Et revera novimus ex eodem Apostolo, quod stupenda hæc fidei nostræ mysteria, Gentibus erant stultitia. Adeo ut Ἀπὸκάλυψις Ethnicorum judicarent. Notissimus est ille locus, & in hanc rem appositissimus, Act. 17. 18, 19, cap. 10. nam. 18. 20, 32. Ubi cum Atheniensibus, (nimirum orbis terrarum doctissimis) Christum Jesum locutus esset, & ipsis videbatur ξένων δαemonίων καταγχεύς εἶναι scil. in vindiciis pro ipsis videbatur novorum Demoniorum annuntiator esse, (ut reddit vulgatus interpretes) & rationem reddit Apostolus. ὅτι τὸν ἰσοῦν, & τὴν ἀνάστασιν αὐτοῖς ἐνυπέλαττο, Quia Jesum & resurrectionem annuntiabat. Adeo manifestum est, Jesum, & resurrectionem, ipsis nova, & inaudita visa fuisse; & ideo lumine naturali non erant prius cognita. Et rursus, vers. 19. doctrina Evangelii, ab ipsis dicitur, καὶνὴν διδασκῶν doctrina nova. Et vers. 20. ἐνίσχοντα ὃν πᾶς εἰσέφερεν εἰς τὰς ἀκοὰς ἡμῶν, Nova sunt quæ auribus nostris infers. Nimirum ipse Paulum tanquam novator impius insimulatur, (ea enim nequitie factiosæ perpetua perversitas) licet ipsum Christum, æternum Dei filium, Θεοῦ τῆς κατὰ βολῆς κόρης*, ad munus hoc ordinatum, ipsis annuntiabat. Et vers. 32. ipsum Apostolum, ἐχλεύαζον, iridebant: Nec hoc solum οἱ πολλοί, è plebe, aut vulgo aliqui fecerunt; πᾶς ὁ ὢν Ἐπικυρεῖαν, & ὁ Στωϊκῶν φιλοσόφον, ipsi nempe Philosophi, Epicurei, & Stoici. Adeo Athenis, in Areopago, inter ipsos Philosophos, inter aplos Stoicos (quorum doctrinam insigniori encomio honoravit Ethnicorum

* Ephes. 1. 4.

Dialog. de justis
contra Franc.
L. p. disput. 13

Per mortem alterius stultum est sperare salutem.

Sed hic dubio occurrenti paucis satisfaciendum, quo expeditior fiat progressus, & succellus faciliior. Multi enim magni nominis, & ingenii, eo propendunt, ut etiam Gentes lumine naturali, & Trinitatem, & Christum, & multa de Deo cognovisse afferunt, quæ illas non cognovisse superius demonstravimus. Sic *Raymundus Lullius* (apud *Nazarium* c. & *Vasquæm* d.) assertit se media invenisse varia, in manifestam Trinitatis *Sanctæ* Trinitatis, vultura. Multa habet clarissimus *Mornæus de veritate Relig. Christianæ*, cap. 5. & 6. ex quibus ostendere conatur, Gentes etiam non obscuram Trinitatis, & Christi notitiam habuisse. Idem etiam conatur non quædam *Steuclius Euguibinus de perenni Philosophiâ*. Idque ex oraculis *Sibyllinis*, è fragmentis magicis *Zoroastri*, (ut supponitur) *Bactrianorum* regis; quorum nonnulla cum scholis *Pleronæ*, & *Pselii*, edita sunt à *Johanne Opsopæ*, una cum Oraculis *Sibyllinis* Parisi ann. 1607. & à *Francis. Patricio, in Zoroast.* & ejus 320. *Oracul. Chald. Hamburg.* 1595. Quorum omnium testimonia fideliter collecta invenias, apud *Jacob. Martini Exercit. Metaph. lib. 2. Theor. 9. p. 730.* & deinceps: ubi multa collegit è *Sibyllis, Zoroastro, Trismegisto, Hydaspe, Orpheo, &c.* Illum vident, qui illa. Et ut quod res est dicam, multa habent prædicti authores, de Trinitate, de Christo, & variis Evangelii ca-

ficipag. 16. a Vid: Socinum de feruar: lib. 4. cap. 1. 2, 3, 4, 6, 11. b Smalc: diff 4.
* Dub. c P. Nazarium in 1. p. q. 32. art. 1. pag. 132. d Vasquez etiam in
3.

Pitibus; ut videre est ex variis eorum testimoniis à Patribus adductis: *Jussino, Athenagorâ, Clemente, Lactantio*; & præsertim in verbis illis notissimis (apud *Eusebium c.* & *Augustinum d*) quorum literæ initiales hæc verba exhibebant: *In xpo, Xristo, Ques, Tros, Sotus*. Ex quibus deduci posse videtur, theses nostras priores esse erroris manifesti conscias, in quibus posita genesi illam Trinitatis, aut Christi notitiam lumine naturali acquirere, fidenter negavimus.

Ut huic argumento nonnulla in genere saltem responderemus, (nam ad testimonio omnia in particulari adducta respondere nec libet, nec licet) Dico 1. de Sibyllis quod, utcumque certissimum sit Sibyllas multas ante natum Christum fuisse, easque vaticinia multa edidisse; tamen omnia quæ Sybillarum nomine hodie circumferuntur non sunt genuina, sed multa & olim, & hodie supposititia sub tanto nomine prodibant. Nam 1. inter Oracula Sibyllina per *Opsopæum* edita, lib. 3. pag. 183. Dicit Sibylla se in arca fuisse cum Noë in Diluvio, quod insolens planè, & rationi incongruum; cum ex communi consensu scriptorum probatissimorum receptissimum sit, *Mosem* esse scriptorem antiquissimum; quod omnino fieri non potuit, si Sibylla hæc nostra in arca cum Noë fuerat. Quia sic *Mosem* illam præcessisse necesse sit. 2. Ipsa Sybilla pag. 261. dicit Oracula hæc conscripta esse mille quingentis annis post Græcorum imperium: incertum est fatror, quodnam imperii Græci initium facit Sibylla, sed undecunque illud sumatur, sive à regno Argivorum, seu Sicyoniorum, sive Atheniensium, de regno *Solomonis*, de quatuor imperiis, &c. vana sint necesse est Sibyllæ Oracula, impute post res gestas prolata. Sed & l. 5. p. 332. Dicit Sibylla se alterum incendium ædis Vestalis vidisse: hoc autem, (teste *Eusebio in Chron.*) contigit anni Dom. 199. sub imperatore *Commodo*.

Vide plura apud *Joh. Opsopæum a*. Quin & *Dionysius Halicarn.* dicit etiam suo tempore inter Oracula Sibyllina nonnulla fuisse supposititia, b. *en dñs* (inquit) *iveiaov.* Quod idem confirmat locus illustis apud *Cornel. Tacit. Annal. 6.* Ubi cum relatum fuit ad Senatum de libro Sibyllæ, quem *fixa*. *Caninius Gallus* Quindecimvir inter ceteros ejusdem vatis recipi vellet; misit literas *Cesar*, quibus *Quintilium* Tribunum commonefecit. Quia multa vana sub nomine celebri vagabantur. Sed manifestius est, quàm ut probatione operosa indigeat, nonnulla & olim, & hodie circumferri Oracula Sibyllis ascripta, quæ tamen spuria sunt, & supposititia. Nec hoc diffitetur Reverendiss. *Cicest*: Episcopus *Montacurius* o. *πινυ, η, δαυδαρι*. Appar. 3. p. 134. 4. Sicut in confesso est nonnullos versus Sibyllæ ascriptos esse spurios; sic & multos esse genuinos, & legitimam Sibyllæ sobolem. Hoc etiam agnoscunt ii qui eos oppugnant. Nempe *Opsopæus* in præfat. ad Oracula Sibyll: *Isaac. Casaub.* ad Appar. Card: *Baron. num.* 18. Quin & fatentur Sibyllas de Christo etiam aliqua prædixisse: Sic *Jacob. Ca.* * In quibus (de pellus in vind: pro *Isaac. Casaub.* lib. 2. cap. 5. Dicit *Casaubonus* non negare Si-

byllas fuisse, nec earum vaticinia, eaque de Christo: sed solum negat apertiora illa bus loquitur) de earum Oracula ipsis scriptis propheticeis clariora. Quod & ipse *Casaubonus* rotum. Deo & Christo, de proficetur *Exercit. 2. cap. 8. ad ant. 1. num. 15.* Sed ulterius, 5. Concedo quod & gētibus mul- oracula illa clariora, quæ ipsum Christum * nominatim indignant, (aliqua saltem) ascriptissimè co- sanctum Cerum cap: 18. possunt pro genuino Sibyllæ scem, salvis fidei, & historice probatur. *Istod* principiis reputari: Imo aliter reputari salvâ antiquitatis reverentiâ vix posse, Nam orig. lib. 8. c. 8. 2. Certum est quartam *Virgilii* Eclogam à Christiano nullo fingi potuisse, impute pag. 19.

c *Euseb. in O:*
rat. ad *Sanct.*
Cael. c. 18.
d *Aug. de Civit.*
Dei l. 18. c. 23.
sol.

a *Joh. Opsopæ:*
in præfat: Ora-
cul. Sibyll: præ-
b *Dionys. Halic:*
carn. ant. lib. 4.

ante Christum natum à Poëta compositam. 2. Certum est etiam illum in Eclogâ illa versuum *Sibyllæ Cumeæ* paraphrasin instituere. 3. Certum est ea quæ in Eclogâ illa dicuntur, Christum manifestè indicare, nec alii cuiquam quàm Christo applicari posse ullâ rationis verisimilitudine: utcumq; Poëta non intelligens de quo Sibylla loquebatur, *Salonino Pollionis* filio adaptabat, licet illi nequaquam convenient; cum tamen Christo applicata ad amovissimam quadrat. ut fuscè & appositissimè explicat *Eusebius* in *Orat. Const. ad Sanct. Cel. esp. 20* Et hanc Eclogâ *Virgilianæ* cum Christo congruentiam adeo manifestam putabant duo Romani (si verum sit quod narrat *P. Ramus* in suis ad Eclogam prædictam notis, pag. 76.) Et ii adhuc Ethnici, ut post Eclogam perlectam, & analogiam attentius consideratam, ad Christi fidem conversi sunt; quem illâ Eclogâ manifestè prædictum colligebant. 4. *Acrostichis* illa in quâ literæ initiales has voces efficiunt; *Ἰησὺς. Χριστὸς. Θεὸς. Τίς. Σωτὴρ. Σπῦμα ἅγιον* genuinam fuisse Sibyllæ *Erythrææ* sobolem nullus dubito, cum Authoritatem habeat adeo indubitatam cui innuitur *Euseb.* enim loco citato, dicit illos mendacii manifestè convinci, qui negant hæc esse Sibyllæ carmina, sed à Christianis in causâ suâ subsidium efficta. Est enim in confessio (inquit) τὴν Κρίστων ἐξέρχονται τὸ νόημα, καὶ τοὺς αὐτοὺς τὴν Παύλων διδάσκουσιν, nempe *Ciceronem* poemâ illud legisse, & in linguam Latinam transulisse; & suis scriptis inseruisse. Quod utcumque in ejus scriptis hodie non apparet, tempore tamen *Eusebii* extitisse nulla est dubitandi ratio. Nam si aliter, ad *Ciceronem* nonquam provocasset *Eusebius*, sic enim ansam calumniandi manifestam Ethnicis; dedisset; illiūque falsitatis adeo apertæ justè redarguissent, si nistale apud *Ciceronem* eo tempore extitisset, sed & ipse *Tullius* lib. adhuc supersit de *Divinat.* 2. Sic ait: *Neque est illud carmen furentis, quod poema ipsum declarat, est enim arria & diligentiæ potius, quam concitamenti motus: tum verò ea quæ ἀκροστίχis dicuntur; ea certè magis attentis animi sunt, quam furentis. Atque in Sibyllinis* (inquit) *ex primo versu cujusque sententiæ, primū illi literis illius sententiæ carmen omne prætexitur.* Ita ut *Acrostichis* illa potius videtur Sibyllæ opus, quàm ulla è reliquis carmina. Quod ulterius suadeat optimæ fidei Historicus *Dionys. Halicarnassæus* *Ant. lib. 4.* qui cum dixisset inter Sibyllinos versus nonnullos esse supposititios, subiungit; ἐλέγχετον τὰς γὰρ ἀληθεύσας ἀκροστίχων, deprehenduntur tamen (inquit) *Acrostichidum* discrimine. : Adeo ut *Halicarnassæo* *Acrostichis* illa erat quasi veritas, & indicium ad dignoscenda genuina & γνήσια Sibyllæ carmina, à spuris, & supposititiis. 5. Dato hoc, quod carmina illa, quæ Christum manifestius prædicunt, sunt genuina Sibyllæ oracula; tamen penitus negamus illam lumine naturali hæc cognovisse. Sed solum revelatione: & ideo si hæc noverat, tamen non sequetur, quod lumine naturalicognoverat, ex quo manifestum erit thesin nostram manere inviolatam. Siquidem omnis retro antiquitas Sibyllis scæminas fatidicas, prophetissas, & Deoplenas esse arbitrabatur: nec scribere illa quæ lumine naturali cognita invenissent, sed quæ humine inspirante revelatione habuissent. Et hinc est quod *Lactantius* b, & *Eusebius* c volebant omnes scæminas lumine cor-
a *Fusi. Mart. in* repas, & afflatus, & *Σωφορμώνας* Sibyllas dici. Idem etiam *Isidorus* d:

! *Salonino Pollionis* filio multa attribuit *Virgil.* quæ Christo dicuntur à Sibyllis attributa. Quæ Christiani ita probata sunt, ut *Græci* hanc Eclogâ Græcè converterent. Et *D. Hieronym.* ad *Paulinum* affirmat *Maronem* fuisse sine Christo Christianū. *Quin. & D. Aug.* sentit *Sp. Sanctum* locutū per os inimicorū; & satis constat *Secundianum* pistorē, & *Marcellianum* oratorem, hujus eclogæ versibus consideratis factos esse Christianos. Hæc *p. Ramus* in *Virgil.* 4. Eclog. p. 76. a *Fusi. Mart. in* *Cobori.* ad *Græcosp.* 34. ubi dicit Sibyllam illos docere ἐν τῇ δωδεκάτῃ ἐμπνοίᾳ διὰ χροστίχων ex afflatu potenti per *sortes*. &c. b *Lactan. Inscr. lib. 1. pag. 23.* c *Eusebio.* ad *Homer. β. παρ. 100.* d *Isidor. Orig. lib. 8. cap. 8. pag. 1019. num. 30.*

Exercitatio quarta.

a Justin: Marr.)
in Cohort: ad
Gent pag. 34.
Vid. Pet: Ra-
mum in Eclog:
Virgil: 4. ubi
inducit D. Aug:
dicentē Sp: San-
ctum locutum
fuisse per os
inimicorum.

b Vid. doctiff.
Montan. ap.
para. 3. num. 28.
p. 135.

c Aquin. 2. 2.
quest. 2. art. 7.
ad tertium.

suo vera esse comprobarent. Et Sibyllæ eodem modo vaticinatae purantur à *Basilio*, ut olim jumentum *Balaam*. 2. Cum dicit Apostolus doctrinam de Christo fuisse mysterium à seculis absconditum; hoc non potest intelligi. 1. Quod cognitio illa erat absolute abscondita, nullo eam assequente: novimus enim Patres sub antiquo foedere Christum cognovisse, idque notitiâ expressâ, utcumque non distinctâ, sed valde imperfectâ. Quod manifestum est ex Apostolo ad *Hebræos*. 11. ubi cum longum fidelium catalogum enumerasset, subiungit: Hi omnes mortui sunt in fide, & promissiones (seu Christum promissum) non acceperunt, sed *πίστωσαν αὐτῶν ἱστορίας*, è longinquo videntes. Ubi eleganti metaphorâ cognitionis eorum imperfectionem exprimit, cum ea quæ è longinquo vidimus, imperfectius cognoscimus, & indistinctius. Nec solum Judæi aliqualem Christi notitiam ante ejus nativitatem, Deo revelante, assecuti sunt; sed etiam Gentes quod manifestum esse probat *Aquinas* c, Quia *Job* 19. dicit Sanctus *Job*, *Novi quod Redemptor meus vivit*. 2. Ex dicto Sibyllæ, apud *August* tom. 6. lib. 13. contra *Faussum Manichæum*. cap. 15, *August*: ibidem & *Aquinate* qui velle, videat. 2. Igitur dicendum, quod licet cognitio Christi non erat absolute mysterium, & prorsus abscondita, nempe ex parte rei; tamen quoad gradum ejus sub Evangelio revelatum, adeo clarè jam illum, naturas ejus, & officium cognoscimus; ut revera quoad hunc gradum, & modum possit justè dici mysterium, & antiquis illis ante Christum natum abscondita. 3. Cum dicit Psalmista, quod Gentes legis divinæ notitiam non habuerunt: si de lege judiciali, & ceremoniali intelligatur, fateor, eas nullam habuisse nisi à Judæis mutuam. At si de lege naturæ, & morali intelligatur, certum est, illos cognitionem ejus aliquam habuisse; cum lex naturæ sit cordibus omnium inscripta, charactere adeo duraturo, & firmiter impresso, ut nec post lapsum, necdum ulla manentrationis, & humanitatis vestigia, sit totaliter obliteranda. Sed Judæi præter hanc legis moralis notitiam ipsis innatam, totam legem moralem accipere digito Dei in tabulis inscriptam. Ita ut maxima hæc est inter Judæos, & Gentes distantia, respectu cognitionis; dato hoc, quod vera, & genuina sint omnia prædicta Sibyllæ Oracula. Num 1. Judæi habuerunt legem judicialem; & ceremoniale sibi à Deo ipso datam: Gentes non sic. 2. Habuerunt legis moralis cognitionem, non solum innatam illam, & imperfectam quam omnes naturaliter habemus; sed & revelatam à Deo, mandata ejus moralia distinctè scribentæ, & ipsis tradentes Gentes non sic. 3. Judæi habuerunt Sacerdotium ab ipso Deo institutum, in quo omni tempore, populum suum ad veritatis cognitionem adduci voluit: Gentes non sic. 4. Deus Prophetas suos ad Judæos perpetuò misit, ut de voluntate ejus ab eis cognoscendâ manifestius intelligerent. Gentes non sic docuit Deus. Adeo ut jam si perpetuam hanc Dei *παραγγελίαν*, qua populum suum Deus ad sui notitiam perduxit, cum Gentium Sibyllis, & earum de Deo notitiâ conferas; (quarum una, aut altera solum fuit, ea quæ seculo uno, aut altero, hæc etiam Oracula sua tantâ obscuritate involvens, ut illa alii non intelligerent, ut pater in doctissimo omnium poetâ *Virgilio*, ea quæ de Christo dicta sunt, *Salonino Pollionis* filio applicantes; imò forsan nec sibi ipsi cognita.) Si (inquam) hanc Gentium de Deo notitiam imperfectam valde, & non ultra crepuscula protractam, cum cognitione Judæorum meridianâ, claro jubare effulgente, conferas: satis apparebit quàm justè dixit Psalmista, *Pf. 147. 19. 20. Annuntiat verbum suum Jacob: & judicia sua Israel. Non fecit Taliter omni nationi, & judicia sua non manifestavit*

itis. Nempe manifestum est, quod taliter non fecit; talem gradum, & mensuram cognitionis Gentibus communicando: tamen hoc non impedit, quin gradum cognitionis aliquem ipsis pro beneplacito communicare poterat.

Hæc de *Sibyllis* dicta sunt. Quod ad scriptores reliquos (*Trismegistum*, *Orpheum*, *Hydassem*, & alios in hunc finem adductos, ut probent Gentes lumine naturali nonnulla de Trinitate, & Christo cognovisse) spectat: Dico, 1. Quod non vacat singula eorum testimonia sigillatim examinare. 2. Dato, quod omnia illa quæ adducuntur testimonia, essent genuina, & tantorum parentum progenies indubitata (cujus contrarium tamen de *M. Trismegisto* ostendit *Is. Casaub.* exercit. 1. num. 18.) tamen fidenter nego illa, quæ de Trinitate, aut Christo Philosophantur, fuisse naturaliter cognita. At inquires, unde ideo, si non à lumine naturali habuerunt? Dico, 1. Vel ex revelatione divinâ, ipsis gratuito indultâ: Deo Ecclesiæ suæ sic prospiciente, ut ex ipsis Ethnicorum scriptis haberet tela, in ipsos Ethnicos valitura. Quod *Justinus* observavit, ubi supra: nempe in cohortat: ad *Græcos*, pag. 34. E. Vel 2. Cognitionem illam habuerunt à *Judeis* mutuatam. Sic magnus *Clement. Alexandrinus* *Padag. lib. 1. pag. 116.* Cum multa de Deo dixisset de *Deuteronomia*; subjungit, & *Platonem* idem inde habuisse: & ἐπεὶ δὲ οὐκ ἔστιν ὁ Πλάτων μαθὼν, &c. Et *Basil. Magnus* tom. 1. pag. 302. In verba illa, [In principio erat verbum] dicit: τὰντα οἷα πολλὰς, & ἅς ἐξω τῶ λόγου τῆς ἀληθείας διὰ μαζόντας, & τοῖς ἐκείνῃ συνταγμασιν ἐγχαερίσιν τομῆσαντες, κλέπτειν ὃ δὲ διάβολος, &c. Ubi dicit aperte Gentes multa à scripturâ in sua scripta transtulisse; dicit enim se hoc novisse; & rationem subjungit: κλέπτειν γὰρ ὁ διάβολος. Quia fur est Diabolus, & divina impiè furatur. Notus etiam est ille locus *Diodori Siculi* d. Qui cum verba facit de legumlatoribus antiquis, qui simulaverunt se Deorum munere acceptas leges popularibus suis constituisse; hæc confestim subjicit. Ὅθεν ὁ τοῖς Ἰουδαίοις Μωσὴν τὸν Ἰαῶ ἐμμελῶς πῶσον δὲδὼν ποσειδωνίου δαὶ τὸ νόμος αὐτῷ δίδουαι. (i. e.) Apud *Judeos* *Mosem* finxisse *Deum* illum qui *Fas* cognominatur, leges ipsi tradidisse. Adeo manifestum est *Græcos* *Mosen* cognitum habuisse, & nomen *Jehova*; *Jehova* enim ipsis erat *Ἰαῶ* e. Nam & ipse Diabolus in *Oraculis Apollinis Clarii*, hoc nomen Deo summo attribuit: Is enim consultus, quis Deorum esset qui vocatur *Ἰαῶ*, hæc inter alia respondet f.

Ὁ θεὸς τὸν πάντων ὕπατον δέδωκε ἔμμελῳ Ἰαῶ.

Cunctorum summum Divorum habeatur *Fas*.

Sed notum est Gentes Diis suis nomina tribuere, ab *Hebræis* mutata. Sic *Bacchum* suum *Ἰαχχον* appellant, voce ab *Hebræis* *Jah*, deductâ; solum terminatione, & pronuntiatione *Græcâ* adhibitâ. Et hinc in *Bacchi* sacrificiis, ἐλελεῦ *Ἰαχχε* ingeminabant: Quod loquendi genus certissimum est ab *Hebræis* mutatum. Nam licet *Æscylus* vocat ἐλελεῦ *Ἰαχχε*, ὀπλῶδες ἐπὶ πόδεσσι; vocem poëte multa à lamentantis; tamen dubium mihi subest nullum, quin sit lætantis vox; Ita ut si *Judei* dixerunt *Hallelu-jah*, Deum laudate; Ita & Gentes, (Demone sic instigante, & Dei cognomen à impiè assumente) *Judeorum* simias se præstiterunt, dicentes; ἐλελεῦ *Ἰαχχε*. *Justinus* enim, seu quis alius sit author libelli, cui titulus: *Quæst. & Respon. Orthodox.* postquam quæsit, quid sibi vellent *Ἄλλοι*. Theolog. Gent. ἀεὶ, tandem respondit μετὰ μέλους ὑμνήσατε τὸ ὄν. Vid: *Dan. Heins.* in *Ari. Enarrat.* 4 cap. *Star. Sacro* in *Nonnum.* Exercitat. 1. cap. 1. pag. 12. Cum ideo manifestum sit 18, 19. p. 155. 1. Deum & deinceps.

d *Diodor. Sicul. Bibl. Hist.* lib. 1. part. 2.

e *Vid. Miscel. sacr. Nicol. Fallor* lib. 2. cap. 6. pag. 192, 193.

f *Macrobi. Satur.* lib. 1. cap. 18.

Quod Gentium Philosophi, & poëte multa à *Mose* & prophetis haus-

runt, *Vid. Ray. Breganium in* *Enarrat. 4 cap. 18, 19. p. 155.*

1. Deum multa Gentibus revelasse, & 2. Quod multa à *Judais*, nimirum Dei populo acceperunt, & inscripta sua transtulerunt; dicimus, si quæ apud ipsos occurrunt de Trinitate, de Christo, & similibus fidei nostræ capitibus, quod hæc vel revelationi divinæ, vel *Judais* debent accepta referre. Et per consequens illa ex iis testimonia, quæ usitatè adducuntur, id quod volunt, nec suadent probabiliter, nedum evincunt. Si quis specialiore locorum solutionem desiderat *Jacob Martini* videat *Exercit. Metaphys. lib. 2. Theorem. 9. pag. 759.* & deinceps.

His ita constitutis videndum: 1. Quibus mediis Deum esse naturaliter cognoscamus. Et 2. Quousque ex illis mediis Deum cognoscamus. 3. Objectiones sunt ponendæ, & solvendæ. 1. Igitur media quibus Deum esse ostendamus, sunt vel 1. Inartificialia, seu ἀνθρώπων (ut loquitur *Aristoteles* *) quæ ex arte nullâ, aut disciplinâ dependent: 2. Alia sunt media artificialia, quæ suam arti originem debent, quæ ὑπὸ ἀνθρώπων à Philosopho dicuntur. Sit ideo thesis 1.

Deus est naturaliter cognoscibilis mediis inartificialibus, Notan: tamen hæc media non dici inartificialia in quantum à Metaphysicis proponuntur; illi enim rationem in se inartificialem modo artificiali proponunt. Sed dicuntur inartificialia in ordine ad illos, qui sine arte ullâ aut disciplinâ, his mediis Deum cognoverunt. Quod autem mediis hisce inartificialibus Deum naturaliter cognoscamus, firmissimâ discursus evidentis consequentiâ deduci possit; Sic: si ii Deum & cognoverunt, & coluerunt, quibus artes nullæ erant notæ, sed sub perpetuâ barbarie eaque summâ ingemiscerent; tum necesse est, ut mediis inartificialibus ad cognitionem illam assurgerent, cum artes nullas habuerunt quorum adjumento Deum cognoscerent. At verum est prius, ergo & posterius. Propositio est per se manifestâ. Min: confirmatur ex longa omnis ævi experientiâ, cum manifestum sit gentem nullam adeo fuisse barbaram, & literarum omnium ignaram, quin Deum agnovit, & coluit. Sic enim *Tullius lib. 1. de Legibus. Nulla gens tam immanis fuerat est, tam fera, quæ tametsi ignoret qualem Deum habere debeat, tamen habendum*

sciât. Et idem *Tullius lib. 1. de naturâ Deorum. In omnium animis Deorum notionem natura impressit; quæ enim gens hominum, quod non habeat sine doctrinâ anticipationem quandam Deorum.* Nec hoc solum asseruit *Tullius*, sed mutuatum è *Crisippo* & *Stoicis* dogma proposuit: qui apertè asserunt, τὸν τῆς θεότητος ὁρῶν ἀνθρώπων, quandam deitatis præsentionem, universas artis regulas, & præcepta antecedere. Et hinc est quod *Dion Prusaensis* apud *Plutarch.* dixit, persuasionem de Deo esse vel acquisitam, ἐκκτητοῦ; vel innatam, nobis à natura insitam, quam vocat παλαιὰν πίστιν, ἢ ἢ ἐκ τῆς εἰρήνης, ἐστὶ ἀνθρώπων τεκμήριον ἐνέργειαν, ὅς ἐστιν, ἢ βέλτερον ὑποφωτιστὴν νοῦν πρὸς εὐσεβείαν. Nempe, cognitionem illam Dei insitam appellat, Antiquam persuasionem, quæ nullum haberi, aut dici possit argumentum certius, fundamentum in communi pietatis positum. Hæc autem veritas ultimum patet ex *Acofta* 2. *Benzono* b, & aliis, de rebus Indicis; apud quos certissimum est miseris illos Indis incolas, præsertim Occidentalis, (quos nec homines esse cognovissent, nisi aspectu magis humano, quàm ingenio) & Tempia, & Sacerdotes, & Deos habuisse, simul & coluisse. Qui utunque Deos multos esse cogitabant, (intellectu infelici lapsu multum occæcato) tamen de Deo suo summo dignis cogitabant, & augustius: Dum deitatem ejus immentem putabant, & omnipotentem; & ideo ejus templo rectum nullum superinducebant, cum illum testis comprehendi non posse crederent; nec sacerdotibus summi Dei stipendia alii

* *Arist. Rhet. lib. 1. cap. 2.*

Thesis 1.

a *Christophorus Acoft. in Epist. Ecclesiast. de rebus Indicis. Et apud Eriaman: Acoft. Comment. rerum in India gestarum. Et Joseph. Acoft. de Christo re- vel. tempor. novissimis*
b *Hieron. Benzono: in Histor. de reperi. Occident. India à Christophoro Columbo: & in hist. novi orbis.*

aliis concessa indulgebant, quia in cumulata suorum alimoniam, potentiam istius Dei abunde suffecturam pronuntiabant: cum ideo certum sit miseris illos homines, quibus artes nullæ suppetebant; Deum cognovisse; necesse est ut mediis inartificialibus hanc Dei notitiam acquirerent. Adeo innata est homini deitatis notio, ut humanitatem exuat necesse est, qui Deum. Sed de notione hac Dei innatâ superius diximus, cum Deum esse naturaliter cognoscibilem demonstravimus.

2. Cum ideo homo mediis inartificialibus Deum cognoscat; manifestum erit, illum multò magis posse Deum cognoscere mediis artificialibus, & ἐπιχειρῶν. Ratio est, quia quicquid homo sine arte cognoscat, illud cum arte perfectiùs apprehendat, & evidentiùs: cum artes naturam perficiunt, & ideo generi humano post lapsum sunt concessæ, ut subobscuram rationis scintillulam, in flammam puriorem expergefacerent. Pergam ideo ad media artificialia, quibus Deum esse scimus. Et hic (quod olim dixit ad Lucilium suum Seneca.) *Rem haud difficilem facturum sum, causam Deorum ago.* Nempe manifesta deitatis vestigia in creaturis, & providentiâ illas perpetuò sustentante, non obscure videat vel lippiens intellectus oculus: *Præsentem refert qualibet herba Deum*, (inquit Poëta.) Quod etiam eleganter expressit Theoph. Antioch: †

† καὶ τὰ πάντα ὁ θεὸς ἐποίησεν ἐξ ἐκ ὧν τὸν εἶναι τὴν διὰ τοῦ ἐργῶν γινώσκεται καὶ νοῦν τὸ μέγας αὐτῷ. καὶ ἀπὸ τοῦ ψυχῆ ἐν ἀνθρώποις, καὶ ἐν βέλους, ἀόρατος ἔστι ἀνθρώποις, διὰ δὲ τῆς κινήσεως τοῦ σώματος τοῦ νοῦν τὴν ψυχῆς. ἔστι ἐν αὐτῇ καὶ τὸν θεὸν μὴ διωκεῖν ἀλλὰ ἐκείνῳ ὁφθαλμῶν ἀνθρώπων, διὰ δὲ τῆς αἰσθητικῆς, καὶ τοῦ ἐργῶν αὐτῷ βλέπεται, καὶ νοῦν τὴν, &c. Nempe Deus universa cum non erant creavit, ut ex operibus suis quàm magnus sit homini innotesceret. Ut anima in humano corpore non videtur invisibilis existens, verum ex corporis motu cognoscitur: Sic nec Deus humanis oculis videri potest; ceterùm ex providentiâ, quâ singula ordinat, suisque operibus afficitur, & apprehenditur. Quemadmodum si quis cernat navem suis ornamentis instructam mare sulcare, & portum appellere, certè credit aliquem à quo gubernetur, in eâ esse gubernatorem. Et certè nemo est adeo abjecti animi, quin credat Deum esse gubernatorem omnium, quamvis oculis carnalibus eum non assequamur. Nimirum argumenta ad probandum Deum esse multa adducuntur ab antiquis contra Gentes disputantibus; ab

Arnobio, Lactantio, Athenagora, Iustino, Tatiano, Theophilo Antiocheno, & aliis: Vid: Anselm: quorum rationes adducit Pet. de Attiaco in 1. sent. q. 3. easque non solum non cogentes, sed & sophisticas esse fidenter pronuntiat. Censura dura certè, si non & immodesta: quamvis (ut quod res est fateor) etiam apud Patres illos rationes multas suadentes potius, quàm cogentes invenias: tales scilicet quæ animum adhuc dubitandum alliciant ad assensum, non cogant. Sed recentiores veritatem hanc pressius demonstrarunt, & nervosius. Qui scire vellet, videat Fran: Suarez: Met. to. 2. disp. 29. Nazarium in 1. p. q. 2. art. 1, 2, 3. præsertim art. 3. contrav. 2. Ferrariens: contr: Gentes, lib. 1. cap. 13. Aquin: 1. p. q. 2. art. 1, 2, 3. Durandus in 1. disp. 3. q. 1, 2, 3, 4. Et Scholast: communiter in 1. p. q. 2. Et in 1. sent. disp. 3. Et multi apud Johan: Martinez in 1. sent. disp. 2, 3. Mihi omnia nec legisse vacat, nedum proposuisse. Rationem unam, aut alteram subjungam, quam pressius exponam, & si possim evidentiùs. Ac ut varia illa capita, & locos varios omittam, I. Cæs. Varinus unde argumenta sua deducunt Scholastici, & Theologi, ad probandum Deum esse: in Amphitheat: Illud F. C. Varini * mihi placet: Nempe, Deum esse manifestius ostendi non provident: dicitur, quàm ex primis Entis divisionibus. Idcirco hac viâ progrediar.

† Theoph. Ant: ad Autolyicum, lib. 1. pag. 72. A. B.

Vid: Anselm: in lib. suo cont: Insuper dicent: in corde suo non est Deus,

I. Cæs. Varinus in Amphitheat: dicitur: c. 1. vel 2,

Ratio 1.

1. Cum igitur per Deum, Ens infinitum simpliciter, increatum, independens omnino, &c. intelligimus; manifestum est, quod si Ens aliquod esse infinitum, increatum, aut simpliciter independens ostendamus ratione naturali, quod tum eadem operâ, & Deum esse demonstrabimus: Cum hæc sint adjuncta Dei *essentia*, & naturæ suæ comites individuz. 2. hoc fundamento posito, & concessio, rationem primam per theses deducam. Quarum prima sit hæc. Entia omnia vel facta sunt, vel non. Hoc notissimum est, cum impossibile sit, ut alterum contradictionis membrum non sit verum. 2. Entia omnia non possunt esse facta: Ratio est, quia si omnia facta sunt, tum vel à se, vel ab alio. Non à se; quia impossibile est, ut res à seipsâ fiat. Sic enim, 1. Idem esset causa, & causatum suiipsius. 2. Idem esset naturâ prius seipso. 3. Idem esset priusquam esset: nam si res aliqua seipsam produceret; tum necesse est, ut ipsum sit, saltem naturâ, antequam produceretur; & sic esset antequam produceretur, nimirum antequam esset: At hoc absurdum penitus, & irrationale. Ergo, sequetur Entia à seipsis fieri non posse. Ergo necesse est ut ea quæ sunt ab alio sunt. Tum 3. quæro de illo alio, an factum fuit, vel non; si factum non fuit, tum habeo propositum: cum Ens non factum, & increatum, Deum esse intelligimus. Si factum fuit, tum etiam ab alio fieri necesse est, & de illo iterum idem quæro; & quia processus fieri non possit in infinitum, necesse est, ut tandem in Ente aliquo non facto sistamus: Et cum Ens non factum, seu increatum sit illud quod Deum dicimus, manifestum erit Deum esse: quod erat dicendum. Rationem hanc firmam puro, & directè Metaphysicam; & sic à *Suarezio* æstimatur, *Metaph. sue. p. 1. disp. 29. sect. 1. num. 20, 21. pag. 18.* Licet illam ut invalidam, & plane sophisticam rejicit Metaphysicus doctus sane, & *Polymachus*, *Jacob Mart. lib. 2. Exerc. 4. theori. 1. p. 6 14. ex populari suo Henr. Arniseo disput. suâ Metaph. de Deo, theori. 13, 14.* Sed quæ obijcit *Arniseus* contra rationem prædictam, minutæ sunt, nec ad infirmendam rationis consequentiam ullatenus valituræ; & ideo tanquam solutione seriâ indigna transeo.

Ratio 2.

2. Omne Ens vel est dependens ab alio, vel non. Hoc etiam manifestum est, nimirum aut hoc, aut illud esse, cum membra sint directè contradictoria; ita ut positio unius, sit remotio alterius; & ex remotione unius sequitur positio alterius. Quo posito dico. 1. Quod si concedas esse Ens aliquod quod est independens; quod tum habetur propositum, cum Ens omnimodò independens Deum dicimus. Hoc ideo concessio, sequetur Deum esse: quod erat demonstrandum. 2. Si neges ullum Ens esse omnino independens, tum necesse est, ut asseras Ens omne esse dependens ab alio. Et tum quæro; illud aliud, vel est dependens, vel non; si non, tum iterum habetur propositum. Si sit dependens ab alio; tum iterum quæro de illo alio; & quia processus in infinitum non est possibilis, necesse erit, ut tandem aliquando pervenias ad Ens aliquod omnimodò independens. Quod erat dicendum. Vel sic: si tota Entium collectio sit dependens, tum (cum omne dependens ab alio dependet) illud aliud, vel erit extra totam Entium collectionem, at impossibile est, ut Ens aliquod sit extra totam Entium collectionem. Vel 2. si tota Entium collectio dependet ab alio, illud aliud erit intra illam collectionem, (quæ tota supponitur dependens) & si ita, tum illud à quo reliqua dependent, vel à se solum dependet, at hoc impossibile; quia quicquid dependet, ab alio dependet; ita ut qui dicit Ens aliquod à se solum dependere, idem dicit, ac si illud Ens omnimodò independens diceret. Vel erit circulus admissen-

admittendus, ita ut hoc ab illo dependeat, & rursus illud ab hoc. At talis circulus est simpliciter impossibilis; cum manifestum, sit quod illud quod dependet ab alio, sit posterius illo à quo dependet, & per consequens non possunt invicem, & in circulo dependere a se mutuo; aliàs idem esset & prius, & posterius respectu ejusdem, quod etiam impossibile. Et hoc ulterius confirmari possit tali discursus; tota entium collectio constat ex accidentibus, & substantiis, sed five sit accidens, seu substantia, quæ ab alio dependet, posterius est illo, à quo dependet: Ergo, quicquid ab alio dependet est posterius eo à quo dependet. Pater assumptum, Quia 1. manifestum est, omne accidens dependere à substantia, & substantiam illam esse saltem naturâ priorem suo accidente. 2. Inter substantias ipsas non video quomodo una ab aliâ necessario dependeat, nisi sit dependentiâ causali: vel tanquam ab efficiente, ut ignis productus ab igni producente: vel tanquam à materiali, ut corpus à materia: vel tanquam à formali, ut homo ab anima rationali: vel tanquam à finali. At cum omnis causa sit naturâ prior causato, manifestum erit, quod quæcumque substantia dependet ab aliâ dependentiâ causali, erit posterior illâ à qua dependet; sequetur quod entia non dependent à se mutuo, & in circulo, nam sic idem esset & prius, & posterius in ordine ad idem. At hoc non est possibile, ergo nec illud. Horum summa hæc est. 1. Si sit aliquod ens independens, ita ut à nullo dependeat; tum manifestum erit, quod hoc ens causam habeat nullam; quia, quod causam habet, à causa dependeat necesse est. 2. Si ens illud causam non habeat; tum primum, est absolute simplex, adeo ut compositionem nullam admittat, quia omne compositum à causis internis est compositum. 3. Erit absolute æternum; quia quod incipit esse, à causa aliqua esse habeat, necesse est. Et per consequens, si sit ens quod causam non habet, illud ens nunquam incepit, & ideo erit absolute æternum. Sed quod est absolute simplex, & absolute æternum erit Deus, (ut manifestum est) & per consequens si admittatur ens aliquod esse omnino independens, sequetur Deum esse; quod erat demonstrandum. 2. Si negetur ullum ens esse independens, & dicatur quod tota entium collectio sit ab alio dependens; tum illud à quo dependet, vel erit extra totam entium collectionem: at hoc impossibile, cum extra totam entium collectionem ens aliud esse, sit contradictio manifesta. Quia illa non erit tota collectio entium, si vel ens unum extra illam sit. Vel 2. Illud ens à quo dependet tota entium collectio erit intra illam collectionem, & ideo cum tota collectio dicitur dependens, & illud necessario erit dependens: non à se; quia quod dependet, ab alio dependet. Non ab alio; Quia sic esset circulus; ita ut hoc dependeret ab illo, & illud rursus ab hoc: Sed & hoc impossibile; quia sic idem esset & prius, & posterius in ordine ad idem; cum ex prædictis manifestum sit, illud quod ab alio dependet, esse posterius eo, à quo dependet. *Vid. Fran. Suarezum Metaphys. part. 2. disput. 29. sect. 1. num. 26, 27, 28, & pag. 19.* ubi nonnulla in maiorem hujus veritatis evidentiam nervosè exposuit.

3. In causis impossibilis est progressus in infinitum, & ideo necessario sistendum *Ratio 3,* est in aliqua causa prima, quæ causam priorem nullam admittat, & per consequens sit independens à causa ulla priori, ex quo sequetur illam esse simpliciter, & absolute æternam, & non productam; Deum scilicet, de quo quæritur: omnes hujus rationes consequentias explicat, & fortius premit *Francis. Suar. Met. part. 2. d. 29. sect. 2.* qui plura vellet illum videat. Hanc rationem firmissimam putat *P. de Alligato,*

& ante illum *Guil. Occam*, in *dispt.* 2. vid. *Ferrariensem cont. Gent. lib. 1. cap. 13*.
 Nihil si dicas eas rationes probare forsan, quod sit aliquod ens increatum, quod in-
 dependens, quod est causa prima; tamen non probant, ens hoc esse unum, & ideo
 non inferunt Deum unum esse; cum in illis nihil impedit quo minus possint esse
 multa entia increata, independentia, causæ primæ: & per consequens non videtur
 ex his rationibus distinctè probari Deum esse. Dico 1. Hoc dato quod non osten-
 dunt Deum esse unum, tamen & adhuc erunt argumenta prædicta satis valida, & in
 demonstrationem thesīs antedictæ valitura, quia in præsentī hoc solum demon-
 strandum suscepimus, nempe esse aliquod ens quod Deum dicimus, infinitum, æter-
 num; increatum, & independentens; sed an hoc ens unum sit, an multiplex, alterius
 est loci, & quæsitio opus demonstrare. 2. Dicimus attributa illa unitatem necessariā,
 & consequentiā manifestā inferre. ita ut ens illud cui attributa illa conveniunt
 multiplicari non possit. Quod certissimum putat *Franc. Suarez Metaph. part. 2.*
disput. 29. sect. 3. a num. 1. ad 22. pag. 28. & deinceps Et dispt. 30. sect. 10 p. 72.
& Aquin. Contra Gen. lib. 1. cap. 42. ibid. Ferrariens. & 1. p. q. 11. art. 3. 4.
& in 1. sent. dist. 2. art. 1. & c. 3. Sed & hoc ratione naturali evinci possit; nam,
 aut alteram subjungam. 1. Certissimum est ens infinitum, increatum, æternum,
 & independentens esse perfectionis summæ, & infinitæ, cum perfectio nulla ei deest,
 nec deesse possit: jam si talia entia duo essent, manifestum est duo esse quorum
 utrumq; esse perfectionis infinitæ, ita ut neutri perfectio ulla deesset: at hoc impos-
 sibile, ergo: Assumptum patet, Quia si eorum neutri perfectio ulla deesset, non erit
 aliquid in quo distingui possunt illa duo. Nam 1. cum dicimus duo, supponimus
 distincta; aliās si non essent distincta, utique nec duo, sed simpliciter unum. 2. Si
 sint distincta, per aliquod distinguantur necesse est; tum quæro, illud quod hæc
 duo distinguit, vel est in utrisque, vel non? si sit, tum per hoc conveniunt, (ut ma-
 nifestum est) non distinguuntur si illud quod distinguit non sit in utrisque (quod ne-
 cesse est, si distinguit) tum illud quod habet illud distinguens, perfectionem ali-
 quam habebit, quam alterum non habet. Dico perfectionem aliquam habebit;
 quia talia entia distingui non possunt, nisi per perfectionem aliquam. Nam cum
 supponuntur entia, quibus imperfectio nulla inest, aut inesse possit, utpote perfe-
 ctionis infinitæ: manifestum est, quod per imperfectionem aliquam distingui ne-
 queant: & ideo perfectio illa sit necesse est, per quam differunt. Dico iterum, quod
 illa perfectio quæ supponitur in uno, in alio non erit. Nec 1. formaliter, quia
 si esset formaliter in utrisque, per illud non distinguerentur. Nec 2. eminenter,
 Quia si illa perfectio quæ in uno esse supponitur, esset in altero eminenter, tum
 esset in altero ut in causâ: & si ita, tum manifestum est quod antequam illud di-
 stinguens fuit causatum, (nimirum in priori naturæ) essent simpliciter idem: &
 per consequens nullo causato, ut duo distingui poterant. Vide plura apud *Ferrari-*
ens. in Aquin. cont. Gent. lib. 1. c. 42. Scot. in 1. sect. dist. 2. q. 3. Ibid. Durand.
q. 1. Occam q. 10. Tanner: 1 p. disput. 2. q. 5. dub. 3.

Ob. 1.

Supereſt nunc, ut quod ultimò propoſui paucis abſolverē. Sit ideo obſectio prima
 huic veritati oppoſita, hæc. Deus non eſt naturaliter cognofcibilis (quod nos tanto
 conatu demonſtrare contēdimus) nam cū Deus ſit omnimodo ſimplex, & indiviſibilis,
 necelle eſt ut ſi intellectus noſter in via illum cognofcat, quod etiam adæquate
 cognofcat, & comprehendat. Ratio eſt, quia indiviſibile non poteſt cognofci quin ad-
 æquate cognofcatur, & etiam cōprehendatur. Nā qui aliquid rei indiviſibilis cogno-
 ſcit,

Scit, omne cognoscit; cum partes habeat nullas quarum aliqua cognosci poterat alia non cognita. Sic quod tangit punctum, necesse est ut secundum se totum tangat, cum punctum indivisibile existens partes non habet, quarum aliquæ tangi possunt, reliquis intactis. *vid. Francif. Valles. De sacra philos. 58. p. 328. Ubi rationes eorum qui Deum negant ponit, & solvit.* Et ideo necesse est, ut qui punctum tangit, adæquate tangat, & secundum se totum, quia est indivisibile. Sic pari passu, qui Deum intellectu cognoscit, adæquate cognoscatur necesse est, & secundum se totum, quia est indivisibilis, & non potest cognosci secundum aliud & ignorari secundum aliud, cum in ente tantæ simpliciter non occurrunt aliud & aliud, sed totus Deus sit una entitas indivisibilis, & simplicissima. Nam sicut punctum se habet ad tactum, & partes tangibiles, & quantitativas nullas omnino habet; Sic Deus ad intellectum, nec partes intelligibiles ullas habet. Sed est entitas simplicissima, compositionem excludens omnimodam. At manifestum est Deum non esse à nobis naturaliter comprehensibilem, ergo, nec naturaliter cognoscibilem: cum ens indivisibile, & omnino simplex cognosci non potest quin adæquate cognoscatur. Et ideo vana erant superius adducta, & à veritate aliena.

Huius objectioni solutionem adhibet *Pet. de Alliaco in 1. sent. q. 3. art. 1.* Sed ut quod res est dicam, argumentum hoc proponit fortius, quam solvit felicius: dum forsitan maluit hostem nobiliorem non vicisse, quam non habuisse. Dico igitur 1. quod certissimum est, & extra omnem dubitandi aleam, nos immensam illam infinitæ majestatis *ἐξοχώ* nec in patria comprehendere posse adæquate, nedum in via, idque naturaliter. Hoc enim non solum credimus, sed & scimus. Siquidem ex scriptura discimus, quod nec ipse *Moses* à *Deo* *δοξάζει*, & *θεοφάνει* anteriora Dei cognoscere, (Deo licet se ipsum familiariter ostendente, & cum illo, *ὡς ὅτι οὐκ ὁρᾷ* colloquente) & ideo impossibile est, ut nos tantis tenebris cæcati Deitatem adæquate cognosceremus. Imò ipse *Paulus*, (quamvis in cælum tertium raptus) ad *Rom. 11. 33.* fateatur multa de Deo esse *ἀνεξέπαιστα*, & *ἀνεξήγητα*, talia quæ intellectus nullus capiat, nedum comprehendat. Et ratio hoc evincit, quia est impossibile, ut intellectus finitus, præsertim post lapsum tot tenebris involutus, Deitatem infinitam comprehenderet. Et ideo non antiquius est illud *Aristotelis* effatum, quam verius, quam modestius; quod oculi nostri ita se habent ad Deum, ut noctuæ oculi ad solem: lippiunt nimirum, si non cæcitant. Et ideo dato, quod rationem unam aut alteram habuissemus, cui solutionem manifestam adhibere non posuimus, cum tamen certoscimus, & fide non violandâ credimus Deum comprehendi non posse: adversantes rationum minutias perumpatim animus, & cum *Alexandro* nodos illos secet, quos non solvat. Sed revera nodus hic non est adeò *Gordius*, quin solutionem admittat sine difficultate manifestam. Dicimus itaque. 2. Cum dicunt Deum simpliciter indivisibilem, & ideo necessarium esse, ut secundum se totum adæquate cognoscatur, modò cognoscatur. Dico (inquam) quod contrarium potius sequetur. Nam eo ipso quod est simpliciter indivisibilis, & absolute simplex, secundum se totum cognosci non potest: cum quod est indivisibile, & simplex, totum dici non possit, sine summâ *ἀνεξαργα*. Ratio est, quia omne totum in ordine ad partes dicitur totum, & ideo quod partes nullas habet, nec totum dici potest. 2. Respon. *P. de Alliaco in 1. sent. q. 3.* Quod essentia illa Dei simplex, & indivisa ab intellectu cognosci potest aliquo modo secundum se totam, at omnes veritates de Deo enunciabiles non possunt cognosci. Et hoc manifestum est, quia nec omnes veritates de creatura minima enunciabiles cognoscatur intellectus humanus dum hic sumus, multò minus de Deo hoc possu-

mus. 4. Intellectus humanus potest cognoscere, quod sit essentia divina, etiam tota
(sic ita loquitur) at quid sit, secundum se totam non cognoscat. Ratio prio-
ris est, quia cognoscere quod sit Deus (cunquē infinitus, & immensus) non re-
quirit intellectum infinitum, aut intellectum qui omnes veritates de Deo enun-
tiables cognosceret; Nam sicut cognoscam, quod totus Plato hic est, licet omnes ve-
ritates de eo enuntiables non cognoscam: Sic quod sit Deus, & essentia infinita, &
quod totum illud esse infinitum nunc existat cognoscam, at quid sit secundum se
totum non cognoscam. Ratio est? Quia cognitio nostra naturalis de Deo est so-
lūm à posteriori, & imperfecta, nimirum à creatura petita, quā mediā ad cognos-
cendum Deum assurgimus. Cum autem creatura non sit effectus causæ suæ adæ-
quatus, Deus scilicet, creaturas enim infinito plures producere potuit Deus, (modò
voluit, easque perfectiores), impossibile est ut ex illis Deum adæquate cognoscere-
mus. Qui enim fieri possit ut ex effectu inadæquato, causam adæquate cognosce-
ret quis? Dum ideo hic sumus, & Deum ex effectu, creaturā nimirum, cognosci-
mus; illum adæquate, & quoad perfectionem in Deo omnem impossibile est ut
cognosceremus. 5. Possit ideo cognitio nostra naturalis esse, vel 1. Sensitiva, obje-
cti alicujus sensibilis, & hoc modo fateor quod indivisibile non potest cognosci,
quin secundum se totum cognoscatur; ut non possibile est, ut quis punctum vel vi-
deat, vel tangat, & non secundum se totum vel videat, & tangat, ob rationem fa-
ctam. At hoc modo Deum non cognoscimus, nec possumus quidem; cum ad æ-
ternum illud lumen cecuriret potius humanus oculus, quā illud comprehende-
ret. 2. Cognitio nostra est intellectiva: & hic dico. 6. Deum dici posse intellectu
humano objici, vel 1. Prout in se est, & hoc modo fateor Deum & infinitum,
& simpliciter indivisibilem; sed hoc modo illum non cognoscimus, certē
naturaliter non cognoscimus. 2. Prout in via à nobis cognoscitur; & sic li-
cēt novimus, quod sit absolute simplex, & indivisibilis, ramen quia illum modo
humano apprehendimus, sub istā simplicitate nobis non objicitur: sed in concep-
tus multos inadæquatos essentiam illam simplicem præscindimus. Sic in Deo ju-
sticiam, intellectum, æternitatem, & similes perfectiones, ut aliquo modo diver-
sas apprehendimus. Non quod in Deo sit ulla perfectionum diversitas, cum in illo
sit omni moda, & perpetua simplicitas; sed quia à nobis infinita illa & plusquam
superlativa majestatis divinæ ^{et cetera} aliās concipi non possit. 7. Sic ideo rationi fa-
ctæ dici possit; forsan sequetur, quod illud quod est indivisibile, & simplex, se-
cundum se totum cognoscitur, si, prout in se est, cognoscatur: sed hoc modo ma-
nifestum est, quod Deum nostrum non cognoscimus. Sed cum illud quod est in se
simplex, & indivisibile, à nobis cognoscitur modo divisibili, per multos concep-
tus inadæquatos, in æternum non sequetur, illum secundum se totum cognosci.
præsertim cum Deus non sit ita indivisibilis ut punctum, quod spatium nullum oc-
cupat; sed ita est indivisibilis ut & cælum, & terram impleat, nec comprehenda-
tur. Ratum ideo sit, Deum à nobis lumine naturali apprehendi posse, comprehendi
tamen non posse. Quod erat dicendum.

Ob. 2.

2. Viderur, quod Deum esse, nec sciri possit per Metaphysicam, nec credi per
Theologiam; & ideo industriā parum profuturā hoc demonstrare conamur. Ante-
cedentis pattem primam probat Rada. Contr. 21. inter Thomam & Scotum,
art. 1. Sic: Deum esse est articulus fidei, ut in confesso est, isque primarius, &
ideo rationibus metaphysicis naturaliter cognosci non possit, siquidem objectum
fidei

fidei est veritas supernaturalis revelatione divinā nobis patefacta: & per consequens, talem veritatem supernaturalem, rationibus naturalibus & Metaphysicis cognosci, & inveniri posse, contradictionem implicare videtur manifestam. Siquidem si rationibus naturalibus inveniri possit hæc veritas, quomodo erit veritas supernaturalis? Et si non possit ratione naturali cognosci, tum cedit in vanum labor ille necesse est, quo hoc demonstrare satagimus. Partem antecedentis 2. [Nempe quod nec fide credere possumus Deum esse] probat *Theodor. Smising: de Deo uno, tract. 1. disp. 1. q. 3.* ratione subtili sane, & verisimili, sic: Deum esse non possumus fide credere; Quia fides nititur testimonio Dei, cum illud sit motivum fidei, & ratio formalis cur assensum fidei veritati alicui præbro. At testimonium hoc Dei præsupponit Deum esse, qui ita testatur: & per consequens erit impossibile ut fide credam Deum esse: sed necessariò præsupponendum est Deum esse, & tum testari aliquid esse verum; & his positis, & cognitis, nempe 1. Deum esse, 2. Illum testari hoc esse verum, tum demum sequitur fides quæ huic testimonio fidem adhibet: Cum ideo hic ordo sit naturalis & manifestus, ut fides necessariò prærequirit testimonium divinum, & hoc cognitum; & 2. Quod testimonium hoc non potest cognosci esse divinum, nisi & Deum esse præcognoscatur: clarum erit, & per se manifestum, quod fides non credat Deum esse, sed ante assensum esse præsupponat. Nam si quis credat Deum esse fide divinā, (de qua hæc agitur) necesse est ob testimonium Dei hoc credat, cum hoc sit formale motivum fidei, & ideo cognoscendum antequam actum fidei eliciat, at hoc esse testimonium divinum cognosci non possit, nisi Deum esse prius cognoscatur, ut manifestum est: Ergo impossibile est, ut quis credat Deum esse, cum antequam credat requiritur ut testimonium divinum cognoscat, & hoc fieri non possit, nisi Deum esse prius cognoscatur. Et hoc est quod dicit *Aquinas 1. part. quasi. 2. art. 2. ad 1.* Quod *Deum esse*, non est articulus fidei, sed præambulum commune ad articulos omnes, & præsuppositum tanquam omnium fundamentum.

Ut huic argumento cumulatius satisfaciam, & distinctius; Dico, 1. Quod non sequetur quod urget *Rada*, Deum esse, est articulus fidei, Ergo ratione naturali non potest probari. Siquidem nil obstat, quin *Deum esse*, & fide credam, & mediis naturalibus evincam. Cum certissimum sit, multa in scripturis contineri de coelo, de elementis, de plantis, de animalibus, (ut abunde patet apud *Francisc. Vallesium, de sacrâ philosophiâ*; & *Levin. Lemnium, de verbis, & animalibus biblicis*, & alios) quæ omnia ratio naturalis apprehendat, & demonstret. Nihilominus veritates hæc omnes, in quantum testimonio divino in scripturâ patefacto, confirmatas, fide credo, æquè ac scientia naturali cognosco. *Vid. Franc. Ferrariensem super Aquin. contr. Gent. lib. 1. cap. 4.* Ubi de hac veritate *Aquinas*, & *Ferrariensis* multa disputant. 2. Dico, quod fides divina, & scientia naturalis possunt convenire in re cognitâ, seu objecto materiali: hoc est veritatem eandem, & credam, & naturaliter cognoscam. Et hoc ratione solidâ, non solum suaderi posse arbitror, sed & evinci. Sic: Deum esse honorandum, adulterium non esse faciendum, parentes esse honorandos, & similia lumine naturali cognoscam; cum sint primaria rationis rectæ, & legis naturæ dictata, ipsis Ethnicis apertè cognita. Tamen hæc omnia fide divinâ credo, utpote verbo Dei revelata, & nobis testificata: Ergo fides, & scientia in re cognitâ seu objecto materiali conveniunt. 2. Sed in objecto formali, & assensus motivo primario non conveniunt. Assensus enim spectat

specie distincti (quales sunt assensus fidei, & scientiæ) objectis, & motivo formali non conveniant, cum per hoc objectum distinguuntur. Dico, igitur 3. Quod formalitas objecti petenda est à motivo assensus principali, quod est medium ob quod assensum præbeo. Cum ideo in fide & scientiâ naturali hæc sunt diversa, ideo fides, & scientia naturalis erunt formaliter diversa: Cum assensus scientificus demonstratione innititur, tanquam medio, & motivo assensus formali, & fides revelatione divinâ. Assensus igitur huic propositioni, [*Deus est*] in quantum à revelatione divinâ causatur, est assensus fidei; & in quantum à demonstratione naturali, est assensus scientificus. Et hinc est 4. Quod assensus fidei dicitur, assensus veritati supernaturali; non quod veritas omnis, cui per fidem divinam assensum præbeo, sit supra caput intellectus solo naturali lumine adjuti; (Contrarium enim superius demonstravimus.) Sed ideo dicitur veritas supernaturalis, quia revelatione divinâ mihi est patefacta, quæ revelatio, aut testimonium divinum revelatum, est medium supernaturale. Et hinc est, quod fides ipsa dicitur assensus supernaturalis. Vel 1. Respectu principii effectivi, Dei scilicet; à quo fides divina immediatius provenit, & specialius, quàm scientia, aut assensus merè naturalis. Vel 2. Ratione regulæ, aut motivi formalis à quo causatur, & cui innititur, scilicet: revelationis divinæ. Ex his ideo manifestum erit, quod illa propositio *Deus est*, potest esse objectum fidei, & scientiæ naturalis in ordine ad diversa media assensus causativa: nempe objectum fidei respectu revelationis divinæ; objectum scientiæ respectu demonstrationis scientificæ.

Et hic si dices, quod objectum fidei debet esse inevidens, cum fides sit assensus inevidens: quod tamen esse nequit in hoc casu, si demonstratione, & lumine naturali cognoscam Deum esse, quia tum evidens erit Deum esse. Dico, 5. Quod in assensu nostro tria sunt distinguenda. 1. Assensus firmitas. 2. Certitudo. 3. Evidentia. Firmitas excludit dubitationem ex parte subiecti. Certitudo requirit infallibilitatem in fundamento cui assensum præbeo. Evidentia requirit perspicuitatem, & manifestationem veritatis cui assensum præbeo. Ita ut possit esse assensus firmus, & non certus; sic hæretici erroribus suis firmiter credunt, cum tamen fundamento certo nullo nituntur. Rursus aliquid potest esse certum quod non est evidens, sic res fidei sunt certissimæ, utpote quæ fundamento certo, & immutabili, testimonio divino nituntur: ac non sunt evidentes, quia testimonio tali nituntur.

* Vid. Durand.
in 1. sent. Qu.
in Prolog. sen-
ten: 2. fol. 6.
col: 2. C. Et
que de eviden-
tiâ disputat:
P. Hurtad: de
Mendoz: de
Animâ disput:
3. sect. 1, 2, 3.
66.

Est autem evidentia duplex: 1. Sensitiva, sic omne illud est sensui evidens quod est objectum ejus proportionatum & directum, in debitâ distantia positum, & per speciem apprehensum. Sic eclipsis Lunæ est evidens rustico videnti. 2. Intellectiva, sic eclipsis est Astronomo non videnti evidens ex vi demonstrationis naturalis. Porro notandum, quædam esse intellectui evidentia immediatè & per se, ut ea quæ intellectui, nullo discursu medio, sunt manifesta; ut principia illa nobis insita & innata, nempe *veritates* illæ *æternæ*, & principia illa universalissima, ad quæ cognoscenda non edocti sumus, sed nati: sive practicasint, ut Deus est colendus, parentes honorandi; sive speculativa; ut omne totum est majus sua parte. Hæc enim immediatè, & per se sunt evidentia. 2. Quædam sunt evidentia intellectui, non immediatè, & per se; sed medio discursu, & ratione naturali. Sic omne triangulum (excepto sphærico) habere tres angulos æquales duobus rectis, est evidens intellectui, sed non nisi medio discursu Mathematico. Adeo ut in his, evidentia non dependet à re ipsâ, sed à medio per quod ostenditur. Et hic tandem

capitulum

Cautius advertendum, quod cum dicimus quod nonnullorum evidentiæ dependet à medio per quod intellectui ostenduntur; advertendum (inquam) quod medium illud quod inducit evidentiæ, semper debet esse medium naturale, à natura rei petitum; non morale, seu testimonium, utcumque certissimum. Aliàs, & omnia fidei mysteria essent nobis evidentiæ, cum medium habent morale certissimum, ex quo nobis ostendantur, nempe testimonium divinum. Quibus hæc constitutis, dico. 6. Quod objectum fidei (de divina loquor) est duplex. 1. Primarium, ut personarum Trinitas, Christus *Sedespontus*, & totum redemptionis nostræ mysterium: & quoad hæc, fides est prorsus inevidens; cum ratio naturalis ad horum cognitionem sine revelatione divinâ nunquam assurgeret. Et ideo circa objecta hæc, & similia, perpetuam concedimus fidei inevidentiæ. Sed 2. In aliis nonnullis fidei obj. his hoc eodem modo non contingit. Nam manifestum est, quod hoc objectum fidei, *Deus esse*, sit rationi naturali evidens. 6. Objectum ideo fidei consideratur, vel 1. Per se in quantum est objectum fidei; & aliquid creditum; & quantum ad hoc non requirit evidentiæ, nec admittit: Cum objectum fidei, ut tale, solum testimonio revelantis innititur. At 2. Per accidens contingat, ut objectum illud, quod est respectu revelationis divinæ creditum, sit respectu demonstrationis evidenter cognitum. Tamen (hoc non obstante) objectum fidei, ut tale, semper est inevidens. Et evidentiæ illa quæ est in objecto fidei, in tali casu, non est evidentiæ fidei, sed scientiæ: nec oritur à testimonio, quæ fidem producit; sed à demonstratione, quæ scientiam.

2. Ad illud quod urget *Theodorus Smifing*: loco supra citato: nempe, *Deum esse*, nec credi posse; Quia fides innititur testimonio divino, quod præsupponit Deum esse, qui ita testatur. Dico, quod ratio hæc non exiguam habet veritatis speciem, sed tamen non nisi speciem habet. Nam cum dicit, fides nritur testimonio divino: Ergo non cognoscit *Deum esse*, sed præsupponit: Dico, quod contrarium sequetur, sic: Fides nritur testimonio divino, ergo cognoscit *Deum esse*. Ratio est, quia cum testimonium divinum sit formale motivum fidei, necesse est, ut fides illud cognoscat, & apprehendat; sicut necesse est, ut qui parietem videt, colorem etiam videat, & ejus speciem quæ est formale motivum visionis. At impossibile est ut fides cognoscat hoc testimonium esse divinum, si non cognoscat *Deum esse*. Nam cum certissimum sit, quod testimonium divinum intrinsecè includit, vel connotat Deum, ejus authorem, à quo habet ut sit divinum; sequetur, testimonium cognosci non posse esse divinum, nisi cognoscatur Deus. Sicut cognosci nequeat hoc testimonium esse humanum, ab eo qui non novit hominem. 2. Hinc rectè dicit *Theodorus Smifing*: ubi supra, quod eodem actu fidei & testimonium Dei cognoscitur; & Deus ipse; sicut cum *Plato* loquitur, eodem actu simplici & loquelam audio, & loquentem. 3. Omnia credo propter testimonium divinum; ita ut testimonium divinum sit ratio, & motivum formale cur credo. Nempe in omnibus aliis extra Deum, est ratio à priori. Nam si quæras, cur credo doctrinam redemptionis? dico, ob testimonium divinum, & hæc est ratio à priori. Rursus si quæras, cur testimonio divino fidem adhibeo? Ratio alia reddi non possit, quàm hæc; quia est testimonium divinum. Sicut si quæras, cur parietem video? dico, propter colorem; si rursus, cur colorem video? dico propter speciem; si tertio, cur speciem video? dico propter seipsam: sicut ideo omnia alia sentio propter speciem, & speciem propter se; sic omnia alia credo propter testimonium divinum, &

testimonium propter se. Vel si distinctius loqui velles cum aliquibus; sic staret. Sicut ea quæ dicit *Livius* credo ob testimonium *Livii*, fide humanâ; & illud ipsum testimonium ob testantem fide dignum. Sic credo ea quæ Deus testatur, ob ejus testimonium; & illud ipsum testimonium, credo, quia est Dei testimonium, qui est veritas absolutè prima. Quibus ita constitutis si sic urgeas: quod non possum credere *Deum esse* propter testimonium divinum, quia cognitio testimonii divini, quæ causat fidem, præsupponit existentiam Dei jam cognitam. Dico non sequitur: Quia ante testimonium divinum cognosco, possum scire existentiam Dei per demonstrationem; at hoc non impedit, quo minus per cognitum Dei testimonium Deum esse credam. Nam si Deus nunquam aliquid homini post lapsum revelasset, nec ullum de existentia suâ testimonium ipsis communicasset; tamen lumine naturali hoc cognovisse poterant. Sic ut ante revelationem habuissent scientiam de existentia Dei; non fidem. Sed si tum postea testetur Deus se esse, & hoc populo suo manifestet in verbo; tum existentiam Dei antea scitam, nunc habeant creditam. Cum ideo necesse sit, ut fides objectum suum formale apprehendat, & cum objectum ejus formale sit testimonium divinum, necesse est, ut hoc testimonium ipsa fides cognoscat. Et rursus, cum hoc testimonium divinum cognosci non possit, ut divinum, quin eodem actu & Deum esse cognoscatur, manifestum erit ipsam fidem apprehendere Deum esse: & propositio illa, *Deus est*, credi possit. Quod erat dicendum.

Ob. 3.

3. Obijciunt *Ferrariensis*. & *Nazarius à Scoto*, sic: Deus non potest cognosci naturaliter nisi à posteriori per creaturam sicut per effectum. At intellectus lumine naturali non novit mundum esse effectum Dei: & per consequens Deum esse à posteriori per creaturam non cognoscamus. Ergo cum esse lumine naturali omnino non cognoscamus, quia alius modus non est: manifestum enim est, quod si Deum esse, per mundum, tanquam per effectum cognosco, quod debeo mundum cognoscere, quod sit Dei effectus; & per consequens Deum esse mundi causam. At hoc non possumus (inquiunt) naturaliter. 1. Quia Philosophi creationem mundi non noverunt, & ideo mundum fuisse æternum sonniârunt. 2. Quia dicit Apostolus ad *Hebræos* 11. *Quod per fidem apprehendimus mundum esse factum*. Ergo lumine naturali non scimus. Cum fides sit assensus veritati supernaturali.

Sol.

Ut huic argumento paucis satisfaciam. Dico, 1. Quod certissimum est, quod Gentes lumine naturali intellectus, & cognovisse poterant, & cognoverunt Deum fuisse mundi opificem, & conditorem. Ut abundè ostendunt *Suarez Metaph.* p. 2. *disput.* 20. *sect.* 1. num. 23, 24, 25. *W. Aquin.* 1. p. 9. 44. Et contra *Gent.* lib. 2. cap. 15. *ibid.* *Ferrariensis Scot.* in quodlib. 9. 3. *Id.* *Augusti.* *Steuch.* *Eugub.* de *Peren.* *Philos.* lib. 7. Et hinc est quod apud *Aristotelem* Deus toties appellatur *αὐτοῦ τοῦ κόσμου*. Ens primum, causa prima, motor primus. Et *Metaph.* lib. 12. cap. 2. *ὁ θεὸς ὁμοῦ τοῦ κόσμου πρῶτον εἶναι, καὶ ἀεὶ ὡς* hoc est, Deus videtur esse omnium causa, & principium quoddam. Et apertius *lib. eod. cap. 3.* verbis penultimis: *ὅτι ὁ θεὸς εἶναι πρῶτον εἶναι, καὶ ἀεὶ ὡς καὶ ἐν τοῖς ζωοῖς, καὶ ἐν τοῖς φυτόις, καὶ ἐν τοῖς ἀνθρώποις, καὶ ἐν τοῖς ἄλλοις*. Et quæ sequuntur: scilicet, *ὅτι ἐν ἀνθρώποις* ita *et in natura intellectum esse causam mundi, totiusque ordinis, si quis dixerit, illum subitum esse apparebit*, (inquit) *et antiquiores qui aliter dixerunt, vana sentire*. Hujus sententia *Anaxagoram* fuisse ait, & *Hermotimum*, *et ceteros*.

ari, vel minui, sed & omnino tolli. Sic moveri deorsum est actus lapidi naturalis, ac certum est lapidem inhiberi posse, ne producat actum hunc. Sic dico, quod Deum cognoscere est actus intellectus naturalis (sensu superius à nobis expositum) tamen intellectum posse ab hoc actu impediri; idque ob tempus etiam diuturnum, miserè omnis ævi experientia manifestum est. Actus autem hi impediri possunt. Vel 1. ab extrinseco impedimento aliquo potentie objecto, ne in actum exeat: sic cum actus descendendi in lapide sit actus naturalis, & Physicus, admittit impedimentum physicum: & cognitio Dei, cum sit actus moralis, & Ethicus, admittat impedimentum Ethicum, & morale: nam intellectus peccato usque adeo occurratipossit, & obnubilari, ut ipsum iustitiæ solem sine difficultate non videat; & de facto, ad tempus saltem, omnino non videat. 2. Ab intrinseco, utcum ipsa potentia, quæ naturaliter de præfenti, ad hunc actum propendet: postea ad alium actum oppositum inclinaret. Et hoc modo actus potentie naturalis nunquam impeditur, nec possit quidem. Ratio est, quia cum potentia naturalis, (ut potentia tendendi deorsum in lapide) sit absolute determinata ad unum, non possit ex ullo principio finito effici, ut ipsa illa potentia inclinet ad aliud. At non ita in potentia morali; nam licet naturale esset *Adamo* in statu integro velle bonum verum; hoc est, voluntas *Adami*, dum in illo statu esset, naturaliter ferebatur in bonum honestum; tamen peccato inducto, illa ipsa voluntas non solum in malum, alio trahente, ferebatur; sed ipsa etiam per se in illud inclinante, & propendente. At cum dicimus quod consuetudo naturam non mutat, hoc non est intelligendum quantum ad actus naturales; cum ex variis principiis effici possit, ut potentia actus suos etiam naturales non producat. Sed 2. intelligendum est, quantum ad inclinationes, & propensiones internas ad actus naturales. Et de his solum verum est, quod consuetudo naturæ non præjudicat; hoc est, consuetudo nulla mutat propensiones rei alicujus naturalis, & inclinationes internas. Sic, Quia est in lapide inclinatio naturalis, & propensio interna ad movendum deorsum; dico, quod consuetudo nulla, vel mutet hanc inclinationem, vel variet. Manifestum enim est, quod si lapidem centies millies sursum projicias; actum forsitan potentie motivæ naturalem, adhibita violentiâ impedias vel tollas: at inclinationem naturalem, & propensionem ejus internam quæ deorsum verget, non possis ne per momentum quidem; sed etiam dum lapis, (vi impressa hoc efficiente,) sursum fertur, propendet deorsum non minus, quam cum deorsum actu fertur. Propensiones autem hæc possunt esse. Vel 1. merè naturales & physice, sine ulla cognitione; qualis est potentia movendi deorsum in lapide: Et de his primariò, & principaliter est illud intelligendum, quod consuetudo naturæ non præjudicat; in his enim veritatem obtinet perpetuam. 2. Inclinationes illæ, & propensiones naturales possunt ita esse naturales, ut sint etiam morales, & Ethicæ; (nam æquè naturale est voluntati libere ferri in bonum sensu morali, & Ethico, ac lapidi ad centrum ferri, sensu physico) quales sunt propensio intellectus in verum, & voluntatis in bonum. Et de his regula prædicta veritatem non obtinet usque adeo catholicam. Peccatum enim, & longa in vitiis consuetudo ipsas has inclinationes mutat, & in aliud, quam in quod inclinatione primavè ferebantur, abipiat. Propensiones autem hæc, rursus possunt esse, vel 1. Generales, & remotæ: ut in voluntate (verbi gratiâ) propensio illa, quæ in bonum indeterminate propendebat. Et inclinatio hæc à consuetudine nulla, ullum patitur præjudicium: sed quamdiu est voluntas in aliud quam bonum ferri non possit.

2. Propensio est specialior, & limitata: magis est illa (v.g.) quæ voluntas in bonum debitum; & verum ferebatur. & quamvis propensio hæc erat voluntati naturalis, tamen continuata in vitis consuetudo illam, si non tollit, multum tamen immutat. Ratio autem fundamentalis cur hæc propensiones, & inclinationes naturales in genere Ethico, & morali, variationem à consuetudine admittant, cum inclinationes naturales in genere physico non admittunt, hæc est, quia hæc inclinationes morales non sunt adeo immutabiliter determinatæ ad unum, quin variationem aliquam admittant circa objecta particularia, inter latitudinem objecti sui generalls contenta. Nam licet necesse sit, ut voluntas feratur in bonum; tamen non necesse est, ut in hoc bonum debitum, & conveniens feratur: sed pro libertate suâ immutata possit in indebitum bonum ferri, sive iucundum illud sit, sive utile. Sic intelledus, licet non possit non ferri in verum; tamen non necesse est, ut in talem veritatis speciem feratur. Sed pro sua mutabilitate, vel si magis libertate, (sive innata illa sit, sive à voluntate derivata) possit veritatem illam contemplari, quam minimè debuisset. Sic primum est intellectus peccatis occæcatus, (præsertim voluntate vitiatâ, & passionibus inordinatis ad hoc protrudentibus) salutarem Dei cognitionem tanquam inutilem rejicere; & in vanâ creaturæ contemplatione diuturnius quâ par est immorari. At in propensionibus rei merè naturalis, verbi gratiâ, lapidis, nulla talis varietas inest, sed constans immutabilitas, & inclinatio ad unum simpliciter invariata: & hinc est, quod his posterioribus nulla consuetudo præjudicat; cum tamen in prioribus suam consuetudo tyrannidem exerceat. Et hic 4. Si ulterius queratur, cur ratio naturalis modo plus errat circa principia practica; Qualis sunt, *Deus est, Deus est colendus*, &c. circa quæ mirabiliter hallucinatur multorum intellectus; cum circa principia speculativa non omnino fallitur, nullus enim adeo absurdè ignarus, qui non novit, *Omne totum esse majus sua parte*: Et *impossibile esse, idem simul esse, & non esse*. Dico, quod rationem hujus diversitatis natura ipsa suggeret manifestam. Nam dum hic sumus in viâ, omnis cognitio nostra intellectivâ, originaliter à sensibus dependet. Et idem intellectus illa manifestus, & certius apprehendit, ad quæ cognoscenda in sensibus fundamenta habuit evidentiora. Cum idem veritas hujus propositionis, [*Omne totum est majus sua parte*] intellectui innotescit ex particularibus, sensus rectè & evidentissimè cognitis, (manifestè enim cognoscat sensus leonem totum esse partem majorem &c.) impossibile est, ut de illa erraret intellectus. Sed cum hæc propositio, & principium practicum, [*Deus est*] in particulari sensibus nullatenus innotescat, sed rationum consequentis (hominibus vitio occæcatis, forsitan non adeo manifestis) est deducenda; mirum non est, si intellectus multis fallatur: præsertim in iis, qui ad hoc cognoscendum, industriam debitam, & requisitam diligentiam vel non omnino, vel segniter adhibent.

Ex his idem demonstratis manifestum erit, quod scire possumus lumine rationis naturali [*Deum esse*] quod sit causa prima: & quia causa prima est, idem sequetur illum esse absolute æternum. Et 2. sequetur, quia est causa prima, quod idem est absolute simplex. Et 3. quod sit absolute independens. 4. Quod sit omnipotens. 5. Quod infinitus &c. Hæc enim necessario sequuntur. Nam si sit causa prima, necesse est ut sit æternum quid, cum causa prima nec à se, nec à alio produci poterat. Si ita, sequetur rursus, quod sit essentia simplicissima, quia quod causam non habet producentem, nec constituentem habeat. Rursus ex his sequetur, illum esse independentem, quia primum non habet à quo dependat. Ad quæ ut hæc rationi naturali

turali manifestum erit Deum esse æternum, independentem, absolute simplicem: hæc enim lumine naturali cognoscimus manifestè. Et ideo quæcunque lumine naturali, ex his datis certâ consequentiâ deduci possunt, ea omnia erant etiam à nobis naturaliter cognita. Quot autem, aut quæ illa sunt, non est hujus loci disquisitio, aut pensio.

Sic Deum esse tandem demonstravimus; fusius scilicet, quàm concinnius, pro modulo nostro potius, quàm subjecti merito. Siquidem, ut rectè olim Magnus Nazianzi: Episcopus, *μὴ τὸ θεὸν λέγειν*. Magnum est de Deo dicere: Cùm Majestatem tantam nostra imbecillitas neccipiat dignè, nedum exprimat. Amet ideo modestus animus Deitatem illam, quam non explicet: siquidem Deus multum amari se mallet, quàm curiosius cognosci.

EXERCITATIO QUINTA.

De Æternitate.

In qua 1. agitur de nomine. Ubi nomina æternitatis, à Philosophis nstata paucis explicantur. 2. De re ipsa. Ubi 1. ostenditur quid sit æternitas. 2. Quomodo à Deo differat. 3. Quod Deo conveniat. 4. Quod hoc ratione naturali cognosci possit. 5. Quibus mediis hoc fit. 3. Contra Conradum Vorstium, et Nichol: Taurellum ostenditur, 1. Quod æternitas non est mensura divisibilis. 2. Quod non sit accidens Dei. 4. Explicatur modus quo futura contingentia in æternitate sunt quamdiu futura sunt: et illa, non actu, & per proprias existentias, (quod volunt Alvarez, Ferrariensis, & alii) sed objectivè solùm æternitati inesse demonstratur. 5. Objectiones quæ veritatem reddant suspectam proposita sunt, et soluta.

DE Æternitate dicturus hæret venerabundus animus; & inextricabili durationis quaquaversum infinitæ labyrintho involutus, nec ingressum inveniat, nec exitum. Circulum agnoscit immensum, in quo nec ubi incipiat habet, nec desinat. Infinita enim sunt illa æternitatis spatia: quæ nec percurat intellectus noster, nec capiat. Hic ideo à conatu incepto desisterem: nec --- *Æternū mihi norem consiliis animum fatigarem*, nisi probe novissem, quod vellet cognosci divina bonitas: Cùm Deum id diligimus intentius necesse est, quo cognoscimus. Nisi novissem nonnullos disputationes de æternitate Dei indignas, industriâ, non nisi in errorem profuturâ edidisse, *Vorstium* intelligo, & *Taurellum*: quorum Scripta cautius legat juvenus studiosa, sic & utilis: ne si securius evolvant, opera infœdici nonnulla imbibant postmodum dediscenda. Quibus præmonitis ad pensum festino paucis absolvendum.

*g. De nomine: nomina enim sunt rerum notæ, *τὸ δὲ αἰώνιον* rei ipsius, & *ἀίδιον**

ἡλικίᾳ ἰνδικῆς; Et ideo necesse est, ut rem ipsam nunquam distinctè cognoscat,
 qui rationem nominis non intelligat. Ideo rectè monet magnus Philosophus,
 ὡς τὸν ἐξετάζειν δὲ πὺ τὰ ὀνόματα σημαίνει, primò inquirendum quid nomi-
 na significant. Primò igitur notissimum est Platonem, Aristotelem, & Philoso-
 phos Græcos, τὸ αἰώνιον, τὸ αἰδίον, in concreto dixisse, cum æternitatem expri-
 merent; & aliquando in abstracto, τὸν αἰῶνα, & τὸ αἰδιόνη. Sed verbum
 illud αἰών usitatus occurrit apud authores, sed sensu vario; est enim valde πο-
 λυσήμων. Nam quandoque spatium septuaginta annorum significat, quod non-
 nulli seculum appellant, ut ex Hieronymo notat Stephanus. Quandoque vitam
 significat. Hom. Illad: 3. αὐτὰρ ἐπεὶ δὴ τὸν γὰ λίμν ψυχὴ τε, καὶ αἰῶν (id est)
 illam animam, & vitam reliquit, hoc est moriebatur. Et Archias in Epigram: ὄσος
 αἰῶνα ληόντας, (i.e.) morientes. Aliquando animam significat: Hesybius.
 Αἰῶνα; ψυχῶ. Ex Sophocle in Philoct: ἐξέπνευσεν αἰῶνα, expiravit, efflavit
 animam. Apud Hellenistas (septuaginta, & scriptores sacros) mundum significat:
 sic in Evangelio, μετὰ τὸν αἰῶνα τῆς, rectè reddunt huius mundi curas, &
 sollicitudines. Sed apud Philosophos, & Metaphysicos, æternitatem usitatus si-
 gnificat. Et hoc modo Αἰών, quasi αἰὲν ὄν, semper existens; ut Eustathius in
 π. Illad παρ. pag. 1073, ex Aristot: 1. de Caelo, annotavit. Et apud Poëtas,
 cum Deos αἰώνιους, & æternos appellarent, per circumlocutionem hanc αἰὲν ὄν-
 τας, sæpissime hoc faciunt. Sic Hesiodus non longe à principio Θεογονίας asserit
 se ὑμεῖν μακρόν γένος αἰὲν ὄντων. Ex eadem stirpe suam ducit originem di-
 ctio illa alia, qua æternitatem usitatè exprimunt Philosophi, nempe αἰδίον. Et
 ideo dicitur Danæus * quando contra Chemit: pag. 40. αἰώνιον creaturis, & αἰ-
 ῶν Dei quasi certo discrimine aptat: Cum certissimum sit, αἰώνιον non minus
 quam αἰδίον, Deo attribui apud scriptores probatos. Ita ut αἰών sit ipsa Dei in-
 divisibilis æternitas. Philo de Mundo. ἐν αἰῶνι ὃ ὅτε παρελήλυθεν ἔσθαι, ἐπὶ
 μέλλει; ἀλλὰ μόνον ὑπάρχει. In æternitate nec est præteritum, nec futurum, &c.
 quæ de duratione creaturæ dici non poterant, & in Symbolo Athanasii: ὁ πατὴρ
 αἰώνιος, æternus Pater, filius æternus, &c. Nec αἰδίον est Dei proprium; cum
 apud Aristotelem motus primi mobilis dicitur κίνησις αἰδίου: & apud Plutar-
 chum in Pericle, αἰδίον δόξα occurrit de gloria hominibus ob egregias animi
 dotes attributa. Fallitur etiam Hieron: Zanchius, cum lib. 2. de divin: attributis,
 cap. 3. Danæo è diametro contradicit, & vult αἰώνιον, solius Dei esse, & αἰδίον
 creaturæ. Cum rursus manifestum sit, τὸ αἰδίον, Deo etiam convenire. Sic ad
 Rom: 1. vers. 20. occurrit. αἰδίον θεὸς ὑψίστος, καὶ θεότης, nempe æterna Dei
 præsentia, & Deitas. Et revera apud scriptores probatissimos τὸ αἰδίον, καὶ τὸ
 αἰώνιον, promiscuè occurrunt, ad æternitatem Dei undequaque interminatam signi-
 ficandam. Apud Phavorinum & synonyma ponuntur; sic enim ille. αἰδίον, ὁ
 αἰών. Et Gregor: Nazianz: ἐς τὸ αἰῶν πάρα: Αἰών ὃ ὅτε χεῖν, ὅτε χεῖν
 πὺ μέλλει, καὶ ὃ μὲν πρὶν, ἀλλ' ὅπως ἡμῶν ὁ χεῖν ὅτι πρὸν μὲν πρὶν, ὅτι
 τοῖς αἰδίους αἰών, &c. Scilicet Αἰών, non tempus est, nec pars temporis; sed quod
 nobis tempus est motu solū mensuratum, illud æternū est Αἰών. Scilicet hanc opi-
 nionem Hieron: Zanchio; affigit Jacob: Martini; cum tamen in ipso loco * ab
 illo citato, contrarium evidentè appareat; Qui veller, videns, &c.
 2. Nempe Manifestum est, quod Metaphysici, simul & Theologi cum de Deo
 loquuntur, per has voces αἰώνιον, & αἰδίον, naturæ divinæ perpetuam esse per-
 manentiam,

* Vid: Jacob:
 Martin: Exer-
 citat: Metaph:
 lib. 2. theor: 13.
 pag. 794. 795.

† Jacob: Mar-
 ty: Exercit: Met:
 lib. 2. Exercit. 44.
 theorem: 13.
 pag. 795.

* Hier: Zanch:
 De naturâ Dei,
 lib. 2. cap. 3.
 thes. 1. pag. 73.

manentem, & durationem eius denotant, sine omni principio, aut fine interminabilem. Apud Latinos, ex hac voce *Ævum*, *Ævum* deducitur: siquidem Antiquiores Græci, præsertim *Æoles*, *Ævov* scripserunt per digamma *Æolicum* in medio, ut ex *Dionysii Haliarnasseo* *Ἀρχαῖος* i. rectè observat *Æmilius Porcius Cerealis*, in *Lexico suo* *Ævov*, voce *Ævov*. Jam digamma hoc *Æolicum* Latini aliquando in *b*, aliquando in *v*, mutarunt. Illa ex *Ἀῖφωv*, cum digamma *Æolicum* in medio in *v*, mutato fit *Latinorum ævum*: sicut ex *αῖ* cum eodem digamma fit *ovum*. Sic *ἑῖς* *etvov*, cum digamma *Ævov*, Latine *Veneri*. Et multa his similia apud *Æolicos* dicuntur, *Claudius Salmasius*, in *notis suis ad consecrationem templi, in agro Herodis Attici*, pag. 46, 47. Et apud *Dionysii* *Petavium in Not. ad Orat. 2. Juliani* pag. 262, 263. ad pag. *Juliani* 126. *Ævum* autem hoc modo ab *Ævov* deductum, eodem sensu non accipiunt Latini, quo Græci sumunt *Ævov*; præsertim Scholastici, qui per *ævum* intelligunt durationem inter æternitatem, & ætempus mediam, creaturæ incorruptibili propriam. Sed hæc notiora sunt, quam ut probatione longè indigeant. Ex his ideo ita demonstratis abunde patet, quod per *Ævov*, *Ævov*, & æternitatem, Metaphysici intelligunt durationem perpetuam principio nullo, aut fine terminatam.

3. Quod æternitas hac nomine Deo conveniat, nobis certissimum est, & inter ipsos fidei articulos receptum. Sic in Symbolo *Athanasii*, *ὁ πατὴρ αἰώνιος*, *ὁ υἱος αἰώνιος*, sed à nobis de æternitate tractandum, in quantum lumine naturali intellectus cognosci possit. Hic ideo tria erunt distinctius explicanda. 1. Potuisse gentes (& ideo nos posse) lumine naturali intellectus, cognoscere Deum esse æternum. 2. Hoc de facto cognovisse. 3. Quibus mediis cognitionem hanc affectui sunt.

4. Duo priora, unâ, & eadem operâ ostendamus: nam si ullâ rationis evidentiâ appareat, gentes lumine naturali cognovisse Deum esse æternum de facto, consequentiâ manifestè sequetur, illos hoc scire potuisse. 1. Igitur quod Gentes Deum esse æternum lumine naturali intellectus cognoverunt, certissimum est ex loco illo Apostoli apostolicissimo ad *Rom. 1. 19, 20, 21*, qui locus modum, & mensuram cognitionis nostræ naturalis de Deo, *αἰς ἐκ τῆς φύσεως* complectitur. Ibi enim inter res *ὅσας οὐκ ὁρῶντες*, nempe inter illa quæ de Deo sunt naturaliter cognoscibilia, enumerantur, *ὅτι αἰδίοτης αὐτοῦ ἀκάλυπτος, καὶ ἀόρατος, Ἐξ ὧν ἐκείνη ἀποκαλύπτει, ἐκ τῶν ἀοράτων, καὶ ἀκατάληκτα, καὶ ἀφανήματα τοῦ αἰδίου αὐτοῦ*, & rebus factis, seu creaturæ, cognosci assertit. Hoc etiam ex *Behicorum* scriptis clariùs elucescat, cum consensu unanimi Deum esse

* *Homeri Odyss.* æternum perpetuū affectum. *Telemachus Antinoos* apud * *Homerum*, dicit se *Deos* *ἄεθρον* in vindictam vocare: *ἄεθρον δὲ θεὸς ἐμβαλοῦμαι αἰὲν ἄβρτος*. Et alibi *ὅσας οὐκ ὁρῶντες ἰσχυροὶ θεοὶ αἰὲν ἄβρτος*. Inter *Oracula Sibyllina* apud *Opsepeum* *Ἐρμῆος* occurrunt hæc Dei æternitatem. Sic in *Proemio* pag. 152. ex *Theophilo ad Aureolychum*.

Ἄντων τὸν αἰῶνα ἔσται αἰὲς ὁ ἡγεμὼν κόσμου, ὁ δὲ πᾶσι τοῖς αἰῶσι, καὶ αἰὲς αἰῶνος ἑστὶν ὁ αὐτοῦ αἰὼν.

Hoc est Deum solius qui solus ab æternitate in æternitatem durat, &c. Et paulo infra, *θεὸν αἰὲς ἄβρτος*, æternū, τὸν pronuntiat. *Strabo Geogr. l. 17. p. 779* de *Æthiopia* incohis observat, quod licet Imperatores suos, & omnes *ἑσπερίους* Deos vocare soleant: tamen (inquit) Deum alium agnoscunt, *ἀδύτατον, αἰώνιον, ἄβρτον* & *ἐκείνους*

τὸν αἰῶνα ὅτι πάντων, (i. e.) *eternum & immortalem*, hunc etiam omnium creatorem, & parentem. Optime Themistius hoc exprimit Orat. 16. Valenti dicta: Ubi sic ait. *τῶν ὄντων δις ὁ θεὸς διαφέρειν ἔστιν, αἰδιότῃ ζωῇ, ἀφαιρία δυνάμεως, καὶ τῷ μὴ διαλείπειν ὑποκτείναν ἀνθρώπους.* Tria (inquit) sunt in quibus excellit Deus, eternitate vitæ, potentia magnitudine, & erga homines benevolentia. Et tandem Aristoteles lib. de Cælo 2. cap. 3. *θεὸς ὁ ἐκέρχεται ἀθανασία, ὁὕτω δὲ ἔστι ζωὴ αἰδιότης, &c.* Scilicet, Dei operatio est immortalitas, qua est vita eterna, & interminabilis.

5. At licet ipsa ratio naturalis Ethnicis dicebat in thesi, Deum esse æternum, & immortalem; tamen in hypothesi, (superstitione intellectum occæcante) deitatem rebus sæpenumero applicabant, quas æternas non esse abunde cognoverunt. Sic Jovem summum eorum Deum, & ortum habuisse, & mortalem esse asserit *Mercurius* apud Plautum in *Amphit*:

--- Etenim ille cujus jussu huc venio

Jupiter, non minus quam nostrum qui vis formidat malam;

Humanâ matre natus, humano patre.

Et *Homerus* alicubi. *Iliad*: 5. Reddit rationem, cur Deos æternos, & immortales crederent; nempe, quia nec edunt, nec bibunt, nec habent corpora, vel sanguinem:

Ὅτι δ' οὐτὼν ἔδωσ', ἐ πίνωσ' αἰδοπα αἶνον

Τῶν τε ἀναλκίμωνες εἰσι καὶ ἀθανάτοί τε καλέονται.

Idem tamen qui jam asserit Deos cibum nullum edere, (ea superstitionis, & impietatis infania) dicit paulo post. *Jovem*, & Deos reliquos in *Æthiopiam* recessisse ad convivium. *μετ' ἀμύμονας Ἀθιοπίας, ῥιζὺν ἔσθ' ἐν μετὰ δαυτός.* Et ille idem *Homerus*, qui Deos æternos, αἰὲν ὄντας; qui immortales, & sine corpore esse voluit; postea tamen *Venerem* narrat in manu vulneratam, ita ut sanguis fluebat in terram casurus. Et tamen ut sarcam rectam teneat Deorum immortalitatem, vocat sanguinem etiam illum immortalem. *πῆς δὲ ἀμβεστον αἷμα θεοῖο.* Ex quibus notatu dignum est, Ethnicos cum in thesi, & speculativè de Diis loquuntur, multa orthodoxa, & veritati congrua, asserere; ipso rationis naturalis lumine in ipsis nondum extincto, hoc dictante: Sed cum ad hypothesein deveniunt, intellectu eorum, malitiâ, & impietate obfesso, multa de Deo impia, & tantâ majestate indigna, pronunciant. Quod & olim observabant, & eleganter redarguebant magni illi nominis Christiani vindices, *Lactantius* in lib. *Institutionum*, *Justinus* in *cohortatione ad Græcos*, *Athenagoras* in *legatione pro Christianis*, *Theophilus Antiochenus* ad *Autolychem*, *Arnobius*, *Minutius*, alii, &c. Cum ideo manifestum sit, Deum esse æternum, esse veritatem naturaliter cognoscibilem, & gentes solo lumine naturali intellectus instructas, hoc de facto cognovisse. Videndum 3. Quibus mediis hæc veritas demonstrari possit.

6. Deum esse æternum, à priori demonstrari non possit: siquidem medium nullum, aut principium nobis suppetit æternitate prius, ex quo Deum esse æternum à priori concludamus. Ratio est, 1. Quia omnis cognitio nostra naturalis de Deo, à creaturâ dependet. ita ut creatura sit unicum, & solum medium per quod ad cognoscendum Deum intellectus noster assurgat. Cognitio enim nostra naturalis cum sit originaliter à sensibus derivata; & Deus, prout in se est, sensibus nostris non sit objectus, nec possit quidem, necesse est, ut per objecta creata, & sen-

M m m m

sibilia,

Thesis 1.

Ratio.

sibilia, ad cognoscendum Deum invisibilem perveniamus. At certum est, quod omnis discursus à creaturâ ad Deum factus, est à posteriori solum, scil: ab effectu ad causam; & per consequens si dum sumus in viâ, Deum solum per creaturam cognoscimus, nempe per effectum, manifestum erit cognitionem nostram non esse à priori.

Et si hic dicas, quod verum est, nos ex solâ creaturâ ad notitiam Dei naturalem deduci, tamen hoc non obstante, cum ex creatura novimus Deum esse, & quod sit infinitus, &c. ex his per creaturam cognitis, forsan deduci possit à priori, hunc Deum esse æternum: ut cum argumento à posteriori demonstravimus Deum esse immutabilem, ex hac immutabilitate possumus à priori inferre, Deum eundem esse immortalem.

His tamen non obstantibus, Deum esse æternum à priori demonstrari non posse arbitror. Ratio est, Quia inter Deum & attributa sua distinctio realis nulla intercedit, sed est omnimoda, & perpetua identitas; ut in confesso est apud Scholasticos, (*Vid: Aquin: 1. p. q. 1. art. 6. & 1. p. q. 28. Scot. in 1. sent. dist. 2. q. 7. ibid. Ockam q. 2. Bannez: Zumel: Nazarium, Vasquez: in 1. p. q. 28. art. 1. 2. Et multos apud Joban. Martinez in 1. dist. 2. quest. 6, 7.*) & per consequens non possit esse aliquod principium æternitatis prius, per quod inferri potest, Deum esse æternum. Nam cum ipsa essentia divina sit entitas absolute, & simpliciter prima, quâ aliquid prius nec fingi possit, & æternitas sit simpliciter eadem cum deitate illâ, seu essentia divinâ: manifestum erit, non posse esse medium aliquod æternitatis prius, ex quo inferri possit à priori, Deum esse æternum. Et hic si rursus dicas, quod licet non possit demonstrari à priori Deum esse æternum, quoad rem ipsam; tamen quoad rationem potest esse medium æternitatis prius; ex quo demonstratione à priori ostendi possit, Deum esse æternum. *Respond: 1.* Quod notissimum est, medium nullum vel fingi possit revera æternitatis prius, ex quo inferri potest à priori Deum esse æternum: Ratio est, quia non solum æternitas est eadem cum essentia divina, & ideo ipsum esse divinum non sit æternitatis prius; sed etiam identificatur cum omni attributo Dei absolute: (ut nervose ostendit *Suarez Metaph: disput. 30. sect. 6. num. 10. &c. part. 2. pag. 50. col. 1.*) ita ut non sit ulla Dei perfectio æternitatis prior, à quâ à priori inferri possit Deum esse æternum; cum illa perfectio, (quæcunque demum sumatur) sit ex parte rei ipsa æternitas, & perfectio illa, & æternitas etiam sit simplex illa deitas, quæ perfectionum pluralitatem admittit nullam. 2. Fateor *Suarezium*, & Scholasticos usitate affirmare æternitatem (ut & alia nonnulla attributa Dei) demonstrari posse à priori; & admittere medium ratione prius; ita ut illud medium licet in re ipsâ non sit æternitatis prius, tamen quoad modum nostrum concipiendi imperfectum, possit esse prius. Sed ut quod sentio, liberè proferam; minutias has Scholasticas non probo; & tutius esse iudico, & Deo dignius, si de Deo, & perfectionibus suis loquamur prout sunt, non prout ab intellectu nostro fingantur: Et sic rectius dicas, æternitatem à priori demonstrari non posse, quia in re ipsa ita est, prout affirmatur: quàm, æternitatem posse à priori demonstrari; cum in re ipsa hoc non ita sit, nec esse possit medium ullum in re prius; ut suprà demonstravimus. His ideo ita constitutis, medium unum, aut alterum, quo Deum esse æternum, ratio naturalis ostendat, specialius exponam. Nempe rationes multas adducunt Scholastici, & Metaphysici, ad hanc veritatem evidentius demonstrandam; ut videre est apud

Aquinat:

Aquinas: lib. 1. contra Gentes. cap. 15. & Ferrariensem ibid. & 1. part. q. 10. art. 2. Vasq: Balthazar: Navaret: Suar. Meratium, Theodorum Smising. & alios. Hier. Zanch. de natura Deitum 2. l. 2. c. 3. & Jacobi Martini: Exerc. Metaph. l. 2. Exercit. 4. Theorem. 13. Suarez. Metaph. part. 2. disput. 30. & alios. Illos videat qui argumenta veller multa, & quæ fufius explicata, Pergo, & ad omnimodam Dei æternitatem demonstrandam, ratio prima fit hæc:

Ratio 1;

Illud quod necinitium admittit, nec finem, illud est æternum æternitate simpliciter sic dicta; at Deus optimus max: nec initium habet nec finem, ergo æternus fit necesse est. Propositio prima est ex ipsis terminis manifesta; secunda sic evincitur; & primò, quod non habet initium: nam si habeat, cum vel à se necesse est, vel ab alio. Non ab alio; quia tum illud aliud à quo Deus habet esse, esset Deo prius, cum necesse sit ut causa causatum præcedat. 2. Esset à Deo independens, cum impossibile est, ut prius à posteriori dependeat. 3. Esset Deo perfectius: quia causa non potest perfectionem majorem communicare, quàm ipsa habet; & ideo si Deus initium ab alio sumeret, illud aliud esset quoad esse ad minimum æquè perfectum, ac causatum suum, & cum quoad modum essendi esset independens, esset absolute perfectius: At hæc omnia ipsam Deitatem penitus tollunt, cum Deus non est qui habet causam priorem, cum sit causa prima: nec qui habet aliud perfectius, cum sit ens absolute perfectissimum: nec ab alio dependet, cum ab ipso dependent omnia. Et per consequens, Deus ab alio esse non possit. Nec à seipso initium sumat, cum impossibile sit, ut aliquid seipsum producat. Sic enim esset antequam produceretur: nam quod producit semper est natura prius, quàm illud quod producit, & ideo si Deus seipsum produceret, esset priusquam produceretur: at hoc impossibile, cum contradictionem implicet manifestam, Ergo et illud. Et per consequens Deus à se initium non habet; cum ideo nec à se initium habeat, nec ab alio, æternus sit necesse est; saltem à priori, cum non incipiat esse. At quod nullum habet initium, nec finem habeat, ut manifestum est, & optimè exposuit Hierocles in *ἡρώσια τῆς Πυθαγόρα*, pag. 138. & *ἔχον ὅς τι ἔστιν ἑνὸς τοῦ ἡρώσια* *ὑπερβαλόντος* *ἐν τῇ φύσει* *ἡς αἱ διακρίσεις* *ἑαυτῶν ἑδὲ τὸ ἐξ αἰδίου τὸ ἐκ χρόνου* *ἔχον ποτε φθορὰν ἀναδέχεται.* (id est) Nec fieri potest, ut perpetuò maneat illud quod in tempore principium habuit: sicut nec pereat illud aliquando, quod ab æterno subsistebat. Et per consequens Deus erit absolute æternus, sine ortu, & exitu, sed *ἀπ' αἰῶνος* *εἰς αἰῶνα* duraturus: quod erat demonstrandum.

Hic in transitu hoc fecias: quod, cum dico Deum à seipso initium non sumere; Dub. hoc nullum patitur præjudicium ex eo quod antiquorum nonnulli dicunt, Deum Patrem à seipso esse: dicunt enim Deum Filium, & Spiritum sanctum à Patre esse, at Patrem à seipso esse. Quæ locutio innuere videtur, Deum à seipso initium habere, quod nos negamus.

Respond. 1. Cum dicitur, quod Filius est à Patre, novimus ex ipsis fidei nostræ principiis hoc ita esse explicandum, ut Filius sit à Patre quoad personalitatem, nimirum secundum quod est filius, non quoad Deitatem, & secundum quod est Deus. Siquidem cum Deitas filii sit una illa simplex, & ipsissima Patris Deitas, ab alio esse non possit: Nam & Filius iuste *αὐτόθεος* dicitur. Cum ideo in symbolo Nicano de Christo occurrat: quod sit, *θεὸς ἐκ θεῶν*, *ἕκτος ἀληθινὸς ἐκ τῶν ἀληθινῶν*. Hoc sensu Catholico intelligendum: ut sit Deus de Deo, non quoad Deitatem, & essentiam, sed potius quoad personalitatem, & subsistentiam, cum certissime credimus,

M m m m

dimus,

dicimus, quod Filius, secundum quod est filius, & genitus, à Patre differt: at quoad Deitatem Patris & filii nulla est differentia, sed perpetua, & simplicissima identitas: & ideo ipsa Deitas filii non est generata proprie, sed persona secundum quam, Pater, & Filius habent esse, ut alius & alius, ut generans, & genitus: licet quoad essentiam & deitatem sint absolutè, & simpliciter unum. 2. Cum dicunt multi ex antiquis pariter, & recentioribus Deum esse à seipso: hoc intelligendum est negativè 2, ad excludendum principium externum: ita ut Deus dicatur esse à seipso, hoc est, ab alio nullo habeat esse: Non autem positivè, seu affirmativè, ponendo principium internum, quasi revera à se duceret originem: cum manifestum sit, Deum esse absolutè, & simpliciter ἀπαρχον, & initium omnino nullum habere posse, vel à Te, vel ab alio. Nam vò incipere, aut initium habere, à quocunque demum sit, Deitatem directè destruit. Etceterè mihi videtur Lactantium primum commodè fuisse locutum, cum Deum dicit à seipso procreatum, & seipsum fecisse: & illud Apollonis improbat, quod Deus sit αὐτογενής, & illud Sibyllæ, quod Deus sit αὐτογενής, αὐτογενής. Sic enim prædictus Pater b. Verum quia fieri non potest quin id quod sit aliquando esse ceperit: consequens est, ut quando nihil ante ipsum fuit, ipse ante omnia à seipso sit procreatus: ideoque ab Apollone, αὐτογενής, à Sibylla αὐτογενής, & αὐτογενής, & αὐτογενής nominatur. Et paucis interjectis: Alius nos edidit, alius instruxit, Deus ipse se fecit. Nempe Clemens apud P. Fabrum c, istas Dei appellationes à Genilibus ortas, & usurpatas improbat, dum Deum αὐτογενή, & αὐτογενήδων pronunciat: nec vult Deum suis ipsius causam dici, aut sui genitorem. Rectius ideo Justinus (in Parenet,) de Deo scribit, sic: αὐτὸς γὰρ ὁ θεὸς μόνος αὐτὸν γένεσθαι δὲ μὴ ἕξαι. Nempe solus Deus semper est sed generatione non habet. Quin & usitata sunt apud Patres Græcos illa Dei Epitheta, quod sit μόνος ἀπαρχος, μόνος ἀγέννητος, ἡμῶν μὴ ἐκ κειμένου. Illumq; non raro αὐαίον, & πατὴρ αὐτῶν, & ἡγεμόνας κρείσσονα appellant. Vide multa his familia apud Pet. Fab. ubi supra: & etiam apud eundem in Append. ad lib. prædictum, test. Sacrar. lit. Stud. pag. 300. 301. & deinceps. Et apud Daniel. Heinsium in Aristarch. sacro in Nonni Paraph. Joban: cap. 3. pag. 68, 69, 70, 71. Ubi Nonni paraphrasin non in justè notat vir magnus: Nonnus enim de Christo loquens, sic ait: ἡδὲ ἀπαρχος, & λόγος αὐτογενὴς τοῦ θεοῦ. Hic Nonnus Deum αὐτογενήτον appellat, quod non probat Heinsius. Nempe Deus πατὴρ, & ἡγεμὼν: non autem ἐκ γένεσιν ὁ θεός. Αὐτογενήτοι (inquit) herbe sunt, quæ sponte proveniunt: ut vān αὐτογενήτον in Epigrammatibus. Quis autem provenisse dicat Deum? aut ex se provenisse, aut ex se natum? nam qui ita loquitur ἐκ τοῦ ἀπαρχος statuit principium. Et illud à Pet. Fabro annotatum approbat; nempe Philosophos, Paganos (non Christianos) primam in Trinitate personam, αὐτογενή, αὐτογενή, & αὐτογενή dixisse. Adcò ut locutio illa Deus est à seipso, mihi videtur minus commoda: & dici posse commodius, quod Deus est. cum Cyrillo θεὸς μὴ ὅν κρείσσονα πάντων ἑστὶν ὁ θεὸς ἀπαρχος, & τὸ ὄν. Nullum magis Deo nomen convenire quam cum ens vocatur. Et probò illud, quod habet Ful. Ces. Sculig. Exercit. 365. cap. 2. Ubi Deum vocat αὐτογενή, ipsum ipsum, vel ipsum se: licet non probò ambiciosam inventionis propriæ, & tantiam, cum subiungit. Adde quod nos admirabili ambitu, significatus excogitavimus, & Deum αὐτογενή, primi appellavimus.

Ratio 2.

In ratione secunda 1. Unum suppono. 2. Rationem deduco. Suppono Deum quoad esse suum, & Deitatem, esse absolutè infinitum, quod & Gentibus fuit cognitum,

nitum, utpote rationi naturali manifestum; asserente Apostolo ad Rom. 1. 20. vid. *Suarez: Metaph: part: 2. disp: 30. Bassol: in 1. disp. 2. q. 2. art. 1. Jacob. Martin. Exercit. Metaphys. lib. 2. Exercit: 4. Theorem: 11. pag. 778. & deinceps. Quo* supposito, sic argumentum deduco: Deus est infinitus quoad essentiam: ergo est absolute æternus quoad durationem. Antecedens est ex suppositione concessa evidens. Consequentiam sic ostendo: Illud quod est absolute infinitum quoad essentiam, principium essentiae habet nullum. Est absolute æternum. Consequentia iterum est manifesta; quia necesse est ut illud quod principium nullum habet, à quo esse incipiat, sit ab æterno & per consequens absolute æternum; nam quod est, & nunquam incepit, ab æterno fuisse ipsa luce clarius est. Jam subsumo, at illud quod est quoad esse infinitum, à principio nullo incepit esse: nam primò impossibile est ut infinitum sibi ipsi daret initium, & contradictionem implicat manifestam. sic enim idem est prius & posterius seipso. 2. Idem esset causa & causatum sui ipsius. 3. Idem dependeret, & non dependeret à seipso. Quia causa non dependet à causato, causatum autem dependet à causa: & ideo si sui ipsius causa esset, & dependeret à seipso, & non dependeret. 2. Infinitum quoad essentiam non potest fieri ab alio extra se; nam illud principium à quo sit, vel erit finitum, vel infinitum: prius dici non possit. Quia impossibile est ut principium finitum effectum producat infinitum: cū talis effectus perfectio, virtutem talis causae penè infinite superat. Non posterius; Quia si illud principium sit infinitum, tum quæro, an habuit ipsum aliud principium, vel non: si non habuit, tum illud erit infinitum quoad esse, & cū conceditur nunquam incepisse, erit absolute æternum, & per consequens erit Deus ille de quo quaerimus. Et si dicis quod habuit principium se prius, tum semper recurrit eadem quaestio; ita ut necesse sit, ut vel concedas progressum in infinitum in istis principiis, vel in principio aliquo & quoad essentiam, & durationem infinito sistendum: at hoc erit Deus, & per consequens manifestum erit Deum esse absolute æternum, quod erat demonstrandum.

3. In ratione tertia etiam unum suppono, & tum argumentum deduco. Suppono Deum esse ens perfectissimum; hoc enim manifestum est, cū & omnes omni tempore admittunt, & tanquam conceptum Dei intrinsecum agnoscunt, quod sit ens perfectionis summæ, quo nec majus aliquid esse possit, nec melius. Ratioe nim recta in unoquoque hoc immutabiliter dæctat, nimirum inter universam entium multitudinē, illud esse Deū, quod reliquis perfectius est, & melius. Quo supposito, sic infero: Deus est ens perfectissimum. Est æternum. Consequens: sic ostendo: Ens perfectissimum non potest incipere esse. Ergo est absolute æternum. Ratio antecedentis est; Quia si ens perfectissimum inciperet, tum vel à se, vel ab alio: quod nullum ens sibi ipsi dare possit initium, superius demonstravimus; quod autem ens perfectissimum ab alio incipere non possit, manifestum est: Quia illud ipsum ens quod supponitur ens perfectissimum producere, esset perfectius ente producto: Ratio est, quia necesse est ut ens producens quoad esse absolutum sit saltem æquè perfectum, ac ens productum; (cū impossibile sit, ut perfectio major contineatur in virtute productivā alicujus causae, quam est in ipsa causa quæ produceret;) & quoad modum essendi erit perfectius, quia producens est independens à re producta, & ideo quoad independentiam illam, seu modum essendi nobiliorem, erit perfectius ente producto, cū ens productum à producente necessario dependeat. Quibus concessis sequetur, quod ens illud producens ens perfectissimum, erit

Ratio 3.

saltem æque perfectum quoad essentiam, & quoad modum essendi independentem, erit perfectius quàm ens productum: adeò ut si ens perfectissimum producat, & incipiat esse, sequetur quod est aliquod ens perfectissimo perfectius, (Quia producentis erit perfectius, producti) at hoc contradictionem implicat manifestam; nam si ens aliquod sit perfectissimum, qui fieri possit, ut sit aliquod ens perfectius? Futurum ideo si Deus optimus maximus sit ens perfectissimum (quod nullus unquam negaverat) quod principium habere non possit, & ideo nunquam essendi initium habuit, & per consequens sit absolute, & simpliciter æternum. Quod erat demonstrandum. 2. Repugnat, ut ens perfectionis summæ ab aliquo dependeat, cum dependentia ab aliquo tanquam à causa excludit gradum perfectionis non exiguum, (nempe independentiam) Et ideo si Deus sit ens perfectissimum, necesse est, ut sit independentis; & ideo sine causa efficiente, & ideo sine exordio, & omni essendi principio, & ideo simpliciter æternus: nam quod nec esse, nec durare incipit, est æternum. Et ideo si Deus nunquam incepit esse, nunquam habuit durationis principium, & per consequens erit æternus. 3. Necesse est, ut ens perfectissimum habeat durationem perfectissimam, at æternitas est duratio perfectissima, & ideo si Deus sit ens perfectissimum, erit æternus. Nam si Deus non sit æternus, utique perfectionis summæ esse non possit, cum ei desit aliqua perfectio nempe æternitas: nec ullâ rationis verisimilitudine affirmari possit, durationem finitam, & imperfectam (qualis omnis esse necesse est, æternitate solâ exceptâ) enti infinito, & perfectissimo convenire. Nam sicut enti finito, dum est ens finitum necessariò convenit duratio finita (cum duratio infinita absolute, in ente finito fundari non possit,) sic enti infinito necessariò convenit duratio proportionata, nempe duratio infinita, seu æternitas, & ideo concessio hoc, quod Deus est infinitus, sequetur manifestè, quod sit æternus. Superius enim demonstravimus, quod illud quod est infinitum non potest incipere esse, & ideo erit æternum; nam certissimum est, quod illud quod non habet principium essentiz, & constitutionis, non habet, imò nec habere possit principium permanentiz, & durationis: sicut è contrario, quod habet principium essentiz, principium durationis habeat necesse est: nam mihi videtur impossibile, ut ens aliquod quoad esse incipiat, nimirum ut ipsa entis essentia initium habeat, & duratio ejus non habeat: cum illud quod initium nullum habet, præcedit illud quod habet initium; sequetur quod si ens aliquod habeat initium quoad essentiam, & non habet quoad durationem, quod duratio ipsum ens cujus est duratio antecedit: at hoc impossibile, qui enim fieri potest ut duratio antecedit illud cujus est duratio? Omnis enim duratio à re durante necessariò dependet, ita ut contradictionem implicat *Socratem* esse, & durationem ejus non esse; vel durationem *Socratis* esse, & *Socratem* non esse. Quomodo enim esse possit hæc duratio *Socratis*, antequam sit *Socrates* cujus est duratio?

Ratio 4.

4. Eadem veritas ex immutabilitate Dei deduci potest. Sic, Deus est simpliciter immutabilis. Ergo. Est æternus. *Anteced. demonstrat. Aquinar. 1. part. quest. 3. artic. 1. & in 1. diff. 8. quest. 3. artic. 1. & Suarez. Metaphys. part. 2. disput. 30. sect. 8.* Jam suppono ut certam, probationem qui vellet apud illos videat. consequentiam probò; quia cum incipere, & desinere non possit aliquid nisi per mutationem, seu motum, sequetur, quod si Deus sit omnino immutabilis, quod nec incipiat esse, nec desinat: & per consequens erit absolute æternus, quod erat dicendum. Hanc rationem urget *Aquin. Contr. Gentes lib. 1. cap. 15.*

in prin: cap. eamque fufius ibid: explicat *Francisc: Ferrariensis*. Sed mitto reliqua, cum *Deum esse aeternum*, veritatem adeo rationi naturali manifestam iudico, ut superfluum esset ad ejus demonstrationem probationem instituire operosam.

Huic veritati objicit *Aquin: 1. part. quest. 10. art. 2.* Et *Molina* etiam in 1. p. q. 10. disp. 3. Sic: *Aeternitas* est mensura quædam, at *Deo* non convenit esse mensuratum, cum sit infinitus simpliciter, incomprehensibilis, & immensurabilis. 2. Mensura, & mensuratum debent distingui inter se, at æternitas ab essentiâ Dei non distinguitur, quicquid enim est in Deo, est ipse Deus.

De hac re multa disputant *Vasquez in 1. part. disp. 3. 1. cap. 3.* Et *Balthazar Navarret in 1. part. etiam, Controvers. 28.* Ubi concedunt 1. Quod *Aeternitas* congruè dici possit mensura; usque enim æternitas dicitur mensura communis, & à Metaphysicis, & Theologis, quæ mensuras omnes inferiores, & durationes comprehendit; ita tamen ut ipsa, nec ab omnibus aliis comprehendatur. Et hoc explicat *Alvarez. (De Auxil. divin: grat: lib. 2. disp. 8. num. 2. pag. 49. col. 1. B.)* & dicit quod intelligi possit quomodo æternitas, seu mensura illa universalis, & communis, se habet ad durationes particulares; ex ordine quem habet locus communis, & universalis ad locos particulares: nam sicut locus communis se habet ad particulares respectu spatii, sic æternitas ad durationes particulares, (puta ævum & tempus) respectu durationis. Et ideo sicut locus communis (v. g. superficies cœli ultimi) omnes locos particulares includit, & tanquam mensura communior comprehendit; ipsa tamen non comprehendatur. Sic pari passu, æternitas, cum sit mensura universalis & communis permanentiæ in esse, includit, & comprehendit omnes durationes particulares, ævum, tempus, annum, diem, horam, &c. Ita tamen, ut ipsa non comprehendatur. 2. *Aeternitas* non includit rationem mensuræ formaliter, nec in ordine ad Deum, nec in ordine ad creaturam. 3. Quia omnis mensura formaliter dicit respectum ad rem mensuratam; ita ut quantum est mensura, respectum ad mensuratum habeat necesse est. At si creatura nulla unquam fuisset, Deus non fuisset minus æternus quam nunc est: Et ideo sicut ante creaturam productam æternitas non formaliter includebat rationem mensuræ in ordine ad creaturam; sic nec nunc includit. Fateor tamen cum *Balthaz: Navarret.* Ubi supra, quod æternitas radicaliter includit rationem mensuræ (i. e.) est talis perfectio quæ per intellectum applicari possit ad res mensurandas, & durationes eorum aliquatenus æstimandas. 2. *Aeternitas* in ordine ad Deum non includit rationem mensuræ formaliter. Ratio est, quia æternitas est attributum Dei reale, omnis autem mensura respectu Dei est solum Ens rationis, nimirum quoad formale mensuræ: Ratio est, quia necesse est ut mensura aliquo modo distinguatur à re mensurata, pro formali scilicet; quia impossibile est, ut mensuratum & mensura sint formaliter idem; alia enim est formalitas mensuræ ut sic, alia formalitas mensurati. Sed inter Deum & æternitatem distinctio nulla esse possit, nisi distinctio rationis, ut manifestum est; Ergo, æternitas formaliter non includit rationem mensuræ, sed solum radicaliter. Et hoc est quod dicit *Aquin: in solutione hujus argumenti 1. part. q. 10. art. 2. ad tertium.* Quod cum æternitas dicitur mensura Dei, ibi ratio mensuræ accipitur secundum intellectum nostrum tantum. 3. Concedit ideo *Navarret* æternitatem radicaliter includere rationem mensuræ, etiam in ordine ad Deum, & Deum posse dici mensurabilem, & ab æternitate mensuratum, & tamen

Dub.

Sol.

& tamen ex hoc non sequetur, Deum non esse infinitum, sed potius contrarium. Nam cum æternitas sit mensura absolute infinita, non sequetur Deum non esse infinitum, quia æternitate mensuratur, sed potius est infinitus, quia mensurâ infinitâ mensuratur, eique proportionatur. Ut cum dicimus, quod Deus seipsum comprehendit propter infinitam cognitionis divinæ perfectionem: non sequetur, quod Deus ideo non est infinitus, quia cognitione illâ suâ infinitâ comprehenditur, sed potius inferatur, quod ideo est absolute infinitus, quia non nisi cognitione suâ infinitâ comprehendi possit. Adeo ut sicut Deum seipsum comprehendere sit absque omni termino seipsum cognoscere; nimirum cognoscere se esse absolute infinitum. Sic æternitatem Deum metiri, est absque omni termino ipsam Deo adæquari. 4. Cum dicit *Molina* quod mensura distinguitur à re mensurata: Respondet *Balthaz.* *Navaret*, ubi supra; Quod mensura infinita non distinguitur, à re quam adæquatè mensurat, sed est omnino ejusdem perfectionis cum eâ. Sic cognitio divina quâ seipsum Deus comprehendit, non distinguitur à Deo distinctione ullâ reali, ut manifestum est, sed solum distinctione rationis. Quin nec in rebus finitis, & creatis semper distinguitur mensura à re mensurata, sed aliquando contingit, ut & mensura, & res mensurata idem sint ex parte rei. Sic duratio rei permanentis ex parte rei non distinguitur à re ipsâ cujus est duratio (ut evidenter probat *Suarez Metaph. to. 2. disp. 50. sect. 1. num. 5. & Capreolus in 2. disp. 2. quest. 2. art. 1. Conclus. 9. 6. & alii apud Suarezium supra*). Ratio est, quia duratio rei permanentis formaliter, & intrinsecè notat permanenti in essendo, at Ens aliquod permanentes potest permanere in esse per ipsum suum esse præscisse, nullo reali aut modali superaddito: Nam ut ipsum esse *Platonis* permaneat, non est necesse ut ei aliquid addatur, hæc enim non esset sola permanentia, sed augmentatio quædam: Ergo cum permanentia in esse possit esse, nullo alio essentia superaddito; sequetur quod & duratio rei permanentis potest esse in re permanente, nullo essentia ejus superaddito; cum permanentis in esse, & duratio idem sunt. Et per consequens duratio etiam rei finitæ non erit distincta à re cujus est duratio: Quo dato non necesse erit ut duratio Dei opt. maximi, nempe æternitas à Deo distinguatur, nisi solum ratione; quod etiam sufficit ad naturam mensuræ. 5. Nec repugnat ut Ens infinitum habeat mensuram; Quia uno infinito possumus uti ad cognoscendum perfectionem ejusdem infiniti in alio genere; & tum illud quod talem perfectionem cognoscimus potest dici mensura. Vid. *Balthazar*; *Navaret* ubi sup. à: & *Controversi. 22. sect. 4. in 1. part.*

* Nonni Parabraft. in Job: vers. 1.
† Justin: Mart: in Parenet.

Aquinatis. 6. Ratum ideo & fixum sit, Deum esse absolute æternum. sine omni durationis exordio, aut epilocho: sique Deus noster ἀρχόν (ut *Nonni* utar epitheto*) ἀνάπαυτος, (ut *Justini Martyrii*) Alpha, & Omega; πρῶτον καὶ ἔσχατον, æternum nunc, in perpetuum duraturus. Jam proximo in loco de naturâ hujus æternitatis videndum, quæ, & qualis sit: & hic multa de naturâ æternitatis sciens prætereo, utpote à Metaphysicis fusiùs explicata, quorum veritas recepta magis, & indubitata, & de æternitate ostendam. 1. Quod respectu sui sit mensura simplex, & indivisibilis, quæ partes nullas admittit; nempe contra *Vorsium*, & *Taurellam*, qui comatu magno, sed & irritò, æternitatem esse mensuram divisibilem demonstrare satagunt. 2. De æternitate agendum in ordine ad creaturam; & hic ostendam modum quo futura æternitati insunt, nempe quod non insunt modo

possunt. At partes in quas eternitatem dividi vellent, nec finitæ esse possunt, nec infinitæ. E. partes ejus nullæ sunt. Ut assumptio manifestius ostendatur, dico primo, quod partes illæ non possunt esse finitæ quoad numerum. 1. Quia partes proportionales, unius semi-horæ sunt quoad numerum infinitæ; quia omnis pars continui est divisibilis in infinitum, quod fieri non potuit, nisi partes habuisset infinitas quoad numerum; cum omnis numerus partium finitus facile pertransiri potest, ita ut nulla sit reliqua. *Vid. Ant. Ruy. in 6. phys. tract. de composit. continui. n. 17. & passim per tractatum illum. P. Hurtad. de Mendoza disp. Phys. 15. sect. 4. & Suarez Met. part. 1. disp. 40. sect. 5. pag. 276.* Cum ideo apud Philosophos omnes saniores receptissimum sit, quod in quavis parte continui sunt partes proportionales infinitæ quoad numerum; Imo (ut loquitur *Ruvio*) infinities infinitæ; cum & ratio manifesta hoc evincit, ut apud autores prædictos videre est: impossibile est, & plane incongruum, ut tota æternitas dividatur in partes quoad numerum finitas. 2. Numerus partium finitus facile pertransiri potest, & per consequens, si partes in quas æternitas dividitur, essent quoad numerum finitæ, ipsa æternitas non esset mensura, aut duratio unde quaque interminabilis; cum inter numerum partium finitum, (quantumcunque demum numerum illum statuas) à quacunque parte incipias, percurrente tandem ad ultimam pervenias necesse est; quod in æternitate fieri non posse manifestum est. Et per consequens partes æternitatis non erunt finitæ quoad numerum. 3. Nec erunt finitæ quoad durationem; nam ut manifestè repugnat rationi rectæ, ut ex partibus quoad durationem finitis, fiat duratio infinita. Nam supponamus unam partem durationis finitam, & cum, si huic parti finitæ plures finitæ etiam addantur, quantum universa pariter Arithmetica, & hoc in æternum continetur, tamen cum sit additio finitæ partis ad finitam, impossibile erit, ut unquam ex istis finitis durationibus fiat duratio infinita. Finitum enim finitæ additum non producat aliquid nisi finitum. Nam sicut evidens est, & per se perspicuum, quod ex infinitis indivisibilibus non fit unum divisibile; nec ex infinitis non calidis, fiat unum calidum. Sic, si durationes finitæ in æternum adderentur durationibus finitis, non constituent nisi durationem finitam. Cum ideo æternitas est duratio infinita (ut manifestum est, & in confesso) impossibile est ut ex partibus finitis, seu durationibus finitis constet. Et per consequens, in partes quoad durationem finitas dividi non possit, quod erat dicendum. 2. Partes æternitatis cum sunt successivæ secundum *Vorsium*, ab æterno esse non possunt; cum non sit possibile, nec per potentiam Dei absolutam, ut ullum successivum sit ab æterno. Quod nervosè probat (ut solet reliqua) magnus Philosophus *Ant. Ruy. in 8. phys. tract. de æternitate mundi. Quæst. 3. p. 700. Phys. 18. sect. 2. Vid. Durand. etiam in 2. disp. 1. quæst. 2. artic. 3. Scot. lib. phys. 8. q. 3. & 6.* Et ratio manifesta hoc evincit; Quia 1. Cum statuit *Vorsius* inter partes æternitatis esse prius & posterius, impossibile est, ut omnes sint ab æterno. Quia quod est ab æterno non admittit aliquid prius, & per consequens, si inter partes æternitatis sit prius & posterius, non possunt omnes esse ab æterno. 2. Nec potest ulla una pars determinata esse ab æterno; Ratio est, quia si sumatur hora, vel semi-hora, vel semi-horæ quadrans, vel pars alia, vel minima, dico, quod nec illa pars potest esse ab æterno secundum se totam; quia cum illa pars quæcunque demum sit, sit continua, & successiva; necesse est ut habeat in se prius & posterius, & per consequens secundum se totam ab æternitate esse non possit. Nam

illud

* *Vid. Petrum Hurtad. de Mendoza. disp. Phys. 18. sect. 2. pag. 518. † Vorsium de Deo in not. ad disp. 3. pag. 223. 224. 225.*

illud posterius non erit ab æterno, cum æterno prius esse non possit. Et si dicas quod illa pars secundum se totam non est ab æterno, sed habet principium instans post quod omnes partes sequuntur. Tum 1. Illud instans erit principium à quo incipit æternitas (ut manifestum est) at hoc directe repugnat naturæ æternitatis, ut incipiat, & per consequens esse instans primum in æternitate impossibile est. 2. Si esset aliquid instans ante omnem æternitatis partem, cum nulla æternitatis pars esset ab æterno, cum esset instans omni æternitatis parte prius. Et per consequens dici non posset, quod æternitas sit divisibilis in tales partes quarum nulla possit esse ab æterno: hoc enim naturæ æternitatis manifeste repugnat. E. 3. vel tandem illæ partes in quas dividitur æternitas erunt infinitæ quoad durationem; & tum æternitas composita erit ex multis durationibus infinitis; at hoc evidenter absurdum. 1. Quia sic (cum quælibet) pars supponitur esse infinita quoad durationem quælibet pars erit equalis toti æternitatis quia ipsa æternitas est solū duratio infinita, & ideo si quælibet ejus pars sit infinita quoad durationem, cum quavis ex istis partibus erit toti æternitati æqualis. At hoc ipsa rationis recte principii directe contradicit cum inter principia cōmunia, & ipsas ~~rationes~~ *errores* per habebatur illud, *Omne totū est majus sua parte* ita ut necesse est, ut linea tota sit major dimidia hora tota major semisse; & sic æternitas tota (præsertim cum consistat ex partibus divisibilibus, & successivis secundum *Vorsium*) major erit quavis sua parte. Quod tamen fieri non possit, si pars ejus quavis esset infinita. Et per consequens partes æternitatis non possunt esse infinitæ. 2. Si quælibet pars esset infinita quoad durationem, tum impossibile esset, ut una pars esset alia prior (quod vult *Vorsius*); quæ enim fieri possit, ut inter illas partes, una aliam antecedit, cum earum quævis supponitur infinita, sine principio, aut fine? 3. Si quævis æternitatis pars esset quoad durationem infinita, tum totæ essent æternitates quæ partes, (non una æternitas) cum quælibet duratio infinita sit æternitas. Cum ideo ex prædictis manifestum, sit quod partes æternitatis nec finire esse possint, nec infinitæ sequatur, quod sunt omnino nullæ; & per consequens æternitas erit duratio simplex & indivisibilis. Quod erat demonstrandum.

3. Ipsa Dei essentia est simpliciter indivisibilis, nec partes ullas admittit; at 2. *Ratio 3.* æternitas est ipsissima Dei essentia. Ergo, erit omnimodo indivisibilis. Propositio prima est apud omnes receptissima. Vid. *Aquin.* 1. part. q. 3. articul. 7. & in 1. disp. 8. q. 4. *Ferrariensis contra Gent.* lib. 1. cap. 18. *Suarez Metaph. part. 2. disp. 30. sect. 3. 4. 5.* & c. *Vasquez in 1. part. disp. 12. cap. 3. Tanner: 1. part. disp. 2. q. 3. dub. 1. num. 9.* Et multos apud *Joh. Martin*, in 1. sent. disp. 8. Sed & ratio naturalis evidenter illam, propositionem illam esse verissimam demonstrat. Nam 1. Si essentia Dei haberet partes ex quibus constaret, tum necesse est ut sint Deo priores, & ab iis tanquam à causis Deus ipse dependeret; quia necesse est, ut cause constituentes sint prius constituto, & ut constitutum ab illis in esse dependeat. At horum utrumque impium est. & ipsam Deitatis rationem penitus everit. Cum manifestum sit si aliquid sit Deo prius, quod Deus nec est causa prima, nec æternus, nec independens, &c. At hæc omnia in conceptu Dei essentiali includuntur, & per consequens essentia divina non erit composita, sed omnino simplex: quod erat demonstrandum. 2. Si Deus partes tales habeat ex quibus essentia ejus sit, tum vel erunt finitæ, vel infinitæ: non finitæ, quia tum Deus non esset infinitus, (quod tamen negat *Vorsius* qui Deum infinitum statuit) quia ex partibus finitis quod sit, finitum sit necesse est. At Deus noster optimus maximus non est finitus, ergo. 3. Vel erunt in-

finiri illæ partes; at hoc etiam impossibile. 1. Quia ex duobus infinitis fieri non possit unum. 2. Si partes illæ essent infinitæ; tum vel essent diversæ, vel non; si non, tum non essent plures partes; quia impossibile est ut sit partium pluralitas, ubi non est diversitas. Si sint diversæ (quod necessarium dicendum) tum per perfectionem aliquam differant necesse est, & sic erit perfectio aliqua in unâ parte quæ non est in alia. At hoc manifestè repugnat cum naturâ infiniti; Quia cum omne ens infinitum sit necessarium perfectionis infinitæ, sequetur, quod omne infinitum perfectionem omnem possibilem includat, hoc aut fieri nequeat, si sint plura infinita diversæ; Quia eorum neutrum perfectionem illam includat in qua differunt. Et per consequens, utrumque carebit aliquâ perfectione actuali & ideo neutrum erit infinitum, & perfectionis summe illud enim quod est perfectionis infinitæ perfectionem omnem possibilem includat, necesse est. Ex his ideo manifestum erit, essentia divinam non esse compositam, sed omnino simplicem. Jam subsumo; at æternitas est ipsissima hæc essentia; hæc erat propositio secunda, quæ sic hæc manifesta. 1. Certissimum est æternitatem esse attributum Dei internum, quod Deo inerat ante creaturam omnem; quod & admittit *Positum*. Tum sic; Hoc attributum Dei vel erit idem cum ipsa Dei essentia, vel diversum. Si sit idem, habetur propositum, & cum essentia Dei sit indivisibilis, erit & æternitas etiam indivisibilis, quæ est eadem cum essentia. Si non sit idem cum essentia Dei, tum adjunctum aliquod essentia divinæ, extra ejus essentiam sit necesse est. Quo dato, sequetur 1. Quia omne adjunctum est saltem naturæ posterioris eo cuius est adjunctum, quod æternitas erit Deo posterior, & per consequens erit aliquid ipsa æternitate prius. 2. Si sit adjunctum Dei extra ejus essentiam, tum erit finitum, & dependens, & à Deo productum: Quia sola essentia divina est infinita, & increata, & independens, & entia reliqua omnia finita, creata, & dependens, (ut manifestum est) & per consequens si sit adjunctum Dei extra ejus essentiam erit finitum, creatum, dependens. At hæc omnia naturam æternitatis evertunt; quia æternitas est duratio Deo infinito adæquata; at quod duratio finita, creata, dependens, Deo infinito, increato, independenti adæquata sit, est omnino impossibile. 3. Si esset æternitas adjunctum Dei extra ejus essentiam, tum illud adjunctum habeat necesse est, vel à causa aliqua externa, vel à se: Non prius; quia est contra rationem primæ causæ, ut ab alia causa quidquam recipiat; aliàs illa alia esset superior, & prior, saltem secundum eam rationem, qua adjunctum illud in Deo producit. 2. Quia saltem quoad illam perfectionem penderet Deus ab illa causa extrinseca. 3. Quia tale accidens, seu adjunctum quodcumque, seu qualecunque sit, esset attributum commune, non proprium; unde quantum est ex se possit abesse, vel adesse, & tum primo, Deus esset mutabilis. 2. Non esset perfectionis summa, quia illud non est summa perfectionis, quod quoad aliquam perfectionem dependet ab alio. 3. Quia sic Deus potuit non esse æternus; quia cum ex hac thesi æternitas esset adjunctum commune, quod abesse poterat à subiecto, ideo æternitas in tali casu abesse possit salvo subiecto; at Deum esse, & non esse æternum, contradictionem implicat manifestam, ut supra demonstravimus. Nec secundum dici possit; nempe quod Deus causat illud adjunctum in seipso; nam si ita, tum vel libere hoc producit, & tum potest non producere salvâ Deitate; quia quicquid libere fecit Deus, potuit non fecisse salvâ deitate; & ideo si æternitas sit adjunctum Dei quod libere in se causavit, tum potuit esse Deus sine illo adjuncto, nempe sine æternitate & sic esset Deus, & non æternus; at hoc impossibile;

possibile, ergo & illud. Vel 2. Adjunctum illud necessario producit, & si ita, tum 1. Quia adjunctum illud producit, ideo erit Deus adjuncto illo, scilicet æternitate prior, at hoc impossibile, ergo & illud. 2. Quia illa interna emanatio, seu productio adjuncti illius, revera esset aliqua efficientia, quia per illam adjunctum istud esse acciperet, quod prius non habuit: inde manifestum erit, quod esse talis adjuncti erit participatum: & sic esset in Deo ab æterno quædam quasi mutatio, & receptio alterius rei, seu entitatis participatæ, & effectus; hoc autem dicit manifestum imperfectionem: quod optimè exposuit *Marquandus* in *Suar. Metaph. part. 2. disp. 30. sect. 5. num. 7.8. pag. 48.* Sed 3. attributum illud quodcumque demum sit, sive reale, sive modele, si essentiam Dei consequatur, & ab eâ tanquam à causa dependeat, necesse est ut habeat principium, (ut per se manifestum est) & per consequens æternitas tale essentia divine adjunctum esse nequeat, cum æternitas sit duratio quæ principium omne necessario excludit. Sic certissimâ rationis evidentiâ constât, æternitatem esse durationem indivisibilem. Adeo ut veritatem hanc manifestam hostes habuisse, nullus crederet, habet tamen eosque *Quosdam* plane impiâ conjuratos. Nec Ethnicos dico, miseris infelicitis ignorantie tenebris occæcatis, sed (quod dolendum) Christianos: *Vorsium* nimirum, in tractatu de Deo, in quo multa habet opinionum potentia potius, quàm dogmata; qualia in hac veritatis luce nullum tenuisse crederes, nedum *Vorsium*. Dum æternitatem Dei divisibilem asserit, dum immensitatem, infinitatem, simplicitatem Dei vel aperte negat, vel commentis suis Deo indignis, evertat. Quod & ante annos aliquot apud præpositos Belgicæ fœderatæ ordines, per legatum suum conquestus est æternæ memoriæ *Jacobus Rex*. Sed & ante *Vorsium* eundem errorem intravit *Nicolaus Taurellus* medicus, libro de rerum æternitate conscripto. Audax temeritas! annon satis medico fuisset, quod multorum vitam in discrimen ducat, nisi & æternitatem; ut de *Galeno* erraret, nisi & de deo? Sed pergam; Et 1. Quid de Æternitate statuunt ostendam. 2. Quod fundamento innituntur. 3. Fundamenta illa evertam, ut sic errores superstructi mole ruant sua

1. *Vorsium* de Deo, in *Not. ad disp. 3. pag. 222. 223. 224. &c.* sic statuit: 1. Quod Dei æternitas nihil aliud est quàm perennis duratio. 2. Quod duratio nihil aliud est, quàm tempus in genere acceptum. 3. Hoc tempus ex *Nicolaus Taurello* definit, (cujus definitionem ut doctam & veram ipse approbat) definit (inquam) *Quod hoc tempus in genere sit duratio præsens præterita, & futura.* 4. Statuit æternitatem esse durationem in qua etiam est præsens, præteritum, & futurum. Ita ut in æternitate (secundum *Vorsium*, & *Taurellum*) sit prius, & posterius, sit præteritum, & futurum, sint partes extra partes non minùs quàm in tempore. 5. *Pag. 226.* putat sententiam illam quæ statuit æternitatem esse indivisibilem, & totâ simul esse veritatē contradictoriâ & tandem quod hæc sententia Ubiquitatorum errori vim præparat, & ideo paginâ prædictâ. 226. *inter Not. add. 3.* Opinionem illam, quæ æternitatem statuit indivisibilem, omnino falsam pronuntiat. Nempe hæc sunt *xuelandæus*, hæc effata *Vorsii*, & *Taurelli*, pro quibus, tanquam pro aris, et focus militanti, conatu nempe majori, quàm successu. Restat ideo læ fundamenta eorû ponere, super quæ tantam erroris molem ædificant, eaq; ita posita convellam.

Sic ideo procedit *Vorsius*. In *Not. add. 3. De Deo. p. 226. 227.* Si æternitas sit *Vorsii* cont: æ-indivisibilis, et tota simul, cum singulæ partes temporis simul essent, & non essent: ternitatis indivisibilis: simul essent respectu æternitatis, et non essent simul respectu temporis: et visibilitatem.

ideo quævis temporis pars semper erit, quia coexistit toti æternitati, quæ est mensura indivisibilis, & tota simul. 2. Si æternitas sit mensura indivisibilis, & tota simul, cum ratione æternitatis efficiat Deus, ut præteritum non sit præteritum, nec futurum futurum. Nam præteritum jam amplius non est, & futurum nondum est: & tamen utrumque præsens est in æternitate, si utrumque æternitati coexistat. 3. Sequetur (inquit) si æternitas sit indivisibilis, & tota simul, quod primus mundi dies, & hic dies labens coexisterent: Quia utrumque esset in æternitate, & cum æternitas sit indivisibilis, coexistent necesse est, cum in eodem instanti, seu duratione eadem indivisibili sint. 4. Tandem loca scripturæ aliqua adducit, in quibus differentiæ temporis Deo sunt accommodatæ, ut quod sit Alpha, & Omega, primus, & ultimus: quod sit, & αὐτῶν, & ὁ αὐτῶν, & ὁ ἀρχαῖος, & ὁ ἔσχατος. Qui est, erat, & futurum est. Apocal. 1. Quod sit antiquum dierum: & similia. Nec hoc dogma unquam retraxit Vorstius, sed potius pertinaci errore occæcatus, ejusdem se patronum præstitit, & vindicem. Ut abunde pateat, ex sua (quam dicit modestam) responsione, ad Articuli ex Anglia transmissos. Et ex Specim. Veracit. Contr. Vorstii per Pastor. Leonardenses. Et ex Examine Respons. Vorstii, Anno 1612, edito. Nempe hæc sunt quæ confidentia tantâ producit Vorstius, & universam antiquitatem aliter sentientem, quasi densâ ignorantie nube involutam miseretur. Nimirum verissimum est, quod olim dixit magnus Pater: τὸ Ἰσθὺς ἀναδιαίρετον, Confidentia inficitur filia; & ante illum nobilior Hist. usq. ἀναδιαίρετον Ἰσθὺς, ἀβυσσὸς ὅτι ἐξ ὧν φέρει, nempe eo audacius pronuntiamus, quo indocius: Videamus ideo

--- Quid tanto ferat hic promissus biatu
Dignum.

Et an consequentias adduxit firmas, in manifestam thesion suæ ἀποδείξιν valituras.

Sol: Arg. Contrad. Vorstii.

1. Dico igitur 1. cum Becano Theolog. suæ Scholast. p. 1. cap. 8. quod argumenta hæc nihil novum sapiunt, sed cramben solum repetitam, cum e Scholasticis illa habuit, ubi & solutiones eorum solidas habuisset, modo voluit. 2. Tria hæc argumenta quæ urget, sunt revera non nisi unum, Arithmetica in causâ suæ subsidium non profutura, multiplicatum. Nam omnia ex hac consequentiâ pendent: Si æternitas sit indivisibilis, tum quæ semel sunt in æternitate, simul sunt, & semper sunt in æternitate, quia toti æternitati coexistunt. Dico igitur 3. hanc consequentiam esse omnino invalidam: Ratio est, Quia tota æternitas non coexistit omnibus partibus temporis simul, ut supponit Vorstius: Quasi Dies mundi primus, & ultimus in æternitate jam actu simul inessent. Hoc enim impossibile, nam cum Dies mundi ultimus nondum existeret, impossibile est ut æternitati coexistat, cum nihil æternitati inesse possit priusquam habet esse, Quomodo enim inest illud in æternitate, quod simpliciter non est? Sed hoc postea evidentius probaturus sum, & fusiùs, ubi ad quæsitum illud, de modo quo futura æternitati insunt, devenio. 4. Æternitas coexistit singulis partibus temporis non simul, sed divisim sumptis: Ita ut hodie tota æternitas coexistit hodiernò die, cras tota coexistit die crastinò, perendie, perendino. Ita ut sicut partes temporis in ordine ad se invicem simul non sunt, sic nec in ordine ad æternitatem: Sed ut partes temporis secundum prius, & posterius sunt, non omnes simul, sic secundum prius, & posterius, in æternitate sunt: eodem enim modo quo sunt, mensuræ suæ propriæ,

proprie, & æternitati etiam insunt. Et secundum has hypotheser dicimus, quod diei hujus hora prima cum actu est, actu etiam æternitati inest, eique toti coexistit; ac postquam hora secunda advenit, jam hora illa toti æternitati coexistit, & hora prima non modo non est simul cum hora secundâ in æternitate: Sed omnino æternitati non inest: Ratio hujus veritatis manifesta est: Quia hora prima, secundâ actu existente, non est, ergo æternitati non inest: Inesse enim necessariò supponit esse, & per consequens, si horâ secundâ existente, prima hora simpliciter non sit, tum impossibile est ut æternitati insit. Veritatem hanc tali exemplo illustrat *Becanus* ubi supra. Hoc die (inquit) totum cœlum quantum quantum est coexistit *Vorsio*: eo mortuo totum etiam coexistit filio *Vorsio*; quo defuncto, totum iterum nepos ejus coexistit, & sic deinceps per singulas generationes. At hinc non sequetur, quia toti cœlo, & *Vorsio*, & filius, & nepos coexistunt, quod ideo simul coexistunt. Quia unus hodie, alius postea, & tertius deinceps toti cœlo coexistit. Sic dies anni primus æternitati coexistit, & dies vicissimus, & centesimus, sed non hinc sequetur, quod simul æternitati insunt, sed suo ordine, primus primò, & sic deinceps. §. Sed hoc adhuc evidentiùs pateat, ex alio exemplo magis appposito, à coexistentiâ rerum in spatio desumpto: Sic, anima rationalis (ex communi Scholasticorum dogmate) cum sit indivisibilis, ubique est, tota erit, ita ut quicquid ei coexistit, ei toti coexistat necesse est. Ita ut & manus anime huic toti coexistat, & pes, & caput: tamen non sequetur, quia anima est indivisibilis, & pes, manus, & caput ei toti coexistunt respectu spatii, quod ideo inter se coexistunt respectu spatii, cum distantia non exigua intercedit inter spatia illa, in quibus pes, manus, & caput insunt. Vel melius sic: sicut æternitas se habet ad tempus respectu durationis: sic immensitas ad locum respectu spatii. Dico igitur, quod sicut locus hic, & locus *Rome* eidem Deo indivisibili, & immenso coexistunt; ita ut eadem simplex immensitas cum loco hoc, & cum loco *Rome* coexistat, nec tamen sequetur, hos locos inter se coexistere, cum sint tantis intervallis inter se distiti: sic pari passu, primus mundi dies cum fuit, æternitati toti coexistebat, & hic dies eidem æternitati indivisibili, & toti coexistit; tamen nullis consequentiârum machinis sequetur, primum mundi diem, & hunc diem presentem inter se coexistere, cum inter hos dies tot secula intercedunt: Vel sic. *Plato* quando existit, toti immensitati indivisibili coexistit, tamen non sequetur: Ergo ubi est immensitas, ibi est *Plato* respectu spatii: Sic hora dum existit, toti æternitati indivisibili coexistit, tamen nec sequetur, Ergo quodcumque est æternitas, etiam & hora hæc est, respectu durationis. Ratio est, quia sicut Dei immensitas indivisibilis non solum est, ubi est *Plato*, sed etiam ubique: sic indivisibilis Dei æternitas non solum est nunc cum hac horâ, sed & eodem modo indivisibilis erit cum omni horâ postmodum secuturâ. Ex prædictis ideo solutio argumentorum *Vorsio* erit facilis, cum omnia supponunt duo entia, quorum unum aliud tempore sit prius æternitati indivisibili inesse non posse, nisi & simul insint: Quod manifestè falsum est: Cum æternitas non sit temporaria, (qualis est infans) sed æterna indivisibilitas; quæ non solum instanti, sed universis temporum particulis adequata est, etiam & infinito major. Ita ut primus mundi dies cum æternitate illâ indivisibili coexistat, & post multa annorum millia alius dies eidem æternitati coexistat: ipsâ interim æternitate, die primo, & ultimo, & omnibus annorum centuriis interjectis, eadem manente, simplici scilicet & indivisibili:

nec hinc sequetur, quod in æternitate sit prius & posterius, quia una dies prior æternitati inest, alia posterior: Quia hæc prioritas, & posterioritas rebus ipsis insit sub æternitate contentis, non ipsi æternitati, quæ semper est simplex & indivisibilis, sine ulla partium successione. Sicut locus *Roma*, & locus *Corduba* immensitati simplici, & indivisibili insunt, & inter se longè distant: Ita tamen ut illa distantia sit in rebus ipsis sub immensitate contentis, non in immensitate ipsâ quæ perpetuo simplex est, & indivisibilis, & summam dicit ad res omnes indistantiam. Nam sicut locis omnibus, quantumcunque distantibus, non solum æqualis est, sed & major indivisibilis immensitas, sic universis temporum periodis major est indivisibilis æternitas, nempe æterna illa indivisibilitas. Vel 6. Prius & posterius possunt esse in æternitate per denominationem externam inclusivè, non per denominationem internâ subjektivè, vel formaliter. Sic dicimus, quod elementa corruptibilia sunt in cælo inclusivè scilicet, tanquam in superiori comprehendentis: non subjektivè, vel formaliter. Sic tempus & omnes ejus differentię sunt in æternitate, nempe præsens, præteritum, & futurum, non subjektivè, aut formaliter, quasi in æternitate ipsâ essent formaliter partes quarum una prior esset, alia posterior: Sed solum comprehensivè, per denominationem externam à re contentâ desumptam: Nam æternitas cum sit duratio prima, & suprema, necesse est, ut omnes temporis differentias in se comprehendat modo prædicto. 7. Tandem cum usitatâ scripturę phrasilogiam urget *Vorslius*, quâ temporis differentię Deo tribuuntur, hujus solutio Theologi munus est, non Metaphysici: Solum hoc dico, quod & unicuique notissimum, nempe ea quæ in scripturâ *ad Romanos* dicuntur, *Deo temporis* intelligenda sunt. Nec si digitum Dei, vel brachium, vel oculum legimus; ideo membra illa corporea in Deo esse concludamus, ne in damnatam antiquitatis hæresin incidamus, & Deum *ad Romanos* opponi somniamus. Nec si differentię aliquę temporis in scriptura Deo attribuantur, statim Deum esse temporalem concludendum, hoc enim aperte impium; Sed potius infinita Dei benignitas laudanda est, qui durationem suam infinitam per conceptus nobis familiares exprimit. Et revera ex istis scripturę locis à *Vorslio* allegatis, in quibus temporis differentię Deo attribuantur, aliud nihil ullâ rationis verisimilitudine colligat *Vorslius*, nisi Deum esse temporalem, quod tamen sequi ex locis ipsis, & ipse *Vorslius* jussè difficitur.

Ex his ita demonstratis manifestum erit, æternitatem non esse divisibilem, nec posse quidem: non obstantibus *Taurelli* sophismatibus, aut *Vorslii*. Jam proximè videndum esset, an æternitas sit accidens Dei, hoc enim voluit *Vorslius* quia accidenti in Deo multa constituit ab essentia ejus longe diversa: In not. ad disp. 3. pag. 106. 107. Et ipsam æternitatem divisibilem esse vult. In not. ad disp. 3. pag. 126. 227. cum tamen essentiam statuit in Deo indivisibilem. Et alibi *Nicolas Taurelli* philosophiam probat, qui in *Triumph. Philosophie*, pag. 273. sic philosophatur: *Accidentia* (inquit) à Deo quam alienissima sunt, quæ substantiam aut circumscribunt, aut definiunt, non est tamen cur Deum accidentia simpliciter nulla admittere judicemus. Accidentia igitur Deo tribuimus, sed talia quæ substantiam ejus non definiunt. Eum enim justum dicamus, & misericordem, quæ accidentia sunt, &c. quæ sequuntur. Nempe hunc locum citat *Vorslius* in *Respons. suâ Pseudo-modestâ ad articulos quosdam ex Anglia transmissos*, pag. 32 33. Nempe hæc *Taurelli* *Deaphnographia*, & *Vorslii*, quibus thesin hanc nostram paucis demonstrandam opposuimus,

2. *Æternitas* accidens Dei non est, nec revera accidens ullum admittat perfectionis divine absoluta infinitas. Not: 1. Cum dico accidens nullum Deo in esse, nec in esse posse; hoc non intelligo de denominatione extrinsecâ, quæ temporaria cum sit, Deo in esse constituto, in tempore adveniat. Sic Deum verè dicimus creatorem, & redemptorem; cum tamen manifestum est, Deum attributa hæc habere, non ut intrinseca & essentialia, quasi Deo intrinsecum esset, esse creator, aut redemptor, sed hæc sunt attributa, seu denominationes extrinsecæ, quæ Deo in tempore accidunt. Nam 1. manifestum est, quodd Deus fuit antequam creator fuit, aut redemptor; ergo quodd sit creator, aut redemptor Deo accidit. 2. Deus equè fuisset, si creatura nunquam fuisset, nam ut creaturam liberè condidit, sic potuit liberè non condidisse; & ita potuit fuisse, si creatura non fuisset: & per consequens, esse creator Deo accidit ut denominatio externa, quæ in Deo nihil ponit. 3. Suppositâ creaturâ, tamen statim redemptor non fuit, (liquidem dum stetit in innocentia suâ Adam, nec redemptor fuit Deus, nec esse potuit in ordine ad hominem; cum redemptio, sit à malo aliquo redemptio, quod homini innocentia primæ vâ vestito, nec inerat, nec inesse poterat: Ergo quod sit redemptor Deo accidit. 4. Imo etiam lapsu præsupposito, non necesse erat, ut Deus esset redemptor; cum redemptio fuit opus liberum, misericordix, non naturæ; (aliàs etiam & angelos redemisset). Et per consequens, quodd sit redemptor, Deo accidit, ut denominatio externa, quæ in Deo nihil ponit, sed est solum respectus extrinsecus ad creaturam. 2. Igitur cum negamus accidentia in Deo ulla inesse, hoc intelligimus de accidente physico, propriè in hærente, & aliquid in Deo ponente. Talia enim Deo nulla insunt. *Vid: Aquin: 1. parte, quest: 3. art: 6. Nazarium, Vasquez, & Commentatores ibid: Et contr: Gentes lib. 1. cap. 23. & 31. Ferrariens: ibid. Et Opuscs 3. cap. 13. 23. 57. 65. 66. & multos apud Joh: Martineq in 1. sent. dist. 8.* Sed quia notum est Scholasticos: *Ne brevibus pereat sua charta libellus*, multa congerere, quorum aliqua invalida, alia sæpenumero laxius proposita sunt: ideo multiplices eorum discursus omitam, & rationem unam aut alteram adducam, eamque pressius, & (si fieri possit,) evidentiùs proponam. Sit ideo ratio prima hæc.

1. Si in Deo *Æternitas* esset accidens, tum vel sit, & causatur à Deo, vel non: si à Deo causetur, & tanquam principio producat, tum 1. *Æternitas* habebit principium; quod naturæ æternitatis repugnat immediatè, & directè; Quia æternitas essentialiter dicit negationem principii omnis, & finis, non solum actualis, sed possibilis. (*Vid: Suarez Metaph: diff: 50. part: 2. sect. 3. num: 5. pag: 459. vol. 1. G. Aquin: 1. part: quest: 10. art: 1. Ibid: Nazarium, alios.*) Et per consequens, æternitatem à Deo produci erit impossibile, cum hoc naturam ejus directè destruit. 2. Si æternitas esset accidens à Deo productum, tum essentia divina saltem naturâ prius esset, quàm esset æternitas: at aliquid ipsâ æternitate prius, nec fingi possit; cum sit essentialiter duratio interminabilis, & Deo adæquata, quodd fieri nequeat, si Deo esset posterius vel tempore, vel naturâ solum. 3. Si à Deo produceretur, tum finitum, & creatum sit, necesse est, cum manifestè repugnat, ut Ens aliquod sit infinitum, & increatum, & tamen ab alio produci, & fieri. At durationem finitam, & creatam, Deo infinito, & increato adæquare, aut proportionari impossibile. Ergo, *Æternitas* talis duratio esse non possit. 4. Si æternitas esset accidens Dei à Deo productum, tum manifestum esset essentiam Dei comple-

Ratio 1.

tam esse naturā prius quā sit æternitas; tum dico, si essentia illa divina, sicut est naturā prius quā illud accidens, si permaneret sine illo accidente, esset per se præscisē, sine illo accidente æterna: Ergo illud accidens (quodcumque demum sit) non est æternitas. Ratio consequentiæ est; quia contradictionem implicat manifestam, Deum esse æternum, sine æternitate. Et per consequens si essentia divinā per se præscisē esset æterna sine illo accidente, tum illud accidens non erit æternitas. Anteced: sic ostendo: Essentia divina si per se præscisē, sine accidente ullo, in esse permaneret, esset absolute æterna; Quia cum essentia illa esset improducta, nec inciperet, (ut manifestum est,) nec desineret; at essentia talis quæ nec incipiat, nec desinet, si per se solum, sine accidente quovis addito, in esse permaneret, esset æterna: nam primò, essentia illa ex eo præscisē quod in esse persisteret, durationem habet; Quia duratio intrinsecè, & essentialiter considerata, non est aliud, quā permanentia in esse. 2. Illa permanentia in esse, seu duratio esset æterna, quia illud quod durat, in tali casu, esset sine principio & sine: Ergo ejus duratio esset æternitas. Et per consequens, si essentia divina, omni accidente excluso, solum ex vi essentia permanentis in esse, esset æterna; manifestum erit, æternitatem in accidente nullo esse posse. Cum essentiam divinam ut æternam, sine æternitate, nec concipiat intellectus; at sine accidente quovis intellectus concipiat essentiam divinam ut æternam; quia ipsa essentia divina, sine accidente omni, ex eo solum quod essentia illa in esse permanet, esset formaliter æterna: Ergo æternitas Dei accidens esse non possit, præsertim ab ipso Deo productum; quod erat demonstrandum. 2. Si æternitas non producat à Deo, tum vel 1. Erit improductum, & à se solum; at hoc impossibile. 1. Quia quod non est productum est absolute infinitum; (ut superius demonstravimus) & ideo independens, quod cum naturā accidentis directè pugnat: cum accidens quodcumque quoad modum essendi intrinsecum, sit dependens à subjecto, cujus est accidens. Et ideo cum accidens, quā tale, sit dependens, impossibile erit ut æternitas sit Dei accidens, si non sit producta. Vel 2. Si æternitas sit accidens Dei, nec à Deo productum, nec omnino sine principio; tum necesse est, ut ab alio extra Deum producat: At hoc etiam æquè impossibile. 1. Quia tum illud accidens esset solum accidens commune respectu Dei, quia quod inest in subjecto à principio externo, proprium ejus esse non possit, (ut per se patet) At si æternitas esset accidens Dei commune, tum salvā Deitate abesse potuit: Sed hoc manifestè falsum, nempe ut æternitas à Deo abesset, cum contradictorium sit, Deum esse, & non esse æternum. Et per consequens à principio externo inesse Deo non possit. 2. Si esset à principio externo, tum Deus quoad perfectionem illam ab alio dependeret. 3. Esset mutabilis: at hæc omnia incongrua, & rationi rectæ manifestè contradictoria. Ergo & illud à quo consequuntur.

Ratio 2.

2. Si æternitas esset Dei accidens, tum vel finitum sit necesse est, vel infinitum: At neutrum dici potest, ergo. Propositio est per se manifesta. Min: Sic ostendo. 1. Non potest esse accidens infinitum ob rationes antea adductas: nec 2. finitum. 1. Quia omne finitum principium habeat, necesse est. 2. Quia duratio finita non esset Deo proportionata; Quorum utrumque naturam æternitatis directè destruit & per consequens, non potest æternitas esse Dei accidens. At de his nonnulla superius; & cum sint manifesta, à reliquis supersedeo.

Dub.

Quid rationibus his per se perspicuis opponi possit non video; nisi hoc. Quod licet

licet æternitas statuatur accidens Dei, & ita finitum quoad esse, tamen quoad durationem possit esse æterna; & ita Deo adæquari, non quoad esse, (quod finitum supponitur) tamen quoad durationem, quod ad rationem æternitatis sufficiat. Et hoc eo probabilius asseritur, quia doctiores Scholastici statuunt, *Possē ens aliquod finitum esse ab æterno*; Ut si Deus ab æterno creasset Angelum. Sic *P. Hurtad. de Mendoz. disp. phys. 16. sect. 1. Aquin. 1. part. quest. 46. art. 2.* Sic *Vasq. tom. 2. in prim. part. Aquin. disp. 177.* Et *Molina* etiam in 1. part. quest. 46. art. 2. *Ferrariens. lib. 2. Cont. Gent. cap. 38.* Et multi apud *Ruv. in 8. lib. phys. tract. de æternit. quest. 2.* At si Angelus potuit esse ab æterno, licet sit finitus, quidni & ipsa æternitas, finitudine ejus non obstante? Et ita possit Deo adæquari quoad durationem, licet non quoad esse, (quod supponitur finitum;) utpote cum æquē ac *D. us* æternē duret.

Nimirum argumentum hoc difficultatem non exiguam involvit, at causæ *Vor-*
stiane nullatenus erit p. osuturum. Siquidem secundum Theses suas, æternitas est
 duratio indivisibilis, in qua est prius, & posterius, & successio propriē dicta. Sic
 enim in notis *ad disp. 3. de Deo. pag. 222.* & alibi passim, dicit tempus in gene-
 re esse durationem rerum præteritam, præsentem, & futuram; cujus temporis spe-
 ciem primam statuit æternitatem. Jam verò licet fatentur Scholastici, quod ens
 permanens, ut Angelus, potuit esse ab æterno; tamen constanter negant, & solidē
 evincunt ens successivum ab æterno esse non posse. Sic *Vasquez in 1. part. disp. 177.*
cap. 4. Sic *Arimnensis* & *Occam* apud *Mendoz. disp. phys. 18. sect. 1.* Sic *Ruv.*
in 8. lib. Phys. tract. de æternit. quest. 3. pag. 700. Et idē cum *Vorstius* & *Tau-*
rellus æternitatem esse successivam volunt, & divisibilem, ab æterno esse non pos-
 sit, ut solidē demonstrant authores prædicti locis prædictis. Et per consequens Deo
 æquari nullo modo possit: nec quoad esse, cum supponitur accidens finitum; nec
 quoad durationem, cum ens successivum, quale æternitatem esse vult *Vorstius*, ab
 æterno esse sit impossibile. Et idē manifestum est argumentum hoc in causæ *Vor-*
stiane patrocinium non omnino valiturum. 2. Nobis tamen aliā viā incedendum,
 qui æternitatem permanentem novimus, & indivisibilem. Cum idē obijciunt,
 quod æternitas, cum sit ens permanens (licet accidens, & finitum) potest esse ab
 æterno: & ita Deo proportionari quoad durationem; hoc enim Scholastici com-
 muncalculo approbant. Dico 1. Me nunquam probasse audacem illam Schola-
 sticorum assertionem, nempe, *Creaturam posse esse Deo æqualem quoad duratio-*
nem, sive esse æternam: sed inter effata eorum temeraria, & Deo indigna nume-
 rasse. Quæ enim inter creaturam, tantillam scilicet, & infinitam Deitatis immen-
 sã *ἐξοχλῶ*, vel convenientia fingi possit, nedum æqualitas? Nec idē in Deo im-
 potentiam ullam ponimus, cum negamus illum posse facere creaturam æternam;
 cum illum absolutē, & ultra quàm dici possit omnipotentem venerabundo corde
 agnoscimus: sed creaturæ conditionem finitam æternitatis omnimodo incapacem
 dicimus. Quod & firmis rationum momentis demonstrari possit. Sic 1. Suppono æ-
 ternitatem ex natura sua, & conceptu proprio, denotare durationem simpliciter in-
 terminabilem, omnis principii, & finis absolutē incapacem: ne ex receptissima
 illa æternitatis definitione patet, *Æternitas est interminabilis vitæ, tota simul per-*
fecta possessio. Apud *Boët. de consol. Phil. lib. 3. prof. 2.* quam definitionem ad-
 ducit, approbat, & rationibus nonnullis probat *Aquin. 1. part. quest. 10. art. 1.*
 Et ibid. *Nazarius*, & commentatores ibid. communi suffragio. Quo fundamento

posito, nullam creaturam seu ens finitum posse esse æternum, sic evincitur. Illud non est æternum simpliciter, quod principium admittit; cum æternitas ex natura sua principium omne, vel possibile excludit, ut rectè *Suarez Metaph part. 2. disp. 50. sect. 3. num. 5. pag. 459. col. 1. G.* At omne ens finitum, seu creatura necessariò habet principium à quo sit finitum, & creatum; & per consequens nullum finitum potest esse æternum. Et si hic in casu presenti dicas, quòd licet æternitas sit Dei accidens, & habeat principium essentie, tamen non habet forsitan principium durationis, & ideo potest esse Deo adequata respectu durationis. Dico hoc esse omnimodo incongruum. Nam primo, quod habet principium essentie, principium etiam durationis habeat necesse est; cum impossibile sit, ut res duret antequam sit; sed eodem momento et esse, et durare incipit; præsertim cum duratio sit mora rei in esse, ideoque necessariò præsupponat esse quod duret. Unde sequetur, quod illud quod habet principium essentie, habebit etiam & durationis principium. 2. Sed responsio hæc æternitati nullo modo aptari possit, ita ut dicas illam habere essentie principium, & non durationis. Ratio est, quia æternitas est essentialiter duratio, & ideo impossibile est, ut ejus esse incipiat, duratione ejus non incipiente. His ideo ita demonstratis manifestum erit æternitatem Dei accidens esse non posse: quod erat dicendum.

Novi *Vorsium*, in not. ad disput. 3. de Deo p. 207. *Justinum Martyrem* in erroris sui patrocinium adducere, ut magno tanti patris nomine errori suo auctoritatem conciliet speratam. *Justinus* enim (si sit *Justinus*) In quæstionibus, & Responsis: *ὁ θεὸς ἑλλῶνας*, talia revera habet, qualia protulit *Vorsius* in consut. solut: non rectè intitu. & ad quæstionem 3. Ibi enim p. 177. sic legimus: Ἄλλο τὸ ὑπαρχειν καὶ ἄλλο τὸ ἐνυπαρχειν ὑπαρχειν ὡς τὸ θεῷ ἢ ἰσῆα, ἐνυπαρχειν τῇ ἰσῆα ἢ βελῆ. Inde concludit, ἄλλη ἀρετὴ ἢ ἰσῆα θεοῦ καὶ ἄλλη ἢ βελῆ. Nempe aliud est esse aliud inesse; & est quidem Dei essentia, inest verò essentie voluntas; *Alia igitur est essentia Dei alia voluntas*. Multa his similia ibidem occurrunt, quæ accuratè dicta esse pronunciat *Vorsius* pag. 207. Nempe quia in causæ subsidium sperat profutura. Sed misera hæc sunt causæ jamjam ruinæ fulcimenta; cum manifestum est librum illum. Quæst. & Respons. *ὁ θεὸς ἑλλῶνας* esse spurium, & *ὑποβολιμαῖον*, supposititium scilicet & *ἰδ. δευτέρου*, nec *Justinus Magni* opus γνήσιον, & genuinum. Quod etiam fatentur *Possevinus*, *Bellarminus*, *Coccus*, *Rivettus*, omnes. Et ratio manifesta evincit; quia istius libri author Manichæos sæpè nominat, ut videre est in *Resp. ad quæst. 1. pag. 161. D. G. 162. B. C.* & alibi passim; cum tamen certissimum sit, *Justinum* scripsisse annos centum, & aliquid amplius, ante exortos Manichæos. Scribit enim *Justinus* (ipso teste) Apologiam suam sub *Antonino Pio*, circa ann. Dom. 150. Cum tamen Manichæi non exorti sunt ante annum 2. vel 3. *Probi* Imperatoris circa an. Dom. 278. si *Eusebio* fides. Quomodo igitur fieri potuit, ut *Justinus* Manichæos oppugnaret, cum scripsit an. 128. αἰς ἑγγιστα, ante ipsa istius erroris incunabula? Sed consentaneum est, ut spuria *Vorstii* dogmata, auctoritate pari suffulciantur.

6. Sic constat quid non sit æternitas, negativè loquendo; nempe quod non sit divisibilis, quod non sit accidens. Jam ut quid sit paucis exponam, Dico 1. cum ex superioribus manifestum est, æternitatem Deo realiter inesse, eique ut attributum convenire, & quod non sit accidens Dei; sequetur, quod sit de essentia Dei; cum hæc omnimodo simplex est, ut ex prius dictis innotescat, sequetur quod æternitas sit ipsum Dei esse. 2. *Æternitas* ideo significat ipsum Dei esse in abstra-

Deo consideratum, inadæquatè tamen, in quantum connoeat infinitam ejus permanentiam in essendo. 1. Quod æternitas sit ipsum Dei esse patet; Quia æternitas Deo revera inest, & accidens ejus esse non possit. 2. Quod essentiam illam inadæquatè significat, non est minus manifestum: quia essentiam divinam non significat secundum perfectionem ejus omnem, sed aliquam solum; Est enim essentia divina, immensus multarum perfectionum oceanus, adeo ut per attributum unum, una solum perfectio significatur. Ut (verbi gratiâ) omnipotentia significat perfectionem divinam in ordine ad possibile producendum; immensitas perfectionem divinam in ordine ad spatium, illamque spatio nullo limitatam esse indigitat: & sic de reliquis. Quod & adhuc apertius patet: Quia si attributa illa Dei, verbi gratiâ, æternitas, omnipotentia, &c. significarent essentiam divinam adæquatè, tum non essent attributa, sed alia nomina Deo æquipollentia, & synonyma: cum in confesso sit, Dei synonymum non posse esse ejus attributum. 3. Cum dico, quod attributum Dei significat essentiam Dei inadæquatè, nempe quodvis attributum perfectionem Dei unam aliquam, non omnem: hoc non ita intelligendum, quasi ex parte rei esset in Deo perfectio una, & altera; hoc enim impossibile; cum Deus ex parte rei, prout in se est, sit solum perfectio una, infinita, & simplicissima: sed hoc intelligendum est in ordine ad conceptum nostrum imperfectum, qui cum Deum opt: max: prout in se est non apprehendamus, pro modo nostro intelligendi imperfecto apprehendimus. Ita tamen ut imperfectionem hanc in Deo, seu re conceptâ, nec agnoscimus, nec concipimus; sed solum in intellectu nostro concipiente, qui infinitam illam Dei essentiam, & ultra quam dici possit perfectâ, pro modulo nostro apprehendimus, nō pro merito suo. 4. Manifestum est ideò, quod attributa Dei ab essentia divina distinguuntur. Essentia enim divina una est, attributa ejus multa, ac illa eorum multiplicitas distinctionē aliqualem inducat, necesse est. Nam si non sunt distincta, nec possunt esse multa. Et cum hæc distinctio non potest esse realis (hanc enim summa Dei simplicitas excludit) crit solum distinctio rationis. E. criteriâ hæc distinctio rationis ratiocinatæ, (ut loquuntur) quia occasio, seu fundamentū istius distinctionis è re ipsa desumitur. Possit autē fundamentū illud esse triplex. 1. Enim occasio distinguendi attributa divina possit desumi ex distinctione perfectionū positivarum, quæ per Attributa Dei negativa remouentur. Sic Æternitas negat omnem durationis terminum: Immenitas determinationem ad particulare Ubi. Aliud autem est permanentiæ terminus, & durationis, quem negat æternitas; aliud præsentie terminus in ordine ad spatium, quem à Deo remouet immenitas. Ex his ideò occasio præbetur, ex qua ipsa æternitas, & immenitas distinguuntur. 2. Alia occasio desumi possit ex operationum diversitate; Sic differunt misericordia, & justitia; Quia aliud est punire, aliud misereri. Et ad hunc modum possumus in sole distinguere vim illam quæ emollit butyrum, & lutum indurat, quæ tamen est realiter una in sole. 3. Ultime distinguendi modus ex eo desumi potest, quod ea quæ illis respondent in rebus creatis, habent distinctionem realem, ut intellectus, & voluntas, justitia & misericordia in homine re ipsa distinguuntur; & (secundum nostrum concipiendi modum) ideò ex his occasionem accipimus distinguendi attributa Dei.

Sic de æternitate respectu sui, nempe quid; & qualis sit nonnulla disputavimus: sequitur, ut quomodo se habet ad res extra Deum, paucis exponerem. Et hic occurrat quæsitum illud *πᾶσι θεοῖς ἀλλήλοις*, de futuris contingentiis, quomodo æterni-

tati insunt. ² *An obiecta solùm, an per proprias existentias, per quas cum sunt, temporis coexistunt?* Et hic 1. Terminos expōno. 2. Conclusiones deduco, & probō. 3. Objectionibus satisfacio.

² *Quid sit futurum, & quid possibile,*

2. Igitur ut quid sit *futurum*, appareat, sciendum est, quod aliud est *Possibile*, aliud *futurum*. Possibile illud dico quicquid Deus potentia absolutâ faciat, licet actu nunquam fiat. Sic mundum alium, & alios homines putō possibiles; quia potuit Deus pro omnipotentia suâ, eadem facilitate mundum alium condidisse, quā hunc de facto condidit. Et ideo nullibi absurdus philosophatur *Aristoteles*, aut ineptius, quā *lib. de Celo*; Ubi alium mundum esse non posse argumentis ridiculis demonstrare conatur. Siquidem quod non sunt plures mundi ratio nulla impedit, nisi conditoris voluntas, qui plura potuit, modō voluit. 2. Illud autem futurum dicitur, non quod potest esse solū, sed quod aliquando actu erit, nempe propriâ temporis differentiâ. Sic finis mundi dicitur futurus, non ex eo præscitē quia est possibile, (Nam possibile etiam est ut finem non habeat, hoc autem non est futurum) sed quia suâ temporis differentiâ actu erit. Hinc futurum rectē definit *Pet. Hurtado de Mendoz. disp. 9. de Animâ* Quod *Futurum sit illud quod erit in instanti sequente, connotando carentiam sui in instante presente*. 3. Hic ideo paucis videndum, unde est quod res aliqua sit futura; seu à quo principio oritur futuritio, ex qua res antea solū possibilis, fiat futura. Sit ideo thesis 1. Hæc.

Thesis 1.
Ratio 1

1. Res nullâ habet futuritionem à seipsa: seu non est sibiipsi causa cur ex possibili sit futura. Ratio est 1. Quia res nulla habet esse à seipsa. Ergo nec futurum esse. Impossibile enim est ut aliquid sibiipsi daret esse futurum, & non daret esse: cum esse futurum, necessariò præsupponit esse. Sicut impossibile est, ut aliquis causaret parietem album, & non causaret parietem, cum paries albus necessariò supponit parietem. 2. Si aliquid potuit sibiipsi dare futuritionem, tum vel antequam sit, vel post, vel dum sit. Non primum, quia impossibile est ut quid agat, vel effectum aliquod producat antequam sit: non secundum, aut tertium, quia res solū est futura antequam sit, eo enim instanti quo actu est, præsens est, non futurum: & cum incipit simpliciter esse, definit futurum esse. Et per consequens, non est aliquid futurum à se. 3. quicquid est futurum ab æterno erat futurum, (ut manifestum est)

Ratio 2.

Ratio 3.

quia supposito quod mundus finem habiturus est, tum dico finis mundi fuit ab æterno futurus: Nam de quocunque verum est dicere de præsentī est, de eo ab omni æternitate dici potuit, erit. Et per consequens quicquid aliquando actu est, ab æterno erat futurum. 2. Deus ab æterno novit *Paulum* esse convertendum, ergo conversio *pauli* erat futura ab æterno. At res non potuit sibi dare futuritionem ab æterno, utpote quæ ab æterno non fuit. Et per consequens res nulla est à se, & per se futura. 4. Si unum possibile potest dare sibi futuritionem, cur non omne possibile hoc faciat? Ita ut cum mille mundos novimus fuisse possibiles, cur non omnis mundus possibilis daret sibi futuritionem? cum major ratio nulla dari possit, cur non omnis æquē daret sibi futuritionem, ac aliquis. At certò novimus, quod ex mundis mille possibilibus unus solū erat futurus. Ergo futuritio non est à se ipsa, sed à causa aliqua externa. Quod erat dicendum.

Thesis 2.
Ratio 1.

2. Cognitio Dei per se sumpta non est causa futuritionis, seu, cur res aliqua est futura. Ratio est, 1. Quia cognitio Dei per se præscitē non est activa; ergo ab eâ non est quod res è possibili fiat futura. 2. Si cognitio Dei esset causa futuritionis, nempe causa cur *Plato*, vel *Ens* aliud sit futurum; tum omne cognitum cog-

nitio

ditione divinâ, esset futurum. At hoc manifestè falsum. Quia infinita possibilia cognoscit Deus: quæ tamen non sunt futura, & ideo à cognitione non erit futurum. Consequentie ratio est, quia cum cognitio Dei non sit libera, ita ut possit cognoscere, vel non ad libitum: Ratio nulla assignari possit, cur potius ex hac cognitione Ens unum, è mille possibilibus, potius sit futurum, quàm aliud: & ideo cum omne possibile non est futurum à cognitione divinâ, nullum erit futurum. Quod erat demonstrandum.

3. Sicut res dicuntur possibiles in ordine ad potentiam divinam, ita ut omne illud sit possibile propriè, quod Deus potest facere; sic puto rem esse futuram in ordine ad voluntatem Dei: Ita ut ideo res est futura, quia voluit Deus ut sit futura. Ratio, (ut mihi videtur) manifesta hoc evincit; Nam cum ante mundum conditum homines mille erant respectu Dei possibiles, æque ac *Adam*; ita ut eodem instanti quo *Adam* creabat potuit vel homines mille creâsse; Dico, ratio nulla vel fingi possit, cur ex istis mille possibilibus, solus *Adam* erat futurus, nisi quod voluit Deus, ut ille futurus esset, quod de aliis non voluit. Sic cum mundi multi erant Deo possibiles ab æterno, ratio nulla extra voluntatem divinam reddi possit, cur unus solum esset futurus: Nam verissimum est quod olim dixit *Augustinus*. *Hic mundus est, quia voluit; plures non sunt, quia non voluit.* 2. Certissimum est omne futurum ab æterno esse futurum, ut suprâ demonstravimus; & per consequens, impossibile est, ut futurum sit à creatura ulla; Ergo erit à Deo. Sed non à cognitione, (ut suprâ) nec ab alio Dei attributo quocunque, Ergo à voluntate. Si dicas futurum esse futurum à potentiâ Dei; nego. Et hunc esse ordinem arbitror inter possibile, futurum, & Ens actu existens, & eorum causas: Ut 1. res sit possibilis per potentiam Dei præscisè: Quia quicquid omnipotentia efficiat est possibile, sive voluntas vult ut fiat, sive non. Ideo enim res est possibilis, quia à potentia Dei producibilis. 2. Res ex possibili sit futura ex voluntate Dei præscisè; Quia ideo res est futura, quia voluntas Dei vult, ut suâ temporis differentiâ producat. 3. Res ex possibili, & futura sit actu existens, nec ex potentia solum, nec voluntate solum, sed ex voluntate potentiam applicante ad hunc effectum producendum. Sed hæc manifesta sunt, & demonstratione prolixâ non indigent.

Sed hæc intelligi velim de futuritione effectûs realis, & positivi; cujus futuritionem ab aliquo extra Deum pendere non posse evidentissimum arbitror, & rationi naturali manifestum; ut pluribus evidentius demonstrari potuit, modo vel propositi necessitas, vel temporis opportunitas pateretur. De futuritione mali, præfertim moralis, alii statuunt; non ego: qui rem tot difficultatibus perplexam determinare, nec volo, nec valeo. Solum hoc firmum maneat, & immotum, nempe mali moralis futuritionem ita statuendam, ut hypotheses nostræ peccati originem in Deum non rejiciant. Siquidem spuria illa, & deformis soboles, nostri progenies est, non Dei; qui peccatum placido vultu, nec videat quidem, nedum faciat. Scilicet insaniam Ethnicorum superlativam arguit, quod *Jovem* Deum agnoverunt, & adulterum; ut non injustè *Cecilio* suo objicit *Octavius* apud *Minutium*. Et miratur *Athenagoras* qui fieri potuit, ut illum tanquam Deum coleant, quem ἐπίκλοπον, & ὑπερδύμον, furem, & superbum cognoverunt. Certè Deus non est, nisi omnino bonus, malitiâ nullâ vitatus. Rectè magnus *Nazianzen* Episcopus, ἀναμάρτητος ὁ Θεός, Deus peccati nescius. Cum impossibile est

ut vitii succumbat ipsa bonitas. Ολοκληρεται ἀρεται δὲ ὧν γέννημα, (inquit Philo) virtus Deorum progenies, non vitium. Quod & Homerus oculo occæcato videat, dum apud illum, Διὶ δωτῆρες ἐσόν, bonorum largitores toties audiunt. Æternus iustitiæ sol innocentis eclipsin nullam patitur, maculas nullas; sed puritate ipsa purior, immoto iustitiæ meridiano in æternum effulgefcit.

2. Quid sit contingens, & in ordine ad quid sit contingens.

7. Terminus proximò explicandus est *Contingens*, de quo videndum 1. Quid sit. 2. A quo sit contingens. Primò, contingens illud dico, *Quod potest esse vel non esse*. Et hoc est duplex. Vel 1. ad esse. Vel 2. ad actum. Illud dico contingens ad esse, cuius essentia possit durare, vel desinere. Sic creatura omnis in ordine ad Deum, est contingens quoad esse; Quia cum creaturæ omnis essentia à libero Dei influxu, & providentiâ sustentante dependet, si influxum suum retraheret, manifestum est, quòd universa creaturarum compages, moles tota in antiquum chaos prono impetu relaberetur. Licet Angeli, & anima rationalis ex naturâ suâ sint Entia necessaria, supposito ordinario Dei concursu. 2. Contingens ad actum illud dico, cuius actus potest esse, vel non. Et hæc contingentia est iterum duplex. 1. Intrinseca, cum quod actus sit contingens ab ipsis subjecti sui principiis dependet, quæ talia sunt, ut actum pro suo beneplacito producant, vel non. Sic omnis actus voluntatis est contingens, contingentia intrinsecâ: Quia in potentia voluntatis est actum illum producere, vel non, ad libitum suum. 2. Contingentia est extrinseca, cum actum fieri, & non fieri, non dependet à principiis internis sui subjecti, sed ab aliquo extrinseco. Verbi gratiâ, quod ignis urat, est contingens, non contingentia intrinsecâ; Quia non est in potestate ignis ut urat, vel non, ad libitum: sed contingentia extrinsecâ. Quia à principio extrinseco possit fieri ut non urat. Nam utcumque ignis ex naturâ suâ, & principiis propriis non potest non urere; tamen si aquam injicias, vel materiam seponas, non urit. Et hinc est quod actus iste dicitur contingens contingentia extrinsecâ, quia à principio extrinseco possit fieri ut non urat; nempe à principio externo fieri potest, ut actum illum non producat, quem aliâs produceret. Quibus positis, ut in ordine ad quid talis effectus dicitur contingens innotescat, Dico.

Thesis 4.

4. Effectus dicitur contingens (loquor præcipuè de contingenti intrinseco) in ordine ad causam secundam principalem à qua profluit. Ita ut contingentia talis effectus æstimanda sit ex habitudine ad talem causam.

Ratio.

Ratio est, quia (cum contingentia effectus semper oriatur ex habitudine ad causam aliquam à qua contingenter fit,) necesse est ut effectus dicatur contingens, vel in ordine ad causam primam, vel secundam, vel utramque simul sumptam. Si in ordine ad causam secundam æstimatur effectus contingentia, habeo propositum. 2. Si dicas, quòd effectus contingentia æstimanda est ex habitudine ad causam primam solum; hoc erit omnino incongruum, quia cum omnis creaturæ effectus, in quantum à causa prima producitur, liberè exeat è potentia suæ causæ; ita ut quantum ad Deum spectat talis effectus possit esse, vel non esse; major ratio assignari non possit cur unus effectus potius dicatur contingens, quàm alius, nempe in ordine ad causam primam, cum effectus omnis ab ea causa liberrimè exeat. Nam ignis urit, cælum movere, & voluntas vult, scilicet hæc liberè, & contingenter; voluntas enim est perpetuò libera: illa necessariò, & naturaliter, cum nec sit in potestate ignis, ut non urat, nec cæli ut non moveat. At omnes hi actus in quantum sunt à Deo, sunt absolutè, & simpliciter liberi.

Nam

Nam calefactio ignis æquè liberè producit à Deo, ac velle voluntatis. Et per consequens quod calefactio sit necessaria, & volitio libera, ex habitudine ad causam primam desumi non possit: Et ideo quod calefactio sit necessaria, erit ex natura ignis ad talem agendi modum naturaliter determinati: & quod volitio sit libera, erit pariter ex natura voluntatis, quæ actus suos liberè producit. 3. Si dicas, quod talis effectus contingentia, à causâ primâ, & secundâ simul sit petenda: nec hoc ullâ rationis verisimilitudine dici possit: Ratio est, quia si contingentia effectuum æstimatur ex habitudine ad causam primam, & secundam simul: tum etiam effectus necessitas erit ab utrisque desumenda, & ex habitudine ad utrasque causas mensuranda; Cum ratio nulla reddi possit, cur potius libertas effectus, & contingentia, ex ordine ad causas utrasque desumatur, quam necessitas: Adeo ut si ex utrisque causis sit, quod in effectu aliquo sit libertas, etiam ex utrisque æquè erit quod in effectu alio sit necessitas; Sed cum in omnibus effectibus necessariis, ut in calefactione ignis, effectus talis sit necessariò à causâ secundâ, & liberè à Deo, causâ primâ, Quæ fieri possit, ut necessitas istius effectus ab utrisque causis petatur, cum ab unâ contingenter, & liberè, ab alterâ necessariò profluit? Nempe manifestum est, quod effectus non possit dici necessarius in ordine ad causam liberam, quia effectus omnis in quantum est à causa libera, & ipse est liber, & contingens. Et per consequens, effectus nullus possit dici necessarius in ordine ad Deum; & ideo necessitas effectus non potest desumi ex habitudine ad causam primam, & secundam simul, sed præcisè ex ordine ad causam secundam, à quâ necessariò producit. Cum itaque certum sit, quod necessitas effectus non omnino æstimatur ex habitudine ad causam primam, sed solum ex habitudine ad causam suam secundam principalem; pari rationis analogiâ sequetur, quod contingentia, & libertas effectus non æstimatur à causa prima, & secunda simul; sed præcisè ex habitudine quam dicit ad causam suam proximam. Quod erat Demonstrandum.

His ita expositis summa quæstionis huc redit: An futura contingentia (ut supra exposita) sint in æternitate, (ut mensuratum in mensura communi) non solum objectivè, & modo potentiali, sed etiam actu, per existentias illas actuales quas in tempore habent: Ita ut Plato sit actu in æternitate ante mundum conditum, per existentiam illam per quam in tempore est, dum actu est. In cujus quæstui determinatione 1. Thesin pono. 2. Probo. Thesis hæc esto,

3. Futura contingentia non sunt in æternitate per existentias proprias, & actuales, sed solum objectivè, & modo potentiali. Hanc thesin unâ mecum asserunt 1. *Hurtado de Mendoza de Animâ, disput. 9. sect. 6. subsect. 3. pag. 838. Alenf. 1. part. Sum. q. 23. num. 4. art. 3. Bonav. in 1 sent. dist. 35. & distinct. 39. qu. 14 art. 13. art. 2. quest. 3. Durand. distinct. 38. q. 3. Arim. in 1. dist. 38. quest. 2. art. 2. Scot. in 1. distinct. 39. & alii apud Nazarium in 1. part. quest. 14. art. 13. Contr. 3. pag. 437. Sed & multi etiam hanc thesin nostram industriâ laboriosâ oppugnant,* illos videat qui multa vellet. Pro instituto nostro sat erit 1. Thesin nostram rationibus nonnullis firmatam reliquisse. 2. Objectiones eorum præcipuas, solutione paucis adhiberi, diluisse.*

Scilicet ea est in thesi hac neganda *Alvarii*, & aliorum intentio, ut scientiæ divinæ circa futura contingentia infallibilitas statuatur inviolata; nempe malum medium bono fini ordinatum. At scientiæ divinæ summa infallibilitas. Nec tali auxilio, nec defensoribus istis indiget. Veritas non est mendacii indiga, nec in

* *Alvarez de Auxil. divin. gratia, lib. 2. disp. 2. P. Nazari. in 1. part. qu. 14 art. 13. contr. 3. alii apud illum ibid. pag. 437. & sequen. Ferrari contra Gentes, lib. 1. c. 66. 67. Cajet. in 1. p. q. 14. art. 3. alii apud Alvar. supra, pag. 49.*

sui patrocinium errores convocat. Ipsa auxilium propriis munita, manet in perpetuum immota; & eminentia falsitatis subsidia, animo nobiliori designatur. Pergam ideo & ratione unâ, aut alterâ ostendam, futura contingentia non esse in æternitate actu, per existentias illas actuales, quibus cum sunt temporis insunt. Ratio 1. sit hæc.

Ratio 1.

1. Futura contingentia insunt in æternitate eo modo quo sunt: manifestum enim est, quod inesse præsupponit esse. Quomodo enim fieri possit, ut albedo (v. g.) parieti inesset, nisi prius esset? ita ut inesse ex parte rei semper præsupponit esse: & etiam ex parte modi, quia impossibile est ut res alio modo alicui insit, quàm in re ipsa sit. Sic fieri non possit, ut albedo parieti accidentaliter inesset, nisi & accidens esset; vel ut secundum esse actuale inesset, si esse tale non habuisset. Jam subsumo; at futura contingentia jam non sunt, secundum essentiam actualem, & existentiam propriam, & realem. Ratio manifesta est, quia si futurum nunc actu existeret, non esset futurum; cum illud, & illud solum sit futurum, quod nondum existit, ut ex ipsa futuri definitione manifestum est. Et ideo si futura contingentia æternitati nunc inessent per existentias actuales, necesse est, ut nunc habeant existentias actuales quæ æternitati insunt: Et hoc dato, nempe quod futura contingentia nunc habent existentias actuales, manifestum erit, quod nunc existunt, (cum impossibile sit, ut res existentia actualem habeat & non existat, sicut impossibile est, ut paries habeat in se actualem albedinem, & non sit albus). At quod nunc existit non est futurum, sed præsens. Et per consequens cum futura contingentia sine contradictione directâ non possunt dici præsentia, (nempe secundum actualem existentiam, secundum quam sunt futura) ideo nec possunt dici æternitati per existentiam actualem inexistere, cum id quod nunc habet existentiam actualem, (parum refert, an in tempore, an in æternitate) sit de facto præsens: Hoc autem cum futurum non possit, manifestum est quod æternitati non inerat tale futurum per existentiam actualem. Quod erat demonstrandum.

Ratio 2.

2. Vel sic: Ea non coexistent æternitati per existentias actuales, quæ actualiter non existunt; cum coexistentia necessariò præsupponit existentiam, sicut paries albus præsupponit parietem. At futura contingentia ab æterno non existunt existentia actualem. Cum certò novimus, & fide credimus indubitatâ, creaturam omnem initium habuisse, & cum antecedenter actu non fuit, postmodum incepisse; ita ut tunc actu erat, quod prius non fuerat. Et per consequens futura, dum futura, per existentias actuales æternitati inesse non poterant.

Ratio 3.

3. Si omne futurum sit in æternitate per propriam, & actualem existentiam, tum tempus futurum est in æternitate secundum existentiam actualem: si ita, tum 1. verum erit dicere, quod tempus futurum in ipso hoc *nunc*, in ipso hoc *nunc*, existit in æternitate; & tum verum erit dicere, quod futurum tempus est actu præsens, quia quod nunc actu existit, est actu præsens: at hoc manifestum est implicare, ut futurum dum est futurum sit præsens. Ergo: Si dicas, quod est præsens in *Nunc* æternitatis, non in *Nunc* temporis, & ideo non implicare; Quia tempus dicitur futurum in ordine ad suum *Nunc*, seu *præsens illud*, quod est in tempore; non in ordine ad æternitatem. Dico quod hoc nec tollit dubium, nec evadit: Ratio est, quia si verum sit dicere, quod futurum tempus, nunc sit in æternitate per existentiam actualem, (quod concedant necesse est, quia si nunc non sit in æternitate, tum futurum non est semper in æternitate quod asserunt) tum in hoc instanti temporis.

temporis, futurū tempus erit in æternitate actu existens: E. erit futurum tempus, actu existens cum hoc *Nunc*, seu hoc instans temporis est; at quod actu existit cum hoc instans temporis existit, est præsens, non solum æternitati, sed & temporis: E. Si tempus futurum nunc inest in æternitate, erit præsens, non solum æternitati, sed & temporis. At hoc manifestè implicat, E. Tempus futurum æternitati nunc non inest per existentiam actualem. E. omne futurum non inest per existentiam actualem, quod erat dicendum. 2. Si tempus futurum æternitati inest per existentiam actualem; tum, (ut ex eorum principiis arguam) quia, quod semel inest æternitati sèper inest, necesse est ut tempus futurum æternitati inestet ab æterno. At hoc impossibile, ipsi sententibus, cum omnes consensu unanimi negant, & ratione solidā evincunt, nullum successivum posse esse ab æterno; ergo, manifestum erit, quod tempus futurum æternitati non inerat ab æterno, per existentiam propriam. Et ideo non sequetur, ut illud quod semel inest in æternitate, semper inest; & per consequens thesīs sua corrumpat necesse est, utpote super fundamentum hoc ædificata.

4. Si futura sint actu in æternitate per proprias existentias; tum, quia ante mundum conditum creaturæ omnes erant futuræ, necesse est, ut (ex hac thesi,) omnes creaturæ per existentias proprias æternitati inessent, antequam temporis inessent, cum ante mundum conditum tempus nullum fuit. Tum sic: Si creaturæ essent per existentias reales ante mundum conditum, tum durarent necesse est; Quia impossibile est, ens aliquod reale esse, & non durare. Si ita, tum quæro; futura ante mundum conditum in æternitate existentia, durabant vel duratione temporali, vel ævo, vel æternitate ipsā. Non duratione temporali, quia tempus ante mundum conditum nullum fuit. Non ævo, quia ante mundum conditum, ex istis futuris multa erant corruptibilia, quibus ævum convenire non potuit. Nam cum existentia *Platonis* (verbi gratiā) dum in tempore est, ævum pro mensurā suā non admittat; nec ut est in æternitate ante mundum conditum, ævum per mensurā suā admittat. Nam cum supponitur eandem simpliciter, *Platonis* existentiam æternitati inesse ante mundum conditum, quæ temporis inest, cum *Plato* in vivis est; manifestum erit, ævum non posse esse mensurā existentiz *Platonis* ante mundum conditum; sicut nec potuit esse mensuram ejusdem existentiz, seu durationis ejus dum *Plato* in vivis fuerat. Et per consequens, cum nec tempus potest esse duratio futuri in æternitate existentis ante mundum conditum, nec ævum: necesse est, ut æternitas sit futurorum in æternitate existentium duratio: At hoc impossibile; quia æternitas est duratio Dei propria, & creaturæ penitus incommunicabilis. Essentiam enim finitam duratione infinitā durare implicat: Cum impossibile sit, ut esse finitum habeat principium, & duratio ejus non habeat principium: (ut suprà probavimus.) Ergo, impossibile est, ut futura finita habeant æternitatem pro duratione suā: Ergo ante mundum conditum in æternitate non sunt per proprias existentias; quod erat dicendum.

5. Ex eorum hypothesebus, qui volunt futura æternitati actu inesse per existentias proprias, sequetur omne futurum esse absolutè æternum; at hoc manifestè falsum. Ergo & illud. Antecedens tali discursu evidenter confirmari possit: secundum notissimum eorum axioma contra quos disputo: *Quod semel æternitati inest, semper inest*: quia æternitas est indivisibilis, ita ut quod hodie in æternitate est, æternitati est adæquatum, quia æternitati toti coexistit. Siquidem nulla pars æternitatis præcessit, quia est indivisibilis: nec tota æternitas, quia secundum il-

los) impossibile est, ut *Petrus* hodie eternitati toti coexistat, & tamen tota eternitas existentiam illā *Petri* præcedat. Nam si tota eternitas fuit antiquā *Petrum* in ea existeret, tum (inquiunt) erit prius & posterius in eternitate, quod non admit- tendum. Jam ex hoc fundamento apud illos receptissimo, sic argumentum deduco: si futura ita eternitati coexistunt ut instans nullum fuerit, cum futurum in eternitate non fuerit: tum omnia futura erunt quoad existentias reales, actuales, absolute æterna: at hoc manifestè absurdum. Ergo & illud. Conseq: sic ostendo: ea omnia sunt absolute æterna, quæ semper sunt ita ut duratio nulla, nec duratio- nis particula ulla præcesserit. At (secundum illos) ita est de futuris omnibus: quia eternitati adæquatè coexistunt, utpote indivisibili; & per consequens, ex hac thesi futura omnia erunt æterna: quod non solum Philosophiæ repugnat, sed & fidei: cum novimus creaturam omnem initium habuisse.

Ratio 6.

6. Si futura sint ætuper existentias reales in eternitate antequam sint in tem- pore, (ut si *Adam* fuit in eternitate die primo) tum existens illud actuale in eter- nitate, antequam sit in tempore, vel est existens per existentiam creatam, vel in- creatam. Si dicat, quod existentia illa realis quam habuit *Adam* in eternitate die primo, fuit increata: tum 1. non fuit existentia creaturæ; cum implicat, ut existen- tia creaturæ sit increata. 2. Non erat illa eadem existentia, quā die sexto fuit in tempore, (quod voluit tamen) quia manifestum est hanc esse creatam. 2. Si dicat, quod existentia illa *Adami* in eternitate fuit creata, tum manifestè sequetur *Ada- num* habuisse existentiam actualem creatam, antequam creabatur: & sic fuit crea- tura ante creationem: quæ omnia *philosophi* sunt opinionum prodigia, à nullo, nisi qui *Anticyras* duplicatò meruit, admittenda. 3. Si *Adam* per existentiam realem eternitati inerat die primo: tum die sexto, cum *Deus Adamum* creabat, vel ean- dem numero existentiam rursus creabat, vel aliam, vel nullam. Non primum, quia impossibile est ut existentia realis, dum actu est, crearetur: Cum creatio sit entis prius non existentis productio. Non secundum, quia si alia *Adami* existen- tia creabatur, quā illa qua eternitati die primo coexistebat, tum *Adam* non co- existeret eternitati per eandem existentiam, qua temporis; hoc tamen unicè vo- lunt. 2. Ex hac thesi *Adam* existentiam realem duplicem haberet: unam, qua æter- nitate die primo fuit, & aliam die sexto creatam. At hæc sunt manifestè absurda. Ergo, & illud ex quo sequuntur.

Ratio 7.

7. Primum peccatum *Adæ*, vel erat in eternitate ante mundum conditum, vel non: Si non, tum omne futurum contingens non fuit in eternitate per existen- tiam realem quam habet in tempore. Si fuit, tum quæro, cujus fuit illud peccatum? non *Adami*, quia impossibile est ut *Adamus* peccaret antequam fuit, nempe ante creationem. Non Dei, hoc enim vel cogitare impium, nedum asserere; *ἀναυδῶντος ὁ θεός*, Deus enim peccare non possit, cum ipsius bonitatis progenies nulla esse possit, nisi bonitas. Mirro reliqua: qui plura vellent *P: Hurt: de Mend: videat de anim: d: 6. sect. 6. subsect. 3. p: 838.* & multos de hac rescribentes apud *Joh: Martin: in 1. sent. disp. 8. .4. p. 27, 28.* & *Theodorum Smising tract. 2. De Deo uno. disp. 4. q. 3.*

Ob.

Sequitur ut objectionem unam aut alteram 1. Ponam. 2. Solvam. Sic idè *Al- varez de auxil: divin: gratiæ. lib. 2. disp. 8. pag. 50. col. 1.* Deus habet claram, & distinctam cognitionem intuitivam omnium futurorum, ergo sunt eternitati præ- sentia per existentias proprias, & non objectivè. Consequent: probat, quia cog- nitio intuitiva est rei præsentis, prout præsens est secundum existentiam propriam.

Ant:

Ante probat, quia cognitio quam Deus habet futurorum contingentium est perfectissima. Ergo intuitiva. Alias mutaretur Dei cognitio quando futura producuntur in esse: nam inciperet cognoscere intuitive, quod prius cognoscebat abstractivè.

Argumentum hoc inconsequentia multiplici laborat: quod & ratione evidenti ostendamus. Nam 1. fateor Deum omnia clarè & distinctè cognoscere: quod ostendit *Durand. in 1. dist. 36. quest. 1.* & probat *Suarez Metaph. p. 2. disp. 30. sect. 15. num. 34.* ex eo quod cognitio divina sit perfectissima: nam si cognitio divina confusa esset, aut indistincta, non esset perfectissima: cum modi illi confusè & indistinctè cognoscendi imperfectionem implicant manifestam. 2. Admitto distinctionem illam cognitionis divinæ in intuitivam seu visionis, & abstractivam, seu simplicis intelligentiæ: quam multis explicat *Alvarez de Auxil. divin. grat. l. 2. disput. 6. & commentat. in 1. part. Aquin. quest. 14. art. 9. & Ferrariens. in lib. 1. Cont. Gent. c. 66. & 69. 3.* Sed cum dicit, quod cognitio illa quæ futura contingentia cognoscit, est perfectissima: Ergo, intuitiva & visionis. Hoc nullâ rationis verisimilitudine sequetur. Nam 1. *Aquæ* dixisse poterat: cognitio, quæ futura cognoscit Deus, est abstractiva, & simplicis intelligentiæ. Ergo est perfectissima. Ratio est, quia cognitio Dei omnis est perfectissima: nam cum cognitio illa intuitiva, & visionis, & cognitio abstractiva & simplicis intelligentiæ, sint cognitio absolute & simpliciter una, (ut nervosè probat *Aquin. 1. part. quest. 14. art. 4. & Suarez Metaph. part. 2. disp. 30. sect. 15. num. 33.* manifestum erit, quod cognitio Dei intuitiva non erit perfectior, quàm abstractiva: cum cognitionuna & eadem non est seipsâ perfectior. 4. Cum dicit, quod cognitio Dei mutaretur, si illa quæ prius fuit abstractiva, fiat intuitiva, re productâ. Dico, hoc non sequetur. Ratio est, quia mutatio illa est solum in objecto cognito, non in cognoscente, seu cognitione: cum cognitio divina ab objecto non dependet, nec ad mutationem objecti mutationem ullam patitur: Deus enim est simpliciter immutabilis, nec vel *ἡμολογία* *ἑμῆς*, mutationis umbram admittit, nedum mutationem. Sed & 5. hoc & ipse *Alvarez*, (modo principiis suis constabit) asserat necesse est. Quia Deus (secundum illum) saltem aliquo modoprius cognoscit res ut possibiles, per cognitionem abstractivam, & simplicis intelligentiæ, quàm illas cognoscit ut actu existentes per cognitionem intuitivam & visionis. Ratio est, Quia cognoscit res eo modo quo sunt, at prius sunt possibili: ipso fatente, & tum postea per decretum efficax (ut ipse loquitur) fiunt futuræ, & actu existentes. Cum ideo admittit *Alvarez*, res primò esse possibili solum in ordine ad potentiam, & tum futuræ in ordine ad voluntatem: necesse est, ut prius cognoscat cognitione abstractivâ (quia ut possibiles eâ solum cognitione cognosci possunt) & postea, cum per voluntatem fiunt futuræ, & etiam actu existentes, illas cognitione intuitivâ cognoscat Deus. At hinc nulla in Deo mutatio sequetur, sed solum in objecto, (ut fateatur necesse est.) Et per consequens hoc dato, quod scientia Dei ab abstractiva in intuitivam mutaretur, tamen non sequetur Deum esse mutabilem, vel cognitionem suam ex parte rei: sed solum, quod objecto variata, intellectus noster varias ei denominationes attribuit: ut quod sit intuitiva, quod abstractiva, quæ sunt solum denominationes variæ cognitioni divinæ ab intellectu nostro impositæ, pro diverso respectu ad creaturam, cum in se sit omnino simplex, & invariata. 6. Cum *Alvarez* ubi supra num. 4. pag. 50. col. 1. Scientiam visionis definit. *Quod sit de objecto per existentiam propriam presente*, (existentiam actualem intelligit) *Aquin.* suum relinquit:

Qui 1. part. quest. 14. art. 9. in corp. Sic statuit, *Quedam* (inquit) *non sunt nunc in actu, tamen vel fuerunt, vel erunt: & omnia ista dicitur Deus scire scientiâ visionis. Quadam vero sunt in potentia Dei vel creatura, quæ tamen nec sunt, nec erunt, nec fuerunt: & respectu horum habet scientiam non visionis, sed simplicis intelligentiæ.*

Ob.

2. Pergit *Alvar*, ubi supra d. 8. n. 4 p. 50. *Adam & Antichristus vel coexistunt in æternitate, vel non: si prius, habetur propositum. Si non, E. Adam prius erit in æternitate, & Antichristus posterius: & ita in æternitate erit præteritum, & futurum nihil enim dicitur præteritum et futurum in ordine ad durationem, nisi duratio illa habeat partes præteritas, & futuras. At æternitas tales partes non habet. Ut Aquin. 1. part. quest. 10. art. 4. & 5. Ergo.* 2. Illud quod aliquando coexistit æternitati, semper coexistit; quia æternitas est tota simul. Sed nato Antichristo, verum erit dicere quod æternitati coexistit per existentiam realem: ergo ab æterno habet hanc coexistentiam in æternitate. Nempe hæc illa sunt *Alvarez*, & sui sequacium argumenta *Schillas*, hæc tela (quæ putant) in victoriam valitura. Sed revera imbellia sunt, & adversus veritatem conatu irritò incassum vibrata: ut ex solutione proximè secururâ, evidentius (spero) innotescet, & clarius.

Sol.

Dico igitur 1. Quod *Adam*, & Antichristus non sunt simul in æternitate: Ratio est, quia cum *Adam* in æternitate actu est; Antichristus simpliciter non est; & per consequens æternitati non inest. Cum impossibile sit, ut Antichristus in æternitate actu in sit, priusquam actu sit; cum inesse præsupponit esse, ex parte rei; & inesse per existentiam actualem, præsupponit existentiam actualem quæ inesse poterat, ut manifestum est, & supra demonstratum. 2. Concedo igitur, quod Antichristus est in æternitate posterius quam *Adam*: nec hinc sequetur quod sit prius & posterius in æternitate formaliter, seu quod æternitas habeat partes quarum una est alterâ prior. Hoc ut fiat manifestum, dico. 3. Quod *Adam* prius est in æternitate, & Antichristus posterius, non tamen ut *Adam* sit in una ejus parte quæ sit Physicè prior; & Antichristus in aliâ, quæ sit posterior. Sed *Adam* cum est æternitati toti coexistit, & postea Antichristus cum actu est, æternitati etiam toti, & indivisibili coexistit. Nec hic totum aliud, & aliud cogitandum est; sed una simplex, & indivisibilis æternitas, & *Adamo* coexistit, cum est *Adamus*, & Antichristo, cum Antichristus fuerit. 4. Ideo illa prioritas, & posterioritas inter *Adamum*, & Antichristum, non petenda est ab æternitate, quasi ipsa æternitas prius, & posterius in se formaliter habuit, ex quibus *Adam* dici potuit Antichristo prior: sed in ordine ad se invicem, & mensuram propriam. Nam æternitas est quasi instans simplex, indivisibilis, & perpetuo permanens: supponamus idem instans indivisibile per annum continuari, (sive per possibile, sive per impossibile hoc fiat) dico, quod huic instanti hodie unum, cras aliud coexistit; & sic aliud post aliud. At hinc non sequetur, quia unumquodque horum cum est, instanti illi coexistit, quod idem simul ei coexistunt; cum unum hodie, aliud heri prædicto instanti insunt. Sic si homines decem, (unus post alium) punctum aliquod indivisibile transirent. Dico quod eorum quolibet cum ad punctum illud advenit ei toti, (utpote indivisibili) coexistit; tamen non sequetur, quod vel simul ei coexistunt, vel quod partes habeat in quibus successivè inesse poterant. Sic æternitas est quasi punctum aliquod indivisibile, vel instans æternum, & permanens, cui toti coexistunt res, cum existunt. At non ideo sequetur, quod ei simul res insunt, sed tempore suo unumquodque, & pro modo illo

do illo quo est, æternitati inest. Ita ut dum res est in potentia, possibilis nempe; & futura, æternitati inest solum quoad modum illum quo est: Cum idem sit solum in potentia, modo potentiali solum æternitati inerit. Sed quando actu est, modo actuali æternitati coëxistit. 4. Hæc omnia optimè explicari possunt, sic sicut æternitas se habet ad ævum & tempus; sic immensitas ad omnes locos particulares, & distinctos. Cum ideo immensitas sit simplex & indivisibilis, ita ut in illa non sit hic, & illic respectu loci, nempe nulla loci, aut spatii diversitas; sed ipsa immensitas sit quasi præsentia indivisibilis, quæ locum omnem comprehendit, & quasi unum simplex ubi. Sic æternitas est quasi unum simplex nunc, quod tamen omnes temporis differentias comprehendit. 2. Sicut immensitas utunque indivisibilis, & una sit præsentia simplex ad spatium, tamen comprehendit locos multos, & in ordine ad spatia diversa distinctos, & distantes. Sic æternitas utunque indivisibilis, tamen comprehendit tempora diversa, & secundum prius, & posterius distincta. 3. Sicut immensitati simplici & indivisibili inest locus *Rome*, & *Corduba*, qui longe distant, & sunt hic, & illic respectu spatii; ita tamen ut in ipsa immensitate non sit hic, & illic, aut ulla omnino distantia; sed simplex & absoluta ad res omnes indistantia. Ita, æternitati simplici, & indivisibili, insunt omnes temporis partes, quarum una est prior aliâ; ita tamen insunt, ut in æternitate ipsâ prius & posterius non inest, nec successio ulla, sed perpetua indivisibilitas. 4. Sicut non sequetur, quia locus *Rome*, & *Corduba* immensitati indivisibili insunt quod ideo simul insunt respectu spatii; Sic non sequetur annus mundi primus, & ultimus æternitati insunt indivisibilis. E. simul insunt respectu durationis. 5. Sed sicut corpus *Rome*, & corpus *Corduba* longe distant, licet immensitati indivisibili insunt; ita tamen ut illa distantia non fundatur in immensitate, quæ est absolute indivisibilis, & summam dicit ad res omnes indistantiam, sed in locis propriis revera distantibus. Sic dies mundi primus, & ultimus licet æternitati indivisibili insunt, tamen longè distant respectu temporis, seu durationis propriæ: Ita tamen ut hæc distantia non fundetur in æternitate, quæ est simpliciter indivisibilis; sed in tempore, quod est hujus distantie capax, & prioris, & posterioris fundamentum. 6. Cum dicitur igitur, quod ea quæ æternitati semel coëxistunt, simul coëxistunt, quia est indivisibilis; pari rationis analogiâ concludam ego: Quod illa quæ immensitati semel insunt, simul insunt, quia immensitas est æquè simplex, & indivisibilis ac æternitas. At hoc posterius manifestè falsum, ergo & illud prius. Sed hujus argumenti inconsequentiam superius demonstravimus, & ideo à pluribus abstinco. Minuta illa angustii temporis spatia, quibus circumscripta est humana imbecillitas, non permittat, ut infinita æternitatis involucria vel capiam, vel explicatione dignâ expediam. Ignoscat mihi (spero) benignus lector, & defectus nostros (triste hoc est mortalitatis fatum defecisse) cognoscat, & amicè suppleat.

EXERCITATIO SEXTA.

De Immenſitate.

In qua. 1. agitur de ſpatio Scholaſticorum imaginario; Ubi, 1. oſtenditur, quod ſit tale ſpatium. 2. Quid ſit. 3. Quod immenſitas propriè eſtimatur ex ordine ad tale ſpatium. 4. Quod immenſitas ex ordine ad ſpatium, vel locum Phyſicum, & realem eſtimari non poſſit. 5. Digreſſione brevi oſtenditur, 1. Poſſivè, locum etiam in ordine ad hoc ſpatium commodiſſimè explicari poſſe. 2. Negativè, quod in ordine ad ſuperficiem explicari non poſſit adequatè, aut propriè. 3. Rationes in contrarium adductæ ſunt, & ſolæ. 6. Oſtenditur, Deum eſſe actū immenſum, (i.e.) ſpatio omni, reali, vel imaginario, actuali, vel poſſibili intimè præſentem; idque per ipſum eſſe ſuum indiviſibile. 7. Quod hoc lumine naturali ſit cognoscibile. 8. Quibus modis ſit cognoscibile. 9. Απαραιτητα. Contradii Vorſti deliramenta examini ſubjiciuntur, (errores enim Vorſti de immenſitate ſunt διήλατοι, & iſanum magni) Ubi 1. Quid ſtatuit per theſes oſtenditur. 2. Rationes ejus adducuntur. 3. Solvuntur. 10. Oſtenditur immenſitatem eſſe incommunicabilem creaturæ, præſertim corpori. 1. Contra Lutheranos, oſtendendo ſuam ubiquitatem eſſe impoſſibilem. 2. Contra Pœnſificios, oſtendendo ſuam πολυτελείαν, eſſe etiam impoſſibilem.

NUnquam ſine hoſte veritas; quæ ut adverſarios plane nullos meruit, ita multos in immeritam ſui perniciem conjuratos, perpetuo habuit. Nonnullos ex inſeniâ potius, quam malitiâ; quibus dum veritatem ſequi ſe arbitrantur, contingit perſequi. Alii majori nequitia, & odio magis diuturno illam inſequuntur, & quod olim de Pompeio magno, & Cæſare dixit Hiſtoricus. *Non prim hoſtes eſſe deſinunt, quam eſſe deſinunt.* Neſtorios, Eunomios, Arios antiquius paſſa eſt Chriſtiana veritas, quibus multum luctata eſt, & tandem prævaluit; ac *ὅσα αἰς ἀβδῶνις*, turbatis errorum undis immergi non poterat. Ea tamen erroris inſelix diuturnitas, ut Hæretico deſuncto, non ſtatim occumbit hæreſis: ſed vigore novo, mortuo parente aſciſcit, urnis ſuperſtes, & funeri, patronos lucratur, & vindices. Uſque adeo erroris inſelix fræcunditas, ut ejus parens non ſimul errare deſinit, & vivere: ſed poſt funeri & ſepulchrum alios ſeducat, cum nec ipſe ab errore redeat. Sic Arii, Photini, Samoſatani, errores adhuc vigentes patimur ſera eorum poſteritas. Sed nec ſic oppreſſa veritas, quæ diuturnis tempeſtatum procellis, exitium minaturis jaçtari poſſit, non obrui: *Nat ſuper non immerſibitis undæ.* Triumphum ſerum aliquando lucratur, ſed certum: eoque glorioſius

gloriosius exurgit, quod periculosius. Adeo ut tot adversarii urgeri, veritati tandem profuit; cum majus sit animo triumphali hostes viciſſe, quam non habuisse. Nimirum hæc veritatis victoria, non hominis; cum homines multi ab errore triumphari possint, etiam tum cum vincit veritas. Nobis ideo serio cavendum, ne dum animo in novitatem prono, per literarum campos ex patiamur, in herbas noxias incidamus; quæ utcumque mel habent, tamen veneno tumultum, adeo ut non tam ex melle commodum speremus, quam ex veneno exitium. Scilicet herbas tales habet campus literarius, (felix si non habuisset) libros intelligo; qui honestâ fronte, & simulatâ veritatis specie, errores obtrunt, in perniciem profuturos. Sic infelices *Faufſos*, sic *Smalcos*, sic *Vajadivos*, sic *Morkorovios*, sic *Vorſſius* nobis dedere ultima hæc senescentis mundi tempora; qui mutuâ pietatis larvâ, errores ultra *Circos* pocula lethales nobis obtrudunt; qui non solum *va æw*, & ipsa fidei suburbia, insidiis clandestinis, & astutiâ hæreticâ aggrediuntur; sed ipsam religionis metropolin ipsa veritatis Christianæ *expansio*, *juſſu rj impad*, & vultu audaci impudentiâ indurato invadunt. Nimirum felix futura esset Respublica literaria, si scriptores tales vel non habuisset, vel ostracismo in perpetuum duraturos, & æternis tenebris condemnaret. Sed cum exterrere legas per me licet, quicumque intelligas; qui venenium cognoscas, & caveas: Legas (inquam) sed cum *Epicharmo utuntur dms*, nec in errorem te trahat nimia credulitas. Quod ne fiat, errores *Vorſſii* de æternitate exercitationis superiori indicavimus; sequitur jam, ut quæ de immensitate deliraverat, illo vindice ulciscamur. De immensitate igitur ostendendum

1. Quid sit.

2. Quod Deo inſit.

3. Quod hoc lumine naturali intellectus cognosci possit.

4. Quibus mediis hoc fiat.

1. Quid sit immensitas videndum; cumque Scholastici omnes & Metaphysici immensitatem ex ordine, & habitudine ad spatium definiunt, (ut videre est, apud *Suarez metaphys.* tom. 2. *disput.* 30. *Ludovic. Molin.* 1. p. *quest.* 8. *art.* 1. *Pasquez disp.* 29. num. 14. Et Scholasticos communiter in 1. lib. sent. *disput.* 37. & in 1. part. *Aquin.* *quest.* 8.) Cum (inquam) ex habitudine ad spatium immensitatem definiunt, 1. videndum quid ipsum spatium sit, in ordine ad quod immensitatem explicant; & hoc cognito immensitatem ipsam distinctius apprehendamus.

2. Dico igitur, quod spatium est duplex. 1. Reale, quod in corpore aliquo fundatur. Sic spatium inter *Oxoniam* nostram, & *Lusitaniam* dicimus reale; Quia fundatur in quantitate reali corporis imperfecti: ex quo fit, ut tot mille passus revera intercedant inter hunc locum, & *Lusitaniam*. 2. Spatium est imaginatum, quod *spatium imaginatum* non fundatur in villo corpore quocumque, nec quantitate, aut Ente alio creato *reale*, quocumque, nec ullo modo dependet ab Ente ullo finito. Sic universa orbis fabrica, *reale*, est in spatio illo quod occupat; quod spatium idem esset, si mundus non esset. Sic spatium inter parietes alicujus domus idem esset, si ær, qui spatium illud implet, annihilaretur: Hoc enim rationi manifestum est, quia ære annihilato inter alicujus domus parietes, distantia inter parietes prædictos erit eadem ex ære quæ prius fuit; ex quo sequetur, spatium idem manere. Nam si ære annihilato spatium idem non maneat, tum vel majus, vel minus, vel nullum sit

necesse est. At horum nihil congruè dici possit. Ergo idem erit spatium. Propositio secunda sic fiat manifesta. 1. Si nullum esset spatium inter parietes illos, calu prædicto, tum nec ulla esset distantia; Cum perspicuum sit, quod distantia nulla inter parietes illos intercedat, inter quos spatium nullum est interjectum. Distantia enim perpetuò æstimatur à spatio inter res distantes interposito. Sic centrum & cœlum *Empyreum* magis distant, quàm centrum, & orbis lunæ, Ex hoc præscisc, quia spatium majus inter cœlum illud, & centrum interponitur, quàm inter idem centrum, & lunam. 2. Ex quo sequetur, quod si spatium illud, vel esset minus, vel majus, quod distantia etiam pro ratione spatii, esset major, vel minor. Sed cum patet distantiam inter parietes duos, aëre annihilato, esse absolute eandem; sequetur & spatium esse idem, quod erat demonstrandum. De spatio reali hic non quaeritur, de imaginario videndum: de quo sit hæc thesis prima.

Thesis 1.

Dari aliquod spatium imaginarium ostenditur.

3. Datur aliquod spatium imaginarium (quod aiunt) ab omni spatio reali distinctum: scil. tale spatium quod in corpore nullo fundatur, nec ab aliquo dependet, ipsum tamen est distantia fundamentum. Thesis hanc Scholastici multis probare satagunt; nempe magno rationum numero læpius, quàm pondere: dum nec chartæ suæ parcunt, nec lectoris patientiæ. Qui multa vellet illos videat: *Mendozam disput. phys. 14. sect. 3. pag. 463. Suarez Metaphys. tom. 2. disp. 30. sect. 7. à num. 28. ad 44. Molin. 1. part. q. 8. Becan. Theol. Scholast. part. 1. cap. 6. quest. 2. Et alios apud Vassq. 1. p. disput. 29. cap. 2. 3. & c. Nazarium in 1. part. quest. 8. art. 2. Controv. unicâ. pag. 185. Et Joh. Martinez in 1. sent. dist. 37. quest. 4. Ubi multos enumerat hæc de re disputantes, mihi sufficiat rationem unam, aut alteram proposuisse pressius, & si fieri possit evidentiùs.*

Ratio 1.

1. In ratione primâ, unum suppono. 2. Rationem deduco. Suppono Deum esse absolute immensum, (i. e.) non solum esse infinitum ratione essentia, & perfectionis: sed etiam ratione præsentia, (ut loquuntur) ita ut essentia ejus nulli spatio finito limitari poterat; & hic gradus infinitatis divinitus dicitur immensitas. Nempe suppositum hoc admittunt omnes Scholastici, & Metaphysici probatores, & ὁρθόδοξοι, & ideo argumentum ab eo deductum, apud ipsos erit valiturum: Negat (fareor) *Vorstius*, & sui similes, apud quos pro præsentia sit postulatum, quod postea firmis rationum consequentiis demonstraturus sum. Hoc posito sic argumentum deduco. Deus opt. max: est in spatio imaginariis extra cœlum ultimum, & hunc mundum universum: Ergo sunt spatia aliqua imaginaria, ab omni spatio reali distincta. Consequentia, est luce suâ evidens. Ant: sic evinco:

* ὁ ὢν ἄριστος Deus optimus maximus, vel est extra universum hunc mundum finitum, vel πατὴρ καὶ κύριος non. Si non sit extra creaturam universam, τὸ πᾶν, seu molem hanc Entium finitæ, tum manifestum erit, quod vel intra hoc universum contineatur Deus, vel ad ἀφικταί, ὅτε plurimum ei exactè solum adæquetur. At huc hoc, live illud asserat, necesse est, ὡς πατὴρ, ἀλλ' ut Dei immensitas directè evetatur, contra hypothesein prius factam: Quod, sic ἐν τῇ αὐτῇ fiat manifestum. Quia essentia immensa*, formaliter, & per se dicit negationem, χώρα ὅπερ ποτὶ μένει. --- ὅτε κινέμεθα, ὁ τόπος τε ἀχώρητος, καὶ τὸ κῶμα ὄλω, (i. e.) Ineffabili patet, & dominus omnium non venit in locum aliquem, nec ambulat: sed in regione suâ (seu spatio) quæcumque tandem ea sit, manet: immobilis enim, nec toto mundo comprehensibilis. Justin. Martyr, in Dial. cum Tryphi Judo. pag. 357. A.

determinat.

determinationis ad spatium finitum, vel inclusionis in spatio finito, & etiam ad-
quationis cum tali spatio; (ut ex ipsis terminis pateat) & per consequens, si Deus
Opt. Max: vel intra universum includatur, vel ei solam adæquetur, (cùm sit abso-
lutè finitum) manifestum erit essentiam divinam habere præsentiam finitam solum,
ad spatium finitum; & idèd impossibile erit, ut essentia illa sit immensa, utpote ad
spatium finitum limitata. At hoc est evidenter incongruum. Ergo, & illud. 2. Si
Deus sit extra totum universum cùm in confesso sit, quod extra hunc mundum spatium
reale non sit, erit in spatio imaginario, non reali; quod erat demonstrandum.

At inquit Deus est extra hunc mundum non in spatio ullo, sed seipso solum:
(Quod respondere videtur *Vasquez in 1. part. Aquin. disp. 39.*) & idèd non se-
quetur Deus Opt. Max: est extra hunc mundum, ergo, sunt spatia imaginaria in
quibus est, cùm in seipso solum sit, non in spatii ullis.

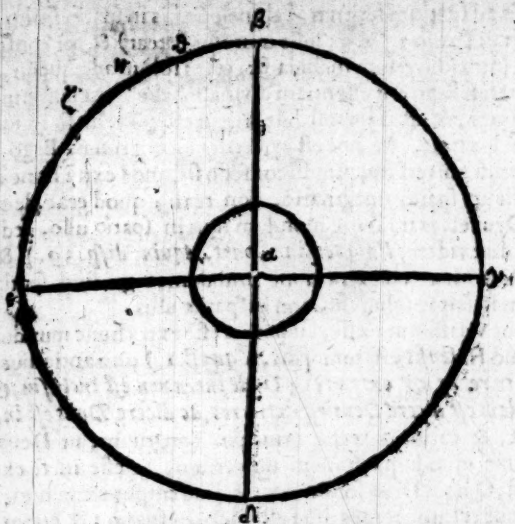
Sol.

Nempè fateor verissimum esse, Deum ita esse extra hunc mundum, ut in seipso
sit. Et idèd illud *Halenfis* effectum (*part. 1. quest. 1.*) non antiquius esse, quàm ve-
rius. *Deus est in rebus, & extra res; Unde intra non est inclusus, & extra non est*
exclusus; & idem est dicere Deus est extra res, ac dicere Deus est in se. At non mi-
nus verum est, & rationis rectæ principiis congruum, ut Deus dicatur esse in
spatio extra hunc mundum visibilem universum, ac esse in se extra hunc mun-
dum. Ratio est, Quia si Deus secum crearet aliud corpus extra hunc mundum, nul-
lo alio quocunque creato, corpus illud esset actu in spatio: & etiam Deus esset in-
rimè præsens & corpori ita creato, & spatio in quo corpus illud inest. Ergo, ante
creationem istius corporis erat ibi illud spatium, & in illo Deus. 1. Deum posse ali-
ud corpus extra hunc mundum creare certissimum est, & in confesso, etiam apud
illos qui spatium imaginarium negant. *Vid. Paul. Nazar. in 1. part. Aquin. quest.*
8. art. 2. Controv. unica pag. 186. Col. 1. C. 2. Illud corpus sic creatum esset in
spatio: quia impossibile est, ut sit corpus formaliter quantum, & spatium non oc-
cupare: nam supponamus corpus illud esse hominem, manifestum est in illo ho-
mine caput, & pedes distare: ad hoc sine spatio fieri non potuit: quia nulla possi-
bilis est rerum distantia, nisi ubi est spatium aliquod interjectum; & idèd sequetur,
si in homine illo extra mundum creato, caput & pedes distant, quod ex spatio in-
terjecto distent. Et per consequens erit spatium extra cælum. Et cùm supponitur
spatium illud non fieri, factò corpore illo, sed corpus illud solum à Deo creari;
manifestum erit spatium illud præfuisse: & cùm spatium reale esse non potuit, erit
spatium imaginarium de quo quæritur. Si ideo ratio secunda hæc.

Refell.

2. Potest Deus Opt. Maxim. facilitate omnipotentissimâ, aliud corpus creare
extra hoc totum, seu mundum hunc universum; idque ita, ut corpus illud solum
producat, aliâ re nullâ productâ: & ulterius, potest Deus corpus illud ita producere
ut à mundo hoc distet plus minus, pro potentissimo creatoris arbitrio, nec solum à
mundo hoc, sed etiam ab aliis corporibus; quæ etiam extra hunc mundum pro-
ducatur, utin hoc schemate. Sit *a.* centrum universi *B.* *C.* & universi superficies
ultima, intra quam universâ creaturarum molem supponimus inclusam. Jam dico,
& in confesso est, posse Deum aliud corpus creare extra hunc mundum ubi 2. aliud,
ubi 1. aliud, ubi 3. Ita ut aliud nihil crearet, sed corpora illa præcisè, Tum sic, cor-
pora illa distant (ut manifestum est,) & à se invicem, & à mundo extra quem fi-
unt. Ergo, est aliquod spatium interjectum ex quo est quod distant; cùm per se sic
evidens, quod ea non distant inter quæ spatium nullum intercedit. Et cùm suppo-
nuntur

Ratio 2.

Hoc enim dicit Paul. Nazarius, qui se philosophatur. Falsum supponit argumentū, scil. spatium esse distinctum à corpore: cum spatium nihil aliud sit, quam ipsamet corporum extensio, quæ secum non comparitur aliud corpus. Vid. Paul. Nazar. in 1. part. Aquin. quest. 3. art. 2. Controv. unica. p. 187. col. 2. B.

nitur in hoc casu solam corpora illa à Deo creari, re aliâ nullâ creatâ, manifestum erit spatium illud non creari, cum corporibus illis, sed præfuisse: & per consequens erit aliquod spatium extra coelum, quod dicimus imaginariū quod erat dicendum. Ex hic si dicas, quod non sit ibi spatium aliquod ab ipsis corporibus distinctum: hoc manifestè refellitur. 1. Quia corpora illa C. n. d. cum à se invicem, & à mundo distant, hoc non erit per semet, sed per spatium interjectum; ac illud spatium interjectum ab utrisque distinguatur. Quia si Deus illa corpora, C. n. d. conjungeret, non omnino distarent à se invicem, (ut per se patet). & ideo non erat à seipsis quod distarent, sed à spatio, & per consequens spatium illud erat à corporibus illis distinctum. Aliàs si spatium illud in quo distantia fundatur non esset aliud à corporibus ipsis distantibus, seu eorum extensione, tum illa corpora æquè distarent conjuncta, ac separata: (quia corpora illa conjuncta sunt eadē in se, quæ antea fuerunt & eorum extensio eadem) at hoc manifestè falsum. Ergo, & illud. 2. Si orbis Saturni destrueretur, idem esset omnino spatium inter coelum stellatum, & Jovem, ac nunc est Saturni existerie. Ergo spatium illud est à corpore illo distinctum. Sic spatium inter latera alicujus vasis interjectum non potest esse idem cum corpore ipso: quia si idem esset cum corpore illo, tum vel idem erit cum vase, vel cum corpore in vase contento. Non hoc, quia corpore illo quocunque annihilato, idem erit spatium inter vasis latera contentum. (ut patet.) ergo spatium illud non est idem cum corpore contento; quia tum necesse est ut uno destructo aliud pereat. Non illud, quia si spatium inter latera alicujus vasis esset idem cum extensione ipsius vasis, tum non posset vas illud destrui, quin & spatium illud destrueretur; ac hoc manifestè falsum. Supponimus enim vas aliquod aut plenum, tum certum est quod aurum occupat spatium inter latera vasis contentum; Jam si vas illud annihilaretur, aut impio, perspicuum est quod aurum esset in eodem spatio ubi prius;

prius: hoc esset impossibile, si spatium illud fuisset ad eam cum vase, seu corpore continens. E. spatium non est idem cum corpore, seu extensione ejus: quod vult Nator.

3. Ipse hic mundus, seu res vera est in spatio; nam cum sit moles corporea, & formaliter extensa, impossibile est ut spatium non occupet. At illud spatium in quo totus hic mundus est, extra mundum esse necesse est, cum mundum continet: & per consequens erit spatium extra hunc mundum, quod cum reale esse nequeat, erit imaginarium. Quod erat dicendum. Et hinc si iterum dicas cum Natoris, quod mundum esse in spatio, non est aliud, quam mundum esse intra propriam superficiem, vel esse in se. Hoc ratione manifeste falsum esse evincitur; Quia, mundo inter propriam superficiem, & in se eodem modo manente, possit Deus mundum universum in aliud spatium movere. Et per consequens manifestum erit, spatium hoc in quo jam est, esse ab ipsa mundi entitate distinctum, & ideo erit spatium aliquod extra mundum, quod dicimus imaginarium. Siquidem, si mundus à Deo motus spatium mutet, (quod etiam necessarium est) impossibile est ut ejus superficies, aut aliud quodcunque in mundo existens, sit illud spatium; cum mundus quocunque demum moveatur, superficiem suam non non mutat, nec aliud absolutum quodcunque ei inherens. Ergo spatium in quo hic mundus est, erit spatium imaginarium, cum sit extra mundum.

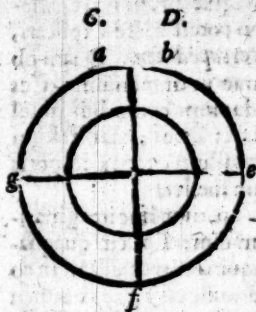
Ratio 3.

4. Si Deus omnia corpora à centro, usque ad coelum octavum annihilaret, spatium idem esset inter centrum, & coelum quod prius fuit, quia esset eadem distantia inter centrum & coelum octavum quæ prius fuerat. Sicut si Deus annihilaret aerem inter domus alicujus parietes, manifestum est spatium inter parietes manere idem, & distantiam eandem. Nam cum in casu prædicto supponitur aerem solum annihilari inter parietes, ita ut ipsi parietes eodem spatio exactè insint quod prius: sequetur parietes illos æquè distare post aeris annihilationem, ac ante; nam si non æquè distarent, tum necesse est ut unus paries alteri propius accederet, (cum aliàs distantia tolli non possit). At cum supponitur, quod aer annihiletur, uterque paries est in eodem spatio, quo prius impossibile est, ut unus alteri accedat propius. Nam supponamus decem cubitos inter parietes illos esse interjectos; tum spatia illa in quibus sunt, distant per cubitos illos decem: & per consequens, quamdiu manent in istis spatiis minus distare non possunt: & ideo à ære annihilato distantia inter parietes erit eadem; & exinde sequetur spatium esse idem à ære annihilato, quod prius fuerat à ære existente. 2. Erit ideo hoc spatium à corpore omnimodo independentens; Quia idem est, ut patet huc corpus ei insit, seu non. 3. Erit fundamentum distantie; quia ex hoc spatio interjecto res distant, etiam cum corpus nullum spatium illud occupat; ut patet, si inter vasis alicujus latera, Deus aerem contentum annihilaret; latera enim illa æquè distarent à ære annihilato, ac ante ejus annihilationem. 4. Cum ideo manifestum sit, spatium illud non esse reale: erit imaginarium; quod cum idem sit sive corpus ei insit, sive non: sequetur quod aer jam est in spatio imaginario, & ideo etiam totus mundus. Et per consequens totus mundus erit in tali spatio, & ideo spatium aliquod imaginarium esse: quod erat dicendum.

4 Ratio.

Sic quod sit tale spatium imaginarium in ordine ad quod immensitatem Dei explicare possumus, probavimus: restat ut ostendam quid sit. Et hoc 1. negativè per remotionem indebiti. 2. positivè, & per positionem eorum quæ ei conveniunt. Sit ideo Thesis secunda hæc.

ntis, postea probatur) cum illud immensum esse non possit, quod spatio omni non inest. Si sit in mundo ita ab eo producto, (quod necessariò fatendum est) tum vel ita erit in eo, ut simul sit in spatio medio inter mundum priorem, & nuper productum, vel non. Ut (v. g.) si Deus producat novum mundum ubi C. vel D. distantiem à mundo priori,

a. b. e. f. g. tum (inquam) vel ita inest in novo mundo ubi D. ponitur, ut simul sit in spatio illo inter D. & b. vel ita ut illo spatio non inest: Si prius, habeo propositum, quia tum Deus erit in spatio illo inter D. & b. quod cum sit imaginarium, erit Deus in spatio imaginario. Si dicas quod ita est in mundo ubi D. ut non sit in spatio medio inter D. & b. Tum dico quod hoc cum unitate Dei summâ, & simplicitate ejus directè pugnat, cum nec fingi possit quomodo ille unus, & simplicissimus Deus sit in mundo uno ubi est D. & in alio ubi est b. & non sit in medio. *Suarez Metaphys. tom. 2.*

disput. 30. sect. 7. pag. 56. col. 2. H. l. Si dicas, quod non possit Deus creare alium mundum distantem, nisi sit aliquod reale medium, in quo fundetur distantia illa. Dico hoc esse manifestè falsum; sed demus ita esse, & tum creat Deus novum mundum, ubi D. distantiem à mundo priori, ubi est b. per corpus aliquod medium; tum potest Deus annihilare illud corpus medium; quo annihilato, mundus ubi est D. non minus distabit à mundo priori ubi est b. quàm antea dum corpus medium intercedebat. Et tum sequetur 1. Quod est spatium aliquod inter istos mundos, quia distant à se invicem. 2. Quod Deus sit in illo spatio, quia absolute immensus. 3. Quod illud spatium est solum imaginarium, utpote in corpore nullo fundatum. 4. Quod Deus in illo spatio ab æterno inerat. Quia necesse est, ut spatio illo quo semel inest, semper inest, cum sit absolute immensus, ex quo sequetur, illum esse secundum spatium omni modo immutabilem. Erit ideo Deus ab æterno in spatiis imaginariis; & per consequens manifestum erit talia spatia esse ab æterno. Et hinc sequetur quod spatia illa erunt, sive nos cogitamus, sive non, cum erant ante hominem conditum: non ideo ab intellectu ullo pendebant. Et hic si dicas ex discursu priori sequi, forsitan quod non dependent ab intellectu ullo finito, & creato; tamen non sequi, quin ab intellectu divino dependere possint. *Resp.* Etiam & hoc sequi, quia Dei immensitas & præsentia illa ad spatium omne non dependet ab intellectu ullo modo, sed essentiam divinam immediatè, & necessariò sequitur, utpote quæ infinita est per se, nec spatiis terminata, nec ab ullis exclusa.

Sic quid spatium hoc non sit exposuimus; sequitur ut quid sit paucis ostendam: nempe hoc difficilior multo, & obscurius, cum ea sit intellectus nostri rot tenebris involuti conditio, ut ponam quid res non sit negativè ostendit, quàm quid sit positivè asserat; *vis esse, ignis, aqua, &c.* (ut rectè ille apud *Sophoclem* *) sed per cognatas rebus apparentias illius, utcumque cognitionem assequamur aliquam, tamen imperfectam. Adeo ut non inconcinne dixit magnus criticus: Res menti oblatas, nec ignorare perfecte possumus, nec cognoscere. Pro modulo tamen, quid sit hoc spatium, attributa ei nonnulla adaptando declarabimus.

* In *Ajace* *Massigophoro.*

Ex Pet. Hurtad. de Mendoz. disput. Rhyt. 14. sect. 2. num. 12. pag. 462. Propositio 12. Observandum, quod licet spatium hoc imaginarium nihil reale sit, tamen sic eam declaramus.

declaramus per propositiones affirmantes aliquid de spatio, ac si esset aliquid reale. Sic si æt. omnis inter parietes alicujus domus annihilaretur, dicimus inter illos parietes interjici intervallum, seu interapedinē viginti cubitorū, vel decem cubitorū. Non quia spatium illud sit aliquid reale, sed quia aptitudo quæ est, ut inter parietes interjiciatur corpus viginti, vel decem cubitorum, non potest recte explicari, nisi per hos terminos positivos, *intervallum, spatium, interapedinem*. Quam ob causam vocatur spatium imaginarium, quia illud imaginamur ut immensum versus omnem loci differentiam, fixum, permanens, immobile, duplicem corporum simul non capax. Sic si inter cælum & terram omnia annihilaret Deus; manifestum est, quod inter cælum, & terram esset spatium, seu intervallum, capax corporis (modo aliquod crearet Deus) licet de facto corpus nullum inesset.

Propositio 2.

Vid. Paul: Na-
tarium in 1. p.
Aquini: quest: 8:
art: 2. Controv:
unica. pag. 165.

2. Dicimus cum Scalig. Exercit. 5. in Cardan: cap. 2. Spatium hoc imaginarium esse vacuum, seu inane ingens, à centro versus omnem dimensionem quaglibet, infinitis spatiis extensum; tale scilicet quod non requirit corpus ullum in eo actu esse, (cum idem esset ante mundi creationem, quod nunc est) capax tamen corporis; ita ut potuit Deus si veller, mundum alium extra hunc creare, cui esset intumē præsens, per eandem omnino præsentiam, quā spatio illi imaginario ab æterno fuit præsens, in quo corpus illud creat. Sicut Deus hodie huic mundo est actu præsens, per eandem illam præsentiam quā spatio in quo mundus est, ab æterno fuit præsens. Siquidem mundo creato, præsentiam novam ad spatium non acquirit Deus, ita ut mundo creato, jam sit in spatio, in quo prius non fuit; (sic enim secundum spatium esset mutabilis) Sed mundo creato, sit iste mundus Deo actu præsens in spatio illo in quo Deus ab æterno fuit, & in æternum erit. Ita ut mundo creato mutatio nulla est in Deo respectu præsentie in ordine ad spatium; sed Deo opt. max. eodem modo immutabiliter se habente, sit mundus de novo, in eo spatio in quo mundus prius non fuerat; licet Deus illo ipso spatio ante mundum conditum eodem modo inerat, & post ejus creationem in æternum inest. Sic si Deus omnia corpora inter centrum & cælum annihilaret, non minus est Deus nunc in illo spatio corporibus annihilatis, quā prius fuit ante eorum annihilationem. Et rursus, si Deus alia corpora eodem spatio crearet, hoc mutationem in Deo nullam argueret, sed solum in corporibus; cum Deus ante, & post annihilationem corporis prioris, & etiam post creationem posterioris, immobiliter, immutabiliter, & intumē fuit præsens spatio illi semper, & corpori spatium illud occupanti, dum sit tale aliquod corpus. Sic *Oronius* nostræ mæta hominum millia, successu temporum vicibus, fuere præsentēs, nempe alii centuriâ hac, prioribus aliis, & tamen *Oronius* in spatio suo, quod primum occupabat, manet immutabiliter immota.

Propositio 3.

3. Dicimus spatium hoc esse fundamentum distantie; ita ut corporum distantia ex hoc exacte æstimari possint; quod tantum spatii hujus imaginarii est inter ea interjectum. Sic si inter parietes alicujus domus cubitos viginti intercedunt, fundamentum hujus distantie, primum dependet à spatio inter hos parietes interjecto. Deo, fundamentum primum; quia dum æt. vel aliud corpus reale inter parietes illos intercedit, distant illi parietes spatio reali in quantitate corporis interjecti fundato. Si æt. illi vel corpus aliud quodecunque interjectum annihilaretur, deo quod parietes prædicti æquē distant ac prius, præfente ex hoc, quod tantum spatii imaginarii inter parietes illos est interjectum, ut capax sit corporis viginti cubitorum.

cubitorum. Et hinc pateat manifestè, hallucinatum fuisse *Aristotelem Phys. lib. 4. cap. 5.* dum ait spatium alicujus vasis lateribus inclusum, non distingui à corpore inter illa latera contento, cum tamen certissimum sit, spatium illud inter vasis alicujus latera interceptum, idem esse, si corpus nullum intercederet. Nam 1. Si spatium inter poculi alicujus latera interceptum, non distingueretur à corpore in eo contento; tum corpore illo annihilato, spatium inter latera illa nullum esset: At hoc manifestè falsum, quia corpore annihilato non sequetur quod latera illa conveniunt. 2. Si non distingueretur à corpore interjecto: tum aliud esset spatium inter latera alicujus poculi, cum vinum ei inest, aliud cum aqua, aliud cum aër, & sic quoties mutaretur corpus contentum, mutaretur & spatium. Sed & hoc manifestè incongruum, quia spatium idem immutabiliter manens, nunc hoc corpus, nunc illud capiat. 3. Si spatium non distingueretur à corpore contento, tum illud corpus contentum nunquam potuit mutare spatium suum: Nam cum ex hac hypothese istius corporis spatium ab ipso corpore non distinguitur; sequetur, quod si cur corpus illud non possit à se movere, sic nec à spatio illo in quo nunc est: cum supponitur spatium illud à se non distingui. At hæc omnia absurda, Ergo & illud unde deducuntur. Rarum ideo sit, spatium hoc imaginarium, esse vacuum, intervallum, interapedinem, capacitatem, quæ non necessariò requirit, ut actu habeat in se corpus, (cum spatium hoc creaturâ omni prius fuit; & jam extra creaturam universam sit) talis tamen sit, ut corpus ei inesse possit. Sic spatii extra cælum imaginariis corpus nullum inest; ac si Deus voluisset, mundum alium, & alium creare poterat, extra hunc modum de præsentî conditum: Et tum mundi illi de novo producti essent Deo in spatiis illis imaginariis actu præsentibus.

4. Hoc optimè explicari possit per proportionem divinæ æternitatis in ordine ad tempus. Ita enim comparatur Deus per immensitatem in ordine ad spatium; sicut per æternitatem ad tempora. Nam æquè infinita est immensitas in ratione suâ, ac æternitas in ratione suâ. Sicut igitur æternitas est in omnibus finitis temporibus, & infinitè excedit illa; Ita immensitas est in omnibus finitis locis, seu spatiis, & infinitè, illa superat. Sicut ideo Dei æternitas finitis temporibus comprehendendi non possit, sed est extra illa (i. e.) antecedit, & est ante illa, & omnia à parte post sequitur; sic etiam se habet immensitas in ordine ad finita loca, seu spatia. Rursus hac ratione verè dicitur Deus extitisse ante reale tempus, in omni tempore imaginario, etiamsi cum infinita successione apprehendatur: in quo non fingitur imaginarium tempus esse aliquid reale, aut Deum esse in illo per realem coexistentiam, aut habitudinem aliquam; sed solum utimur illâ comparatione, & apprehensione ad declarandam infinitatem divinæ durationis, quia non possumus illam infinitatem, nisi per ordinem ad quantitatem, & successionem declarare. Et revera, quia ante omne tempus reale intelligimus potuisse esse aliud, & aliud in infinitum cum quo fuisset Deus; ideo æternitatem concipimus in ordine ad tempora imaginaria infinita, quia Dei æternitas à nobis commodiùs explicari non possit. Idem omnino de immensitate dicendum in ordine ad spatia imaginaria. Sic quod sit spatium reale, & etiam imaginarium, & etiam quid sint, paucis exposuimus. Sequitur ut quomodo se habent ad immensitatem exponamus, ut sic quid sit immensitas evidentiùs enotescat. Sic ideo *conclus. 4.* hæc

4. Immensitas Dei propriè, & primariò non æstimatur è spatio reali, nec possit natura immensitatis per spatium reale adæquate explicari, sed solum inadæ-

quate,

Propositio 4.

Vid: Francisc. Suarez Metaph. tom. 2. disp. 30. sect. 7. num. 38. pag. 57. col. 2. G. D.

Conclus. 4.

quatè, & ex accidente. Et hoc ratio manifesta evincit.

Ratio 1.

1. Quia si immensitas esset præsentia ad spatium reale solum, idque adæquatè; sequetur immensitatem esse solum præsentiam finitam; quia cum spatium omne reale sit finitum, & creatum, præsentia à tali spatio adæquatè æstimata necessariò erit finita. Aliàs si immensitas sit infinita, fieri non possit ut spatium finitum ei adæquetur. At immensitas non est præsentia finita, ut postea demonstrabimus; Ergo in ordine ad spatium reale, & finitum adæquatè æstimari non potest.

2. Deus fuit immensus antequam ullum erat spatium reale; nam cum omne spatium reale sit creatum; necesse est ut prius sit Deus quàm tale aliquod spatium, cum sit absolutè æternus. At si Deus ab æterno fuit, etiam & immensus ab æterno fuit; cum immensitas sit attributum Dei absolutum, ab essentia ejus non distinctum; & per consequens immensitas Dei primariò, & adæquatè à spatio reali æstimari non possit; utpote quæ spatio omni reali æternò præfuit.

3. Si Deus creaturam universam in antiquum nihil reduceret, non minus immensus esset, quàm nunc est, (nam aliàs Deus solum esset temporaliter immensus, nempe non ex natura sua, sed ex positione creaturæ) at tum spatium reale nullum esset in ordine ad quod æstimari possit ejus immensitas, Ergo in ordine ad tale spatium primariò æstimari non possit.

4. Si immensitas Dei adæquatè æstimari poterat è spatio reali, & creato, tum immensitas Dei esset capax graduum, ita aliquando potuit esse major, aliquando minor. Nam possit Deus aliud spatium reale spatis jam existentibus superaddere; tum quæro, an Deus sit in illo spatio reali, vel non? Si non, tum non erit immensus, utpote è spatio aliquo exclusus. 2. Nec erit spatium reale mensura præsentie divinæ adæquata; cum sit majus; spatio nempe aliquo existente cui Deus non erit præsens. Si Deus sit in illo spatio reali præexistentibus superaddito, tum manifestum erit, quòd præsentia sua in ordine ad spatium reale admittet gradus; Quia possit esse in majori, vel minori spatio reali. Siquidem si Deus annihilaret corpus jam factum, tum esset in spatio reali minori quàm prius, cum spatii pars annihilatur. Et si addat corpus novum, erit in spatio majori, cum spatio priori aliud superadditur. At hæc omnia naturam immensitatis directè evertunt; nam cum supponimus jam immensitatem esse infinitam, (quod postea probabimus) impossibile erit ut admittat gradus. Et per consequens immensitas in ordine ad spatium reale non possit æstimari. Nam cum manifestum sit, Deum ante omne spatium reale, fuisse immensum, & postquam sit spatium reale, illud excedere, & etiam postea posse tale spatium omne annihilare, salvâ immensitate; manifestum etiam erit, immensitatem in ordine ad tale spatium per se, primariò, & adæquatè æstimari non posse: cum spatium tale immensitati accidat. Cum ideo perspicuum sit, immensitatem in ordine ad spatium reale æstimari non posse, sequitur, ut quomodo in ordine ad spatium imaginarium explicari possit ostenderem. Et hinc ignoscat mihi benignus lector, si digressionem non intemptivâ, forsan, nec inutili ostendam.

1. Quomodo in ordine ad spatium imaginarium explicari possit locabilitas, & tum postea quomodo immensitas.

1. Igitur notandum: Præsentiam ad spatium hoc esse duplicem. 1. Infinitam & illimitatam, nempe creatoris, & dicitur immensitas. 2. Finitam, limitatam, & creaturæ, & dicitur locabilitas, seu locatio, & positiò rei in uno loco. Dico, itaque, quod & immensitas, quæ est præsentia ad omnem locum, & locabilitas, seu

seu locatio, quæ est præsentia ad locum unum; utrumque scilicet: in ordine ad spatium imaginarium optime explicari posse. Cum ideo tota penè philosophorum cohors, communi calculo asserit superficiem esse locum, in ordine ad quem locatio corporis estimatur contra dogma hoc vulgatum fateor, sed & erroneum, ostendam.

1. Negativè, superficiem locum esse non posse.
2. Positivè, quodd spatium (de quo disputamus) imaginarium sit locus.
3. Objectiones quæ suspectam reddunt veritatem proponam, & evidentiam quantà possum solvam.

2. Suppono igitur tamquam ex principiis Peripateticis manifestum. 1. Quodd, cum dicunt superficiem esse locum, intelligunt superficiem continentis, non contenti. 2. Intelligunt superficiem non planam, convexam, sed concavam. 3. Hanc superficiem, si sit remota, & corpora multa includat, dicunt locum communem: sic superficies concava Lunæ est locus communis animalium omnium. Sed si sit superficies proxima locato tunc dicitur locus proprius. Quibus positis, locum non esse superficiem suaderi possit; Sic,

1. Illud non est locus, quo non mutato possit locatum movere ex hoc loco Romam usque. Ratio manifesta est, Quia motus localis (de quo hic agitur) est mutatio loci, & per consequens ubicunque est motus localis, ibi locum mutari necesse est: (nempe de motu recto hoc intelligo, non sphærico; concedo enim motum sphæricum esse posse sine mutatione loci, ut rectè probat *Jacob. Martin. de Loco lib. 1. c. 38.*) Et ideo illud non erit locus, quod in motu locali non mutetur. At superficie proximam non mutatam potest corpus movere ex hoc loco Romam usque. Nam, verbi gratia, sit cultellus aliquis panno involutus, & deferatur ex hoc loco Romam usque; dico, quodd cultellus casu prædicto erit & hic, & in toto spatio medio in eadem superficie proxima panni circum-ambientis, (ut manifestum est) movere ideo possit superficie proximam circum-ambiente non mutatam, & per consequens illa superficies non erit locus: quia impossibile est ut corpus moveatur loco non mutato, cum motus localis sit propriè mutatio loci.

Et hic si dicas quod in casu prædicto: licet cultellus non mutet locum proprium, quia non mutat superficiem proximam; (ut probatum est) mutat tamen locum communem, nempe superficiem remotam, aeris scilicet. Dico hoc incassum dicitur, nec causæ ruituræ subsidium ullum asserat ullatenus profuturum: Cum ex ipsius philosophiæ principiis manifestum sit motum localem esse mutationem loci proprii, non communis, nisi ex consequente, & secundariò. Nam omnis motus localis est proximè, & immediatè mutatio loci proprii, & secundariò solum loci communis. Sic si aliquis in domo ambulet, non necesse est, ut mutet locum communem, cum in eadem domus superficie semper sit, & per consequens in eodem loco communi; sed mutat proprium, cum hic unam aeris superficiem insit, illic aliam.

2. Igitur evidentius deduci possit, & fortius, sit: si possit corpus movere ita ut superficies nulla mutetur, tum superficies non erit locus. At hoc possit. Ergo. Consequentia suam luce manifestat; 1. Quia si motus localis sit mutatio loci, & superficies locus; tum fieri non possit, ut moveatur corpus superficie non mutatam. *Ant:* (scilicet posse corpus movere, immò posse omnia corpora movere superficie nullam mutatam.) sic vincitur. Potest Deus Opt. Max: mundum universum è loco in quo jam est movere, idque omnipotentiissimam facilitatem; ita ut manifestum erit, mundum universum, & omnia in eo corpora locum suum mutare; siquidem impossibile est, ut mundus totus localiter moveatur, & locum non mutet. At in tali casu superficies nulla

Ratio 1;

Sol.

Ratio 2,

mutatur. Nam 1. Mundus totus superficiem nullam habet in qua includatur, cum nullum circum ambiens admittit; & idè quocumq; feratur superficiem nullam mutet, cum nullam habet, nempe externam. Habet (fateor) internam, sed hanc non mutat, nec possit quidem; sicut *Plato* dum movet, superficiem internam, & propriam non mutat, sed circumambientem. Et per consequens, totus mundus possit movere localiter superficiem nullā mutare, (ut patet) & idè superficies non erit locus: cum directè implicat, ut sit motus localis loco non mutato: 2. Nec aliud corpus quodcumque mundo contentum locum mutet; Quia cum supponimus totum mundum posse moveri, omni corpori particulari suā superficiem manente; sequetur, si superficies sit locus, quòd corpus nullum locum mutet. At hoc manifestè absurdum, ut totus mundus moveret motu locali, & omnia corpora in eo particularia, & tamen locum non mutant: hoc tamen fieri necesse est, si superficies sit locus. Et per consequens sequetur superficiem locum non esse.

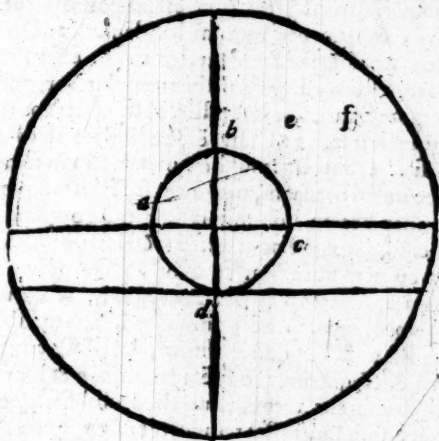
Ratio 5.

3. Suppono ex *Aristotele Phys.* 4. cap. 2. locum esse immobilem: quod & ratio manifesta evincit, quia si locus una cum locato moveret, loci mutatio esset impossibilis: sic locatum non amitteret locum, sed secum portaret. Quo supposito, sic subsumo: Locus est immobilis, ex supposito priori. Ergo Superficies non est locus. Conseq. Sic ostenditur. Superficies omnis necessario movetur cum eo cuius est superficies, ut si aer moveatur, vel aqua, necesse est ut omnis superficies in aere, aut aqua fundata, simul cum subiecto suo moveatur. Cum idè necesse sit, ut omnis superficies in corpore subijceretur, manifestum erit talem superficiem ad motum subiecti esse mobilem. Et per consequens, locus non erit immobilis si sit superficies. Ex hoc si cum *Ferrariensi*, & aliis regeras, quòd superficies est per se immobilis, & solum mobilis per accidens. Dico, quod medalam adhibes morbo non profuturam: Nam si superficies ex parte rei sit mobilis, (parum refert ex parte modi an hoc fiat per se, an per accidens.) manifesta illa *Aronis* necessario sequetur, scilicet posse corpus moveri, loco non mutato; hoc est, loco non mutato, locum mutare. Nam si superficies vel per accidens, una cum corpore quod includit moveatur, tum manifestum erit locum moveri, loco non mutato, cum superficies una moveatur. 2. Si cum *Cardinale Toletodicas* (*Phys* 4. c. 5. *quæst.* 3. ex *Aquin: supra text.* 4. 1.) quòd locus est immobilis secundum distantiam à centro, & reliquis mundi partibus. Fateor hoc verum esse in thesi, locum esse immobilem secundum distantiam in ordine ad locum alium, & centrum; Ita ut hic locus, necessario includat distantiam fixam, & immobilem ad locum alium omnem: ut probatione iusta evincit *Pet. Hurtad. de Mendoza, disput. phys.* 1. 4. *sect.* 2. *num* 9. *pag.* 461. Nam licet superficiem aeris domum aliquam includentis: ---- *Veni secum feruntur rapidi, verriuntque per auras*: tamen certissimum est, locum huius domus eandem perpetuò servare distantiam ad locos alios quoscumque. Sed in hypothese si superficies sit locus, tum locus non possit esse immobilis secundum distantiam ad alios locos. Ratio est; quia cum superficies ipsa sit mutabilis, necesse est, ut distantia in superficie fundata sit mutabilis. Siquidem nec fingi possit quomodo superficies quæ est locus, alteri superficiem propius accederet distantia invariata. Sic in hoc schemate $\alpha. \beta. \gamma.$ Si locus $\alpha.$ sit superficies aeris circumambientis, tum dico non est, nec esse possit immobilis quoad distantiam, à loco $\beta.$ vel $\gamma.$ Ratio est, quia si aer circa $\alpha.$ versus $\beta.$ feratur, (quod facile fieri possit à vento quovis, vel minuto) tum manifestum erit, quòd etiam superficies aeris, quæ supponitur locus $\alpha.$ versus $\beta.$ feretur.

et feretur: at hoc supposito impossibile est ut locus $\gamma\delta$ adseruet eandem distantiam ad locum $\gamma\delta\beta$. cum illa superficies quæ est locus $\gamma\delta$ a. potest ferri usque ad C. cum idem manifestum sit, quod locus, vel superficies $\gamma\delta$ a. possit appropinquare $\gamma\delta\beta$. sequetur quod locus ille non sit immobilis secundum distantiam. Quod erat demonstrandum. Huic argumento solutiones varias adhibet *Fac: Martin: Halberstadensis*, qui integrum volumen scripsit de loco contra *Keckermannum*, ubi sententiæ *Aristotelis* hyperaspisten se præbet, & vindicem, sed animo majori quàm successu, ut videre est apud illum in solutione rationis prædictæ. *Lib. 1. De Loco c. 17. p. 84. 85.* Ubi etiam *Scaligerum* oppugnat *Exercit. 3. c. 3 pag. 14.* Sed solutiones ejus tanti non sunt ut refellerem; hoc fiat, qui solutiones ejus loco citato ligat.

4. Possit etiam hoc ulterius explicari, & confirmari, sic: Si superficies esset locus, tum possit aliquid mutare locum dum quiescit. Nam quiescat avis in aëre, certum est quod etiam dum quiescit possit alia, atq; alia aëris superficies avi accedere, ita ut ipsa quiescente nunc superficies una illam circumambiet, nunc alia: ex quo sequetur si superficies aëris proxima esset locus, quod tum avis dum quiescit mutabit locum. At hoc manifestè absurdum. Quia 1. impossibile est ut dum avis quiescit, eodem loco non quiescat. 2. Quia si dum quiescit mutet locum, tum quia mutatio loci sit motus localis, moveat necesse est etiam dum quiescat. At hoc nemo sanus unquam asseruit, nedum sobrius. Ulterius, si superficies esset locus, tum Pyramides *Ægypti* non sunt in eodem loco hodie in quo heri: cum non sint in eadem aëris superficie, aëris enim superficies quovis vento mutatur. At hoc *Dei* agnoscis inauditum, cum nullus cui *apud oparè* negaret, *Barbara* illa *Pyramidum miracula*, eodem loco esse hodie, ubi primò prodiga *Ægyptorum* ambitio illa posuit. Nempe mira est hæc philosophia, & ultra omnes magorum præstigias portentosa; quæ stupendam Pyramidis molem, etiam dum quiescit moveat: & turris locum mutet, etiam dum eodem loco immota hæreat. Quin & ulterius ostendi possit locum non esse superficiem, ex hoc schemate. In quo sit superficies terræ *a, b, c, d.* dein in aperto aëre sit avis aliqua, ubi est litera *e*: tum

Ratio 4.

ideo, quod fieri possit ut avis in *e*, moveat ad *f*. ita ut aër qui illam proximè includit,

die simul moveatur. Et tunc manifestum erit 1. quod avis illa cum est in *f.* non est in eodem loco quo fuit cum erat in *e.* cum locus ubi *e.* & locus ubi *f.* inter se distant. 2. Quod tamen avis & in *e.* & *f.* sit in eadem superficie evidens est; quia supponitur, quod aer proximè includens avem illam secum movet. *be ad f.* 3. Cum idè avis sit in eadem superficie, & in *e.* & in *f.* & non in eodem loco; certissimum erit, superficiem non esse locum. Imò ex hac philosophia, nec terra in loco eodem manet hodie quo prius fuit. Nam sit *a. b. c. d.* superficies aëris terræ proximæ; manifestum est, quod hæc superficies non solum possit removeri, ita ut alia ei succedat, sed quod etiam sæpè (vento eam dissipante) actu removetur: Et idè si superficies esset locus, cum manifestum sit, terram non esse in eadem superficie proximâ, in qua prius fuit, nec erit in eodem loco quo prius inerat. At terram (quæ immota in perpetuum manet) locum mutare incongruum puto, & rationi rectæ contrarium, (non motor ingeniosa Copernici commenta, quæ nervosè convellit *Libert: Fromondus* in sua Vesta; ubi Copernici, Galilei, Kepleri, Mæstlini, Lunbergii, Horrensi sophismata, & *συνείδητα ἡγετανεῖς ὑμῶν*, (ut ipse è Platone loquitur) ad examen revocat, & suam terræ quietem restituit,) & per consequens superficies non erit locus. Quod erat dicendum. Argumenta alia multa suppetunt, aliàs forsitan commodius premenda, ex quibus (ut mihi videtur) firmis rationis rectæ consequentiis deduci possit, locum non esse superficiem: mihi nec libet omnia proposuisse, nec licet. Qui plura vellet, videat *P. Hurtad de Mend. d. phys. 14. Sect. 1. 2. 3. & c. Scal. Exercit. 5. cap: 3. Frederic. Windelinum Controv. phys. sect: 1. part. 1 c. 8.* & alios. His idè omisissis, ad illud pergo quod loco secundo proposui demonstrandum: nimirum spatium esse locum: in cuius evidentiam sit hæc ratio prima.

Spatium imaginarium est locus.

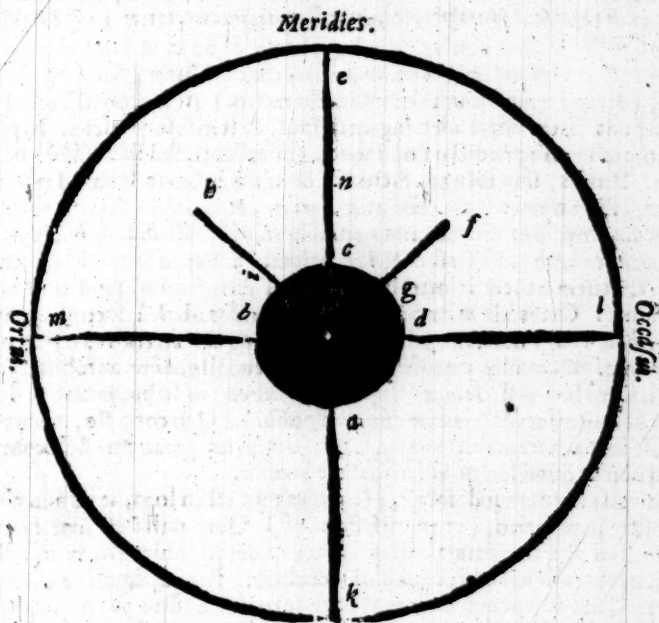
Ratio 1.

1. Igitur, cum in confesso sit apud omnes (quod possibili posito in esse nil absurdi sequetur) suppono Deum omnem aërem inter cælum & terram annihilare, quod facilitate omnipotentissimâ possit. 2. Corpus aliquod in tali vacuo potest movere, & hoc successivè: quod firmis rationum momentis evincit *Ant. Ruvio phys. 4. tract. de vacuo quest. 2. & Aquin. in 4. distinct. 44. quest. 2. 3.* Iste motus esset localis, (ut manifestum est) 1. Quia est impossibile ut corpus per spatium feratur successivè, & non per motum localem. 2. Quia corpus ita movens aëre annihilato, varia *Ubi* acquireret, & modo esset sursum, modo deorsum, Ex quibus manifestum est quod si aër annihilaretur, potuit corpus movere in illo spatio, idque motu locali. At impossibile est, ut sit motus localis sine loco, ergo in illo casu spatium erit locus: Cum aëre annihilato aliud nihil sit quod loci rationem habere possit. 2. Supponamus homines decem in templo sedentes, manifestum est quod locum ibi occupant, tum dico, si aër in templo illo universus annihilaretur, illi homines decem non minus sunt in loco, quàm prius: Ratio est, quia aëre annihilato distant æquè ac prius. 2. *Ubi* suum distinctum quilibet habet æquè, ac prius; cum manifestum sit quod eorum quivis est alicubi, idque exactè, ubi prius fuerat. At omnis distantia corporum, & eorum ubicationes dependent necessariò à loco, ergo, Si aëre annihilato, decem illi homines habeant distincta *Ubi*, eaque distantia secundum aliquam loci differentiam, nempe dextrorsum, vel sinistrorsum, &c. sequetur, quod aëre annihilato & loca sua occupant Ergo, spatium illud imaginarium erit locus, cum aliud nihil sit, quod loci naturam induat. 3. Dein, si aër annihilatus esset reinductus: dico, quod decem homines prædicti in templo sedentes erunt exactè in eodem loco, quo prius fuerant aëre annihilato.

Exercitatio sexta.

151

Cum ratio nulla assignari possit, quomodo locum mutarent, dum quietè sederent : cum mutatio loci sine motu locali esse non possit : At si superficies esset locus, non essent in eodem loco quo prius, sed aëre reinducto essent in loco novo, quia in superficie novâ. Cum ideo manifestum est, quòd illi homines decem dum immoti sederent, sunt in eodem loco, sive aëre circumscribantur, vel non : sequetur, quòd superficies aëris eorum locus non sit, sed spatium illud quod dicimus imaginarium. Quæ omnia pene, ex Schemate subiecto *ægis. ad inq. iv* appareant.

In hoc Schemate sit *a. b. c. d.* terra, *m. e. l. k.* superficies concava lunæ. Tum aëre annihilato, sit totum illud spatium inter concavam lunæ superficiem, & terram *xavdy*, seu vacuum. Dein sit corpus ubi est litera *e.* manifestum est, quod corpus illud si sit grave descendet, & deorsum versus terram cadet; cum ab interno habet principium sufficiens ad motum producendum, nempe gravitatem, nec ab externo sit ullum impediens. 2. Motus hinc erit necessario successivus, ut nervosè probat *Ant: Ruvo*, ubi suprâ. Quia si corpus illud in *e.* movere incipiat, necesse est, ut prius sit in *n.* spatio medio, quàm in *c.* termino. At ubi est prius, & posterius, ibi est successio, & per consequens, si prius sit corpus illud in *e.* tum in *n.* Et ultimo in *c.* necesse est, ut successivè movear. Cum ideo motus corporis successivus per spatium factus necessario sit localis, sequetur, quod corpus illud erit in loco; quia motus localis sine loco nec fingi possit : & si sit in loco, sequetur quod spatium sit locus. Cum aëre annihilato aliud nihil sit, quod locus esse poterat. 2. Si dicas, quod in tali casu, aëre annihilato, corpus in instanti ab *e.* usque ad *c.* descendit, quia in vacuo.

Vacuo illo nulla erit resistentia. Quod velle videtur *Aristoteles* in 4. *Phys.* de vacuo agens. Dico, quod hoc est omnimodo incongruum, nec possibile, ut optinè ostendat *Pyrio*, ubi suprà. Ratio est, quia si corpus illud ab *e.* per *n.* usque ad *c.* in instanti moveret, tum necesse est, ut eodem instanti sit in *e. n.* & *c.* Sit ideo corpus illud descendens nux, vel corpus similis magnitudinis; quod si in instanti sentietur ab *e.* in *c.* necesse est, ut eodem instanti spatio totius inter *e.* & *c.* sit præsens, spatium autem illud continet semidiametrum concavi lunæ, (unà terræ semidiametro demptâ) & semidiameter concavi lunæ, secundum computum *Christoph.*

*Christophorus Clavius**, ex *Francisco Maurolyco*, continet semidiametros terræ 33 $\frac{2}{3}$. hoc est miliaria 120630 $\frac{15}{16}$. Si ideo nux vel aliud corpus ab *e.* ad *c.* in instanti moveat, sequetur quod erit præsens sicut semidiametro concavi lunæ; hoc est miliaribus 120630 $\frac{15}{16}$ (demptâ solum unica terræ semidiametro.) At hoc manifestè impossibile, ut nux una spatio usque adeo ingenti simul, & semel sit præsens. Et per consequens, corpus in casu prædicto non movebit in instanti, sed successivè quod erat dicendum. Rursus, si in casu prædicto aër omnis à concavo lunæ ad terram annihilaretur, essent omnes loci differentiz, sursum, & deorsum, ante & retro, dextrorsum & sinistrorsum. Supponamus enim hominem, ubi *b. i.* sit *b.* caput, *i.* pedes, manifestum est *b.* esse sursum & *i.* deorsum. 2. Supponamus hominem prædictum *b. i.* faciem habere in meridiem versam; dico iterum, quod tum respectu ipsius hominis: Ortus ubi *m.* erit à sinistra, & occasus ubi *l.* à dextra. 3. Si idem homo ubi *b. i.* versus occasum perspiciat, tum ortus ubi *m.* erit retro; & occasus ubi *l.* erit ante. Cum ideo manifestum sit, in vacuo illo, aère annihilato, corpus quodvis habere loci differentias, sequetur quod corpus habet etiam & locum; Quia sine loco istæ loci differentiz esse non possunt. Quo concessio, nempe in vacuo illo esse locum aère annihilato, sequetur, spatium imaginarium esse locum illum, cum aliud non sit quod loci rationem habere poterat.

Ratio 2.

2. Universa hujus mundi fabrica, & moles tota est in loco, at non in alio, nisi spatio nostro imaginario, (ut manifestum est) Quia nulla est superficies quæ universum, seu totum creaturarum includat; quomodo enim erit totum, & universum, si habeat aliquid extra, quod illud includat. Ergo spatium erit locus, non superficies. Quod autem mundus totus sit in loco manifestius puto, quàm ut probatione egeat operosa. Nam 1. mihi impossibile videtur, ut sit corpus aliquod actu existens, spatium occupans, & finitum, quod non sit in loco. 2. Cum ubi sit accidens ortum ex applicatione locati ad locum, sequetur quod quicquid habet ubi, & locum habeat necesse est, (cum ubi necessariò præsupponat locum in quo fundatur.) At totus mundus habet suum ubi. Quod sic ostendo, quod est alicubi, habet suum ubi à quo dicatur esse alicubi, at totus mundus est alicubi; nam quod alicubi non est, nusquam est; & per consequens simpliciter non est. Et hoc *Aristoteli* adeo manifestum videtur, ut omnis Ens esse alicubi, inter κοινὰ ἐνοχία, communia illa rationis rectè dicta, omnibus naturaliter insita reponit. ... τὸ δὲ οὐκ ἔστιν οὐρανὸς ἀπὸ τοῦ οὐρανοῦ ἀλλὰ τὸ ἐν αὐτῷ. *Phys.* 4. cap. 1. p. 2. (i. e.) Ea quæ sunt omnes existimant esse alicubi, & quæ non sunt nusquam. Cum ideo mundus hic totus sit inter ea quæ sunt, alicubi esse necesse est: Ergo in loco; Quia Enti nulli convenire possit ubi, cui locus non convenit in quo fundatur. At totus mundus in loco alio esse non possit, (ut patet) quàm spatio imaginario; Ergo spatium erit locus. Quod erat demonstrandum. 3. Potest Deus univer-

universum hunc mundum movere lineâ rectâ, vel versus Boream, vel versus meridiam; Et hic manifestum est, 1. Quod mundus sic motus mutet spatium, cum impossibile sit, ut mundus moveat lineâ rectâ, & spatium non mutet. 2. Quod hic motus sit motus localis; quia corpus à spatio in spatium movere motu recto, & non motu locali impossibile sit; præsertim cum motus rectus sit species motus localis. 3. Si ideo mundus moveat, idque motu locali, manifestum erit, quod mundus locum occupat; At locus hic aliud esse non poterat quàm spatium imaginarium, Ergo illud spatium erit locus: quod erat dicendum.

3. Annihilato aëre circa *Pyramidem*, *Pyramis* est in eodem loco quo prius. Ergo spatium est ejus locus. Conf: est per se manifesta; quia si superficies esset locus, cum aëre annihilato, non potuit esse in eodem loco; cum sic locus ejus cum aëre esset annihilatus. 2. Idem non manet aliud, ante, & post annihilationem aëris, quod potest esse locus, nisi spatium. Ergo si *Pyramis* aëre annihilato, sit in eodem loco quo prius; manifestum erit spatium imaginarium esse ejus locum. Quod autem *Pyramis* tali casu sit in loco eodem quo prius, pateat, sic: Quia 1. est in loco aëre annihilato, cum habet sursum, & deorsum, nempe loci differentias; cum sic etiam aëre annihilato, dicit distantiam eandem ad quodvis cœli punctum, & ad centrum: Quæ omnia sine loco esse non possunt. 2. Erit in eodem loco quo prius; quia *Pyramis*, (ut nec aliud corpus quodcunque) sine motu locali locum mutet, at supponimus *pyramidem* manere immotam, solo aëre annihilato. Ergo erit in eodem loco quo prius fuerat aëre nonum annihilato. At aëre annihilato non est in loco ullo, nisi spatio imaginario: Ergo nec ante annihilationem aëris in loco alio fuit. Et per consequens, spatium erit locus: quod erat demonstrandum.

Sic spatium esse locum demonstravimus; sequitur ut objectionem unam aut alteram 1. ponam, 2. solvam paucis, & quantum valeo perspicuis. 1. Igitur sic argumentatur *Nazarus*: Spatium non est Ens reale, ergo non est locus. Antecedens est in confesso. Conseq: sic ostenditur, Locus est terminus motus realis, lationis nempe; cum ideo terminus motus, sit illud quod motum specificat, & distinguit, videtur impossibile, ut motus realis habeat terminum non realem. Qui enim fieri possit ut illud quod non est reale, daret speciem, & distinctionem realem? videtur enim manifestum, quod natura distinctionis pender à naturâ distinguentis, adeo ut si distinguens sit substantiale, erit & distinctio substantialis; si illud quod distinguit sit accidens, erit & ipsa distinctio accidentalis; si illud quod distinguit sit Ens rationis, erit & distinctio proportionata: Et sic consequenter, si distinguens non sit reale, nec distinctio realis esse poterit: Et per consequens cum locus sit terminus motus realis, à quo motus specificatur, & distinguitur, videtur quod locus necessariò realis esse debeat: quo concessio, spatium non erit locus, cum reale non sit; Ergo hypotheses nostræ suprà positz corrumpantur necesse est.

Nempe objectio hæc tanti non erat, nisi quod à tantis urgeretur: ut autem illi cumulatius satisfaciam, dico 1. Quod locus non est terminus motus localis, sed ubi. *quæ* enim apud *Aristotelem*, seu latio, aut motus localis est in prædicamento ubi, non in prædicamento *quantitativum* in quo est superficies, quæ est locus: nempe motus, apud *Aristotelem*, quoad essentiam, & respectu sui, est in prædicamento nullo; sed cum apud illum sit imperfectum quid, inter post-prædicamenta morum

Ratio 3.

Ob. 1.

Sol.

posuit. At quoad tendentiam, & respectu termini in quem fertur, idem *Aristoteles* vult generationem esse in prædicamento substantiæ, augmentationem in prædicamento quantitatis, lationem, seu motum localem in prædicamento ubi. Cum ideo ubi, sit illud ad quod motus localis terminatur, erit & ubi ejus terminus, non locus. Et ideo ad specificationem motus parum refert, an locus sit realis, an non: cum locus non sit terminus motus localis primarius, & ultimus, sed solum secundarius ad plurimum, & ultimus. 2. Non requiritur ut terminus ad quem motus, vel potentia, vel actus realis, sit etiam realis. Dico, non requiritur, ut cum potentia, vel motus, vel actus aliquis sit realis, ut ejus objectum, vel terminus sit realis. Ratio est, quia objectum formale, & specificativum intellectus, & voluntatis, ut & actuum istarum facultatum non est reale, sed solum modale, nempe bonitas voluntatis, & ejus actus, & veritas intellectus: Et tamen potentia illa sunt propriae reales, licet earum objecta non sint. Quin & malitia moralis, quæ est solum privatio rectitudinis debita, terminat voluntatem quoad ejus actus aversionis, & odii, & tamen actus illi sunt proprie reales, & positivi, licet eorum objectum sit privativum. 3. Cum dicitur, terminus motus motum specificat, & distinguit, & ideo si terminus det speciem realem motui illum specificando, necesse est, ut & ipse terminus sit realis, alias speciem realem dare non possit. Dico, quod terminus motus motum specificat solum specificatione externâ, notificativâ, & ex parte nostri: hoc est, nos colligimus motum esse in tali, vel tali specie, per ejus terminum, circa quem versatur. Sed non specificat motum specificatione internâ, quidditativâ, & ex parte rei, cum fieri non possit, ut terminus motus sit ei intrinsicus. Sic enim motus ad calorem, calorem essentialiter includeret; & motus ad quantitatem esset essentialiter quantitas. Imo cum corruptio sit mutatio inter esse, & non esse, ita ut non esse sit terminus ad quem, ex hac Philosophiâ sequetur, ipsum *non esse*, esse corruptioni intrinsicum; & sic corruptio erit intrinsece, & essentialiter non Ens. At omnia hæc cum principiis Philosophiæ, & rationis recte directe pugnant: Ergo & illud ex quo sequuntur. 4. Et hinc adhuc manifestius sequetur, posse spatium esse terminum motus localis, utcumque spatium non sit reale: Siquidem in confesso est. Quod corruptio terminatur ad non Ens simpliciter, ipsum enim non esse, est ejus terminus ad quem, tamen hoc non impedit quod minus corruptio sit motus (vel mutatio, ut loqui vellent nonnulli) realis. Et per consequens, non repugnat lationem esse motum realem, quodammodo concedimus terminum ejus esse spatium, quod reale aliquid non est.

Ob. 2.

Si spatium hoc imaginarium esset locus, tum inter locum circumscriptivum, & definitivum, inter locum communem, & proprium; &c. nullum esset discrimen. Nam cum spatium hoc imaginarium sit non-Ens, discrimen nullum subeat ex quo distingui possit in locum circumscriptivum, & definitivum, communem, & proprium. Et per consequens videtur quod spatium illud locus esse non possit.

Sol.

Dico quod ex hisce nostris de loco hypothesibus, facillime summa omnia quæ loco naturaliter conveniunt, possunt explicari. Nam 1. dicimus quod locus vel est communis, & est spatium illud quod corpora plura includit, sic spatium templi est locus communis respectu hominum in eo existentium. Dico quod spatium illud est locus communis, non respectu essentia, aut prædicationis, quasi hoc spatium esset aliquod universale; sed respectu continentia, & inclusionis, quia corpora multa communiter

communiter includit. 2. Locus proprius (secundum hypothefes nostras) est illud spatium quod corpus unum tantum, seu locatum unum adæquatè includit. Sic spatium illud quod *Plato* occupat, est locus proprius *Platonis*. Et hic locus proprius ex duobus æstimatur. 1. Ex adæquatione cum locato, ita ut locatum ex ædè, & adæquatè includat, nec plus, nec minus. 2. Ex distantia fixa, & immobili ad alios locos omnes. Ita ut immutabiliter à loco alio quocumq; distet. Sic spatium quod nunc occupat *Pyramis*, distantiam eandem simpliciter habet, & perpetuò habebit ad alia spatia universa. 3. Si spatium hoc concedatur esse locus, tum ea dubia quæ ab iis solvi non poterant, qui superficiem volunt esse locum, ex nostris hypothefibus commodè solvantur. Nam si ipsum cælum summum non erit è loco omni exclusum, (quod tamen ab iis fit qui volunt superficiem esse locum) sed ut locum summum meruit, sic habeat. Cum cælum summum spatium suum admittat, æquè ac reliqua corpora. Sic ex spatio loci immobilitas optimè explicari possit: Nam cum spatium hoc nostrum sit fixum immutabilitate in æternum duraturâ, licet contingat ut quivis ventus *Pyramidis* superficiem circumscribentem removeat, spatium tamen in quo est, non possit, cum spatium illud, seu in eo sit *Pyramis*, seu non, sepe manet immotum. Possit ideo loci immobilitas è spatio commodiùs explicari, quàm à superficie. 4. Ex nostris hypothefibus non necesse est, ut locum ullum circumscriptivum admittamus; nam cum negamus superficiem circumscribentem esse locum, etiam & hoc negare possumus, nempe locum ullum esse circumscriptivum. Cum locum esse circumscriptivum, supponere videtur superficiem esse locum, & tum demum locum illum circumscriptivum appellat, quia superficies illa locatum circumscribit. Sed distinctionem illam admittimus, & ex thesi nostra dicimus, quod spatium circumscribit corpus non circumscriptiōne reali, cum ipsum spatium reale non sit, sed imaginariâ (ut alicubi loquitur *Mendoza*) ex eo quo locatum talicerto spatio insit, & includatur, nec majori, nec minori. Vel 2. locus corporis (supposito quod spatium sit locus,) potest dici circumscriptivus, vel 1. ex parte sui, qualis spatium ipsum circumscriberet locatum: & sic forsitan non potest locus dici circumscriptivus propriè, cum spatium, (quod locum esse supponimus) non sit res aliqua quæ propriè locatum circumscribat. 2. Respectu locati, & sic locus propriè potest dici circumscriptivus, ex eo quod corpus in tali spatio constitutum, habet superficiem determinatam quâ circumscribiitur, quam spiritus in loco definitivo non habet. Ideò dici possit locus circumscriptivus non denominatione interna respectu spatii, sed externâ respectu locati: Ita ut spatium illud sit locus circumscriptivus, quod locatum superficie circumscriptum includit; & locus ille non sit circumscriptivus, qui locatum tale non continet. 5. Possit ideo locus circumscriptivus sic explicatus, ex duobus distinctiùs explicari: Nam 1. Spatium illud, quod locum dicimus circumscriptivum, necessariò habet distantiam immutabilem ad locos alios omnes quoscumque; Sic spatium in quo est domus aliqua, distantiam dicit fixam, & immutabilem ad locos alios omnes. 2. Locus circumscriptivus (ex hypothefi nostra) dicit distantiam non solum ad locum omnem alium, sed etiam ad omne aliud locatum. Ita ut in hoc spatio, seu loco circumscriptivo locatum nullum simul, & semel inesse possit, nisi unum. Sic *Platone* in hoc spatio determinato existente, impossibile est ut eodem spatio simul aliud corpus insit. *Vid. Pet. Hurtad. de Mendoza disp. phys. 14. sect. 2. pag. 461. &c.* 6. Locus definitivus ex thesi nostra, est spatium illud in quo spiritus aliquis finitus existit: & hic locus dicit distantiam ad omnem alium locum definitivum; ita ut impossibile sit eundem

dem spiritum finitum esse simul, & semel in binis locis definitivis, nempe in hoc spatio definitivè, & etiam in alio. Sed locus definitivus, seu spatium illud quod dicimus locum definitivum non dicit distantiam ad aliud locatum; cum in confesso sit, quod angeli multi in eodem spatio esse possunt. Hoc idem erit discrimen manifestum (ex nostra hypothese) inter locum circumscriptivum, & definitivum; quia spatium illud quod dicimus locum circumscriptivum dicit distantiam, non solum ad aliud locum, seu spatium, sed etiam ad aliud locatum; cum corpora duo eodem spatio, seu loco circumscriptivo inesse sit impossibile. At locus definitivus dicit distantiam ad aliud locum solum, non ad aliud locatum; cum in eodem spatio Angeli plures esse possint. Qui plura veller, videat *P. Nazarium in 1. part. Aquin. q. 8. art. 2. Controv. unica* Pet. Hurtad de Mendoza. *disput. phys. 14. sect. 2. 3. Suarez: Metaph. to. 2. disput. 30. sect. 7. Vasquez: in 1. part. disput. 29. num. 14. Molin. in 1. part. quest. 8. art. 1. disput. 3. Conclus. 2. & 6.*

5. His ideo ita demonstratis, manifestum erit, quod omne ens finitum, seu corpus, seu spiritus, erit in spatio finito, & determinato; ita ut præsentia ejus ad tale spatium possit dici ubiëtas, aut ubicatio, (ut loquitur *Hurtado*.) Sed præsentia Dei, (cum sit omni spatio simpliciter, actu, & intimè, ac immutabiliter præsens) dicitur Ubiquitas, aut immensitas. Quæ in ordine ad spatia hæc imaginaria commodissime æstimari possit. Ita ut Deus jam sit in spatio illo toto, quo mundus jam est, & in eo ab æterno fuit; & etiam in spatiis imaginariis infinitis extra cælum, adeo ut si mundus mille pro potentia sua infinita, extra hunc mundum, de novo crearet, is omnibus esset Deus intimè præsens; non per mutationem in se ullam, sed solum per productionem eorum in spatiis illis imaginariis Ubi Deus jam est de factis, ab æterno fuit, & in æternum erit: Ita ut corpus omne ex eo solum quod sit, Deo sit præsens, cum extra Deum fieri sit impossibile. Nam si Deus alium mundum extra mundum hunc crearet, esset ei intimè præsens, solum per positionem mundi cum Deo, ubi prius non fuit mundus; non per positionem sui, ubi prius non fuit Deus.

2. Aquin. 1. part. quest. 8. art. 3. Et in 1. dist. 37. quest. 1. art. 2. 6. Cum igitur Deus à Scholasticis a dicitur esse ubique tribus modis, 1. Per essentiam, 2. Per præsentiam. 3. Per potentiam: quos ubiëtatibus modos barbarè (more suo) explicant, tali versu:

Enter, præsentèr, Deus hic, & ubique potenter.

Videndum erit quisnam ex his modis sit, in quo Dei immensitatem formaliter constitutam esse dicamus: si ideo conclusio quinta hæc,

Conclus. 5.

Dei immensitas non consistit in hoc, quod potentia ejus sit ubique, seu quod per potentiam ubique operatur *Novi Isod. Hispanens. Origin. lib. 7. cap. 1 p. 980. num. 20.* Dei immensitatem sic describere quasi in hoc consisteret; quod Deus ubique est per potentiam. Sic enim Philosophatur: *Deus est immensus quia cuncta concludit, & omnia intra ejus omnipotentiam coarctantur.* At hoc rationi rectè minus congruum judico; 1. Quia cum dicit potentiam Dei esse ubique, vel intelligit potentiam Dei esse ubique respectu sui; ita ut potentia ipsa sit simpliciter ubique; & tum quia potentia Dei est ipse Deus, idem erit ex parte rei dicere potentiam Dei esse ubique, & essentiam Dei esse ubique. At hoc nolunt Scholastici, cum dicunt Deum esse ubique quoad potentiam, cum apud illos, esse ubique quoad potentiam, & essentiam, ut modi distinctioni esse ubique enumerantur. 2. Vel per potentiam Dei intelligunt effe-

ctus.

Aut potentiz divinæ, ita ut Deus dicatur esse ubique per potentiam, quia potentiz ejus effectus sunt ubique. At nec hoc quadrat, quia omnis effectus potentiz divinæ actualis, & possibilis est finitus, & limitatus, & quoad essentiam, & præsentiam, & per consequens, necesse est ut spatio finito insit. Ideo damus libenter, Deum esse per potentiam ubicunque est effectus potentiz, at ex hoc non possit dici immensus: Ratio est, quia omnis potentiz divinæ effectus, est finitus, & spatium finitum occupat, & ideo licet Deus omnitalem effectui, & per essentiam & potentiam esset præsens, (quod fateamur, & credimus) tamen ex hoc non est immensus. Cum manifestum sit quod in ordine ad effectum finitum, & spatium finitum nihil justè dici possit immensum.

7. Cum dicunt Deum esse ubique per præsentiam, non intelligunt de præsentia essentiz: Ita ut Deus dicatur esse ubique per præsentiam, quia ejus essentia est ubique: Sic enim idem esset esse ubique essentialiter, & præsentialiter, quod negant. Sed apud illos esse ubique per præsentiam est omnia cognoscere. Sic enim *Aquin. 1. part. Quest. 8. art. 3. in Conclus. Deus* (inquit) *est ubique per præsentiam, quia omnia cognoscit.* Sic ideo *Conclus. 6. hæc*

Deus non rectè dicitur ubique esse per præsentiam, quia omnia cognoscit, nec *Conclus. 6.* possit Dei immensitas in hoc consistere. Nam 1. nos cælum & sidera cognoscimus, tamen non sumus illis præsentem ex eo quod cognoscimus. Sic enim Romæ præsens essem quia cognoscerem. 2. Omne præsens, vel est respectu durationis, & opponitur præterito, & futuro; vel respectu spatii, & opponitur distantia. At neutro modo congruè dici possit aliquid rei præsens, ex eo quod cognoscit: Nam 1. cognosco rem esse præteritam, & futuram, at non ideo sum rei præsens respectu durationis; sic enim res esset mihi præsens, quia cognosco illam non esse præsentem. 2. Respectu spatii cognosco rem esse distantem; At si idem res esset mihi præsens quia cognosco, tum res illa esset idem mihi præsens, quia illam cognosco distantem; hoc est, quia cognosco quod non est præsens. Fateor rem nullam esse à Deo distantem, nec posse quidem: sed hoc non est ex ea, quod cognoscit rem quaecunque, sed ex essentia sua formaliter immensa, quæ enti omni non possit non esse intimè præsens. Ex quibus ulterius sequetur. 3. Quod Dei immensitas ex hoc sumi non possit, quod omnia cognoscit. 1. Quia aliud est immensitas Dei, quæ formaliter excludit omnem determinationem, & limitationem ad spatium. Aliud cognitio Dei infinita quæ excludit ignorantiam. 2. Si Deus esset loco aliquo finito inclusus (ut vult *Forstius*) ita ut non esset immensus; tamen potuit omnia cognoscere. Quia cum omnia extra Deum sint finita, non repugnat, quin Deus si esset & quoad essentiam, & præsentiam finitus, potuit illa cognoscere. Nulla enim est repugnantia, ut potentia vel finita, objecta finita comprehendat. Et per consequens manifestum erit immensitatem non consistere in cognitione omnium, nec ideo illum rebus esse præsentem, quia illas cognoscit. Quod erat dicendum.

8. Sic immensitatem Dei, in eo, quod ubique est per potentiam, vel quod omnia cognoscit non consistere demonstravimus. Reliquum ideo erit, ut in eo consistat, quod Deus ubique est per essentiam: Nempe quod essentia divina infinita, & immutabilis, omne spatium imaginarium ab æterno in æternum immutabiliter replet, & spatio etiam reali, cum est, intimè est præsens. Quæ immensitas, seu præsentia Dei infinita, si consideretur in ordine ad spatium nostrum imaginarium, non est præsentia libera, (ita ut possit Deus pro beneplacito suo tali spatio imaginario

Vel ineffic, vel non; vel ut possit spatio majori, vel minori ineffic:) sed naturalis, & absolutè necessaria; Ita ut repugnat Deum infinitum esse, & infinitis spatiis imaginariis immutabiliter non ineffic. Sed 2. Hæc Dei præsentia in ordine ad spatium reale, est libera antecederet ad creationem spatii; Quia potuit pro suo beneplacito, tale spatium vel creâsse, vel non. Ex quo sequetur quod spatio reali ineffic Deo sit liberum antecederet, cum potuit spatium illud non creâsse, & sic potuit non infuisse. At consequenter, nempe postquam tale spatium reale, actu creavit; non amplius à voluntate suâ dependet, an tali spatio inerit, vel non: sed jam spatio producto illi necessariò, & naturaliter inest. Ratio hujus veritatis est manifesta; Quia, cum immensitas sit perfectio Dei absoluta, & intrinseca, non possit non esse immensus: At si esset spatium quodcunque in quo Deus non esset, immensus non esset, (cum immensitas per se & directè dicit præsentiam intimam ad spatium omne absolutè, & universaliter; immensitatem enim præsentiam infinitam concipimus, & ideo nullibi exclusam) & per consequens, Deus tali spatio actu producto necessariò inerit, & naturaliter. Quod erat dicendum.

8

9. Quod autem Deus opt: max: sit hoc modo immensus ex ipsis Theologiæ principiis, facilè demonstrari poterat: Hinc enim est quòd regum sapientissimus dixit, *Nec cælum, aut cælum calorum Deum capere posse.* 2. Reg. 38. Et Ecclesiæ Patres ἀπύρην, ἀγαστάνην, ἀσείργεστον esse Deum, uno ore, & communi ὁμοφωνίᾳ asserunt. Ita ut Dei immensitatem unusquisque crederet, licet ratione naturali non evinceret. Sed rationes à Theologiâ petitas illis relinquo, quorum interest: nollem in alienâ republicâ esse curiosus, nec in messem non meam, falcem mittere. Nostra nobis sufficiat Metaphysica, quæ media nobis abunde suggerit, in justam hujus veritatis ἀπόδειξιν, valitura. Pergam ideo, & ostendam 1. Gentes etiam lumine naturali cognovisse Deum esse immensum. 2. Quibus mediis ratione naturali fundatis, & illi cognitionem illam acquisiverunt, & nos acquirere possumus.

10

Quod Gentes
lumine naturali
Deum esse im-
mensum cogno-
vere.

* Vid: Tatiana
num Assyrium
in Orat: contra
Græcos, pag.
273. D.

10. Quod igitur Gentes lumine naturali, Deum esse immensum cognoverunt, manifesta eorum scriptis extant indicia. Siquidem *Orpheum* (poëtarum antiquissimus, si genuinus; nempe circa tempora *Herculi*, & expeditionis *Argonauticæ*: vel si opera illa *Orpheo* ascripta, sint *Onomacriti Atheniensis*, quod vul: *Tatianus*, τὰ εἰς αὐτὴν ἐμπεσέμεθα φασὶν ὡς ὀνομακρίτης τῷ Ἀδμύντι συντεταχθεὶς *): tamen & adhuc poemata illa erunt antiquitatis venerandæ, cùm (ut ibidem *Tatianus*) *Onomacritus* vixit circa exitum *Tarquinii Prisci Olympiadæ 50.*) in *Saturni* hymno, ait Deum in omni parte mundi habitare,

Ὅς καί τις καὶ πάντα μέρη κόσμου ὑπάρχει,
ἀγκυλομήτα, φέεισι κλύων ἱκετεῖς ἀφ' ὧν.

Hoc est,

*Qui habitas in omnibus partibus mundi propagator,
Perfute, excellentissime; audiens supplicatoriam vocem:*

Et ob hanc causam *Pythagoras* appellat Deum universi animationem. ψυχῶν
τῶ παντός. Et adhuc clariùs efficitur poëtarum maximus, *Georgic*: 4.

.....Deum namque ire per omnes

Terrasque, tractusque maris, cælumque profundum, &c.

Et iterum *Ænead*: 6.

Spiritus intus alit, totamque infusa per artus,

Mens

Mens agit at molem, & magno se corpore miscet:

Et *Manilius* lib. 2. Ἀστρονομικῶν, Spiritus unus per totas habitat partes, atque irrigat orbem. Et iterum *Orpheus* apud *Clement. Alexandr.* *

Χεῖρα δ' ἀεὶ περιβῶ ἐνὶ τέλει τοῦ ἀνθρώπου
Πάντοθεν ἐκτετακέν, γαῖαν δ' ὑπὸ ποσὶ βέβηκεν.

Oceani ad fines expansa est & manus illi

Undique dextra, sub pedibus subjectaque terra est

Et *Menander* apud eundem. *ibid.* pag. 606. ad virtutem hortatur; Quia Deus tibi presens est. ὁ δὲ θεὸς βλέπει σε πάντων παρὼν. Notissimum est illud *Arati* †

exordium, ὅτι διὸς ἀρχαίμεθα, & paulo post subiungit;

---- μετὰ δ' διὸς πάσαι μὲν ἀρχαί,
πᾶσαι δ' ἀνδρώπων ἀρχαί. μετὰ δ' ὁ δαίσατα,
καὶ λιμένες.

--- Plena vero *Jovis* omnia quidem compita;

Omnes verò hominum cœtus; plenum verò mare,

Et portus.

Ex quo *Virgilius* suum illud habuisse videtur. *A Jove principium muse, Jovis omnia plena.* Et hinc est quod Deus Ἑσπερίδης, super quàm dici possit magnus appellatur, à *Sibylla*, apud *Johann. Opsopœum*, eis διδὸς ὅς μόνος Ἑσπερίδης, &c. Quod ad *Aristotelem* spectat, manifestum est illum negasse Deum esse immensum, (si liber ille de mundo sit *Aristotelis* opus γνήσιον, & genuinum) ibi enim Deum in cœlo ponit; idque ita, ut eum in mundo esse negat: πῶς ἔτι μέσος ὢν, ἔσθαι ἢ γὰρ τε, καὶ ὅπου ὁ δολερός τόπος. ἀλλ' ἀνω, καὶ καθαροῦ ἐν καθαροῦ τόπου βεβηκώς, ὃν καλεῖμεν ἐπίμως ἕρανόν. (i.e.) Deus in medio loco non est, in terrâ scilicet, ubi turbidus locus est; sed in excelsò situs est, purus ipse in puro loco, &c. Et *Homerum* inducit dicentem, Quod sedes Dei est in cœlo: ὄλυμπον δ' ὅθι πασι θεῶν ἕδος ἀσφαλὲς αἰεὶ ἔμμεναι. Et subiungit generalem omnium consensum hoc confirmantem; Quia omnes dum orant manus ad cœlum tollunt, tanquam ad locum ubi Deum esse existimant: Sic enim ait, πάντες οἱ ἀνδρῶποι ἀνατείνουσι τὰς χεῖρας εἰς τὸν ἕρανόν ἐυχὰς ποιέμενοι. Quam *Aristot.* sententiam olim observavit *Justinus Philosophus* in cohort. ad Græcos. p. 6. 7. Sed librum hunc de mundo esse spurium, & ὑποβολιμαῖον, nec *Philosophi* opus γνήσιον, sed plane *Ιουδαίον*, viri multi, & magni volunt. Quin & *Philosophi* multi, aliique (*Vid. simplic. super l. 8. Phys. Com. 84. & August. Steuch. Eugubin. de perenni Philo. l. 4. c. 1. & deinceps. Ficin. lib. 2. de Immort. animæ. cap. 6. Tolet. lib. 8. Phys. cap. 10. quæst. 7. Jacob. Martin. Exerc. Metaph. lib. 2. Theor. 12. pag. 790, 791.*) Ex genuinis, & indubitatis *Philosophi* scriptis ostendere satagunt, *Aristotelem* Deum esse immensum, & cognovisse, & docuisse. Et in hunc finem adducunt locum è *lib. 1. de part. Animal. cap. 5.* Ubi dictum *Heracleti* laudat *Philosophus*, quòd domum furnariam ingressus, & rogatus cur domum adeo vilem ingredi vellet, responderet, καὶ ἐμεῖ δὲ θεὸς, quod & ibi esset Deus. Nempe Gentes Deum peculiari modo in cœlis posuerunt, ex quo est, quod illum ἕρανόν, παννύπερτον, δλυμπον appellarunt; & *Hesiodus* suum *Jovem* sic describit: ὃς ὑπερτάτα δαίματα βασιλεῖς. Ex hoc tamen non sequetur quod immensitatem ejus negabant; nam cò quod in cœlo modo speciali collocant, illum esse extra cœlum non negant. Quod ad *Philosophos Christianos* attinet, illi hanc veritatem, uno ore, rotundè asserunt, *Ju-*

* *Vid. Clement. Alex. Strom. lib. 5. pag. 609.*

† *Arat. Phænomen. in principio.*

Justinus,

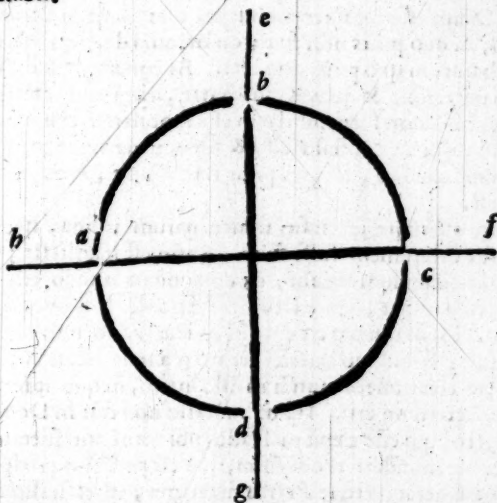
stinus, (scilicet quis alius sit author libri *Questi. & Respon. ad Græcos*.) in responsi-
 quest. 5. ad Græc. Deum agnoscit, *παραπλεονάζοντα, & ἀπείρητον*. Et
 Clem. Alexandr. 2. Strom. pag. 36. dicit, Quod licet calum dicatur Dei sedes,
 thronus, domus, tamen in eo non continetur: *καὶ ὁ θεὸς ὑπὲρ αὐτῆς κεῖται*,
ἐδὲ ὅτε θεὸς κεῖται, ἀχώρητος ὢν: nempe, talis cum sit, qui comprehendere nequit;
 & ὅς ἐστι τόπω ὁ θεός, ἀλλ' ὑπεράνω & τότε. & ἔξωθεν, & τῆς αὐτῆς χωρίου
 ἰδιότητος: *ἐδὲ κεῖσθαι, ἐδὲ κεῖσθαι, ἢ κατ' ὁρισμὸν πρᾶ, ἢ κατ' ὁρο-*
τομῶν: (i. e.) non est in loco Deus, sed super locum, & tempus & propieta-
 tem eorum quæ facta sunt, neque continens, neque contentus, vel per circumscripti-
 onem vel sectionem, &c. Et Minutius Felix, pag. 75. Deo cuncta plena sunt,
 ubique cum sit non solum nobis proximus, sed infusus. Sed testimonia hæc pro in-
 stituti nostri ratione abunde sufficiant: Si quis plura vellet, Auguß: Steuch:
 Eugubin: videat ubi suprà. Suarez Metaphys: tom 2. disput. 30. sect. 7. Jacob:
 Martin: Metaphys: lib. 2. theorem. 12. & Hieron. Zanch: de naturâ Dei, lib. 2.
 cap. 6. quest. 1.

11. Sed pergo ad illud quod secundò proposui, ut ostendam quibus mediis na-
 turæ lumine fundatis, hæc veritas demonstrari possit. Et hic hostes habeo mul-
 tos, & (nisi quod aduersus veritatem militanti) valituros. Scorum, scilicet in 1. sent.
 disp. 37. q. unicâ. Quod idem cum eo asserunt ibidem Ockam Bassoli, & Gul:
 de Rubione quest. 2. Et tandem Theodorus Smising: de Deo uno tract. 2. disp. 5.
 quest. 1. Qui licet Deum agnoscunt esse immensum, & tanquam fidei funda-
 mentum certissimè credunt, negant tamen, hoc ratione naturali demonstrari
 posse. Contra Suarez Metaphys: part. 2. disp. 30. sect. 7. Vasquez in 1. part.
 disput. 28. cap. 4. Et alii, prioribus nec numero inferiores, nec judicio: Qui-
 bus assentior, & rationem primam ad Dei immensitatem demonstrandam sic
 instituo.

Ratio 1.

1. Suppono Deum esse secundum locum immutabilem, ita ut motu locali mo-
 vere non possit: quod agnoscunt uno ore illi contra quos disputo; & ratio ma-
 nifesta evincit. Quia si Deus Op: Max: moveret motu locali, tum 1. Non
 esset immutabilis, cum tamen & scimus, & credimus apud Deum, nec esse *στονί-*
ακτα ἡσυχίας, nec mutationis umbram, nedum veram mutationem. Vid: Fran:
 Suarez Metaphys: part. 2. disput. 30. sect. 8. pag. 56. Et Aquin: 1 part. qu. 9.
 art. 1. Nazarium ibid: Et Commentatores. Et in 1. disp. 8. q. 3. Et opuscul: 3.
 cap. 4. 2. Nec esset absolutè simplex, nam cum motus sit in mobili, sique
 quid reale, Deo advenire non possit; quin in Deo sit compositio ex essentia, &
 motu adveniente. At ex hoc Dei simplicitas manifestè evertitur, & per consequens
 talis motus Deo inesse non poterat. 3. Si Deus posuit locum mutare; tum vel
 erit motu libero, & voluntario, aut motu naturali, & necessario. Non necessariò;
 Quia tum non possit non movere, nisi impediatur, vel sit in proprio loco: seque-
 tur ideo, si Deus necessariò moveatur motu locali; Quod vel semper movet. At
 hoc manifestè falsum, nam ubi? aut quo? aut cur semper moveret? rursus si na-
 turaliter, & necessariò moveatur; tum non possit quiescere, nisi impediatur ab ali-
 quo ejus motus: (At quis tandem Deum omnipotentissimum impediatur, ne move-
 at, si ad motum necessariò, & naturaliter propendeat?) At Deum ita movere, ut
 non possit quiescere, idque naturaliter, est rationi naturali contrarium; ita ut ipse
 Aristoteles Phys: 8. Motorem primum simpliciter immobilem statuit, & multis
 probare

probare fatagit. Dein si Deus aliquando quiescat, tum vel violenter quiescit, at quis Deum ad quietem cogeret? aut naturaliter in loco suo quiescit, tum non possit movere, (nempe si sit movens naturale, & necessarium) nisi extra locum illum ponatur; at quis Deum à loco suo naturali extraheret? Sed Deum naturaliter, & necessariò movere absurdum duco vel maximè, & refutatione serià indignum. 2. Ig tur si Deus moveat motu locali, tum erit libere, & spontaneè; ita ut ex voluntate sit quod moveat. At & hoc non minus incongruum, & rationi rectæ contrarium. Nam si Deus voluntariè moveat ab uno loco, in alium: tum necesse est ut voluntas præeligat esse in loco illo ad quem movet; Et si ita, tum vel, prudenter, & secundum rationis rectæ iudicium hoc facit, vel non: Posterius sine impietate summâ, nec cogitare possumus, nedum asserere, nam cum Deus sit agens sapientissimum, impossibile est, ut quid imprudenter faceret. Non prius, quia si Deus prudenter eligit esse in alio loco, quàm quo nunc est, tum necesse est, ut melius sit, cum ad locum illum pervenerit: Sed cum Deus sit Ens absolutè optimum, & perfectissimum, impossibile est, ut in uno loco melius se habeat, quàm in alio. Et per consequens non omnino moveat motu locali. Hoc igitur supposito, (quod & manifestum duco) quod Deus secundum locum movere non possit; sic subsumo: Vel Deus est simpliciter immensus, spatio nullo inclusus; & si hoc concedatur, vicinus; hæc enim est illa immensitas quam demonstrare intendimus. Vel 2. Erit Deus in spatio aliquo finito inclusus: horum enim alterum fateare necesse est, siquidem vel erit Deus in spatio finito, vel non. Si non, tum erit absolutè immensus, quod volumus. Si sit in spatio finito, tum sumatur spatium quodcunque, dico, quod possit Deus extra hoc spatium, in quo esse supponitur, mundum alium creare, ita ut iste mundus de novo productus, à spatio illo in quo esse supponitur distabit.

Ut si spatium finitum in quo esse supponitur, sit sphaera *a. b. c. d.* tum manifestum est quod Deus opt. max. facilitate summâ, pro eâ quâ pollet omnipotentia possit

possit alium mundum creare extra hunc mundum, vel spatium hoc in quo esse supponitur, nempe in *e.* vel *f.* vel *g.* Creat ideo Deus alium mundum in *e.* distantem à spatio *a. b. c. d.* in quo esse supponitur; tum quæro an Deus possit esse præsens mundo producto, vel non? Posterius dici non possit, quia si Deus spatio illo *a. b. c. d.* ita insit, ut exire non possit etiam si vellet; hoc imperfectionem magnam (qualem nec natura humana, vel Angelica patitur) in Deo poneret, cum & homines & angeli, imò & bruta possunt locum suum, pro arbitrio suo mutare. Sed cum naturam divinam tantæ imperfectionis incapacem novimus, manifestum est, quod dici non possit Deum spatio *a. b. c. d.* ita esse inclusum, ut non exeat. Fateor, quod Deus è spatio illo in quo jam est, exire non possit; & hoc etiam perfectionem ejus summam ostendit, quia spatio absolute omni est intimè præsens, ita ut spatium aliud non sit in quod exeat. At si esset spatio aliquo finito inclusus, ita ut in spatium aliud exire non possit, (spatio alio reali existente) hoc impotentiam in Deo superlativam argueret: Nam si homo spatio finito inclusus, pro arbitrio suo in aliud exire possit; qui fieri possit, ut Deus omnipotens, si spatio finito includeretur, exire non poterat? 2. Ideo, si dicas quod si mundus producat in *e.* aut *f.* possit Deus ei esse præsens, tum necesse est, quod per motum localem sit præsens: cum impossibile sit, ut dum in spatio *a. b. c. d.* quiescat, ad alium mundum distantem in *e.* aut *f.* perveniat. At ex fundamento prius posito impossibile est, ut Deus moveatur motu locali. Ergo impossibile erit, ut spatio ullo finito includatur: quod erat dicendum.

Respond: Theodori Smising. & Gul: de Rubione ad argumentum predictum.

Novi quod *Theodorus Smising. de Deo uno, tract: 2. disput: 5. quest. 1. & Gul: de Rubion: in 1. dist: 37. quest: 2.* huic argumento respondent; Quod in casu predicto non sequetur Deum esse mutabilem secundum locum, ex eo quod in mundo noviter producto incipit esse, quo prius non inerat. Quia (inquiunt) non magis sequetur, Deum esse localiter mobilem, si existens in uno loco, incipit de novo esse in alio, in quo prius non fuit; quàm quia de novo incipit esse in mundo hoc cum creabatur, in quo prius non erat. At constat, quod Deus de novo incipit esse in toto universo, & quavis ejus parte, cum ante creationem in eo non fuerat; & tamen hinc non sequetur illum esse mobilem secundum locum, aut ullo modo mutabilem, (ut in confesso est) & ideo, si de novo inciperet esse in alio mundo, extra hunc condito, in quo prius non inerat, mutari secundum locum non dicendum est.

Refellitur solutio predicta.

At solutio hæc utcumque speciosa, tamen parum valida, nec in justam argumenti prius positi solutionem suffectura. Ratio est manifesta; Quia certum est Deum non mutari secundum locum, ex eo quod in mundo esse incipit, in quo ante creationem non inerat; quia Deus in spatio illo, in quo mundum condidit, ab æterno inerat. Ita ut mundo creato, in eodem spatio immobiliter manebat, in quo ab æterno fuit; & mundo noviter creato præsens factus est, non per mutationem spatii, sed per creationem mundi in illo spatio, in quo ipse prius erat, idque ab æterno, & in æternum erit. Ita ut mutatio non fuit in Deo producente, sed in mundo producto, qui esse cepit in spatio, ubi prius non fuerat: cum Deus eodem spatio fuit ante mundum productum, quo est post ejus productionem. Sic si *Paulus* immotus sederet, eisque *Petrus* accederet, in casu illo *Petrus* est factus *Paulo* præsens, qui prius aberat; hoc tamen fit per motum *Petri* accedentis, non *Pauli* immobiliter sedentis. Vel ut exemplo magis appposito utar; sicut corpus humanum,

humanum, v. g. corpus *Adami*, ante adventum animæ rationalis, manens immotū animæ rationali sit præsens, cui prius præsens non erat; non per motum sui, quasi ipsum corpus esse inciperet, ubi prius non fuit. sed per mutationē animæ potius corpori quiescenti accedentis. Sic in creatione mundi, Mundus Deo factus est præsens, non per mutationem Dei, quasi ille in spatio esse inciperet ubi prius non fuerat; sed per appositionem mundi, & positionē ejus cum Deo, ubi prius mundus non fuerat. At in casu prædicto causa est omnino alia, ^a quia supponitur Deus incipere esse, non solum cum corpore, in spatio quo Deus antea fuit, creato: sed & in spatio ipso: Ita cum Suar: Met: ut jam de novo incipit esse in talis spatio, in quo non modò non fuit prius, sed & part: 2. diff. 30. ab eo distabat. At hoc fieri non potest sine mutatione loci, & spatii in Deo, ut manifestum est. Nam in schemate priori, si Deus (ut supponitur) includatur spatio finito, nempe intra circulum *a. b. c. d.* Manifestum est, quod non est in spatio illo ubi *e. vel f.* & quomodo ad spatium illud perveniret Deus sine omni motu locali nec fingi possit. Est idē hic discrimen manifestum inter modum quo Deus incipit esse in mundo in creatione, & modum illum quo supponitur incipere in mundo alio, si mundum ab hoc distantem crearet Deus. Supponamus enim (ut prius) *a. b. c. d.* esse spatium illud finitum in quo Deum esse volunt, nempe sit spatium hoc mundus universus; tum dico, quod Deus ante mundum conditum erat in spatio illo, idque ab æterno; ita ut creatio mundi erat solum positio corporis in eo spatio in quo prius fuerat Deus, & idē ex creatione mundi manifestum est, Deum mutationem, secundum spatium, nullam pati. At 1. si Deus crearet alium mundū in *e. aut f.* nempe in spatio in quo ipse prius non fuerat; nec cogitari possit quomodo sine motu illuc veniat. Aded ut confitendum sit, vel Deum ita spatio finito illo inclusum esse, ut non exeat, vel corpori extra spatium illud creato, præsens esse possit; vel si admittatur illum posse spatio alteri fieri præsentem, in quo prius non fuit, sequetur illum locum mutare, vel saltem loco movere.

Sed & hoc, & illud incongruum, & rationi rectæ contrarium. Ergo, & illud unde sequuntur.

2. Ex *Bradwardina* * nostro (qui ante annos 300. erat Academiæ procurator, & tandem Cantuariæ Archiepiscopus) sic urgeo, Deus Opt: Max: vel est in aliquo spatio finito, & determinato, vel non? si non, erit absolutē immensus, (ut manifestum est) cum illud quod est & spatio nullo finito aut determinato inest, est formaliter immensum. Si sit in spatio finito aliquo, & determinato, tum spatium hoc vel erit extra hunc mundum, vel intra: si extra, tum vel ita erit extra hunc mundum ut ei inesse non possit, & tum erit impotens, ut suprā; vel possit esse ei præsens, & tum erit mutabilis secundum locum cum aliās ei inesse non poterat. Vel 2. spatium illud determinatum, in quo supponitur esse, erit intra mundum hunc; si ita, tum vel erit pars aliqua mundi, & tum dubia prius exposita recurrunt, nam si non possit esse in reliquis partibus erit impotens; si possit, erit localiter mutabilis. Vel si spatium illud determinatum, in quo esse supponitur, sit totus mundus: tum dico 1. Deum posse movere hunc mundum totum in spatium aliud in quo nunc de facto non est; & tum vel simul cum illo movetur Deus, vel non: si moveatur tum, erit mutabilis, quod fieri non posse superius demonstravimus. Vel non movetur mundo moto, & si ita iterum recurrunt dubia priora; nam vel possit ei præsens fieri, & tum erit mutabilis; vel non possit, & tum erit impotens. Ergo.

Novi virum magnum ex Academia nostra oriundum, huic argumento *Bradwardina* Respon.

Ratio 2.
* Thom. Bradwardin. de caus. Dei cap. 5. Coroll. part. 1. 2. & deinceps.

veridine respondere, sic: quod in tali casu Deus non possit totum mundum in spatium aliud movere, extra hoc in quo jam est: quia extra hunc mundum nihil simpliciter est in quod mundum hunc moveat.

Refell.

Sed hoc esse infirmum nullus dubitet, qui novit Deum posse alium mundum extra hunc creare, licet jam de facto nihil sit in quo creet; nempe non reale aliquid, sed solum spatium nostrum imaginarium. Nec revera requiritur ut sit: Ratio est, quia sicut non impendebat, quo minus mundum crearet, quod nihil fuit antecederet in quo crearet; sic non impedit, quo minus alium mundum creare possit extra hunc, quod nihil est extra hunc mundum in quo alium creare possit. Subsumo igitur, si mundum alium extra hunc creare possit Deus; cur non & hunc movere in spatium aliud æquè poterat? Et ulterius hoc dato, quod nunc mundum hunc in spatium aliquod extra non moveret, ex eo quod extra hunc mundum nihil sit: tamen supponamus Deum ærē ingentem creare mundo huic contiguum, & circumfusum, & tunc ratio nulla vel fingi possit, cur non possit Deus mundum hunc per ærē illum mobilis capacem transferre.

Ratio 3.

3. Deus est absolutè & simpliciter infinitus. Ergo, est immensus. Hanc consequentiam firmissimam putat *Paul. Nararius in 1 part. Aquin. quest. 8. artic. 1. Conclus. 2. & Francisc. Suarez. Metaph. part. 2. disput. 30. sect. 7. num. 45. pag. 58.* Fateor quod propriè, & formaliter loquendo aliud est infinitum quoad essentiam, cum hoc solum dicit perfectionem essentiae omnimodam. Aliud infinitum quoad præsentiam localem. Ita ut dicant, qui ex adverso sunt, Deum esse infinitum quoad essentiam, ita ut perfectionem omnimodam contineat; licet quoad præsentiam ad spatium non sit infinitus, sed finito spatio inclusus. At hoc incongruum justè putat *Suarez*, ubi suprà *disput. 30. sect. 7. num. 45. & 46.* 1. Quia in Deo perfectio est aliqua quod tali spatio finito (secundum illos) est præsens. Ergo major esset perfectio si spatio omni esset præsens. Nam si perfectio sit esse in minori spatio, major erit, esse in hoc, & majori. Et hoc in creatura semper tenet (quicquid in contrarium adducit *Scot. in 1. Sent. dist. 37. & Gul. de Rabione ib.*) In creatura (inquam) semper tenet, *Quo spatium majus quid occupat eo est perfectius.* Quod non intelligi velim de rebus in diverso genere; quia anima rationalis est perfectior cælo, licet non sit quoad spatium quod occupat, major; & homo est perfectior monte, licet mons spatium majus occupet. Sed in eodem genere semper tenet, cæteris paribus. Sic aurum cæteris paribus, quod majus, èd melius; sic lignum, sic cælum (semper servatà proportionem, & cæteris paribus) quod majus, èd præstantius. Et sic Deus, si ejus perfectio sit quod in tali spatio finito insit, major erit perfectio, si illa eadem essentia, & illo finito spatio, & aliis infinitis insit. 2. Si essentia Dei infinita, esset in spatio finito & determinato, tum erit Deus in loco definitivè, æquè ac Angelus, aut spiritus quivis finitus, (ut manifestum est) quia esset in spatio finito æquè, ac Angelus, & in spatio illo ad æquarè includeretur, ex *Vorsitii* hypothefibus. Imò ulterius, 3. Angelus potuit superare Deum, & esse Deo major quoad præsentiam ad spatium. Quia si Deus esset in spatio finito, potuit omnipotentissimà facilitate creare vel Angelum, vel corpus actu præsens tali spatio, cum finitum esse supponitur. Imò potest creare Angelum spatio decies majori præsentem, quia manifestum est, posse Deum creare Angelum spatio cuivis finito æqualem. Et per consequens esse possit Angelus, vel etiam corpus aliquod impermissum Deo majus quoad præsentiam ad spatium. Quæ omnia distorta sunt cæ-

rebri.

rebri tenebris densioribus circum fusi γυνήματα, non absurda solum, sed & impia, à majestate Dei nostri, ultra omnem eloquentiæ, etiam elaboratæ hyperbolen, infirmi aliena.

Qui rationes plures vellet Thom. Bradwardin. videat de causa Dei lib. 1. cap. 5. Corollar. part. 1. 2. 3. 4. 5. pag. 177. & deinceps. Suarez: Metaph. part. 2. disp. 30. sect. 7. Paul. Nazarium in 1. part. quest. 8. art. 1. Ferraricus. Contra Gent. lib. 3. cap. 68. Jacob. Martin. Exercit. Metaph. lib. 2. Theorem. 12. & Scholasti. in 1. part. quest. 8. & 1. sent. dist. 37.

11. Sequitur ut jam objectiones Vorstii paucis adducam, & solvam. Primò igitur sic procedit Vorstius: Scriptura, Deum in cælo collocat. Esa. 66. 1. Psalm. 2. 4. Matth. 6. 9. &c: Ergo ibi solum est. 2. Accedit (inquit) tacitus quidam natura, & populorum omnium consensus, omnes enim dum orant, ad cælum & animum, & oculos, & manus elevant. 3. Majestas Dei requirit ut à rebus sordidis abstrahatur essentia divina, alioqui rebus ipsis immisceri. & earum pars effici videtur: & annon indignum erit Deo, si dicatur esse in antro formicæ, aut locis sordidis. 4. Essentia Dei videtur ab Angelis: ergo non est simpliciter infinita; quia talis à re finita aut sensu nullo apprehendi possit, quia nulla inter rem cognitam, & potentiam cognoscentem intercedit proportio. 5. Quicquid est habet essentiam certam, & definitam: Quia quod est hoc aliquid, in seipso finitum, & ad certum genus entis contractum est. Non quod Deus ab alio Deo finitus aut limitatus sit: sed quod à seipso, siue naturâ suâ habeat specificam formam seu differentiam, que ipsum subiectum necessariò limitat & restringit. 6. Dei potentia est finita, quia non potest facere impossibile: ergo & essentia ejus est finita. 7. Scriptura vocat Deum magnum, elatum, excelsum Psal. 95. 3. 96. 4. &c ergo.

Nempe hæc sunt monstra illa Vorstii pronuntiata, blasphemum nimirum, nec solum ultris illico, sed ferro luenda, & sanguine. Videamus idè quibus fulcris tantum errorum molem suffulciat; & an cogentes rationum consequentias adduxerit, quibus thesin suam vel demonstret, vel suadeat. Ad 1. igitur dico Scripturam Deum in cælo collocare, ex quo sequetur, Deum in cælo esse, quod verissimum esse & scimus, & agnoscimus: At non sequetur illud quod inde deducere conatur Vorstius; nempe Deum alibi non esse; siue quod in cælo ita sit, ut extra non sit. Cum enim scripturæ dicunt Deum esse in cælo, hoc intelligendū est positivè solū & affirmativè, quod ibi sit: non exclusivè, quasi alibi non sit. Ut qui dicit animam rationalem esse in capite, vera dicit, cum anima revera ibi sit: sed non sequetur. Ergo anima non est in corde; cum illic æquè ac in capite reperiatur. Si quis dicit Deum esse in cælo, verum asserit; cum ibi revera Deus sit. At non inde sequetur quod non est in terra, vel alibi extra cælum, cum & ipsa Scriptura aperte asserit, quod cælum, & cælum cælorum illum non comprehendat. 1. Reg. 8. 37. 2. Deus est in cælo κατ' ἐξουσίαν, (ut loquuntur Patres Græci) secundum excellentiam, & eminentiam: nempe modo eminentiori, Angelis & sanctis revelatus. Sed non est in cælo κατ' ἀποκλεισιν, ἢ ἀπαρνησιν, non secundum exclusionem, aut negationem: quasi ibi solum esset, & non alibi. Ad 2. fateor, quod inter orandum omnes manus ad cælum tendunt, ceremoniâ antiquâ, & apud omnes usitatâ. Unde est quod apud Aristotelem de Mundo ad Alexandrum legas οἱ πάντες οἱ ἄνθρωποι ἀτείνουσι τὰς χεῖρας εἰς τὸν ἐξανδρὸν οὐρανόν; τοῖς μὲν οἱ (id est) quod omnes inter orandum manus ad cælum elevant. Et apud Homerum Θεοὶ δὲ χεῖρας ἀνέχον, quod

II
Objectiones
Vorstii in not:
ad disp. 3. De
Deo pag. 235,
236, 237, 238.

Solutiones ob-
jectionum: Conradi
Vorstii.

1.

2.

apud *Virgilium* idem sonat, ac *Duplices tendens ad sydera palmas*. At hinc aliud non sequetur, nisi solum hoc: Deum scilicet, modo speciali in cœlo esse, unde illi *ἀνύμων*, & *ἑσθγιον* dixerunt; & cœlum, *Θεὸν ἐδὲ ἀσφαλὲς αἰεὶ ἐμύνα*. Et quod Deus ibi habitaret, *ὅς ἐν ἐρείταις δόματα ναίει*, non quod Deum cœlo inclusum vellent, cum contrarium (ut superius demonstravimus) docuerunt: Sed quod Deum modo specialiori illic excellentius præsentem crederent.

Vid. Scheibl. lib. 2. cap. 3. De Deo, art. 3. punct. 1. num. 381. 2, 3, 4, 5. 3. Majestas Dei requirit, (inquit) ut à rebus sordidis abstrahatur, ne pollutionem aliquam contrahat: Sed non est cur formidaret *Vorslius*, aut inani timore inhorresceret. Nam 1. Non magis Deo indignum est rebus illis sordidis adesse, quam illas fecisse. Cur enim entitati illi præsens esse non poterat sine ulla indignitate, quam & fecit primum, & postea conservat. 2. Spiritus est Deus, & pollui non possit: Aer corruptissimus solis radium non polluet, nec animam corpus, & Deum polluat? 3. Res sordidissimæ sunt Dei ipsius opera, nempe valde bona, & suo genere perfecta, & solum in ordine ad nos sordida, non in se. Objecta illa quæ sunt olfactui sordida, & sensum illum malè afficiunt, in ordine ad intellectum talia non sunt: Odores sordidissimos sine offensa quacunque intelligas, licet non ita olfactias. *Vid. Scheibl. lib. 2. cap. 3. punct. 1. num. 387. pag. 130. 4.* Essentia Dei videtur ab Angelis in cœlo, & sanctis, idque clarè *θεωσωπον πρὸς θεωσωπον*, à facie ad faciem: sed hoc intelligendum est comparative, in ordine ad nos in *vid.*

qui Deum dum hic sumus, *ἐν αἰνίγματι, καὶ ὡς ἐν ἑσπέρῳ*: obscure nempe videmus, & cognoscimus. Nam respectu cognitionis nostræ imperfectæ, clarè cognoscunt Deum, sed non comprehendunt. Quod & superius demonstravimus exercit. 3. & optimè ostendit *Suarez. Metaph. part. 2. disput. 30. sect. 11. Aquin. 1. part. quest. 12. art. 7. Ferrar. in lib. 3. Cont. Gent. cap. 53. Durand. in 4. dist. 49. quest. 3. Ibid. Aquin. quest. 2. art. 3. Vide quæ habet Schieb. ubi suprâ n. 388. 5. & 6. Vorslii* argumento abunde satisfecit *Scheib.* ubi suprâ num: 392. 3, 4, 5.

adum non agam. 7. Cum Deus in Scriptura dicitur magnus, hoc intelligendum esse ratione virtutis, non quantitatis fatetur *Vorslius*. 2. Sciret *Vorslius* multa in Scriptura dici per *ἀνδρωποπαδεας*, & ad captum nostrum: Sic cum dicit Scriptura cœlum esse thronum Dei, & terra scabellum pedum ejus, malè argueret *Vorslius*, si inde concluderet Deum (ad modum regis terreni) & thronum habere ubi sedeat propriè, & scabellum ubi pedes ponat. Rectè *Ishodor. Hispal. Origin. lib. 7. cap. 1. Sunt multa in Scripturis vocabula, ex usu nostro ad Deum sumpta de membris nostris: ut more locutionis nostræ facilius se insinuet*. Sic cum à Poëtis dicitur Deus *πᾶν ἑρχέσθαι*, *ὁλθ' ὁφθαλμός*, & à Scriptoribus Ecclesiasticis *πᾶν ὁπλοποιεῖ*, & *πᾶν τεύχεον*, male colligeret quis exinde sequi Deum propriè habere oculum: sed quæ de Deo per *ἀνδρωποπαδεας* dicuntur, non sunt intelligenda *καὶ τὸ πᾶν*, & ad litteram, sed juxta *θεοφρέσιαν*, & divinam condescensiam, ne in damnatam illam & multo anathematum fulmine *ἐμβεβήτων*, Anthropomorphitarum hæresin incidamus. Certè nisi erat *Daniel Cramerus de Hæresibus Class. 1. cap. 8. Vorslius* noster hæreseos Anthropomorphitarum reus parageretur, cum inter primaria istius hæreseos capita hæc enumerat, *Deum immensum esse negare, & loco, vel spatio finito illum includere.*

12
De modo quo
immesitas Deo
convenit.

12. Sic tandem immensitatem Deo inesse (*Vorslio* nequicquam reluctantem) demonstravimus: sequitur ut modum quo ei inest exponerem. Nempe an incommunicabiliter

municabiliter Deo inſit, ita ut alteri communicari non poſſit: An ita ſolum, ut non repugnet rem aliam (puta creaturam) eſſe immenſam. Et hinc primò cum *Lutherani* congregiendum qui ubiquitatem creaturæ *actu* attribuant; Secundò, cum Pontificiis, qui illam creaturæ convenire poſſe aſſerunt. Primò igitur quid ſtatuunt *Lutherani* in hoc quaſito exponam; nempe, quomodo & cui vellent immenſitatem eſſe communicatam. 2. Opinionem illam non eſſe veritati conſonam, argumentis, è rationis rectæ, & Metaphyſicæ principiis, deductis, oſtendam. Varia enim Theologorum argumenta, quæ in juſtas veritatis vindicias abunde ſufficiant, majori cathedræ relinquo, ne in alienâ republicâ curioſus videar. 3. Eorum objectiones ponam, & ſolvam.

1. Quid in hac re *Lutherani* ſtatuunt, ex eorum ſcriptis cognoscendum; qui vacat, videat *Johan:* a *Gifenium*, *Chemnitium* b, *Johan:* *Gerardum* c, *Jacob:* *Martini* d, *Eckardum* e, *Tileman:* *Heſbuium* f, *Mich:* *Schæferum* g. Et tandem compilatoris *Tubingens* (apud *Paracum* tom. 2. pag. 577.) contri: orthod: conf. p. 649. Pro inſtituti noſtri ratione eorum opinionem paucis, per theſes exponam: Quorum prima ſit hæc

1. Dicunt quod imenſitas, aut ubiquitas corpori nulli naturaliter conveniat, ita ut ex ſe primò, & per ſe ſit immenſum, aut ubique. Ita *Gifenius* ubi ſuprà, pag. 232. num. 24. *Eckard:* *Heſſus* *fasciculo* *controverſi* cap. 6. pag. 169.
2. Volunt tamen omnipræſentiam, & ubiquitatem non ſolum poſſe communicari corpori, ſed & actu naturæ humanæ Chriſti convenire.
3. Volunt hanc omnipræſentiam corpori Chriſti convenire ex vi unionis hypotaſticæ, & ſeſſionis ad dextram Dei. *Gifenius* ubi ſuprà, *Schæferus* diſp. 2. cap. 10. num. 139.
4. Licet corpus Chriſti eſſe omnipræſens ſtatuunt, tamen à modo quo ubique eſt, explicando omnino refugiunt: nempe quia illum nullâ rationis apparentiâ explicare poſſint. *Corpus Chriſti eſſe in multis locis ſimul præſens, notum eſt*; ſed de modo, eum eſſe myſticum, ait *Eckard:* *fascicul:* *controverſi* cap. 6. pag. 169. Et *Chemnit* *Exam:* p. 2. pag. 72. Non (inquit) definimus certum modum præſentiæ, ſed eum commendamus humiliter ſapientiæ, & omnipotentie Dei. Et *Compil:* *Tubing:* ubi ſuprà, pag. 649. *Corpus Chriſti eſt eo loco ubicunque eſt panis conſecratus, ſed non localiter.*
5. Dicunt tamen ita ſe ſtatuere corpus Chriſti eſſe ubique: ut nullum inducant expansionem, vel extensionem, vel multiplicationem, vel diſfuſionem, (quæ omnia ſunt abſurda rationis cogitata, inquit magnus *Lutheranus*) ſed potentiſſimum, & præſentiſſimam cæli, & terra gubernationem: etiam homini Chriſto competente. *Joh:* *Gerard:* tom. 1. cap. ult. theſi 121.

Vide plura hac de re apud *Eckardum* *fascicul:* *controverſi* cap. 4. queſt. 1. pag. 43. Et *Schæferum* diſput. 1. de perſonali unionem, cap. 6. pag. 26, 27. Sed (ut quod reſ. eſt dicam) quid hac in re ſentiunt, invenire difficilius, quàm reſellere: Uſque adeo obſcurè de omnipræſentiâ corporis Chriſti pronuntiant, & theſes ſuas tot *Meandris*, & ambiguitatum involucriſ perplexis, proponunt, ut errorem illum minori operâ redarguat quis, quàm cognoscit. Sed pergam, & veritatem per theſes deducam, & ſtabiliam. Quarum prima hæc erit,

1. Omnipræſentia in creatura aliqua non poſſit ineſſe per ſe, primò, & independenter

a *Jo:* *Gifen:* de *Zuinglio-Cal-*
vinismo fugien-
do diſp. 7. p. 1.
num. 15. pag.

230. & c.
b In exam: *Con-*
cil: *Trid:* p. 2.
circa pag. 72.
& alibi paſſim.
c *Gerrad:* loco-
rum com: tom. 1.
cap. ult. theſi:
121.

d *Jacobi:* *Mart:*
de loco, cap. 34.
lib. 2.

e In *Fascicul:*
controverſi cap. 6.
queſt. 14. p. 148.
& alibi ſæpe.
f In exam *The-*
olog: loc: 2. de
duab: nat: in
Chriſto pag. 66.
70.

g In *Axiomata:*
Relig: *Chriſt*
diſp. 2. de com-
municat: *Idiom:*
cap. 10. pag.
101, 102, & c.

Ratio 1.

Penderet; & ideo nec in corpore Christi. Hoc manifestum est. 1. Ex confesso; hoc enim admittunt *Lutherani*, *Eckard. cap. 3. q. 2. in sol. 1.* Et *Gisenum* ubi supra, pag. 232. num. 24. 2. Ratio etiam manifesta idem evincit; Quia omnis creatura & quoad essentiam, & præsentiam; nempe quoad esse, & omnia in eo fundata à Deo creatore dependet; & ideo sicut omnis creatura habet essentiam à Deo penderet, sic etiam & modum sui esse, & præsentiam ad spatium habebit dependenter à Deo: Ergo omnipræsentia creaturæ primò inesse non possit, & independenter. 3. Non video quomodo præsentia ad spatium infinita, qualis est immensitas, Enti finito primariò, & per se inesse possit; cum modus præsentiae in ordine ad spatium sequitur modum essentiae in se. Ita ut, sicut essentia infinita, (ut superius demonstravimus) non possit esse in spatio finito, sic essentia finita non potest esse in spatio infinito, saltem per se, & primariò, ac independenter.

Thesis 2.

2. Immensitas illa, seu omnipræsentia, & ubiquitas, quæ est attributum Dei, non potest creaturæ ulli convenire, nec ita communicari, ut ex eâ creatura sit actu immensa, & in ordine ad spatium omnipræsens. Ratio est, quia immensitas hoc modo considerata, est proprium Dei; nempe attributum ejus *ἀντιστοιχόν*, & reciprocum: Ergo non est creaturæ ulli communicabilis. Anteced: est certissima, & veritatis indubitata, nec ab illis contra quos disputo negata; ut manifestum est apud *Eckardum in fascicul. controvers. cap. 6. in solut. Arg. 1. pag. 107. 8. 9.* Et *Gisenum de Calvinis. disput. 3. thesi 3. & 4.* Et ideo ab ulteriore ejus probatione supersedeo. Consequentia etiam non est minus manifesta: Quia proprium formaliter, & intrinsecè dicit adjunctum incommunicabile; Ita ut si quid sit proprium, non erit communicabile; & si quid communicabile, non erit proprium. Et per consequens si immensitas sit Dei proprium, illam creaturæ communicari, sine contradictione nullus asserat. Nam cum proprium formaliter dicit quid incommunicabile, (proprium enim & commune immediatè opponuntur) qui dicit proprium communicari, idem est, ac si diceret illud communicari, quod est incommunicabile. At cum hoc contradictionem implicat manifestam, sequetur proprium communicari non posse; & per consequens, nec possit immensitas illa quæ est Dei attributum corpori cujuscunque convenire. Novi quod *Eckardus* loco citato, in solut. argumenti: 1. sic respondet: Quod propria non possunt ita communicari, ut è subiecto proprio transeant in subiectum alienum, eique formaliter inhæreant, communicantur tamen aliquo modo, nam *ἡ ἀντιστοιχία τῶν λόγων*, propriè communicatur naturæ humanæ Christi, itemque proprietates animæ corpori. Erunt ideo propria aliquo modo communicabilia, propter mutuam *ἀντιστοιχίαν*, & *συμβαίναν*, (ut loqui amat *Eckardus*) & per consequens non erunt omnino *ἀκοινωνήτα*. Similia sunt quæ huic argumento reponunt *Gisenus*, & *Gerardus* locis suprâ citatis.

Solut. Argumenti predicti ab *Eckardo* ubi supra, & *Giseno* addibita.

Refell.

Sed Medicina hæc est morbo peior, nec rationem prius positam, vel evadat probabiliter, nedum solvat. Nam 1. Concedunt quod nulla proprietas Dei ita communicatur naturæ humanæ, ut in illam tanquam in subiectum aliud transeat, eique formaliter inhæreat. Quod propria non egrediantur sua subiecta, ipsi quoque affirmant: Inquit *Eckardus*, ubi supra, pag. 107. Vocabulum communicationis usurpatur hoc loco, non *ἀδιδόν*, seu *transfivè*; Quia proprium non transit de subiecto, in subiectum, non fit multis commune, non inter multos distribuitur. Sed *πασι*, *ἴδιον*,

fiuē, & intransitivē, &c. Gifenus disput. 5. de Calvinismo, thesi 4. Ex his ideo in confesso erit, quod immensitas non possit ita communicari corpori Christi ut ei formaliter inest, aut inhæreat tanquam in subiecto. Quo dato, sequetur quod corpus Christi non possit esse spatio omni præsens actu, & formaliter: Ratio it, quia immensitas, seu omnipræsentia est modus rei intrinsecus, à re ipsa cujus est modus, realiter non distinctus. Hoc ex eo erit manifestum, quia res omnis ex vi naturæ suæ, & essentiae in quantum talis est, spatio est præsens sine ullo addito quocunque. Sic Deus ex vi essentiae infinitæ, sine additione adjuncti cujuscunque ex natura rei distincti, est præsens spatiis omnibus absolute: sic Angelus ex vi essentiae sine alio quocunque, modo suo est aëri præsens, si in aëre sit; & corpus etiam præscit, & ex eo solum quod esse corporeum habet, si sit in spatio, est spatio præsens. Ita ut impossibile sit, idque absolute, ut vel corpus, vel Angelus, vel Deus in spatio actu sit, & ei præsens non sit. Et per consequens præsentia ad spatium non erit distincta ex natura rei, à subiecto illo quod dicitur præsens; sed Ens unumquodque per ipsum suum esse necessariò erit præsens spatio illi in quo est; nempe ex parte rei: Et ex parte modi, hujus præsentiae modus ex essentia modo dependet. Ita ut Deus quia est essentia absolute infinita, ideo habet præsentiam in spatio proportionatam: & angelus quia est substantia finita spiritualis, ideo habet præsentiam in spatio finitam, & spiritalem; & pari passu corpus, ex vi essentiae sine alio quocunque, ex eo præscit quod in spatio est, ei præsens est, præsentia essentiae suæ proportionatā, nempe corporeā. Et ex hoc fundamento evidenti, & per se manifesto, sequetur, quod corpus Christi non possit dici præsens, vel omnipræsens in ordine ad spatium, ab omnipræsentia illā, quæ revera in corpore illo non sit. Et per consequens, omnipræsentia illa, à quā corpus Christi dicitur, & est omnipræsens, debet actu & formaliter ei inesse: Cum ideo omnipræsentia sit ipsa immensitas, necesse erit ipsam immensitatem corpori Christi formaliter inesse, quod cum *διὰ τὴν φύσιν*, & expressè negant *Lutherani*, manifestum est quod corpus Christi non habet immensitatem ita communicatam, ut ex eā revera sit omnipræsens. Nam sicut impossibile est, ut paries rectè dicatur albus ab albedine illa, quæ parieti revera non inest; aut ut aqua justè dicatur calida, à calore illo, qui aquæ non inest; ita impossibile duco, ut corpus Christi dicatur actu præsens spatiis omnibus à præsentia illā, quæ ejus corpori non inest. Nam utcumq; admittō denominationes externas, ita ut nonnulla denominant subiecta, in quibus non sunt subiectivè; (quomodo locus denominat locatū, cū tamen ipse locus, sive sit superficies, ut vult *Arist.* sive spatium, ut alii rectius, non est in locato subiectivè, sed nec esse possit) tamen de immensitate hoc dici non possit, cum ipsa immensitas non sit locus, (vel denominatio ulla externa) sed præsentia ad omne locum, seu spatium, quæ præsentia est modus intrinsecus rei præsentis ab ejus esse non distinctus: Et per consequens impossibile erit hinc omnipræsentia in alio esse, quā in eo cujus est omnipræsentia: vel corpus aliquod dici posse omnipræsens à præsentia illā, quæ non est formaliter, & subiectivè sua. Ex quibus ulterius sequetur. 3. Quod cum essentia corporis Christi, sit creata, finita, corporea, præsentia etiam ejus in spatio, erit finita, & corporea. Essentia enim ex parte rei non distinguitur à præsentia: & per consequens, si essentia corporis Christi sit creata, finita, & corporea, impossibile est, ut ejus præsentia in spatio talis non sit: cum ea quæ sunt realiter idem, potentia nullā separari possunt. Et ulterius 4. sequetur, quod nec corpus Christi, nec

Ens aliud quodcumque potest habere præsentiam duplicem : Nam cum Ens quodcumque, dummodo sit unum, & simplex (quale est corpus Christi) essentiam unam, & simplicem habet ; necesse est, ut & præsentiam ad spatium unam habeat, & simplicem. Cum enim Entis cujuscumque essentia, & præsentia ad spatium ex parte rei non distinguuntur ; necesse est, ut si essentia sit una, & simplex, præsentia ad spatium similiter una sit, & simplex. Et per consequens, præsentia corporis Christi ad spatium erit una solum, & cum hæc sit finita, corporea, & limitata, pro ratione essentiae ejus, manifestum erit, immensitatem, seu omnipræsentiam illi convenire non posse. Quod erat demonstrandum. 5. Sed & ratio evidens idem evincit, cum sit directè contradictorium, ut idem numero corpus habeat præsentiam in spatio duplicem ; nempe ut sit omnipræsens per immensitatem, & etiam in quantum est Ens finitum, & creatum habeat præsentiam finitam, & spatio certo, & determinato limitatam. Horum enim unum alterum immediatè destruit ; nam si corpus Christi ad spatium finitum limitetur, manifestè repugnat, ut dum ita limitatur, sit omnipræsens, & in omni spatio absolutè, & simpliciter : Et vice versà si sit in omni spatio, quò fieri possit, ut ad spatium certum limitetur ?

Ratio 2.

2. Statuunt Lutherani hanc corporis Christi omnipræsentiam in unione hypostaticà esse fundatam, ita ut ex unione sit, quod deitas nec sit uspiam extra humanitatem Christi, nec absque eà. *Pervenit igitur humanitas in realem κοινωνίαν gloriæ, & proprietatem τῆς λόγῃ* : ex quibus humanitati etiam communicata est omnipræsentia. Nam filius Dei post unionem nuspiam est extra carnem, absque aut sine illà. Michael. Schæferus in *Ἀρετολ.* Relig. Christiana, Disput. 2. de Communicatione Idiomatum, cap. 10 num. 139. p. 101. Est igitur secundum genus Communicationis Idiomatum, vera, & realis communicatio ; qua filius Dei suam majestatem, & gloriam assumptæ carni communicat ; ita ut quaecumque λόγος habet per naturam, assumptæ caro habet per unionis gratiam. *Giſenius de Calvinis: disp. 6. num. 4.* Et paulò infrà num. 6. Communicatio respondet unioni, cujus est immediatus effectus. His positus, argumentum sic deduco : Si omnipræsentia corporis Christi sit immediatus effectus unionis hypostaticæ, tum quodcumque fuit unio corporis Christi cum Deitate, & *ἡ κοινωνία τῆς λόγῃ*, erat etiam corpus Christi immensum, seu omnipræsens. At hoc manifestè falsum : Ergo & illud. Propositio secunda sic pateat : Natura humana Christi, ab eo instante quo primò fuit, Deitati τῆς λόγῃ erat indivisibiliter, & *ἀδιαίρετως* (ut loquitur Concilium Chalcedonense) unita ; at ex eo instante non fuit omnipræsens Christi humanitas. Et per consequens sequetur, quod ex positione unionis hypostaticæ non necessario inferetur omnipræsentia corporis Christi. Assumpsi sic ostendo, si ab instante primò unionis, corpus Christi fuisset omnipræsens, ita ut actu spatium omne occupasset : tum 1. Christus nasci non potuit, quia si nasci potuit, & utero matris exire, tum vel ita exibat, ut simul in utero manebat, vel non : Si non manebat in utero, tum non fuit omnipræsens, urpote qui in utero non fuit. Si ita exibat, ut etiam simul, & semel in utero manebat ; tum possibile erit unum, & idem numero corpus, ab eodem utero, eodem tempore, & exire, & in eodem utero, eodem tempore manere : Sic ut ipsissimum idem numero corpus movear, & ab utero exeat, eo instante quo in utero immobiliter quiescit. Quæ omnia contradictionem implicant manifestam.

* Michi. Schæferus in *Ἀρετολ.* Religionis Christi: disp. 2. c. 10. num. 156. pag. 107.

Sed hic respondet Schæferus*, quod omnipræsentia non necessariò sequitur unio-

nem.

nem hypostaticam, sed per *ὁμοφυλῶς* exinanitionis in statu humilitatis, locis eorumque conditionibus subiecta fuit humanitas. Nempe hoc est quod volumus directe, & in terminis concedere: nam si in statu humilitatis, loci conditionibus subiecta fuit Humanitas Christi, non obstante unione hypostaticâ: tum manifestum erit, quod nunc non necesse erit, ut corpus Christi sit omnipræsens ex vi unionis istius. Siquidem ratio nulla reddi possit, cur unio hypostatica porius induceret omnipræsentiam corporis Christi hodie, quàm heri: cur porius in statu exinanitionis, quàm exaltationis. Et per consequens non sequetur ex unione hypostaticâ corpus Christi esse immensum, cum unione illa non obstante, Christi corpus aliquando non sit immensum, & omnipræsens, quod in statu exinanitionis fateri videtur *Scherm. 2.* Vel forsitan dicat corpus Christi in statu exinanitionis ita esse limitatum ad locum, ut etiam simul sit omnipræsens: sed hoc est absolute impossibile, cum omnipræsentia in ordine in spatium, limitationem omnem ad spatium quodcunque formaliter excludit, & limitatio omnipræsentiam. Hæc enim adeò immediate opponuntur, ut eidem simul, & semel inesse, sine contradictione manifestâ dici non possit. Quomodo enim ab intellectu ullo vel fingi possit, idem numero corpus ad spatium certum, & determinatum limitari, eodem tempore quo spatio omnibus simpliciter præsens est?

3. Si immensitas illa quæ est Dei attributum corpori communicari potuit, tum & ipsa Dei essentia eodem modo communicari poterat. Ratio est, quia perfectiones illæ absolutæ quales sunt immensitas, bonitas, omnipotentia, & similia; idem sunt realiter cum ipsa essentia divina; ita ut verè dicas, immensitas est ipsa Dei essentia: cum inter hæc duo differentia intercedit nulla realis, aut modalis. Ex receptissimo enim illo scholasticorum dogmate, [*Quicquid est in Deo est ipse Deus.*] Metaphysici pariter, & Theologi asserunt proprietates, & attributa Dei de Deo etiam in abstracto prædicari: ita ut bonitas Dei sit ipse Deus bonus, & immensitas Dei sit ipse Deus immensus. Quod ex summâ Dei simplicitate, ratione naturali evidenter demonstrari poterat (modo huius loci esset, aut pens) quæ in Deo subiecti & attributi distinctionem talem non patitur. Hoc idè concessio, nempe immensitatem Dei esse idem cum essentia ejus, sequetur, quod si immensitas communicetur humanitati Christi, quod & ipsa Deitas possit etiam communicari: Ita ut fiat ab omnipræsentia divina, seu immensitate corpus Christi dicitur immensum à *Lutheranis*; sic pari rationis analogiâ, à Deitate communicatâ dici possit Deus. At hoc posterius est omnimodo absurdum, nec ab ipsis ullatenus admissum. Ergo. Et illud unde sequetur. Cum idè manifestum sit, & in confesso Deitatem corpori Christi communicari non posse: sequitur, nec immensitatem posse communicari; cum hæc sunt realiter idem.

Scio *Joh. Gerardum Orat. de communicat. Idiomatum, ad finem tom. 1. locorum Theolog. & G. senium*, ubi supra, rationi huic solutionem adhibere, Sic: Hujus argumenti (inquiunt) nervus in hoc consistit, quod eorum quæ sunt realiter unum, communicato uno, communicatur alterum; tamen pronuntiarum hoc putant falsum, & ostendunt. Quia apud nos in confesso est, hypostasim filii, & personalitatem, naturæ humanæ esse communicaram, tamen illa ipsa hypostasis, & persona filii est idem cum essentia divinâ ex parte rei, cum summa Dei simplicitas hoc necessario requirit. Ergo, si hypostasis filii, quæ realiter est idem cum essentia divina, possit naturæ humanæ Christi communicari Deitate non communicata, quod nos facimus

Ratio 3.

a Vid. Suarez
Metaph. tom. 2.
disp. 30. sect. 3.
4. pag. 40. &
deinceps. Aquin.
1. part. quest. 3.
per totum præ-
cipue art. 7. &
Ferraz. contra
Gent. lib. 1. cap.
16 18.

Respond.

fatetur, possit etiam immensitas Dei communicari eidem naturæ, essentiâ divinâ non communicatâ. Quod erat dicendum. Immensitas enim, & Deitas non sunt magis unum, quàm hypostasis filii, & Deitas. Ergo si unitas immensitatis, & Deitatis impediat, quò minus unum sine altero communicari possit: pari passu, unitas inter Deitatem, & hypostasim impedit, quò minus unum sine altero comunicetur. At fatetur hypostasim communicari corpori Christi Deitate non comunicata. E. fatendum est, Immensitatem posse comunicari, Deitate non communicatâ.

Refell.

Scilicet argumentum hoc curiosum satis lubenti animo præteritem: de Deo, vel vera dicere periculosum: cum mysteria illa mirari tutius, quàm scrutari poteras. In divinis: *ὁ δὲ πολὺ πρὸ πάντων, ἀλλὰ πρὸ πάντων*, credere debemus potius, quàm quærere. Tamen cum huiusmodi difficultates in ipsum veritatis præjudicium intrusit, audeat perversitas, veritatem prodit, quin non responderet. Tali casu modesta erit omnis audacia in veritatis subsidium ventura: cognoscant veritatis hostes, quod fidem irrationalem non colimus; sed talem quæ forsitan intellectus nostri aciem, tot tenebris involutam, transcendat; rationi tamen rectæ in æternum non contradicatur. Pergam ideo, ut solutionem superius objectis adhibeam, fidei antiquitus receptæ, & rationis rectæ principis consonam. Dico igitur 1. Quod propositio illa in qua quæstionis cardo vertitur, nimirum hæc; [*Eorum quæ sunt realiter unum, uno communicato, communicatur alterum*] est veritatis necessariæ & (ut mihi videtur) indubitatæ. Nam si eorum quæ sunt realiter idem uno communicato, fieri possit, ut non communicetur alterum; tum fieri possit, ut res aliqua communicetur seipsâ non communicatâ: quod manifestè implicat: & ideo firmum erit argumentum; *Immensitas & Deitas sunt realiter idem, E. si Deitas non communicetur naturæ humane, tum nec immensitas communicari possit*. At fatetur Deitatem non communicari. E. nec communicari possit immensitas. 2. Cum dicunt quod hypostasis *ὁ υἱὸς* communicatur naturæ humanæ, hoc non obstante, quod sit idem cum Deitate, ergo immensitas etiam communicari possit, &c. Dico, 1. cum *Becano Theologiæ Scholæ: part. 1. cap. 6. quæst. 3.* Quod non est eadem ratio inter immensitatem Dei, & *ὑπόστασιν*, seu proprietatem personalem. Ratio est, quia immensitas est perfectio Dei absoluta, cum essentia Dei identificata; & ideo sicut ipsa essentia Dei infinita creaturæ communicari non possit; cum creaturâ ideo non erit immensitatis capax, quia nec Deitatis, hæc enim unum, & idem sunt. At (inquit *Becanus*) subsistentia relativa, seu personalis filii *ὑπόστασις* non est de essentia Dei, & proinde per illam præcisè sumptam non constituitur aliquid in ratione Dei, sed solum in ratione subsistentis: ac proinde (secundum illum) *ὑπόστασις* *ὁ υἱὸς* communicari possit essentiâ non communicatâ; at non ita immensitas, quæ in se necessariò involvit ipsum esse Dei. In huius solutionis explicationem conducit illud quod habet *Suar: Metaph. part. 2. disp. 30. sect. 4. n. 4.* ubi dicit, quod Theologi plurimi, & doctissimi statuunt personalem *ὑπόστασιν* non esse de essentia Dei. Nam si personalis filii subsistentia esset eadem cum essentia Dei, necessariò sequeretur, quod sicut essentia Dei est tribus personis communis, sic etiam subsistentia personalis esset omnibus personis communis: Et hoc modo personæ per subsistentias eorum personales non distinguerentur; quod sine manifesto fidei nostræ præjudicio admitti non possit. 3. Sed dato quod immensitas eo modo communicaretur, quo *ὑπόστασις* personalis, tamen non sequeretur, corpus Christi esse immensum, aut omnipræsens. Quod ut evidentiùs appareat, dico 4. Quod *ὑπόστασις* personalis seu persona *ὁ υἱὸς*,

λόγῳ, possit naturæ humanæ communicari. Vel 1. Respectu inhaesionis. 2. Quod ita communicatur ut re ipsa inhaereat in te illa cui communicatur. Et hoc potest esse dupliciter. 1. Cum illud idem quod fuit in communicante, postea sit actu in te illa cui communicatur: & hoc modo ὑπόστασις personalis τῷ λόγῳ naturæ Christi humanæ communicari, omnino impossibile duco. 1. Quia quod semel est in Deo semper est in eo, cum sit omnino immutabilis. Ergo subsistentia personalis non potest ita communicari, ut in natura humana actu inhaereat. 2. Si subsistentia illa personalis ita communicaretur naturæ humanæ, ut ei actu inesset, tum necesse est ut hoc vel ita fiat, ut ὑπόστασις illa desinat esse in Deitate, cum incipit esse in natura humana: & ex hoc sequeretur non esse tres personas in Deitate, (cū in supponitur personam filii in naturam humanam transisse) At hoc fidei nostræ principis directè contrarium. Ergo. Ita communicari non possit. Vel 2. ita communicatur, ut simul in Deitate maneat & in naturam humanam transeat. At hoc non minus impossibile, ut illa una simplicissima λόγῳ ὑπόστασις dum in Deitate manet, in naturam humanam transeat; ita ut actu, & subjektivè in natura utraque sit. Vel 3. Ita communicabitur, ut non illa ipsa ὑπόστασις quæ est in filio, sit in natura humana, sed alia similis in specie: sic ignis communicat calorem suum aquæ; non tamen illum eundem, qui in igne est, sed alium. At nec hoc modo possit τῷ λόγῳ ὑπόστασις humanæ naturæ communicari: quia tum, (cū una esset ὑπόστασις personæ in Deitate, & alia in humanitate) Christus nō esset persona una, sed duplex: essetq; in Christo personæ pluralitas, æquè ac naturæ; at hoc ut hæreum meritiſſimo anathemate damnabit Ecclesia * antiqua, & nostra approbat. Et per consequens persona filii, seu ὑπόστασις personalis non possit ita communicari, ut naturæ humanæ actu inhaereat. Sed hoc ipsi etiam Lutherani approbant. Gisenius; b Humanæ igitur Christi natura est receptaculum infinitorum donorum, non inheſivè δεχται, sed ὑποστατικῶς. Habet ea non subjektivè in se, sed in persona: φησισεν γὰρ [in esse] dupliciter sumitur. 1. Habitualiter, & subjektivè. 2. Personaliter. 2. Il la τῷ λόγῳ ὑπόστασις dici potest communicari respectu denominationis, & prædicationis solum, non inhaesionis: quo modo reges, & imperatores communicant imperii dignitatem uxoribus; dicuntur enim imperatrices; tamen revera auctoritatem imperialem nec exercent, nec habent. Sed nec hoc modo communicatur hypostasis filii personalis naturæ humanæ: ὑπόστασις enim personalis τῷ λόγῳ non prædicatur de natura humana, nec justè dici possit, quod natura humana Christi sit persona: Vel quod Christus, secundum quod homo sit persona. Quod probat Aquinas, sic Christus secundum quod homo non est persona æterna: Si ergo Christus secundum quod est homo, sit persona, sequeretur quod in Christo sint duæ personæ, una temporalis, & alia æterna. Quod est erroneum. 3. Vici possit ὑπόστασις τῷ λόγῳ communicari naturæ humanæ respectu sustentationis: quo modo subiectum accidenti communicatur, non respectu inhaesionis, aut prædicationis; (quia subiectum accidenti suo non inest nec de eo prædicatur) sed sustentationis, quia subiectum accidens suum sustentat, sic ὑπόστασις τῷ λόγῳ naturæ humanæ Christi communicatur, non respectu inhaesionis, aut prædicationis (ut supra) sed sustentationis. Quia post naturarum unionem fit, ut æterna filii ὑπόστασις naturam humanam Christi sustentat. Hoc idè concessio, quod immensitas eo modo communicatur quo ὑπόστασις, tamen non sequetur naturam humanam esse immensam, & revera omnipotentem: cū nec hæc, nec illa per inhaesionem rea-

* Vid. Baron. Exercit. 1. philof. Auxill. pag. 64. 65 & deinceps.

* Vid. Concil. Ephesinum sub. Theodos. Jun. can. 2. 3. 4. Aquin. 3. p. qu. 2. art. 2. b Gisenius de Calvinism. diff. 6. num. 20. vid. Eckard. in fascicul. contrav. cap. 6. de commun. Idiomat. q. 9. in sol. arg. 1. pag. 107.

a Aquin in 3. part. quart. 16. a. 12. vid. Feb. Martin. in 3. sent. diff. 10. in expositione art. & quos ibid. citat. quest. 2.

lem, aut prædicationem communicetur: sed per sustentationem. Vid. *Baronius* ubi
suprà, *Exer. 1. pag. 64. 65.* ex quibus manifestum est, quod communicatio idioma-
tum ex unione orta non sit alternata idiomatum infusio, aut permixtio in naturis.
Sed est *ἡ ἑξ ὁμοῦ ὁμοῦ*, *modus alternationis idiomatum*, naturarum propria al-
ternatim tribuens, humana Deo, & divina homini Christo, non juxta utramvis,
sed juxta illam naturam, cujus sunt propria. Sic *filius Dei factus est ex Davide*
Ad Rom. 1. 3. Sed non secundum utramvis naturam promiscuè: sed ut sequitur
ibidem, *secundum carnem*. Nempe secundum naturam istius attributi capacem. Sic
pari passu Christus est immensus, infinitus, æternus, at secundum naturam perfe-
ctionis istiusmodi capacem, Deitatem scilicet. Rursus est finitus, creatus, composi-
tus, sed secundum humanitatem attributorum talium capacem. Nempe una illa,
& eadem Christi persona, est infinita, immensa, omnisciens, finita, limitata, creata:
sed non secundum unum, & idem: sed pro varia naturarum in persona illa existen-
tium, exigentiâ. Sic in naturalibus, homo est quantus, coloratus, volens, intelli-
gens, &c. (omnia enim hæc supposito humano conveniunt) at non secundum u-
num & idem: sed volens, & intelligens secundum animam: quantus, & colo-
ratus secundum corpus. Ideo sicut non sequetur, homo est coloratus, & quantus,
Ergo. Anima est colorata, aut quanta. Sic non sequetur, Christus est infinitus, &
immensus. Ergo, humanitas est immensa. Quia sicut in homine est aliud præter
animam, à quo dicitur coloribus. Sic in Christo est aliud præter humanitatem à
quo dicitur immensus.

Ratio 4.

4. Si immensitas illa quæ est Dei attributum corpori Christi communicaretur,
ita ut ex illa corpus Christi esset actu omnipræsens, ex vi unionis hypostaticæ:
tum etiam & attributa Dei reliqua, ut æternitas, simplicitas, infinitas, erunt com-
municata: (cum ratio nulla reddi possit, cur ex vi istius unionis, immensitas po-
tius communicaretur, quam æternitas, aut infinitas. At manifestum est, hæc
non posse communicari corpori Christi: cum sit absolute impossibile, ut corpus
Christi finitum habeat infinitatem, temporarium habeat æternitatem, & ut mi-
stum habeat omnimodam simplicitatem sibi communicatam: cum inter tale sub-
jectum & attributa alia, sit repugnantia potentiâ nullâ reconcilianda. Cum ideo
manifestum sit, attributa Dei omnia naturæ humanæ Christi non esse communi-
cata, (de absolutis loquor) sequetur quod nullum. Cum ratio nulla vel fingi possit,
cur potius hoc, quam illud reipsâ communicaretur; præsertim cum omnia illa
Dei attributa, ex parte rei, sint una illa simplex, & æterna Deitas. Et ideo si non
sequetur ex vi unionis hypostaticæ, quod corpus Christi est æternum, infinitum,
summe simplex; tum nec sequetur, quod sit immensum, & omnipræsens.

Respon: Jacobi
Martini Luthe-
rani, Rationi
superiori. In
lib. de loco 2.
cap. 34. Vide
Eckhardum in
fasculo contro-
vers. cap. 6. quest. 9.
in sol. arg. 2.
pag. 110. 111.

Novi quod *Jacob Martini* libro citato, pag. ejus 452. putat immensitatem non
esse essentielle Dei attributum, quale est omnipotentia, aut æternitas. Sic enim ille:
Deinde adhuc sub judice liti est, an ubiquitas, seu omnipræsentia sit ejusmodi essen-
tiale attributum Dei, quale est omnipotentia, omniscientia, & æternitas, &c.
Nam meo quidem judicio ubiquitas nihil aliud est, quam externa locorum seu
Ubi creatorum relatio ad Deum, qua ante creationem actu non erat, uti jam post
creationem actu est. 2. *Eckhardus loco citato negat illud sequi; Vel omnia re-*
aliter attributa communicantur, vel nulla: Quia (inquit) communicatio idiomatum
non est Physica quædam transfusio, sed libera conditio divina dispensatio. 3. *Di-*
citur, quod anima corpori communicat vitam, potentiam videndi, & sentiendi; tamen
immaterij.

immaterialitatem non communicat. Sic ignis ferro calorem, & lucem impartit, sed non levitatem. Ergo pari ratione possit filius Dei *ἡμεῖς*, naturæ humanæ communicare, & immensitatem, attributis aliis non communicatis.

Hic, ut paucis satisfaciam, dico 1. Quod Lutherani doctiores muki, (cum de communicatione idiomatum loquuntur) fatentur attributa Deitatis omnia absolute ex vi unionis hypostaticæ naturæ humanæ communicari. *Jacob: Martini* ubi *Refell: Solus:* *ab Eckardo, &* *Jacob: Martini* *primi posita.* *suprà, lib. 2. cap. 5. quest. 4.* Sic Philosophatur: Et deinde hypostasis ab essentiali divinâ nudâ ratione distinguitur, cum in Deo non detur ἄλλο ἢ ἄλλο. Ergo si communicata hypostasis est: divina natura etiam communicata est: Si hæc, & ipsa idiomata divina; cum omnia ista (uti diximus) re idem sunt, &c. Ubi ex hoc nostro fundamento probat, non solum hypostasin, sed & Deitatem, & attributa ejus naturæ humanæ communicari: Quia in re idem sunt, adeo ut si hypostasis communicetur, etiam & attributa alia erunt communicata. *Eckardus* etiam ubi *suprà, pag. 111.* Cum in illâ (naturâ humanâ) tota Deitatis plenitudo inhabiter *συνικταῖς*, omnesque sapientiæ, & scientiæ thesauri absconditi in eâ lateant, *Col: 2.* Nihil ergo Idiomatum divinatorum hic excipimus, quod λόγος assumptæ carni suæ per unionem non communicaverit. Nempe hæc in thesi admittunt, (quæ etiam ex principiis suis necessario consequuntur) at in hypothesisi, cum hinc concluditur: Ergo æternitas naturæ humanæ communicatur, & infinitas, &c. non admittunt; sed varia solutionum subterfugia comminiscuntur, quibus ostendere satagunt, immensitatem posse naturæ humanæ communicari, æternitate, vel infinitate non communicatâ. 2. Cum negat *Jacob: Martini:* immensitatem esse attributum Dei essentiali, quale est infinitas, aut æternitas: Dico hoc nec esse in se verum, nec principiis suis congruum. 1. Non est in se verum, (ut *suprà* fusiùs demonstravimus) cum Deus non esset minis immensus quàm nunc est, si creatura nulla unquam fuisset: Et per consequens, immensitas non est externa relatio *Ubi creatorum ad Deum, quæ ante creationem non erat;* Quod vult *Jacob: Martini:* Immensitas enim non æstimatur in ordine ad locum ullum, aut *Ubi* reale, sed in ordine ad spatium, est enim præsentia ad spatium; Adeo ut si creatura universa annihilaretur, Deus non esset minus immensus, quàm nunc est: Quia eodem spatio immutabiliter inesset, quo prius inerat. Sic Deus jam est intimè præsens toti spatio inter centrum, & cælum octavum, jam si omnia corpora quæ hoc spatium occupant annihilaret Deus, manifestum est, 1. quod idem esset spatium inter centrum, & cælum corporibus omnibus annihilatis, quod prius fuerat: quia eisdem distantia inter centrum, & cælum corporibus annihilatis, quæ fuerat iisdem existentibus. 2. Manifestum est, Deum spatio illo inesse, quia prius inerat; cum spatium mutare non possit. Quibus concessis, nempe corporibus illis annihilatis manere idem spatium; & Deum huic spatio esse præsentem: sequetur, præsentiam Dei non æstimari ex ordine ad *Ubi*, vel locum realem, aut creatum, sed ex ordine ad spatium. Cum autem Deus alicui præsens esse non possit, nisi per immensitatem, (præsentia enim Dei est omnipræsentia) sequetur Deum esse immensum ex ordine ad spatium, quod ab æterno in æternum immutabiliter occupat, & non in relatione actuali ad creaturam. Sed hoc ex iis quæ superius demonstravimus, abunde innotescat, nempe immensitatem esse Dei attributum reale, & propriè dictum. 3. Sed & hoc asserat necesse est *Jacob: Martini,* si principiis suis congruenter loqui velle; siquidem idem ille *Jacob: Martini,* qui *pag. lib.*

lib. citat. 452. negat immensitatem esse attributum Dei proprium, quale est eternitas, eodem lib: eodem cap: & penè eadem pag: nempe pag: 451. dicit immensitatem esse idem ex parte rei cum hypostasi *ὁ λόγος*. Ergo: Dico ego, quod est attributum quoddam non dependet ex creatura, nec consistit in relatione externâ ad creaturam, ita ut ante creationem actu non fuit (quod vult prædictus author.) Nam si immensitas ante creationem actu non fuit, (quod asserti *Jacob Martini*) tum nec *ὁ λόγος*, ante creationem actu fuit; cum secundum illum immensitas, & *ὁ λόγος* illa sunt revera unum, & idem ex parte rei: & per consequens, si unum eorum non fuit ante creationem, tum nec aliud; at *ὁ λόγος* fuisse ante creationem mundi cetero credimus, utpote qui ex ipsis fidei principis Trinitatem æternam agnoscimus. Vid: *Sanctum Athanasium in Symbolo*. Quia eorum quæ sunt realiter idem, impossibile est unum sine altero esse. 2. Idem *Jacob Martini* ibid. pag. 451. 452. assertit immensitatem idem esse cum hypostasi *ὁ λόγος*, & *ὁ λόγος* illam idem esse quoad rem, cum essentiâ divinâ: Ergo immensitas idem erit cum essentiâ divinâ ex parte rei; Et per consequens, sicut essentia divina nullo modo dependet à creaturis, aut ex relatione ullâ ad creaturam terminatâ; sic nec immensitas possit: cum (secundum illum) realiter non differant. Cum ideo manifestum est, & à *Jacobo Martini* in terminis, & *Drappius* affirmatum, omnipræsentiam Dei esse realiter idem cum essentiâ divinâ, necesse est, ut idem asserat (modo principis suis congruenter loqui vellet) immensitatem esse attributum Dei propriè dictum, æquè ac eternitas, aut infinitas, & per consequens si ex vi unionis hypostaticæ sequetur, naturam humanam habere immensitatem sibi communicatam, sequetur etiam æternitatem, & infinitatem communicari: cum ratio nulla reddi possit, cur ex vi istius unionis immensitas potius communicaretur, quàm eternitas, aut infinitas. At manifestum est æternitatem & infinitatem communicari non posse; & per consequens, nec erit immensitas communicata. Quod erat dicendum. 3. Cum dicit *Eckardus* ubi supra, quod communicatio idiomatum non est Physica quadam transfusio, sed libera *ἐκδοξία* divinæ dispensationis; hypothesein suam de omnipræsentia ex vi unionis hypostaticæ communicatâ, manifestè evertit. Siquidem si communicatio idiomatum dependeat ex liberâ *ἐκδοξία* divinæ dispensatione, argumenta illa omnia, quæ ex unione peruntur, aut sessione ad dextram Dei, contruunt necesse est. Nam si sic urgeret *Eckardus*: Natura Christi humana est *πρὸς λόγον* personaliter unita, & sedet ad dextram Dei: Ergo est immensa, & omnipræsens. Nego consequentiam: & negationis rationem ab ipso mutuam reddo; Quia communicatio idiomatum pendet ex liberâ *ἐκδοξία* divinæ dispensatione. Nam manifestum est, quod illud, quod ex libera *ἐκδοξία* divinæ dispensatione dependet, ex unione, aut ad dextram Dei sessione necessario inferri non poterat. 4. Cum de animâ corpori unitâ urget, quod corpori communicat potentiam sensitivam; sed non immortalitatem, &c. Dico, 1. quod non quadrat. Ratio est manifesta, quia immortalitas, & potentia sentiendi in animâ non sunt unum, & idem adjunctum ex parte rei; sed adjuncta realiter diversa. Et ideo non sequetur, si possibile sit unum eorum communicari, non communicato altero; quod ideo immensitas possit communicari, non communicatâ infinitate, aut æternitate. Cum immensitas, & infinitas, (ut in confesso est) ex parte rei non differant. 2. Fateor quod ex unione illâ substantiali inter animam, & corpus sequitur proptiorum communicatio; nempe compositio, non parti-

oppositæ.

oppositæ. Sic intellectus, & voluntas licet sint propria animæ, tamen compositio communicantur, & quoad denominationem, (homo enim dicitur intelligens, & volens) & quoad inhesionem; (potentia enim intellectiva, & volitiva de homine demonstrantur, tanquam de subiecto in quo sunt) at cum dico homo est volens, aut intelligens, hoc intelligendum secundum partem istarum perfectionum capacem, nempe secundum animam. Perfectiones enim istæ corpori non insunt, nec ei communicantur. Sic esse organicum, quantum, corruptibile, sunt adjuncta corporis, quæ ex vi unionis composito communicantur; Ita ut rectè dicas, homo est quantus, corruptibilis, &c. Sed hoc intelligendum secundum partem adjunctorum istiusmodi capacem, corpus scilicet; animæ enim non communicantur. Sic in unione illâ hypostaticâ. (*Sic parvis componere magna solebam*) Utriusque naturæ propria communicantur personæ, sed non parti oppositæ: Sic Christus est æternus, infinitus, increatus, sed quoad naturam istarum perfectionum capacem, Deitatem scilicet, non quoad humanitatem; cum absolute impossibile sit, & directè contradictorium, ut natura humana Christi creata, finita, temporaria, sit in creata, infinita, æterna. Sic Christus est mortalis, finitus, divisibilis, sed quoad naturam attributorum istiusmodi capacem, humanitatem nempe. Cum ita uniuntur naturæ, ut proprietates utriusque manent illæ, & inconfusæ*, ita ut licet idem Christus, & Dei, & hominis munia exequitur, & opera perficit; tamen hoc fit secundum naturam operibus proportionatam. Sic Christus unus, & idem mundum manu omnipotentis sustentat, miracula, & opera, quæ potentiam finitam superant, producit, moritur, & loco finito circumscriptus est; sed hæc omnia non secundum naturam unam, & eandem: sed quæ Deitatis sunt, Deus peragit, & homo quæ humanitatis. Nam secundum naturam humanam mori potuit, secundum divinam non potuit: quæ enim fieri potuit, ut ipsa moriatur immortalitas? Sed manum de tabula: hæc Theologi sunt, potius quàm Metaphysici; & ideo illos videat, quæ plura vellet. Restat solum dubium unum ponendum, & paucis solvendum. Quod sic se habet.

Corpus Christi per unionem hypostaticam Deitati toti, & indivisibili est unum: Ergo Corpus Christi est, ubicunque est Deitas. Nam si Deitas esset alicubi extra naturam humanam Christi: tum 1. Esset simul humanitati præsens, & non præsens. 2. Unicus, & non unitus. 3. Incarnatus, & non incarnatus. *Michaël Scheferus in Αλεγοριαι: Relig. Christianæ, disput. 1. De personali quarum Nat. in Christo unione, cap. 6. num 84 pag. 27. Gisenius, Eckardus, Heslhusius, Gerardus, Chemnitius;* omnes ex eodem fundamento naturæ humanæ omnipræsentiam concluderent.

Nempe manifesta hujus rationis inconsequentia ex supra dictis, non obscure pateat: & ideo solutionem ejus paucis absolvam. Dico igitur, 1. Quod eorum nihil sequeretur, quæ ex negata naturæ humanæ Christi omnipræsentia *Scheferus* concluderet: possit enim infinita τὸ λόγῳ Deitas esse extra naturam humanam, Unione hypostaticâ manente inviolata. Quod ut pateat, hujus veritatis naturam in ordine ad res alias mihi explicare liceat. 2. Ideo sicut dies hodierna æternitati toti, simplici, & indivisibili coëxistit; tamen non sequetur æternitatem illam indivisibilem, non esse extra hanc diem, vel respectu durationis non esse quando hæc dies non est, (cum manifestum est, & exercitat: superiori demonstratum, æternitatem ante hanc diem fuisse, & post hanc diem fore in æternum.)

X x x x

Sic

* Vid. Synod. Chalcedonensis Symbolum. Nicephor: Histor: Ecclesi: lib. 1; pag. 103. D. Et lib. 14. pag. 506. Et quæ ibi d: annot. Fr: Daceus n. 4. Et quæ Scholast. in 3. part. q. 16. hac de re disputant. Dub.

Sol.

Sic non sequetur, corpus Christi Deitati τὴ λόγῳ indivisibili unitur in celo ubi est, Ergo Deitas non est extra hoc corpus Christi. Cum immensa illa Deitas non solum ubi, sed alibi, sed absolute ubique sit. 3. Sicut non sequetur, Quia Deitas tota, & indivisibilis est *Petra* præsens in spatio illo finito, quod *Petrus* occupat; quod ideo non sit in alio spatio extra *Petrum* illa Deitas: cum manifestum sit, illam eandem, simplicem, & indivisibilem Deitatem non solum *Petro* esse præsentem, sed & esse extra *Petrum* in spatiis universis. Sic nec sequetur corpus Christi unitur toti Deitati τὴ λόγῳ: Ergo illa Deitas extra corpus Christi non est. Fateor Deitatem τὴ λόγῳ naturæ humanæ Christi hypostatice uniri, non ita corpori humano *Petri*: tamen ratio nulla assignari possit ex unione, cur potius consequentia hæc sit firma, *Natura humana Christi est præsens, & unita Deitati τὴ λόγῳ toti, & indivisibili*: Ergo Deitas non est extra naturam humanam Christi. Quam hæc: *Natura humana Petri est præsens toti Deitati τὴ λόγῳ, & indivisibili*: Ergo Deitas non est extra naturam humanam Petri. Cum manifestum sit, posse naturas duas præsentialem coexistentes uniri posse, præsentis ad spatium simpliciter invariantis. 4. Apud illos qui admittunt *animam rationalem esse totam in toto, & totam in qualibet parte*; (admittunt autem omnes penè) sic ut geo: tota anima, simplex, & indivisibilis unitur capiti, tamen non sequetur. Ergo anima non est extra caput: Cum manifestum sit & in confesso, animam illam eandem, simplicem, & indivisibilem esse etiam in pede, & manu, æquè ac in capite. 5. Corpus Christi cui Deitas τὴ λόγῳ unitur, vel est organicum, & divisibile, ita ut habeat partem extra partem, nempe caput, & collum, & pectus, & crura, & pedes, quæ ordinatè, & secundum naturam humani corporis disponuntur: Et si ita, tum manifestum erit, totam τὴ λόγῳ Deitatem esse capiti unitam; & tamen æquè manifestum erit, illam eandem Deitatem esse extra caput, in collo, in pectore, & sic deinceps in reliquis partibus. Et ideo sicut non sequetur, *tota Deitas hypostatice unitur capiti Christi*: Ergo non est extra caput. (cum manifestum sit, eandem Deitatem esse etiam in corde, &c.) Sic non sequetur, *tota Deitas τὴ λόγῳ unitur toti corpori Christi*: Ergo, non est extra illud corpus. Cum ratio nulla, vel fingi possit, cur è consequentiis illis potius hæc, quàm illa esset valida. Vel 2. Si dicas, quod Christi corpus λόγῳ unitum, sit indivisibile, & inorganicum, ita ut nec caput, nec pedes, nec cor, nec crura habeat: hoc erit manifestè absurdum, & (ne quid pejus dicam) impium. Cum manifestum sit corpus Christi & caput, & pedes, & latera, & manus habuisse. Quod non solum admittat necesse est, sed & certissimè non fluctuantis animi fiducia credat; Qui scripturam sacram, & auctoritatem ejus θεόπνευστον non indigne violat. Ibi enim legimus divinum

* Joh: 19. v. 2. ejus caput (imperio æterno, & augustiori diademate dignum) spinis coronatum *: Et Nonnus in Ipsi maxillas suas, venustate ipsa pulchrioris, crudelitate inhumana colaphis pulsat legimus; turbâ universâ in hoc scelus confluentem. Rectè Nonnus

paraph:

† Mich: Scheferus Acrop: Relig: Christ: disp. 2. cap. 10. num. 156. pag. 107.

..... καὶ ἵεν ἀλλῶ ἐπ' ἀλλῶ
Χερσὶν ἀμοιβήσιν παρὶστος ἀκρόν ἀγέστον.

Sed & latera, & pedes, & manus, quæ vulnera patiebantur in salutem nostram profutura, abunde testantur, illum & pedes, & latera, & manus habuisse. 6. Sed fateantur, quod in statu exinanitionis corpus ejus fuit ad spatium finitum limitatum, ita ut caput ejus erat sursum, & pedes deorsum. Tum sic, in illo statu manifestum est, quod tota Deitas erit capiti Christi unita hypostatice; & tamen erat

extra

extra caput in corde, & cæteris membris: & per consequens, non possit illa rationi recte verisimilitudine inferri, Deitas esse non esse extra id, cui hypostaticè unitur. Cum istotitar tota Deitas fuit capiti hypostaticè unita, ita tamen, ut & tota esset extra, in aliis corporis istius membris. 7. Ex hoc ideo quod *Deitas est alicubi extra humanitatem*, non sequetur, Deitatem humanitati esse præsentem, & non esse præsentem, cum Deitas humanitati sit perpetuò præsens. Sed solum sequetur, Deitatem non esse humanitati præsentem extra cælum, vel in spatio illo, ubi humanitas non est, quod concedimus. Nec ex hoc concessio inconvenientia ulla, erit secutura: Nam licet hæc [*Natura humana est Deitati præsens: Natura humana non est Deitati præsens*] absolute & perse sunt contradictoria, & repugnantiam involvunt manifestam: tamen hæc [*Natura humana est Deitati præsens in cælo, Natura humana non est Deitati præsens in terra*:] non repugnant, nec contradictionem ullam implicant, cum non sint ad idem, quod ad contradictionem omnem necessario requiritur. Sic hæc [*Sol est Deo præsens: Sol non est Deo præsens*,] si absolute & perse sumantur repugnant: tamen hæc, [*Sol est Deo præsens in orbe suo, & Sol non est Deo præsens in profundo maris*] non repugnant, sed veritatem habent manifestam. Et ex hoc reliquas Schæferi consequentias, esse omnino inconsequentes facile innotescat. Sic tandem immensitatem absolutam non esse creaturæ communicabilem demonstravimus; sequitur jam ut illum immensitatis absolutæ radium *πλωτονίαν*, corpori creato communicari non posse ostenderem; quo absolute, manifestum erit immensitatem Dei esse omnimodo incommunicabilem. Nempe omnia quæ hac de re Scriptores Pontificii delirarunt, ad incudem revocare, nec libet, nec licet: in transcurso solum fundamentum unum aut alterum ponam, ex quibus specialem *πλωτονίαν*, repugnantiam fortius evincam, & evidentius. Sit ideo thesis ultima hæc,

Corpus idem numero esse simul, & semel, in pluribus locis distantibus, est omnimodo impossibile, & contradictionem implicat manifestam. Narrat *Jacob. Martin.* a ex *Antonino*, 2. part. tit. 10. cap. 11. § 4. *Ambrosium* simul *Mediolani* divinis rebus assistisse, & *Thurone* exequiis *D. Martini* interfuisse. Sed, credat *Judeus Apella*, non ego, Scilicet istiusmodi occurrunt multa apud Scriptores Pontificios, in legendis suis, per antiphrasin aureis, quæ fidem postulant plusquam miraculosam, non ut ea faciat quis, sed ut credat. Insana nimirum delirantis cerebri insomnia, est ita plusquam dici possit *παράδοξα*, & à sensu communi abhorrentia. *Socia* apud *Plautum* b, non persuadeat *Amphitruoni*, se domi esse, & foris hæc adeste. Sic enim iratus *Amphitruo*,

Tu me verbero audes herum ludificare?

Tun' id dicere audes, quod nemo unquam antehac

Vidit: nec potest fieri tempore uno

Homo idem duobus locis ut simul sit.

Nempe & hoc fatentur Pontificii, potèntiam naturalem nullam hoc efficere posse, ut idem numero corpus pluribus locis simul sit: Ac ipsam Dei omnipotentiam in absurdi dogmatis patrocinium adducunt. Et (ut olim Hæretici apud *Athanasium*, seu potius apud Maximum Monachum) *ὅτι καὶ ἡ αὐτοῦ ἐμφιλόνεια τὴν μὴ ἀπορεῖν παρ' αὐτῶν χανονομύμωρα βαβαῦν τὰ λεγέιν, ὅτι πάντα διώται ὁ θεός* c. (id est) Ita perveraci sunt animo, ut quæ à se novantur absurde, ea Divine argumenti omnipotentia corroborent. Nempe jam ad Triarios deventum est, & ultimum

Thesis ultima.

a *Jacob. Mart.*
de loco lib. 2.

c 35. p. 455. *Idem fabulā habet Johan. de*

Lugo, de sacri

Eucharist. diff.

5 sect. 2 p. 258.

de S. Francis:

Xaverio.

b *Plaut. in Amphitru. Act. 2.*

c *Apud Athanas.*

oper. to. 2. In

Orat. cæc. τὸν

ἀπορεῖν παρ' αὐτῶν χανονομύμωρα βαβαῦν τὰ λεγέιν, ὅτι πάντα διώται ὁ θεός

ὁ μὴ ἀπορεῖν παρ' αὐτῶν χανονομύμωρα βαβαῦν τὰ λεγέιν, ὅτι πάντα διώται ὁ θεός

pag. 301. D. H.

causæ desperatæ necessitas; nam cum in monstro illius de transubstantiatione deliramenti patrociniū, idem corpus locis pluribus *assu inesse*, nulla rationis verisimilitudine ostendant, hoc esse possibile probare satagunt. Sed & hoc conatu igni obicit anno 1657. *vid. Abrah. Scultet. p. 2. Medul. Patrum. Rivet. Critica sacr. pag. 254. 235.*

Ratio 1.

1. Esse unum, & non unum contradictionem implicat manifestam; at ex hoc dogmate sequetur, idem numero corpus esse unum, & non unum. Ergo. Propositionem sic intelligo: Nempe idem corpus quod est essentialiter unum, unitate numericā, esse simul, & semel, non unum unitate numericā contradictionem implicat. Verbi gratia, Corpus Christi eodem illo instanti quo est essentialiter, & numericē unum, non esse numericē unum, manifestē implicat. At ex positione unius numero corporis in pluribus locis simul hoc sequetur. Ergo. Minorem sic ostendo. 1. In confessio est corpus Christi esse absolute, & numericē unum. Ex hoc dogmate supponamus hoc Christi corpus esse Romæ, & Oxoniæ: dico in hoc casu simul est numericē unum, & non est unum. Verbi gratia, sit spatium *a—b—c* in quo sit *a. Roma, & c. Oxonia.* Tum dico, si corpus Christi sit simul in *a. & c.* quod ejus unitas numerica directē evertitur: cum sit manifesta impossibilitas, ut idem numero corpus sit in *a. & c.* locis longe distantibus, & discretis, ita etiam ut non sit in spatio medio, ubi *b* & tamen esse unum. Quæ enim unio vel fingi possit inter corpus ubi *a. Romæ*; & ubi *c. Oxoniæ*: cum inter *a. & c.* tantum spatii sit interjectum, in quo corpus illud non esse conceditur? Cum ideo corpus illud in *a. & in c.* tot spatiis, & locorum intervallis distet à se, & separetur, (ut manifestum est) quomodo sit unum; aut quomodo unitas ejus cum actuali discretione, separatione & distantia consistat, nec intellectus fingat male feriat. Nempe hæc veritas *Suarezio* τὸ πᾶν manifesta videbatur, (licet in re alia prolata) & assertionem oppositam ratione nullā intelligibilem reputabat. Sic enim *metaph.*

quæ contrariis Suarez 2. Potestque amplius urget, & confirmari ratio illa de part. 2. disp. 30. sumpta ex alio mundo possibili; nam possit Deus ita creare alium mundum extra hunc, sect. 7. num. 34. ut se non contingerent, nec essent contigui, sed disjuncti & distantes: tunc ergo esset p. 56. col. 2. H. I. Deus in utroque mundo. Ergo in spatio interjecto Quia non possunt intelligi in Deo illa duæ præsentia in duobus mundis tanquam discrete. Si enim unus Angelus non

Respon.

potest esse in duobus locis discretis, nisi aliquo modo sit præsens medio spatio, quomodo potest id tribui Deo. qui omnino est immutabilis, maxime unus, & simplex. Si ideo intelligi non possit, quomodo Deus unus, & simplex in locis distantibus esset, si non sit in spatio medio; (quod recte asserit *Suarez*) tum nec intelligi possit quomodo corpus Christi, unum cum sit, in locis distantibus esse possit, salva unitate, ita ut in spatio interjecto non sit.

Sed huic argumento responder Bellarminus. b Sic. ad illud de unitate, jam antea responsum est, unitatem essentialē rei non pendere ex unitate loci: cum prius sit rem esse unam, quàm esse in loco; sed pendere ab internis suis principiis. Et sicut Deus, & anima rationalis sunt in diversis locis, unitate eorum non obstante, sic possit corpus Christi esse in pluribus locis, salva ejus unitate. His similia habet Job: de

Exercitatio sexta.

de Lugo in Collegio Romano Societatis Jesu Theologia professor, de Sacramentis Eucharist. disp. 5. Sect. 1. & alii.

Scilicet minutæ hæ sunt, in argumenti prius positi solutionem, vel verisimilem nequaquam valituræ. Nam 1. cum dicit *Bellarmin.* Quod unitas essentialis non dependet à loco, Ergo non repugnat corpus unum esse simul in duobus locis: mera est inconsequentia, & effatum ἀπερὸς λόγους. Nam pari rationis analogiā & ego arguerem; unitas rei essentialis non dependet à tempore, cum prius sit rem esse, quam in tempore esse. Ergo non repugnat rem unam esse in diversis temporibus simul. Sed hanc consequentiam negat *Bellarminus*, & iustè. Ergo & illam etiam negaret. Et tum sic regero: rem unam & eandem numero esse simul in præterito, & futuro, seu in diversis temporibus repugnat, (ipso fatente.) Ergo rem eandem numero esse simul in locis distantibus repugnat. Non enim magis repugnat duo tempora distantia respectu durationis, coincidere, & eodem subjecto temporario simul inesse: quàm duo spatia distantia eidem locato simul inesse. Nam 1. Duo spatia diversa, seu ubicationes duæ adeo essentialiter distant, ut nec per potentiam divinam, vel uniri possint, vel distantia earum minui: ut nervosè probat *Pet. Hurtado de Mendoza. disp. phys. 14. sect. 2. num 8. pag 461.* Ita ut non minus repugnat duo spatia distantia uniri in eodem numero locato; quàm duo tempora distantia uniri in eodem subjecto temporario. At hoc posterius est in confesso impossibile. Ergo & prius. 2. Cum dicit Deum & animam rationalem simul esse in locis diversis, & tamen ex hoc non tollitur eorum unitas. Dico 1. Animam rationalem non esse simul in duobus locis tota, ut facile esset demonstrari, modo hujus esset loci opus, aut pensi. 2. Sed hoc dato, nempe animam esse totam in capite & pede, sicut Deus est totus in cælo, & terrâ, & in omni loco: tamen adhuc instantiæ hæ sunt omnimodò incongruæ. Cum manifestum sit, quod nec Deus Opt. Max: nec anima rationalis ita sunt in locis diversis, ut non sint in spatio medio, Nam 1. Anima (hoc enim pro præsentī dabimus) est tota in capite, & tota in pede: sed ita ut etiam sit in toto spatio inter caput & pedes interjecto. 2. Deus Opt. Max. est totus in cælo, totus in terrâ, ita tamen ut sit etiam in medio spatio: cum sit absolutè impossibile, ut sit spatium illum quod actu non occupat divina immensitas. Ex quibus patet, quàm absurda sit *Bellarmini* inconsequentia: Deus est in pluribus locis simul, ita ut etiam sit in spatio toto interjecto.) Ergo corpus potest esse in pluribus simul (licet in spatio medio non sit.) Sed regeat *Bellarmin* 1. manu abscissâ potest Deus servare animam in manu abscissâ, æquè ac prius in manu unita corpori. Nimirum, mera hæc est petitio principii, & ἀπὸ τοῦ ἀρχοῦ (ut cum philosopho loquar) cum æquè impossibile esse pronuntiamus, ut anima una sit in locis distantibus unitate servatâ. Ac ut corpus unum sit modo suo in pluribus. 2. Dicit, posse Deum alium mundū extra hunc creare, qui ab hoc distaret. E. possit Deus saltē esse in locis distantibus. Resp. Fateor posse Deum Opt. Max. alium mundum omnipotentissimâ facilitate, extra hunc creare. 2. Fateor Deum esse huic mundo noviter producto, intimè præsentem. Sed tum quæro à *Bellarmino*, an purat Deum ita esse in mundo illo nuper producto, ut sit etiam in spatio inter istos mundos interjecto? Si ita, tum manifestum erit hoc esse ἐξ ὧν πλεονάζει τὸ Διόνυσος, nihil ad rem illam pro qua urget. Si quidem ineptum esset, ita collationem instituere; Deus potest esse in duobus mundis distantibus, ita ut simul sit in spatio interjecto. Ergo potest corpus esse in locis duobus distantibus, ita ut non sit in spatio medio: Hoc enim ostensurus erat

Bellarminus, nempe non repugnare unum corpus sic esse in locis distantibus, ut non sit in spatio interjecto. At in hujus dogmatis evidentiam, dicere Deum posse esse in mundis distantibus, ita ut etiam sit in spatio interjecto, ineptum esset manifestè, & incongruum. 2. Vel putat *Bellarminus* Deum ita esse in mundo illo distante, ut non sit in spatio interjecto: (quod urgere videtur, quodque solum in rem suam facit) & si ita, tum effatum hoc *Bellarmini* erit apertè impium; cum ex hoc absoluta Dei immensitas directè evertitur. Siquidem si sit spatium ullum inter mundos illos interjectum in quo Deus non est, absolute immensus non est. Cum immensitas (ut suprà demonstravimus) essentialiter, & intrinsecè dicat præsentiam intimam ad sparium omne quodcunque. Ex his ideò manifestum erit instantias illas de Deo, & anima rationali, omnimodo esse incongruas, ad ostendendum quòd corpus unum (salvâ unitate numericâ) possit esse in locis distantibus, ita ut non sit in spatio medio. Nam hoc concessio, quod Deus, & anima rationalis sint in locis distantibus, tamen manifestum est, quod etiam in omni spatio inter locos illos interjecto insunt. 3. Si ideò concedatur, idem corpus esse posse simul Oxoniæ, &

a Fran. Suar. in 3. part. Aquin. disp. 48. sect. 4. in respon. ad 2. vid. Joh. de Lugo Hispal: de Sacram. Eucharist. disp. 5. sect. 1. n. 20. p. 236. col. 2.

Romæ, sequetur necessariò idem numero corpus à seipso distare: At hoc omnino impossibile: Ergo & illud. Dicit *Suarez* 2, quod non repugnat idem numero corpus à seipso distare in hac ubicatione, in quantum est in alia ubicatione. At quàm absurdum sit, & ab omni sobrio sensu abhorrens, ut idem corpus numericum à seipso distaret, nullus non videat, cui sanum sinciput, & aptius opus. Certe tales ineptias, nec somniasset *Suarez*, nedum serio scripsisset, nisi in monstroso illius dogmatis de transubstantiatione patrociniū, ingenium magnum indignè mancipasset. 2. Sed rursus, ut sit ubicatio duplex, ubi ubicatum esse numericè unum, est omnino impossibile: cum unitas ubicationis, ab unitate ubicati (date veniam *Manes Ciceroniani*, nam de dogmate usque adeò superlativè incongruo, congruè nec loqui possumus) necessariò dependet. Nam sicut impossibile est, ut ubicatio sit una, ubi duplex est ubicatum, quorum unum ab altero distat. Sic impossibile est ut ubicatio sit duplex, seu ut duæ sint ubicationes à se invicem distantes, ubi ubicatum est simpliciter, & numericè unum. 3. Sed hanc *Suarezii* Philosophiam non probat quòvis *Suarez* suus *Johannes de Lugo Professor Theologiae Societatis Jesu in Coll. Romano*: Negat enim, (idque iustè) corpus numericè unum à seipso distare posse. *disp. 5. de sacramento Eucharist. sect. 1. n. 20. pag. 256.* Et probat, Quia distantia dicit distinctionem duorum quæ distant, & c. Nempe hoc rectè, cum impossibile sit, ut sit distantia, & non sint aliqua quæ distant. Et jam sublimo. At corpus Christi si esset Oxoniæ, & Romæ, à seipso distaret; cum ideò (ut rectè *Joh. de Lugo*) ad distantiam necessariò requiruntur duo quæ distent, sequetur corpus Christi (si à seipso distet) esse duo; (cum inter unum, & idem distantia non intercedat) Et per consequens, corpus Christi numericum erit unum & non unum: Quod erat demonstrandum. Quod autem in tali casu corpus Christi à seipso distaret, manifestum dero: Nam in hoc diagrammate *a — b — c* sit *a*, spatium Romæ quod corpus Christi (quod ibi esse supponitur) occupat, & *c*, spatium Oxoniæ, quod idem Christi corpus, pro supposita sua voluntate, etiam occupat. Quo posito manifestum erit, quod spatium *a*, distet à spatio *c*. Ergo, dico ego quod corpus Christi in spatio *a*, Oxoniæ, distabit à seipso in spatio *c*, Romæ. Nam si spatium Romæ, & spatium Oxoniæ distent, necesse est ut ea quæ in istis spatiis sunt etiam distent. At si corpus Christi Oxoniæ distaret à seipso Romæ, (quod ita esse demonstravimus)

monstravimus) tum numericum Christi corpus erit duo, (favente *Johan. de Lugo*) & per consequens, idem corpus numericum erit unum, & duo; hoc est unum, & non unum: (duo enim non sunt unum) hoc autem est manifestè contradictorium. Quod erat demonstrandum.

2. Quod corpus idem numero, eodem tempore, habeat visum, & non habeat, contradictionem implicat. At hoc dogmate admissio, nempe idem corpus numero, posse simul esse in duobus locis, hoc sequetur, Ergo, Propositio prima est per se manifesta. Secunda sic ostenditur: Scilicet corpus *Petri*, v. g. *Oxoniae* & *Romae*: Dico, quod corpus *Petri Romae* possit visum amittere, aliquo oculos ejus effodiente; & *Oxoniae* non amittere, nullo nempe violentiam ei ullam inferente: Ergo. Nam supponamus aliquem oculos *Petri Romae* existentis effodere, (violentia nullà *Petro Oxoniae* existenti illarà) tum quæro, an *Petrus Oxoniae* existens amittat visum, vel non? Si non, tum manifestum erit *Petrum* simul, & semel esse videns, & non videns; Quia supponitur oculos ejus *Romae* erui, ita ut *Oxoniae* non eruantur, nec amittat visum. At hinc contradictio sequitur manifestè; nempe, eundem numero *Petrum* simul habere visum, & non habere. 2. Vel dicendum est, Quod si quis oculos *Petri Romae* existentis erueret, quod *Petrus Oxoniae* etiam oculos amitteret, & sic utrobique esset cæcus. At hoc dici congruè non possit, ullà rationis verisimilitudine. Nam à quo principio oculis privaretur *Petrus Oxoniae* existens, non à principio aliquo *Oxoniae* existente; Quia supponitur quod *Oxoniae* violentiam nullam patitur, à principio aliquo *Oxoniae* existente. Non à principio aliquo *Romae* existente, hoc est, agens illud quod oculos *Petri Romae* existentis eruat, oculos *Petri Oxoniae* existentis non eruat. Quomodo enim vel fingi possit, aliquod agens *Romae* existens, posse *Petrum Oxoniae* existentem oculis privare? Sed dicunt aliqui *, Quod hoc non est contradictorium, ut *Petrus* in ordine ad locos diversos sit, & videns, & cæcus: Quia contradictio debet esse ad idem, de eodem, pro eodem tempore, & pro eodem loco. Cum ideo in hoc casu *Petrus* supponitur esse cæcus *Romae*, & non cæcus *Oxoniae*, non erit contradictio, quia non est respectu ejusdem loci. Resp: Scilicet nugæ hæ sunt in argumenti solutionem probabilitate nullà adductæ: nam visus, & cæcitas sunt attributa absoluta, quæ homini insunt independentè à loco; Et ideo ut affirmatio & negatio visus de eodem subiecto, sit contradictoria, non requiritur, ut sit pro eodem loco. Quod & asserit *Ruvio* loco citato, num: 80. pag. 487. Et nervosè probat; actum non agam, qui vellet, illum videat. Aliter ideo respondet *Ruvio* ibid: num: 83. pag. 489. Quod in tali casu, possit corpus in uno loco amittere visum, per actionem alicujus agentis contrariis circa ipsum, & non amittere in alio loco; sed utrobique esset privatus visu, utrobique cæcus. Resp: Mæra ingenii in absurdi dogmatis patrocinium jurati, servitus! quis enim unquam credidisset Philosophum judicio magnum, jusque adeo docturæ, & ab omni ratione sobriâ abhorrentiæ, serîo protulisse? Sic enim ille: Possit in uno loco visum amittere, & non in alio; sed utrobique foret privatus visu, utrobique cæcus. At hic sobrium quemvis appello judicem, quomodo possit corpus esse cæcum in loco illo; ubi visum non amittit? An possit *Petrus* visu privari, & visum non amittere? cerne necesse est, ut visum prius inexistentem, si non amittat, habeat: At ut corpus aliquod sit cæcum, & visu privatum, etiam dum visum habeat, contradictionem manifestam implicat. At inquires, si corpus *Romae* visum amittat, aliquo oculos ejus effodiente; necesse est, ut etiam idem cor-

Ratio 2.

* Vid: Antoni
Ruv in phys:
lib. 4. tra: de
naturâ Loc.
quest: 7. n. 8.
pag. 487.

Pus *Oxonia* existens, etiam visum amittat: Ratio est, quia corpus *Roma*, & *Oxonia* supponitur esse numericè idem; & ideo qui oculum *Petri Roma* tollit, tollit & *Oxonia*, cum est idem oculus numericè. Resp: 1. fingi non possit quomodo agens *Roma* oculum *Petri Oxonia* existens tollat. 2. Sed hoc mitto, experientia ipsa quotidiana exceptione omni major, testatur hoc non fieri. Nam consecratur Eucharistia *Roma*, & *Oxonia*; tum manifestum est, & in confesso, quod corpus Christi numericum est simul *Rome*, & *Oxonie*; tum si corpus Christi *Rome* moveatur, si in frustra cultello dividatur, si in os impositum comedatur; tamen manifestum est, quod idem corpus *Oxonia* existens, (ex thesi suâ) nec movetur, nec cultello dividitur, nec comeditur. Et per consequens impossibile erit, corpus *Oxonia* existens visum amittere, ex eo quod idem corpus *Rome* existens oculis privatur. Sit ideo ratio tertia hæc.

Ratio 3.

3. Idem corpus numero, eodem tempore simul esse & non esse, est absolute impossibile, & contradictionem implicat manifestam. Ita *Suarez* in 3. partem, quest: 85. disput: 47. sect: 5. Conturb: in 4. lib. Phys: cap. 1. Halens. 4. parti quest: 44. memb: 7. Major. in 4. dist: 10. quest: 4. Et alii apud *Ruvio* in 4. Phys: quest: 7. num: 77. pag: 486. Quod & evincit *Ruvio* ibid: num: 79. 80. At ex hoc dogmate, de corpore uno locis pluribus existente, hoc sequetur: Ergo contradictorium erit, idem corpus locis diversis inesse, & per consequens absolute impossibile. Assump: sic evincitur. Sit *Petrus Rome*, & *Oxonie*; dico posse *Petrum Rome* occidi gladio, ita ut moriatur, & interim *Oxonie* violentiam nullam patiatur. Et per consequens *Petrus*, corpus nempe idem numero, eodem tempore erit homo, & non homo: Erit homo *Oxonie*, (ubi non occiditur) & non homo *Rome*, (ubi supponitur illum occidi) quia homo mortuus non est homo. Et quod hoc sit manifestè contradictorium, *Petrum simul, & semel esse hominem, & non esse hominem*, (utrunque sit in ordine ad locos diversos) optimè evincit *Ruvio*, ubi supra, num: 80. pag: 487. Et tandem ibid: num: 83. pag: 489. dicit *Petrum posse occidi in uno loco, & non in alio, sed utrobique moreretur*. At hæc medicina est est morbo peior, & absurdius incongrua, (si fieri possit) & evidentiùs. Nam in casu prædicto, cum fateretur *Ruvio*, quod *Petrus utrobique moreretur, tamen solum in uno loco occideretur*. Quæro an utrobique per occisionem moriatur, vel non? Si prius, tum evidenter sequitur *Petrum* illic mori per occisionem, ubi non occiditur. At hoc est evidenter absurdum: Ergo. Si posterius, nempe si non moriatur per occisionem utrobique; tum quæro, à quâ causâ sit quod moriatur, ubi non occiditur? verbi gratiâ, *Petrus* est simul *Rome*, & *Oxonie*; jam supponitur illum, nec hic, nec illic intemperiem ullam pati ab interno. 2. Quod *Rome* solum occiditur, & *Oxonie* violentiam nullam patiatur externam. Hic dicit *Ruvio*, quod occiditur solum *Rome*, sed moritur etiam *Oxonie*. At hoc impossibile est, cum supponitur causam mortis nullam esse, nec ab interno, nec externo, exceptâ occisione: Ergo. Si moriatur utrobique necesse est, ut occidatur utrobique, (quod negat *Ruvio*) cum supponitur causam mortis aliam nullam esse, nec ab interno, nec ab externo. Hoc etiam ab experientia supradicta erit adhuc evidentiùs; Quia si panis Sacramentalis consecratur *Rome*, & *Oxonie*, si panis ille consecratus (sub ejus specie ipsum Christi corpus contineri supponitur) moveatur, populq; distribuatur, comedatur, comburatur *Rome*, vel aliud quodcunque patiatur, tamen manifestum est, quod corpus Christi idem numero (ut supponitur) *Oxonie*; mutationem nullam subit. Et hoc signum evidens erit, vel corpus in altari *Rome*, & *Oxonie* non

non esse idem; vel si sit idem, posse destrui Romæ, ita ut tamen idem numero maneat Oxoniæ. Quorum prius est illud quod probare intendimus, posterius contradictionem implicat manifestam; (ipsis etiam fatentibus.) Quod erat demonstrandum.

Ratio 4

4. Façetur *Johan: de Lugo, de Sacram: Eucharist: disput: 2. num: 35. sect: 2. num: 35. pag. 259. Col. 1. & reliqui; Quod necessarium est, ut in tali casu, præsentiam localem quam corpus habet in uno loco, non habeat in alio.* Quod eorum pronuntiatum verissimum est, & non negandâ rationis solidæ evidentia demonstrabile, modò ultro non concederent. Ex concessis igitur sic arguo: Corpus Christi Romæ, & Oxoniæ præsentiam localem habet duplicem. Ergo, & essentiam duplicem: & per consequens, non est idem numero corpus Oxoniæ, & Romæ. Cum quod est numericè unum essentiam duplicem non habet. Consequens primam sic evinco: essentia locati, & præsentia ad spatium sunt realiter idem: Ergo si corpus idem numero in diversis locis habet diversam præsentiam ad spatium, habebit etiam essentiam diversam in talibus spatiis. Anteced: Quia corpus per ipsum suum esse præscisè, (omni reali alio quocunque, aut modalì excluso) est spatio præsens, & per consequens, præsentia ad spatium non erit distincta ab essentia corporis, quod dicitur præsens. Patet 1. Quia si Deus corpus aliquod organicum crearet, ita ut solum ipsum ejus esse produceret, alio nullo, vel reali, vel modalì producto: tum dico quòd corpus illud sic productum, ex vi essentia, (sine alio quocunque superaddito) esset spatio in quo creatur præsens: (cum absolute impossibile sit, ut corpus aliquod in spatio sit actu, & ei præsens non sit.) Et per consequens, præsentia ejus ab essentia non erit distincta. Et ideo si præsentia sit duplex, essentia etiam erit duplex, quod erat dicendum. 2. Si Deus annihilaret omnia quæ sunt in Petro, solâ essentia ejus corporeâ relictâ, ita ut aliud nihil sit, nisi essentia corporea Petri in spatio reliquum: (quod Deum facillimè posse nullus dubitat.) Tum dico, quod tali casu manifestum est, quod corpus Petri spatio illo inest: Ergo etiam quod præsens sit. Quia impossibile est corpus aliquod spatio inesse, & ei præsens non esse. At cum in hoc casu nihil sit, ex quo dici possit præsens, nisi ipsum esse Petri, manifestum erit præsentiam ejus ad spatium, & essentiam non distingui. 3. Eadem est ratio præsentia corporis ad tempus respectu durationis; & ad spatium respectu locationis: at corpus ex vi essentia, nullo simpliciter superaddito, cum est, tempori præsens est: Ergo corpus ex vi essentia, sine alio superaddito, cum est, spatio præsens est. Assump: Quia corpus ex eo præscisè, quòd hac hora est, ei præsens est, sine alio quocunque superaddito; cum tempori inesse actu, & ei præsens non esse sit penitus impossibile. Et per consequens, si corpus ex vi essentia, nullo superaddito, sit præsens tempori, in ratione durationis: cur non idem corpus ex vi essentia nullo superaddito, erit præsens spatio, respectu locationis? At hoc concessio manifestum erit essentiam, & præsentiam esse realiter idem. Et per consequens, si idem corpus diversis locis existens habeat præsentiam diversam, (quod non solum concedunt, sed necessarium esse asserunt) habebit etiam essentiam diversam. Et sic idem numero non erit idem numero; quod manifestè implicat: Ergo.

5. *Vasquez in 3. part: disput: 189. sic urget; si idem corpus, vel de potentia Dei absolutâ esset in pluribus locis simul: tum supponamus lapidem eundem poni in loco duplici extra centrum, in aperto aère: tum quæro, an lapis ita positus*

Ratio

*Benevol: lect: nonnulla qua occurrunt festinantis praei megeduam,
cognoscat scio, & manu amicâ sic restituat.*

P Ag. 4. in marg. dele Ratio 4. Ratio 5. pag. 8. in marg. pro Ratio princ. 3. leg.
Ratio 3. & ibid: in marg. pro Ratio 6. leg. Ratio princ. 6. pag. 10. lin. 19. pro
mal: leg. malum. pag. 12. lin. 1. pro & talis leg. talis. Ibid: lin. 20. pro firmius
leg. firmis. pag. 16. lin. 7. pro venenam leg. venenum. pag. 64. lin. 2. pro Deus
leg. Deum. pag. 69. lin. 25. pro Deus leg. Deum. ibid: lin. 27. pro demum leg. de-
mus. pag. 71. in marg. pro Nancirol: leg. Pancirol: & c. Errata alia, que praei
in periodum anhelantis incuria passim sunt elapsa, ut cognovisse ingenium lectoris
acutum arguet, sic ignorasse benevolum.

